

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

InCrea+

Įtraukusis kūrybingumas ugdant meninius gebėjimus
“Inclusive CREAtivity through educational artmaking”

Metodinė medžiaga

Projekto Nr. 2020-1-LT01-KA227-SCH-094736

Ši metodinė medžiaga licencijuojama pagal “Creative Commons Attribution” 4.0 tarptautinę licenciją nekomerciniams tikslams.

Šis projektas finansuotas Europos Sąjungos Komisijos. Ši medžiaga atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokią joje pateiktos informacijos naudojimą.

Projekto pagrindinė informacija

Pavadinimas: Įtraukusis kūrybingumas ugdant meninius gebėjimus (angl. “Inclusive CREATivity through educational artmaking”) - InCrea+ projektas

Projekto Nr. 2021-1-LT01-KA220-VET-000034724

Projekto laikotarpis: 2021 m. kovo mėn. – 2023 m. vasario mėn.

Programa: Erasmus+ – Bendradarbiavimas siekiant inovacijos, KA227 – Partnerystės siekiant kūrybingumo.

Projekto partneriai:

- EuroEd Fundatia, Iasi (Rumunija).
- Фондация за развитие на културния и бизнес потенциал на гражданското общество (CUBU Foundation). Sofia (Bulgarija).
- Kauno Juozo Grušo meno gimnazija, Kaunas (Lietuva).
- Università degli Studi di Padova, Padova (Italija).
- Besime Özderici Ortaokulu, Melikgazi (Turkija).
- Trakų rajono savivaldybės pedagoginė psichologinė tarnyba, Trakai (Lietuva).
- Associació Meraki Projectes de València, Valencia (Ispanija).

Metodinės medžiagos autoriai

Ailincăi Alina, Ceylan Demet, Drąsutė Vida, Erbası Hacer, Erdogan Seyit Ahmet, Ferrari Lea, Gheorghiu Irina, Gleeson Aoife, Jachimovič Andželika Teresa, Klingaitė Rasa, Kocer Ömer, Lavickienė Aušra, Matonyte Monika, Rumšas Armandas, Sariaslan Erdem, Sgaramella Teresa Maria, Staneva Zornitsa, Tsvetkova Ivana, Uixera Cotano Laura, Vatavu Mihaela Constantina.

Metodinės medžiagos anglų kalboje redaktorės

Ferrari Lea ir Sgaramella Teresa Maria

Iš anglų kalbos vertė

Armandas Rumšas, Jolanta Kasparienė

Lietuvių kalbos redaktorė

Dalė Pupiuviienė

Projekto tinklapis ir socialiniai tinklai

Tinklapis: <https://increaplus.eu>

Socialinis tinklas: <https://www.facebook.com/InCreaplus>

Parengta 2022 m. rugsėjo mėn.

TURINYS

1. ĮVADAS	1
2. REGIONINIAI ĮTRAUKTIES IŠŠŪKIAI	2
1. ĮVADAS	2
2. ĮTRAUKTIES IR ŠVIETIMO REGIONINIAI IŠŠŪKIAI	2
2.1. Migracija	2
2.1.1. Kalbos barjeras	3
2.1.2. Kultūra	3
2.1.3. Psichinė sveikata	4
2.1.4. Rasė, lytis ir religija	4
2.1.5. Mokytojų pasirengimas	4
2.2. Negalios	5
2.2.1. Negalia, specialusis švietimas ir įtraukus ugdymas	6
2.2.2. Įtraukiojo ugdymo nauda	7
2.2.3. Kliūtys	7
2.2.4. Iššūkių įveikimas	8
2.3. Skurdas, finansiniai iššūkiai ir skaitmeninimas	9
2.3.1. Skurdas ir prasti akademiniai pasiekimai	10
2.3.2. Su švietimu susijusios išlaidos, kurios kelia sunkumų mažas pajamas gaunančioms šeimoms	10
2.4. Gabumai	11
2.4.1. Gabumas ir talentas	11
2.4.2. Dvigubai išskirtinis	12
2.4.3. Gabių mokinių atpažinimas	12
2.4.4. Ar švietimas tenkina gabių mokinių poreikius?	13
2.5. COVID-19 grėsmės	14
2.5.1. Pandemijos poveikis	14
2.5.2. COVID-19, socialinė izoliacija ir nuotolinis mokymasis	16
2.5.3. Paslaugų apribojimai	17
2.5.4. Pandemijos metu nustatyti prioritetai	18
2.5.5. Kelias į atsigavimą	18
3. IŠVADOS	19
LITERATŪROS SĄRAŠAS	19
3. XXI AMŽIAUS ĮGŪDŽIAI IR ĮTRAUKUSIS UGDYMAS	23
1. ĮVADAS	23
2. XXI AMŽIAUS ĮGŪDŽIAI	23
2.1. Kokie yra "XXI amžiaus įgūdžiai" ir kodėl jie svarbūs?	23
2.1.1. Situacija, kurios metu buvo ugdomi XXI amžiaus įgūdžiai	23

2.1.2. XXI amžiaus ugdymo įgūdžiai pagal Europos Vadovų Tarybą	24
2.1.3. XXI amžiaus įgūdžiai mokymosi visą gyvenimą kontekste	247
2.2. Įtraukusis ugdymas	28
2.2.1. Įvadas į įtraukųjį ugdymą	28
2.2.2. Pagrindiniai įtraukiojo ugdymo principai	28
2.2.3. Pagrindinis įtraukiojo ugdymo motyvas	28
2.2.4. Įtraukiojo ugdymo nauda	251
2.2.5. Įtraukiosios mokyklos	227
2.2.6. Įtraukiojo ugdymo ypatumai	227
3. SANTRAUKA	31
LITERATŪROS SĄRAŠAS	32
4. PAMATAI ĮTRAUKIAJAM UGDOMAJAM MENUI	35
1. ĮVADAS	35
2. POZITYVI JAUNIMO RAIDA	35
2.1. Pagrindiniai Lernerio modelio elementai	35
2.2. PYD ir paauglystė	36
3. UNIVERSALUS DIZAINAS MOKYMUISI (UDM)	37
3.1. Planavimas visiems besimokantiejiems: UDM prijungimas prie mokymo programos planavimo	37
3.2. Pagrindiniai metodai	38
3.2.1. Mokymosi priežastys („kodėl“ mokytis): įsitraukimo priemonių teikimas	38
3.2.2. Mokymosi priežastys („ką“ mokytis): kelių vaizdavimo priemonių suteikimas	38
3.2.3. Mokymosi būdai („kaip“ mokytis): kelių veiksmų išraiškos priemonių suteikimas	39
3.3. Principai praktikoje	39
3.4. Universalus dizainas mokymosi gairių persvarstymas.	39
3.5. UDM vidurinės mokyklos kontekste: planavimas visiems besimokantiejiems	41
4. MOKOMOJI DAILĖS TERAPIJA	41
4.1. Dailės terapijos apibrėžimai	41
4.2. Dailės terapija ir švietimas	247
4.2.1. Šokio judesio terapija	43
4.2.2. Muzikos terapija	43
4.2.3. Tapyba ant šilko	44
4.2.4. Pasakų terapija	45
5. SANTRAUKA	46
LITERATŪROS SĄRAŠAS	47
5. EDUKACINIS MENO KŪRIMAS ŠALYSE PARTNERĖSE: GEROSIOS PRAKTIKOS BENDRUOMENĖS APLINKOSE	50
1. ĮVADAS	50
2. GEROSIOS PRAKTIKOS IŠ KAUNO JUOZO GRUŠO MENO GIMNAZIJOS (KJGAG) BEI TRAKŲ RAJONO PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS TARNYBOS (LIETUVA)	52

2.1. Veiklų pavyzdžiai	53
2.2. Mokymo vertinimas ir/arba poveikis	53
2.3. Detalus pasirinktų veiklų aprašymas	53
3. GEROSIOS PRAKTIKOS IŠ BESIME ÖZDERICI ORTAOKULU (TURKIJA)	66
3.1. Veiklų pavyzdžiai	67
3.2. Mokymo vertinimas ir/arba poveikis	67
3.3. Detalus pasirinktų veiklų aprašymas	67
4. GEROSIOS PRAKTIKOS, KURIAS PASIŪLĖ KULTŪRINIO IR VERSLO POTENCIALO PILIETINĖJE VISUOMENĖJE FONDAS – CUBU FONDAS (BULGARIJA)	76
4.1. Veiklų pavyzdžiai	77
4.2. Mokymo vertinimas ir/arba poveikis	77
4.3. Detalus pasirinktų veiklų aprašymas	77
5. GEROSIOS PRAKTIKOS, KURIAS PATEIKĖ ASSOCIACIÓ MERAKI PROJECTES DE VALÈNCIA (ISPANIJA)	82
5.1. Veiklų pavyzdžiai	83
5.2. Mokymo vertinimas ir/arba poveikis	84
5.3. Detalus pasirinktų veiklų aprašymas	84
6. GEROSIOS PRAKTIKOS, KURIAS PATEIKĖ FUNDATIA EUROED (RUMUNIJA)	98
6.1. Veiklų pavyzdžiai	98
6.2. Mokymo vertinimas ir/arba poveikis	99
6.3. Detalus pasirinktų veiklų aprašymas	99
7. GEROSIOS PRAKTIKOS IŠ PADUJOS UNIVERSITETO (ITALIJA)	105
7.1. Veiklų pavyzdžiai	105
7.2. Mokymo vertinimas ir/arba poveikis	106
7.3. Detalus pasirinktų veiklų aprašymas	106
8. SANTRAUKA	112
LITERATŪROS SĄRAŠAS	113
6. MENU PAREMTOS ĮTRAUKIOJO ŠVIETIMO PRAKTIKOS PARTNERIŲ ŠALYSE: PRAKTIKA MOKYKLINĖJE APLINKOJE	115
1. ĮVADAS	115
2. GEROSIOS PRAKTIKOS IR KULTŪRINIAI IŠŠŪKIAI	242
3. GEROSIOS PRAKTIKOS IR SOCIOEKONOMINIAI IŠŠŪKIAI	118
4. GEROSIOS PRAKTIKOS IR ELGESIO POKYČIAI	251
5. GEROSIOS PRAKTIKOS IR GABUMŲ IŠŠŪKIAI	160
6. GEROSIOS PRAKTIKOS IR TALENTŲ IŠŠŪKIAI	164
7. GEROSIOS PRAKTIKOS IR SOCIALINIAI IŠŠŪKIAI	170
8. GEROSIOS PRAKTIKOS IR KOGNITYVINIAI IŠŠŪKIAI	175
9. SANTRAUKA	208
LITERATŪROS SĄRAŠAS	209
7. KULTŪROS IR KŪRYBOS SEKTORIAUS (KKS) VAIDMUO ĮTRAUKIAJAME UGDYME PER MENO KŪRIMĄ	210

1. ĮVADAS	210
2. KULTŪROS IR KŪRYBOS SEKTORIAUS (KKS) IR ŠVIETIMO ĮSTAIGŲ PARTNERYSTĖ	210
3. KULTŪROS IR KŪRYBOS SEKTORIAUS (KKS) VAIDMUO ĮTAUKIAJAME UGDYME	212
4. MOKYTOJŲ ĮSIPAREIGOJIMAS MENINIAM VAIKŲ ŠVIETIMUI	214
5. MENO SPECIALISTAI MOKYKLOSE	247
6. SANTRAUKA	218
LITERATŪROS SĄRAŠAS	219
8. SKAITMENINIAI MOKOMOJO MENO KŪRIMO ĮRANKIAI (PVZ., KOMPIUTERINĖ GRAFIKA, SKAITMENINĖ FOTOGRAFIJA, GRAFINIS DIZAINAS, ARCHITEKTŪRA)	220
1. ĮVADAS	221
2. SKAITMENINĖS TECHNOLOGIJOS KAIP GALIMYBĖ EDUKACINEI MENO VEIKLAI	221
3. SKAITMENINIAI MENO KŪRIMO ĮRANKIAI	222
3.1. Kompiuterinė grafika	222
3.2. Skaitmeninė fotografija	224
3.3. Grafinis dizainas	225
3.4. Architektūra	227
4. SANTRAUKA	229
LITERATŪROS SĄRAŠAS	229
9. INCREA+ MOKYMO PROGRAMOS: PAGRINDAI IR PASIRINKIMAI	231
1. ĮVADAS	231
2. INCREA+ UGDYMO PROGRAMOS PASIRINKIMAI	231
2.1. Įtraukimo apibrėžimas	231
2.2. XXI amžiaus įgūdžiai ir prioritetai	232
2.3. Meno sritys	232
2.4. Universalaus mokymosi dizaino principai	233
3. UGDYMO PROGRAMOS	233
3.1. Struktūra	234
3.2. Naudingos praktikos rengiant ugdymo turinį	234
3.3. Mokymosi indeksai	235
LITERATŪROS SĄRAŠAS	236
10. MOKYMO PROGRAMOS TAIKYMAS: INCREA MOKYMO PROGRAMOS VEIKLOS PAVYZDŽIAI	237
1. ĮVADAS	237
2. KULTŪRINIAI IŠŠŪKIAI	237
3. SOCIALINIAI IŠŠŪKIAI	239
4. FIZINIAI IŠŠŪKIAI	240
5. KOGNITYVINIAI IŠŠŪKIAI	242
6. ELGESIO IŠŠŪKIAI	242
7. TALENTO IŠŠŪKIAI	246
8. MOKYMASIS INCREA+ PROJEKTO VEIKLŲ METU	248

11. BENDROS IŠVADOS

250

IDĖJOS, ŠABLONAI IR ĮRANKIAI UGDOMOJO MENO MOKYMO PROGRAMAI: PAPILDOMA MEDŽIAGA

251

1. KAIP PASIRUOŠTI ĮTRAUKIAJAM UGDOMAJAM MENUI

252

2. KAIP PATENKINTI POREIKIUS: POREIKIŲ VERTINIMO KONTROLINIS SĄRAŠAS

256

3. GALIŲ IR SUNKUMŲ KLAUSIMYNAI (angl. SDQS)

258

4. UNIVERSALIAUS DIZAINO MOKYMOSI GAIRĖS

260

1. ĮVADAS

Ši metodinė knyga yra pagrindinis Erasmus+ programos projekto „Įtraukusis kūrybingumas ugdant meninius gebėjimus“ („InCrea+“) rezultatas.

Analizuojant projekto kontekstą, matoma, kad Europoje vis dažniau išsakoma nuomonė, kad jaunimas turi būti geriau pasiruošęs įveikti žinių visuomenės socialinius ir ekonominius iššūkius (Siarova et al., 2017) bei ugdyti pagrindines kompetencijas, reikalingas asmeniniam tobulėjimui, aktyviam pilietiškumui, socialinei įtraukčiai ir užimtumui XXI amžiuje (EC, 2016, 2017b; OECD, 2015). Tai apima socialines ir pilietines kompetencijas bei keletą bendrųjų kompetencijų, tokių kaip problemų sprendimas, iniciatyva, sprendimų priėmimas ir socialiniai emociniai įgūdžiai.

Ypatingai dėl COVID-19 pandemijos protrūkio smarkiai padidėjus iššūkiams švietimo srityje ir išaugus mokyklos nebaigusių asmenų skaičiui, skatinama visapusiškai taikyti įtraukiojo švietimo metodus.

Projekto „InCrea+“ tikslas suformuoti inovatyvų įtraukiojo švietimo taikymo bei gerovės puoselėjimo metodą, paremtą edukaciniu menų ugdymo turiniu bei praktiniu šio turinio įgyvendinimu.

Menų mokymas, kai remiamasi teoriškai pagrįstomis strategijomis, atsižvelgiant į įvairių mokinių gabumus ir poreikius, gali sėkmingai padėti kurti įtrauktesnę mokyklos kultūrą bei skatinti mokinių gerovę ir ugdyti XXI a. įgūdžius, kaip mokymasis ir inovacija, skaitmeninis raštingumas, karjeros ir gyvenimo įgūdžiai.

Pirmuose keturiuose šios knygos skyriuose aptariamos tiek grėsmės (įtrauktis iššūkiui), tiek ištekliai (XXI a. įgūdžiai), pateikiamos pagrindinės sąvokos ir klasifikacijos bei ryšys su įtraukimu ir įtraukiojo ugdymu.

Tarptautinėse ataskaitose, kurios pateiktos projekto partnerių prieš tai atlikus apklausas ir išanalizavus rezultatus, buvo pateikta keletas pasiūlymų šios knygos turiniui, o ekspertų ir mokytojų atlikta dabartinės situacijos analizė šalyse partnerėse atskleidė skirtingas patirtis, poreikius ir iššūkius, bei jų sprendimo būdus per praktines veiklas, kuriomis taip pat dalinamės šioje knygoje..

5 ir 6 skyriuose išsamiai aprašoma šalyse partnerėse sukurta praktika, taip pateikiant turimus išteklius ir parodant jų stipriąsias puses bei galimybes jas tobulinti. Pavyzdžiuose, apibendrintuose partnerių parengtose lentelėse, aprašoma veikla ir programos, įgyvendinamos mokyklų ir bendruomenių aplinkose.

7 skyriuje aprašomoje analizėje išryškinamas kultūros ir kūrybos sektorių specialistų vaidmuo įgyvendinant įvairias programas, siūlomas abiejose aplinkose. 8 skyriuje dėmesys skiriamas šiuo metu prieinamoms naujoviškoms priemonėms, kurios naudojamos, kad ši veikla būtų patraukli ir veiksminga tikslinėms grupėms.

Taikomuoju požiūriu šiuo vadovu siekiama ugdyti mokytojų žinias ir gebėjimus suprasti ir įtraukti įtraukiojo ugdymo meną į savo mokyklų programas, ugdyti įgūdžius, reikalingus patirti įtrauktį ir dalyvavimą bei padėti sėkmingai gyventi ateityje.

InCrea+ projektu tikimasi prisidėti prie mokytojų, kūrybos ir kultūros specialistų kompetencijų augimo meninės įtraukiosios praktikos srityje, dalytis mokymo priemonėmis, medžiaga ir iškoliais, kurie padėtų ugdyti mokinių ir mokytojų kūrybingumą, kultūrą, daugiakultūriškumą, gerovę, tobulinti svarbiausius XXI a. įgūdžius.

9 ir 10 skyriuose dėmesys sutelkiamas į mokymo programą. Išsamiai aprašomi mokymosi principai, kuriais grindžiama veikla, jos struktūra ir turinys, mokymosi tikslai, taip pat pateikiami partnerių sukurtos veiklos pavyzdžiai.

Knygos pabaigoje pateikiamos baigiamosios pastabos bei atskiras dėmesys skiriamas idėjoms, pasiūlymams dėl strategijų, priemonių ir šablonų, galinčių padėti optimizuoti numatomą naudą šioje veikloje dalyvaujantiems paaugliams, pasiūlymo.

„InCrea+“ projektas suteikia galimybę susieti asmeninę patirtį su socialiniais ir kultūriniais aspektais ir pažvelgti į ugdymo procesą per kitą prizmę. Tikimasi, kad projektas turės ilgalaikę įtaką siekiant: didesnės visų mokinių įtraukties ir aktyvumo mokyklose, mokytojų ir meno specialistų įtraukiojo

praktikų panaudojimo, patirties plėtos, mokymo priemonių, medžiagos ir išteklių kūrybiškumui, kultūrai, daugiakultūriškumui ir gerovei taikymo bei skatinimo.

2. REGIONINIAI ĮTRAUKTIES IŠŠŪKIAI

Zornitsa Staneva¹, Ivana Tsvetkova², Mihaela Constantina Vatavu³, Alina Ailincăi⁴

¹*CuBuFoundation (BULGARIJA)*

²*CuBuFoundation, (BULGARIJA)*

³*Fundatia EuroEd, (RUMUNIA)*

⁴*Fundatia EuroEd (RUMUNIA)*

*zornitsastaneva@gmail.com, iptsvetkova@gmail.com, mihaela.vatavu@euroed.ro,
alina.ailincăi@euroed.ro*

1. ĮVADAS

Pasak Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 26 straipsnio, kiekvienas turime teisę į mokslą. Deklaracijoje teigiama, kad „švietimas orientuotas į visapusišką žmogaus asmenybės ugdymą ir pagarbos žmogaus teisėms bei pagrindinėms laisvėms stiprinimą. Jis skatina visų tautų, rasinių ar religinių grupių tarpusavio supratimą, toleranciją ir draugystę“. Sparčiai besivystančiame pasaulyje, kuriam būdinga globalizacija, įvairovė, įtrauktis ir švietimo problematika tapo vienu iš pagrindinių mokslinių tyrimų, inovacijų ir praktikos centrų. Remiantis UNESCO pasaulio švietimo stebėsenos ataskaita, lygybė ir įtrauktis tapo 2030 m. darbotvarkės pagrindu. Tačiau vis dar vyrauja nevienodas išteklių paskirstymas, todėl šių tikslų pasiekimas iki šiol yra ribotas ir pasižymi iššūkiais. Kai kurie iš šių iššūkių kyla dėl bendrų nelygybės ypatybių, kurios apima negalią, etninę kilmę, kalbą, migraciją, priverstinį gyventojų perkėlimą, lytį ir religiją, bet vien jomis neapsiriboja. Kiti iššūkiai yra susiję su geografinėmis ir ekonominėmis aplinkybėmis, pavyzdžiui, skurdu, kurie išaugo dėl COVID-19 pandemijos.

Šiame skyriuje bus nagrinėjamas įtraukus švietimas – principas, kuriuo remiama ir palankiai vertinama visų besimokančių asmenų įvairovė (UNESCO, 2017). Daugiausia dėmesio bus skiriama keletui pagrindinių Europoje vyraujančių problemų, t. y. migracijai, skurdui, gabumams, ypatingiems poreikiams, negaliai bei COVID-19 pandemijai. Siekiant pristatyti ir spręsti kai kurias iš šių problemų, sąvokos „įtraukimas“ ir „teisingumas“ turi būti aiškiai apibrėžtos remiantis UNESCO įtrauktis ir teisingumo švietimo srityje užtikrinimo vadovu (UNESCO, 2017):

Įtrauktis – procesas, padedantis įveikti kliūtis, ribojančias besimokančių asmenų buvimą, dalyvavimą ir pasiekimus. Teisingumas – teisingumo užtikrinimas, kai visų besimokančių asmenų švietimas laikomas vienodai svarbiu.

2. ĮTRAUKTIES IR ŠVIETIMO REGIONINIAI IŠŠŪKIAI

2.1. Migracija

Pastaraisiais metais Europoje vyrauja migracija. Saugumo konfliktai ir ekonomikos krizė privertė žmones persikelti ieškant naujo gyvenimo. Kai kurie iš šių asmenų tampa prieglobsčio prašytojais ir (arba) patenka į pabėgėlių stovyklas, o kitus skatina pasaulinis judumas, todėl jie ieško darbo galimybių ir integruojasi į bendruomenę. Šiuo metu Europoje gyvena ištisos šeimos, kilusios iš kitų kultūrų, rasių ir religinių įsitikinimų, o jų vaikai mokosi vietos mokyklose. Tačiau jie susiduria ne tik su sunkumais, susijusiais su prisitaikymu prie naujos aplinkos, bet ir su visišku jų įsitraukimu į švietimo procesą. Iš tiesų migracija ir visi su ja susiję aspektai laikomi vienu iš didžiausių atskirties rizikos veiksnių. Ši problema kelia naujų iššūkių ne tik mokymo srityje, bet ir įvertinant, kurie kultūriniai šališkumai gali turėti didelių pasekmių tolesnei mokinių karjerai švietimo, profesinės veiklos ir gyvenimo srityse (Altrichter, 2020).

Remiantis UNICEF ir UNESCO ataskaitomis, su švietimu ir migracija susiję statistiniai duomenys kelia gana didelį susirūpinimą:

- 2016 m. dėl vykusio konflikto 28 mln. vaikų tapo benamiai;

- 2017 m. 61 proc. pabėgėlių vaikų lankė pradinę mokyklą;
- 2017 m. tik 23 proc. pabėgėlių moksleivių mokėsi vidurinėse mokyklose.

Žaliojoje knygoje teigiama, kad jei švietimo sistemos nesiima veiksmų migrantų integracijai, jos gali padidinti etninį susiskaldymą, segregaciją ir prisidėti prie daugelio migrantų grupių nepalankios socialinės ir ekonominės padėties (Rashid, Tikly, 2010). Dėl šios priežasties reikia atnaujinti dabartinį standartizuotą mokyklinio ugdymo ir egzaminų modelį, nes lygybės tikslas ne visada pasiekiamas ir, mokslininkų nuomone, mokinių pažymiai yra susiję su socialinės kilmės kategorijomis (Alcott, 2017). Šią problemą dar labiau sustiprina tai, kad daugelis mokytojų neturi pakankamai tarpkultūrinės kompetencijos, kad galėtų spręsti kultūrinių skirtumų problemą (Altrichter, 2020).

Nuodugniau pažvelgus, yra keletas pagrindinių rizikos veiksnių ir (arba) problemų, susijusių su įtraukimu į švietimą, kurias skatina migracija.

2.1.1. Kalbos barjeras

Kalbos barjeras laikomas vienu iš labiausiai paplitusių įtraukaus švietimo iššūkių. Tyrimai rodo, kad daugiakultūroje klasėje besimokantys asmenys pamokų turinį dažnai mokosi antrąja kalba, o kalbos nemokėjimas gali turėti neigiamos įtakos jų pasiekimams (Cooper, Helmes & Ho, 2004) (Alsubaie, 2015). Teigiama, kad kalbų įgūdžių stoka yra kliūtis visuose švietimo lygmenyse. Nesugebėjimas suprasti medžiagos ir papildomas kartojimo poreikis gali varginti mokinius, mokytoją ir likusią klasės dalį. Be to, teigiama, kad dėl to mažėja pasitikėjimas savimi bei praleidžiamas papildomas laikas po pamokų, kad būtų išvengta atsilikimo nuo pamokų medžiagos, taip pat dažnai kyla socialinių ir atskirties sunkumų, pavyzdžiui, Belgijos atliktame pavyzdiniame tyrime nevietiniai mokiniai turėjo didesnę riziką nukentėti mokyklose, kuriose jie sudarė mažumą (Higgen, Mo'sko 2020).

Be to, kalbos barjeras gali turėti įtakos tėvų ir mokytojų bendravimui, kuris gali būti labai svarbus vaiko pažangai ir įtraukčiai. Remiantis moksliniais tyrimais, tėvai dažnai vengia eiti į mokyklą, dalyvauti mokytojų ir tėvų susitikimuose arba skaityti ir (arba) atsakyti į rašytinius mokyklos pranešimus dėl savo kalbos žinių lygio. Net jei šeimos nariai kalbą moka pakankamai, kad suprastų rašytinius pranešimus, jų pasitikėjimas išreikšti mintis, nuogastavimus ir pasiūlymus gali būti ribotas. Daugeliu atvejų vertėjų, kalbančių jų gimtąja kalba, trūkumas, nulemia, kad vaikai patys turi verst, o tai gali lemti nesusikalbėjimą arba visišką bendravimo trūkumą.

2.1.2. Kultūra

Kultūra apima viską, kas vieną visuomenės grupę ar bendruomenę atskiria nuo kitos (Alsubaie, 2015).

Kultūros ir įtraukaus švietimo iššūkiai yra daugialypiai. Kalbant apie bendravimą, reikia pripažinti, kad tarp kultūrų yra didelių skirtumų tarp mokinių bendravimo ar tarpasmeninių kontaktų daugiakultūroje klasėje, nes jie turi skirtingą neverbalinio bendravimo stilių. Dėl to gali kilti nesusipratimų tiek tarp mokytojo ir mokinių, tiek tarp klasės draugų (Bohm, Davis, Meares & Pearce, 2002) (Alsubaie, 2015). Dažnai tai gali būti atskirties, pašaipų, bendraamžių patyčių, mokytojo nusivylimo ir painiavos priežastis.

Daugumoje mokyklų specifiniai kultūriniai ypatumai ir įvairovė nereguliuojami ir nepateikiami mokymo programose. Dėl šios priežasties daugelis migrantų mokinių gali atstovauti savo kultūrai tik vienkartinuose projektuose ar pristatymuose, kurie lemia iškraipytą stereotipų stiprinimą bei sukelia nepritapimo jausmą. Tai įformina mokslininkai, teigiantys, kad žvelgiant iš platesnės perspektyvos, daugeliui kyla nesaugumas dėl savo *socialinės priklausomybės*, kai naujasis mokinytis nesijaučia kaip namuose ar naujoje aplinkoje. Dėl to gali atsirasti susvetimėjimas tiek švietimo, tiek socialiniu požiūriu, o kai kuriais atvejais – depresija.

Dažnai neatsižvelgiama į kultūrinius ir kalbinius iššūkius, su kuriais šeimos susiduria bendraudamos su mokytoju ir mokykla. Ankstesniame poskirsnyje kalba buvo aptarta kaip iššūkis, tačiau kultūrinis aspektas yra daugialypis. Šeimos gali turėti tam tikrų prielaidų dėl bendravimo su mokyklomis, pagrįstų jų ankstesne patirtimi ar kultūrinėmis vertybėmis. Kai kuriose šalyse mokytojas yra labai gerbiamas ir neturėtų būti abejojama dėl jo taikomų metodų. Be to, mažumų šeimų įsitraukimas į vaikų švietimą yra labai įvairus, todėl reikia atsižvelgti į tai ir laikytis tinkamo požiūrio.

2.1.3. Psichinė sveikata

Mokinio psichikos sveikata turi tiesioginės įtakos jo rezultatams. Kalbant apie migraciją ir psichikos sveikatą, reikia atkreipti dėmesį į kai kurių vaikų patiriamą stresą. Pabėgimas iš šalies dėl saugumo rizikos, prieglobsčio ieškojimas ir namų palikimas turi ilgalaikį poveikį vaiko psichinei būklei. Remiantis mokytojų atliktais tyrimais, įtampa, kurią sukelia gimtojoje šalyje ar skrydžio metu patirti išgyvenimai, yra akivaizdi. Jei vaikai patirs trauminių situacijų, tai gali sukelti sunkumų susikaupti, o kai kuriais atvejais netgi sukelti potrauminio streso (Higgen & Mo'sko 2020). Tai savo ruožtu gali lemti prastus mokymosi rezultatus, kuriuos dar labiau sustiprina anksčiau nurodyti galimi kalbos barjerai ir sunkumai prisitaikant prie naujos aplinkos. Atstumtojo jausmas, patiriama emocinė ir psichinė kančia vienareikšmiškai trukdo įtraukiojo ugdymo galimybėms bei socialinei įtraukčiai. Be to, kai kuriais atvejais vaikai iš kovojančių šalių gali būti neišmokę spręsti konfliktų be smurto (Higgen & Mo'sko 2020). Dėl to, kai susiduria su neraminančia padėtimi, patyčiomis ar netinkamu elgesiu, jie gali imtis antisocialinio ir net agresyvaus elgesio, dėl kurio kyla dar viena našta siekiant įtraukties.

2.1.4. Rasė, lytis ir religija

Veiksmingo daugiakultūrinės mokymo klasės centras – rasinis sąmoningumas, rasinės, etninės ir kultūrinės įvairovės pripažinimas suteikia informacijos apie mokymo strategijas (Poorvu mokymo ir mokymosi centras). Daugybė tyrimų patvirtina, kad mikroagresijos gali turėti įtakos akademiniam rezultatams (Sue, 2013), ir mokytojai turėtų apsisvarstyti, kaip būtų galima sukurti įtraukų klasės klimatą, kuriame būtų atsižvelgiama į visus klasėje esančius asmenis (Poorvu Center).

Rasė yra vienas iš dominuojančių diskriminacijos pagrindų. Mokiniai migrantai, kurie yra kitokios rasinės ar etninės kilmės nei klasėje ar mokykloje vyraujanti grupė, dažnai yra atstumti arba tampa patyčių taikiniu. Tai gali sukelti depresiją, konfliktus, atskirtį ir net fizinį išnaudojimą bei daryti visapusišką neigiamą poveikį vaikui.

Religija – viena iš dažniausiai minimų kliūčių priežasčių, taip pat veiksnių, galinčių turėti įtakos vaikų įtraukimui į ugdymo sistemą. Pavyzdžiui, dėl skirtingų valstybinių švenčių ar vertybių, susijusių su santykiais, gali kilti konfliktų ir įžeidimų (Higgen & Mo'sko 2020). Žinių trūkumas apie tradicijas ir jų pripažinimą gali sukelti diskriminaciją ir atskirtį nuo švietimo procesų, o tai daro įtaką socialiniams santykiams mokykloje. Šiuo atžvilgiu svarbu atkreipti dėmesį į lyčių klausimą ir vis dar egzistuojančią nelygybę, susijusią su galimybėmis mokytis, mokymosi pasiekimais ir tęstinumu švietimo srityje. Įrodyta, kad švietimo sistemos dažnai įtvirtina lyčių nelygybę, o ne prieštarauja jai (UNGEI, 2012). Remiantis statistiniais duomenimis, mergaitės visame pasaulyje turi mažiau galimybių įgyti išsilavinimą nei berniukai. Vienintelė to priežastis yra kultūrinis ir religinis požiūris į lyčių vaidmenis, ypač besivystančiose šalyse. Tačiau kai kurios migrantų šeimos, atvykusios į Europą, gali neleisti savo dukrų į mokyklą dėl šio požiūrio arba net baimintis dėl skirtingos aplinkos. Svarbu pabrėžti, kad kai kuriose šalyse dėl kultūros ar religijos berniukai ir mergaitės mokosi atskirai, ypač sulaukus tam tikro amžiaus, tačiau Europoje ši praktika yra taikoma retai, nebent specializuotose mokyklose. Šią problemą, kuri apriboja mergaičių galimybę pajusti įtraukiojo ugdymo privalumus, yra sunku įveikti.

2.1.5. Mokytojų pasirengimas

Europos Komisijos įvairovės ir įtraukties strategijoje nustatytas tikslas pripažinti įvairovę, atmesti diskriminaciją ir raginti užtikrinti lygias galimybes (1 pav.), tačiau, nepaisant to, kad daugiakultūrinė visuomenė turi svarbių rezultatų įtraukiojo švietimo ir įvairovės srityje, atrodo, kad vis dar esama tam tikrų sunkumų perkeliant šią įvairovę į klases (Carballo, 2009), tačiau mokytojai yra ir gali būti tikrieji šių permainų proceso dalyviai.

DIVERSITY AND INCLUSION CHARTER

This Charter is a commitment in favour of diversity and inclusion among the Commission staff, which must benefit from equal treatment and opportunities, irrespective of any ground such as sex, race, colour, ethnic or social origin, genetic features, language, religion or belief, political or any other opinion, membership of a national minority, property, birth, disability, age or sexual orientation. The Commission commits to:

1. Implement a human resources policy where diversity is regarded as a source of enrichment, innovation and creativity and where inclusion is promoted by managers and all staff, through policies improving work-life balance and flexible working arrangements for both women and men, through appropriate support, particularly for the underrepresented sex, and through the implementation of the obligations enshrined in the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities.
2. Secure equal opportunities at every step of the career, through selection and recruitment procedures and mobility. Selection and recruitment must always be made on the basis of merit, irrespective of any other factors. The process must be devoid of bias while respecting the specific measures and rules so as to redress the gender imbalance at AS/SC level and to achieve the goal of at least 40% female representation in senior and middle management within the present mandate of the Commission.
3. Exclude any kind of discrimination, and promote the enforcement of this principle at every level of the Commission, in line with the Staff Regulations. There can be no place for divisive or opaque behaviours, nor any form of bullying or harassment.
4. Heighten managers' and Human Resource services' awareness of any barriers that can prevent individuals from succeeding. Organise special events and training to fight against stereotypes and to foster inclusion as a corporate culture built on greater diversity and inclusion.
5. Communicate widely and to each colleague the commitment to implement a diversity and inclusion policy, and deliver regular and detailed follow-ups of the results.

This charter is part of the Diversity and Inclusion strategy of the European Commission, adopted on 19 July 2017.

1 pav. Europos Komisijos įvairovės ir įtraukties strategija (2017)

Daugelis kritiškų teoretikų teigia, kad mokymas – politinis veiksmas. Mokymo politika apima kritinį sąmoningumą priimančioms sprendimus, ką mokyti ir kaip mokyti (Freire, 1995; Hooks, 1994; McLaren, 2003).

Kadangi mokytojai yra visuomenės dalis, jie neišvengiamai turi stereotipų ir išankstinių nusistatymų, o kai kurie iš jų gali būti net nesuvokiami ar nepripažinti. Jie galėtų apimti rasinę diskriminaciją, lyčių vaidmenis ir kultūrinius stereotipus. Remiantis moksliniais tyrimais, mokytojams, turintiems su įvairove susijusių išankstinių nuostatų, yra sunkiau veiksmingai mokyti daugiakultūrę klasę arba vykdyti įtraukų ugdymą. Flores ir Smith teigia, kad mokytojams reikia įveikti sudėtingą jausmų ir požiūrių apmąstymo procesą, jog vaikams būtų suteikta galimybė mokytis be išankstinio nusistatymo (Higgen, & Mo'sko, 2020). Svarbu, kad mokytojai suvoktų, jog vadinamasis „Colorblind“ požiūris, pagal kurį kultūrinė, rasinė ir etninė kilmė yra nereikšminga, kad vienodai elgiantis su visais asmenimis, išnyks nelygybės ir neteisėbės problemos (Guo & Jamal, 2006), nėra išeitis. Dažniausiai dėl to atsiranda tik didesnis atotrūkis ir dar labiau nukrypstanta nuo faktinės įtraukties.

Dar vienas iššūkis, tikriausiai labiausiai paplitęs, su kuriuo susiduriama, yra išteklių ir mokymų trūkumas, dėl kurio nėra galimybės veiksmingai dirbti įvairiose klasėse ir plėsti įtraukų ugdymą. Daugeliu atvejų finansiniai apribojimai neleidžia užtikrinti geriausios įtraukties aplinkos. Tačiau tyrimai rodo, kad mokytojai pripažįsta iššūkius, su kuriais susiduria įvairios klasės, ir išreiškia poreikį gauti priemonių ir mokymus, kad galėtų veiksmingai dirbti (Carballo, 2009). Svarbu pabrėžti, kad yra spraga tarp pirminio būsimų mokytojų rengimo, kuris yra būtinas minėtoms problemoms spręsti, ir nuolat besikeičiančios aplinkos. Be to, mokytojai, susidūrę su įvairiomis klasėmis, turi pritaikyti savo mokymo stilių, nes kai kuriais atvejais tikimasi, kad jie kai kuriuos mokinius tuo pačiu metu moks ir naujos kalbos. Remiantis pokalbiais su mokytojais, išryškėjo tiesa, kad kai kuriems naujiems migrantams mokiniams mokiniams reikia skirti papildomo laiko, o tuo metu likusi dalis mokinių dirba savarankiškai, kartodami tą pačią informaciją arba ją įvairiai pritaikydami. Tačiau ši papildoma mokytojo pagalba gali būti netinkamai suprasta bendraamžių ir tapti erzino ar patyčių priežastimi, todėl būtina išlaikyti subtilią pusiausvyrą.

2.2. Negalios

Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, bent vienas iš dešimties žmonių pasaulyje turi negalią. Negalia nebūtinai yra ta, su kuria gimstama. Neįgalumą galima įgyti.

Negalios apibrėžtys labai skiriasi ne tik įvairiose šalyse, bet ir skirtingose grupėse, tačiau jei mums reikia pasirinkti ir pateikti vieną paprastą ir lengvai suprantamą apibrėžimą, tai būtų, kad negalia – *fizinė, psichinė ar psichologinė būklė, ribojanti asmens veiklą*.

Negaliai nėra ribų. Ji daro poveikį vaikams ir suaugusiems, neatsižvelgiant į jų socialinę, etninę, ekonominę ar geografinę padėtį. Būtina pabrėžti, kad žmonės dėl skurdo tampa ypač pažeidžiami. Skurdesnėse šalyse dažniau vyrauja netinkamos gyvenimo sąlygos, pvz., netinkama mityba, sveikatos priežiūros trūkumas arba prasta sveikatos priežiūra, didesnė nelaimingų atsitikimų rizikingoje darbo aplinkoje tikimybė arba ankstyvas ligų ir anomalijų nustatymas, o tai yra vienos iš pagrindinių priežasčių, lemiančių negalią.

Negalia gali sukelti daugybę iššūkių produktyviam ir visaverčiam gyvenimo būdai. Žmonėms su negalia yra sudėtinga naudotis įvairiomis sveikatos priežiūros paslaugomis, įsidarbinti ir mokytis dėl aplinkos kliūčių bei kitų žmonių požiūrio.

Socialinis negalios modelis sukurtas siekiant pagerinti neįgaliųjų padėtį ir pakeisti tiek visuomenės, tiek neįgaliųjų grupių požiūrį į negalią. Pagal socialinį modelį neįgalūs asmenys laikomi neįgaliais ne dėl sutrikimų, pvz., kurtumo ar psichinės ligos, bet dėl to, kad visuomenė neatsižvelgia į jų poreikius (Afrikos neįgaliųjų įtraukiojo švietimo priemonių rinkinys). Svarbu suvokti, kad neįgalumas yra įprasto žmogaus gyvenimo spektro dalis, o visuomenė turi žinoti, kad neįgalūs žmonės gyvena visur ir stengtis juos įtraukti. Prie šio supratimo prisijungia InCrea+ bei bando įtraukti meninius metodus į mokyklinio ugdymo sritį. Medicininis modelis nesuteikia neįgaliesiems galimybių mokytis, įsidarbinti, naudotis socialinėmis ir kitomis galimybėmis bei lygiomis gyvenimo sąlygomis.

Atsižvelgdami į tai, kad tinkamas švietimas yra pirmasis žingsnis, kurį reikia užtikrinti, kad būtų pagerintos sąlygos lygiomis teisėmis visaverčiai gyventi, tačiau ypatingą dėmesį skirsime ir įtraukimo į kokybišką mokyklinį ugdymą užtikrinimui. Pirmoji žmogaus teisių sutartis, kurioje raginama vykdyti tokį švietimą, yra Neįgaliųjų teisių konvencija, kurios 24 straipsnyje „Švietimas“ yra nustatyti reikalavimai.

2.2.1. Negalia, specialusis švietimas ir įtraukus ugdymas

Netolimoje praeityje neįgalių vaikų ugdymas buvo vykdomas specialiosiose mokyklose, kurios, nepaisant galimos naudos, paprastai dėvėdavo ir vis dar dėvi (vietose, kuriose jos yra) stigmatos ir izoliacijos auras bei patirdavo didesnes bendruomenės išlaidas. Bendrojo lavinimo mokyklos yra pigesnės ir laisvai pasiekiamos, tačiau jų paruošimas įtraukiam ugdymui – sudėtingas darbas.

Įtraukus ugdymas apibrėžia specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių švietimą įprastoje švietimo aplinkoje. Įtraukus švietimas neabejotinai apima ne tik praktiką, todėl reikia sudaryti palankesnes sąlygas šių mokinių švietimui taikant sudėtingą nuostatų rinkinį, apimančių mokymo programų pritaikymą, mokymo metodų taikymą, modifikuotus vertinimo metodus ir prieinamumo priemones. Trumpai tariant, įtraukus švietimas yra daugelio komponentų strategija (Suleymanov, 2015).

Kalbant apie neįgaliųjų vaikų įtraukų švietimą, UNESCO politikos gairės pagrindžia tris pagrindines įtraukiojo švietimo priežastis. Remiantis pirmuoju pagrindimu, įtraukus ugdymas siekia sukurti mokymo būdus, atitinkančius skirtingus poreikius, kad visi vaikai galėtų dalyvauti klasės veiklose. Antrasis socialinis pagrindimas teigia, kad įtraukus ugdymas – puiki priemonė keisti požiūrį į įvairovę ir formuoti nediskriminacinės ir nešališkos visuomenės pagrindus. Trečiasis ekonominis pagrindimas teigia, kad įtraukus ugdymas yra ekonomiškai efektyvus – pigiau steigti ir išlaikyti mokyklas, kurios kartu ugdytų visus vaikus, o ne sukurti sudėtingą įvairių tipų mokyklų, kurių specializacija – skirtingos vaikų grupės, sistemą (UNESCO, 2009).

Tarptautiniai įtraukiojo ugdymo principai yra apibrėžti Salamankos pareiškimė ir veiksmų programoje (UNESCO, 1994):

1. Pagrindinis principas, kuriuo grindžiama ši programa, yra tas, kad mokyklos turėtų priimti visus vaikus, neatsižvelgiant į jų fizines, protines, socialines, emocines, kalbines ar kitas sąlygas;
2. Specialiųjų poreikių ugdymas apima patikrintus patikimos pedagogikos principus, kurie gali būti naudingi visiems vaikams;
3. Pagrindinis įtraukios mokyklos principas yra tas, kad visi moksleiviai, kai yra įmanoma, mokytųsi kartu, nepaisant galimų sunkumų ar skirtumų;

4. Įtraukiose mokyklose specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai turėtų gauti bet kokią papildomą pagalbą, kurios jiems gali prireikti veiksmingam švietimui užtikrinti;
5. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas vaikų ir jaunimo, turinčių sunkią ar daugybinių negalią, poreikiams;
6. Mokymo programos turėtų būti pritaikytos prie vaikų poreikių, o ne atvirkščiai;
7. Vaikams, turintiems specialiųjų poreikių, turi būti teikiama papildoma mokymo pagalba pagal įprastą mokymo programą.

2.2.2. Įtraukiojo ugdymo nauda

Įtraukiojo švietimo nauda apima daug daugiau nei akademinis aspektas, dėl kurių nuomonės tam tikrose geografinėse vietovėse yra gana prieštaringos. Nauda, dėl kurios ekspertai vieningai sutaria, apima socialinę naudą, nes mokymasis bendroje aplinkoje negalią turintiems vaikams suteikia galimybę bendrauti su įvairia bendraamžių grupe ir užmegzti ryšius. Taip pat suteikia galimybę pagerinti socialinius įgūdžius ir elgesį, turint atitinkamų pavyzdžių bendrojo lavinimo klasėje. Dėl šių pavyzdžių ir kruopščių elgesio pataisymų, kurių imasi mokytojai ir bendramoksliai, atsiranda socialinis priimtinumas, o tai yra vienas iš pagrindinių įtraukiojo ugdymo privalumų.

Dar vienas įtraukiojo ugdymo privalumas – socialinės išankstinės nuostatos įveikimas. Dėl įtraukios aplinkos moksleiviai apskritai įgyja geresnį supratimą apie įvairius gyvenimo aspektus, taigi ir tolerantišką požiūrį bei individualių skirtumų pripažinimą.

2.2.3. Kliūtys

Įtraukus švietimas susiduria su daugybe **kliūčių**. Viena iš pagrindinių sąrašė nurodytų kliūčių – *mokytojų rengimo trūkumas*. Mokytojai supranta, kad jie nėra pasirengę mokyti įtraukiojoje aplinkoje, nes jiems nebuvo priskirtas tinkamas rengimas ar profesinis tobulėjimas.

Tai viena iš priežasčių, dėl kurių daugelis neįgalių mokinių ir jų tėvų teikė pirmenybę specialioms švietimo programoms, o ne nepakankamai įgyvendinamoms įtraukioms programoms.

Neįgaliams mokiniams būtų ypač naudinga susipažinti su jų amžiui pritaikyta mokymo medžiaga, tačiau, jei ši medžiaga nebus tinkamai pakeista atsižvelgiant į jų poreikius, jie bus priversti atsilikti nuo visų kitų bei jausis nesėkmingais. Priešingai, jei turinys bus per daug supaprastintas, kad būtų patenkinti neįgalių studentų poreikiai, vidutiniškai ir labai gerai besimokantys mokiniai atsidurtų nepalankioje padėtyje.

Tarp kliūčių galime paminėti akivaizdžiausią – *fizinio prieinamumo trūkumą* visose vietovėse, kuriose taikomas įtraukus ugdymas. Daug atvejų, kai mokyklos įrengiamos su rampa, kuria galima vežti vaiką, sėdinti neįgaliųjų vežimėlyje, tačiau pasiekiamumas tuo ir baigiasi, t. y. visi likę aukštai ir mokyklos plotai – nepasiekiami.

Kita įtraukiojo ugdymo kliūtis – *požiūris*. Neįgaliųjų asmenų ugdymui kelią didelių kliūčių neigiamas požiūris bei žalingi įsitikinimai. Yra atvejų, kai neįgalūs vaikai negali lankyti mokyklos dėl neteisingų įsitikinimų, susijusių su mokyklos vadovybe ir visuomene. Mes nekalbame apie atvejus, kai tėvai bando nuslėpti tam tikrą sveikatos būklę, dėl kurios kyla reali grėsmė nukentėjusiam vaikui ir jį supantiems žmonėms mokykloje, tačiau tam tikrų grupių nuomone, neįgalūs vaikai laikomi negalintais dalyvauti ugdyme ir bet koks toks vaiko ar tėvų siekis gali susidurti ne tik su atstūmimu, bet ir su smurtu, prievarta ar socialine izoliacija.

Privalome paminėti ekonomines įtraukiojo ugdymo kliūtis. Šeimos, auginančios vaikus su negalia, patiria didesnes išlaidas, palyginus su kitomis šeimomis. Nuolatinės reabilitacijos, tam tikrų medicininių paslaugų ir specialiojo gydymo poreikis mažina bendrą šeimos biudžetą, todėl papildomi mokesčiai už mokslą tampa dar didesnė našta. Šis klausimas ypač aktualus šeimoms, turinčioms finansinių sunkumų ir gyvenančioms net turtingose šalyse, atsižvelgiant į tai, kad vienas iš tėvų, dažniausiai motina, nesiima apmokamo darbo, nes reikia teikti paramą ir priežiūrą vaikui namuose.

2.2.4. Iššūkių įveikimas

Atsižvelgiant į įtraukiojo ugdymo naudą, pedagogai ir švietimo specialistai ar programuotojai turėtų sutelkti dėmesį į **problemų ir kliūčių įveikimo strategijų įgyvendinimą**.

Prieš kalbant apie įtraukiojo ugdymo aspektus, galime apsvarstyti keletą paprastų veiksmų, kurių gali imtis mokytojas, kad įgyvendintų šią ugdymo formą. Pirmiausia, reikia *surasti tinkamą vietą neįgaliesiems mokiniams*, t. y. pasodinti juos klasės priekyje arba toje pačioje eilėje su kitais neįgaliais moksleiviais bei palydėti iki sėdėjimo vietos.

Be to, mokytojas neturėtų pamiršti, kaip svarbu *užtikrinti vienodą požiūrį* į socialinę aplinką klasėje. Jei neįgalūs mokiniai nujaučia, kad kitam neįgaliam mokiniui yra suteikiamos didesnės privilegijos ir jis nėra pataisomas, kai elgiasi netinkamai arba nepasiekia numatytų rezultatų, jie gali pradėti vengti bendravimo.

Neįgalaus moksleivio įtraukiojo ugdymo procesas turėtų būti nustatytas kaip *individualus švietimo planas*, kurį parengtų mokytojai, švietimo ekspertai, tėvai ir patys moksleiviai. Siekiant, kad bendrasis švietimas būtų veiksmingas, plane turėtų būti pateikta informacija, ko reikia norint patenkinti negalios sukeltus poreikius. Šio plano dalyviai turėtų reguliariai susitikti, kad būtų galima patikrinti, ar pažanga atitinka numatytą.

Į planą turi būti įtrauktas pareiškimas dėl išmatuojamų tikslų, vaiko dalyvavimo strategijos ir pažangos ataskaitos, pareiškimas apie vaiko pažangą bei gairės, kaip įtraukti tėvus ir nuolat juos informuoti apie per metus padarytą pažangą.

Atsižvelgiant į tai, kad įprastas įtraukiojo ugdymo mokytojas neturi trečiosios šalies paramos, kurią teikia kitas mokytojas ar išorinis ekspertas, siekiant suvaldyti klasę ir užtikrinti sanglaudą, jis gali sukurti *draugų ratą*. Tai suteiktų vaikui galimybę gauti pagalbą net ir tuo atveju, kai mokytojas skiria dėmesį kitai mokinių grupei. Draugų ratą galėtų sudaryti bendraamžiai, kurie gerai mokosi mokykloje ir gyvena netoli neįgalaus vaiko. Šio rato nariai galėtų savanoriškai padėti atlikti užduotis, taip padėdami neįgaliam vaikui siekti akademinės pažangos bei šalindami psichologines ir neigiamo požiūrio kliūtis. Tėvų ir bendruomenės dalyvavimas šiame procese yra dar vienas dalykas, kuris pagreitintų požiūrio kliūčių įveikimą, nes bendruomenė palaipsniui sutiktų su negalios normalumu ir tuo, kad ji yra bendruomenės gyvenimo dalis. Organizuoti bendruomenės nariams skirtus mokymus arba informacinius seminarus, kuriuose būtų paaiškintos įvairios negalios ir su jais siejami gebėjimai bei potencialas, – dar vienas žingsnis tinkama įtraukiojo švietimo kryptimi.

Kita veiksminga idėja, leidžianti įtraukti įtraukų ugdymą, – universalus mokymosi dizaino priėmimas ir taikymas. Universalus mokymosi modelis – sistema, skirta tiek fiziniams mokymosi aplinkos, tiek akademiniais aspektams. Šiuo modeliu siekiama sudaryti vienodas sąlygas mokiniams, nekeičiant ir netaikant specialaus dizaino bei atsižvelgiant į socialinį klasės aspektą, kad visi mokiniai jaustųsi patogiai, ir tuo pačiu rūpinantis mokymo aplinka, kuri tampa lanksti, nes nesilaikoma „tinka visiems“ požiūrio. Kalbant apie mokomąjį komponentą, universalus mokymosi dizainas laikosi trijų pagrindinių metodų (Suleymanov, 2015):

- 1) įvairių vaizdavimo būdų suteikimas („ką“ mokyti);
- 2) veiksmų ir raiškos priemonių suteikimas („kaip“ mokyti);
- 3) dalyvavimo būdų teikimas („kodėl“ mokyti).

Atsižvelgiant į tai, kad jau aptarėme įtraukiojo ugdymo mokymo aspektus, reikia paminėti, kad siekiant, jog įtraukiojo ugdymo darbas būtų veiksmingas, visi mokytojai turėtų dalyvauti mokymuose, kuriuose aptariami aspektai, užtikrinantys sėkmingą įtrauktį ir laipsnišką įgūdžių bei kompetencijų ugdymą, politiką bei strategijas, skatinančias neįgaliųjų teises dalyvauti švietimo procese visais lygmenimis. Šios žinios ir sąmoningumas leistų mokytojams jaustis įtakingiems ir stipriems, kai reikia pritaikyti švietimo aplinką pagal įvairius mokymosi reikalavimus. Tokie mokymai gali apimti prieinamų technologijų panaudojimą, jei yra tokia galimybė, pritaikymą prie mokymo programos, fizinio prieinamumo užtikrinimą, naudojantis universalus mokymosi dizaino principais, taip pat tėvų įsitraukimą, nes jei yra tiek vaikų su negalia, tiek be negalios, tikimybė, kad įtraukus ugdymas bus veiksmingesnis, daug didesnė. Norint įveikti neigiamo požiūrio kliūtį, itin svarbus vaikų be negalios tėvų įsitraukimas, o vaikų su negalia tėvų, kurie iš tikrųjų yra pirmieji jų mokytojai, dalyvavimas gali būti labai reikšmingas siekiant įveikti atskirtį ir užpildyti žinių spragas, susijusias su jų vaikų būkle, interesais ir gebėjimais, kurių negalėjo padėti suprasti dalyko mokytojas.

Mokytojų rengimas turi apimti žinias apie tai, kaip dirbti su mokiniais, turinčiais psichikos problemų, ypač tais, kurie demonstruoja išorinį elgesį ir gali sutrikdyti ugdymo procesą bei klasės atmosferą. Mokytojai turėtų sąmoningai suprasti atsiribojusių mokinių pavojų. Šie mokiniai nekelia sumaišties klasėje, tačiau stokoja socialinių įgūdžių bei yra atstumti, todėl jiems gresia gilesnės ir ilgalaikės problemos, kurių

pasekmės yra nenuspėjamos. Mokytojas dėl mokinių, turinčių psichikos sveikatos problemų, turėtų pasikliauti papildomų darbuotojų parama ir (arba) sudaryti vaikui ar jaunuoliui draugų ratą, pasiruošusį atitraukti jį nuo trikdančio elgesio, teikti paramą, tarpininkauti sprendžiant konfliktus ir sumažinti bendrą kančios lygį (Higgen & MoĖsko, 2020).

Išoriškai mokytojams tenka spręsti ekonominius klausimus. Sprendimai mažinti mokesčius už mokslą ir finansinę naštą šeimoms, auginančioms neįgalų vaiką, tenka mokyklų administracijoms, kai kalbame apie privačias ugdymo įstaigas, arba politiniams sprendimams, kai kalbame apie savivaldybių ir valstybines mokyklas.

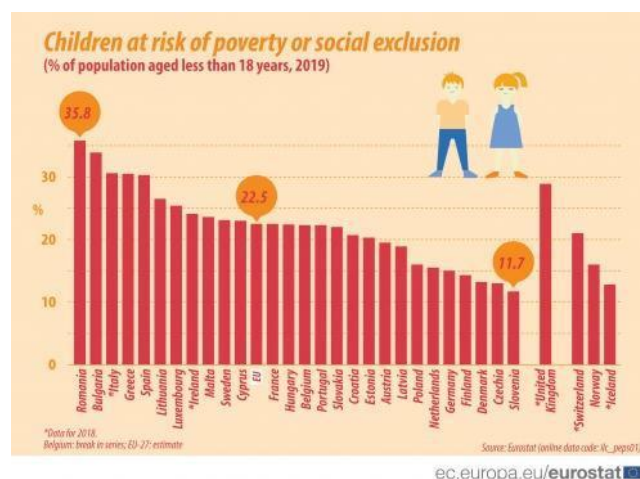
Vienas iš geriausių būdų remti įtraukų ugdymą yra įtraukti į pedagogų sritį, kad neįgalieji galėtų tapti mokytojais. Tai ne tik padėtų įgyti specialių įgūdžių ir supratimo, bet ir galėtų padėti mažinti diskriminaciją ir suteikti vaikams sektinų įtraukties pavyzdžių.

Neįgalų vaikų mokymas toje pačioje klasėje su negalios neturinčiais bendraamžiais yra nepakankamas sprendimas. Visi klasės nariai turi įsitraukti į prasmingą mokymąsi ir dalyvauti šiame procese kartu – vaikų išskyrimas iš bendros klasės papildomam mokymui turėtų būti sumažintas iki minimumo ir neturėtų būti laikoma alternatyva. Mokiniai mokosi efektyviau, jei mokymas pritaikomas prie jų gebėjimų, interesų ir skirtumų. Pedagogų užduotis – užtikrinti, kad visi moksleiviai gautų reikiamą dėmesį ir pagalbą. Tai užtikrintų vienodą ir tinkamą išsilavinimą. Šiandienos ir ateities švietimo klausimas neturėtų būti „ar mokyklos turėtų įgyvendinti įtraukų švietimą?“, pagrindinis klausimas turėtų būti „kaip mokyklos įgyvendina įtraukų švietimą ir užtikrina jo sėkmę?“ (McMillan, 2008).

2.3. Skurdas, finansiniai iššūkiai ir skaitmeninimas

Skurdas – svarbi problema, susijusi tiek su galimybėmis gauti išsilavinimą, tiek su įtrauktimi į švietimo sistemą. Skurdas yra neatsiejamas nuo įvairių klausimų, kurie tiesiogiai arba netiesiogiai daro poveikį švietimui ir susijusiems pasiekimams, t. y. badas, namų ir (arba) pastogės praradimas, galimybė naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, saugumas ir pan.

Oficiali skurdo riba yra 1,25 USD per dieną. Pasak Pritchett (2006), buvo siekiama, kad šis ribos lygis būtų toks žemas, kad nebūtų įmanoma ginčyti ar nesutikti dėl bet kurių iš tokios sumos gyvenančių asmenų finansinės padėties (Armstrongas, 2009), tačiau Europos gyventojai gali pragyventi už didesnę pinigų sumą per dieną ir vis tiek būtų laikomi skurdžiais. Statistiniai duomenys rodo nerimą keliančius skaičius, susijusius su vaikais, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis.

2 pav. Europos duomenys apie skurdo riziką (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Children_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion#:~:text=In%202019%2C%20an%20anustatyta%2022.5,aged%2065%20%20m.%20ir%20over.)).

Yra keletas kritinių skurdo padarinių, kurie buvo atrinkti aptarti šiame skyriuje. Vadovaujantis „iš viršaus į apačią“ principu, svarbu atsižvelgti į tai, kad pačios mokyklos susiduria su finansiniais iššūkiais, trukdančiais užtikrinti įtraukų švietimą.

Kaip minėta ankstesniame skirsnyje, investicijos į mokyklų pastatų renovaciją ir pritaikymą, kuriais užtikrinamas prieinamumas fizinę negalią turintiems vaikams, dažnai yra ribotos arba išvis neegzistuoja. Liftai, turėklai, neigaliesiems pritaikyti vonios kambariai dažnai yra per brangūs mokyklai, ypač skurdesnėse ir atokesnėse vietovėse, o tai tiesiogiai atima galimybę tokiems vaikams gauti išsilavinimą toje įstaigoje.

Kai kurių SEM atveju aplinka gali turėti teigiamą ir neigiamą poveikį gerovei, sugebėjimui sutelkti dėmesį ir pan. Prisitaikymas prie mokyklų patalpų, klasės dydžio ir papildomo personalo reikalauja finansavimo, kuris dažnai yra nepakankamas, todėl šiuos mokinius retai pavyksta pilnai įtraukti. Mokyklos darbuotojai, stengdamiesi aptarnauti įvairias šeimas ir vaikus su negalia, susiduria su daugybe iššūkių. Neadekvatūs žmogiškieji ir fiskaliniai pajėgumai įprastai lemia šią problemą. Pranešta apie daug atvejų, kai neįgaliojo vežimėlyje arba SEM besilankantis vaikas, neturi galimybių mokytis tam tikroje švietimo įstaigoje, todėl jis turi būti mokomas namuose (ypač didelis rodiklis atokiose vietovėse) ir gali netekti galimybės pasiekti aukštus išsilavinimo rezultatus.

2.3.1. Skurdas ir prasti akademiniai pasiekimai

Remiantis specialiojo švietimo tyrimu, vien skurdas gali lemti prastus akademinius pasiekimus. Skurdas, kultūriniai bei kalbiniai skirtumai mažina akademinius pasiekimus ir lemia didelį mokyklos nebaigusių asmenų skaičių (Enwefa, & Jennings, 2006). Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO, 2018) duomenimis, prastos socialinės ir ekonominės aplinkos moksleiviai yra du kartus labiau linkę gauti prastesnius rezultatus, o tai reiškia, kad asmens socialinė padėtis trukdo išnaudoti mokymosi potencialą.

Tėvai, turintys mažas pajamas, taip pat gali turėti įtakos vaikų įtraukimui į ugdymo procesą. Tėvams dažniausiai trūksta galimybių, pasitikėjimo ar gebėjimo dalyvauti tiek vaikų mokymosi procese, tiek bendruomenės tinklų kūrime (Peters, 2007, cit. Sime, 2014). Kartais tėvai jaučiasi neišmanantys tiek, kad galėtų padėti savo vaikams atlikti namų darbus arba spręsti su aukštuoju mokslu susijusius klausimus (Koshy et al., 2013). Tai savo ruožtu daro poveikį mokinių pasitikėjimui ir pasirengimui pasiekti geresnių rezultatų mokykloje.

Be to, skurdas kelia nemažai kitų problemų. Aprūpinimas maistu ir su tuo susijusios išlaidos kai kuriems tėvams gali tapti našta, todėl neužtikrinama tinkama mokinių mityba, o tai, tyrimų duomenimis, neigiamai veikia ir sveikatą, ir veiklos rezultatus.

2.3.2. Su švietimu susijusios išlaidos, kurios kelia sunkumų mažas pajamas gaunančioms šeimoms

Nors mokslas nemokamas, yra nemažai išlaidų, kurias turi padengti šeima:

- Vadovėliai ir kita medžiaga. Daugeliui skurstančių ar net žemiau skurdo ribos gyvenančių tėvų gali būti sunku nupirkti vadovėlius ir visą kitą jų vaikams reikalingą medžiagą, ypač aukštesnių klasių vaikų tėvams. Kai kuriose šalyse arba bendruomenėse galima naudotis mainų būdų gautomis arba atiduotomis knygomis, tačiau ši galimybė yra suteikiama ne visur.
- Drabužiai. Mokyklos, kuriose privaloma dėvėti uniformas, jas suteikia nemokamai, tačiau dažniausiai moksleiviai turi laisvę pasirinkti drabužius patys. Skurstančioms šeimoms tai papildomos išlaidos, kurios dažnai įtraukiamos į prioritetų sąrašą. Tyrimai parodė, kad vaiko apranga gali lemti jo atskirtį nuo socialinio tinklo ir net patyčias mokykloje, o kai kuriais sudėtingais atvejais net mokyklos nebaigimą.
- Transportas. Atokiose vietovėse mokyklos gali būti įkurtos toli nuo kai kurių vaikų gyvenamosios vietos. Transportas, pavyzdžiui, mokyklinis autobusas, yra retai pasiekiamas, todėl dėl mažų tėvų pajamų vaikai gali netekti galimybės fiziškai lankyti mokyklos.
- Skaitmeninimas. Nuolat kintančiame pasaulyje matyti, kad technologijos sparčiai vystosi ir integruojasi į švietimo procesą. Vis dažniau matome poreikį naudotis internetu, kompiuteriais, programomis ir pan. Šis skaitmeninimas švietimo srityje vis labiau paplitęs ir dar labiau išpopuliarėjo per COVID-19 pandemiją, apie kurią bus kalbama paskutinėje šio skyriaus dalyje. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad nepasiturinčios arba mažas pajamas gaunančios šeimos gali neturėti prieigos prie technologinių priemonių, stabilaus interneto ryšio ir pan., užtikrinančių vaiko įtraukimą į švietimo procesą.

Visi šie veiksniai gali tiesiogiai lemti atskirtį nuo švietimo sistemos. Su skurdu ir apribojimais arba bendru įtraukiojo ugdymo trūkumu susijusi rizika yra sudėtinga bei apima įvairias socialines struktūras bei fiskalines kliūtis, kurias yra sunkiai įveikiamos.

2.4. Gabumai

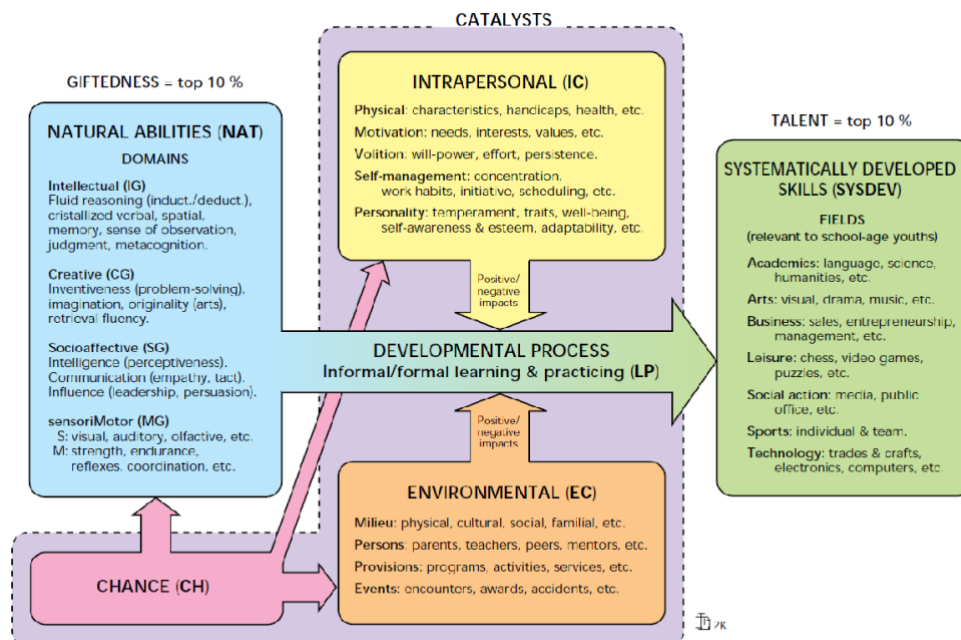
Kiekvieni mokslo metai prasideda planavimu ir organizavimu. Mokytojai, tėvai ir moksleiviai parengia mokymosi planą ir įvertina mokymosi metų pažangą, tačiau yra viena mokinių grupė, kuri tikriausiai pritrauks mažiau dėmesio nei įprastai, ir tai – gabūs mokiniai. Tie, kurie yra talentingi, kūrybingi ir novatoriški, o kartu ir nepaaiškinamai ignoruojami dėl poreikio mokytis tam tikru būdu.

Gabūs mokiniai mokosi skirtingais būdais ir yra labiau pažengę nei įprasti mokiniai. Mokymasis – tai informacijos pavertimas žiniomis, kurios vėliau įvairiais būdais plėtojamos, skaidomos arba reorganizuojamos. Gabūs mokiniai per tam tikrą laikotarpį išmoka daugiau nei kiti bendraamžiai. Jie sukaupia platesnes, išsamesnes ir diferencijuotas žinias apie tam tikrą temą. Be to, šie moksleiviai išvadas grindžia neaiškiais teiginiais, kaip įprasta, o įrodymais ir argumentais. Toks žinių derinimas iš daugiau nei vieno šaltinio veda link intuityvios teorijos, kuri nebūtinai yra teisinga, tačiau gabus vaikas tokiu būdu gali patvirtinti naujas žinias, atitinkamai jas pakeisti arba atmesti, jei jos yra klaidingos.

Vertinant gabumą iš jo pasireiškimo klasėje požiūrio, galime atpažinti verbališkai *gabius vaikus*, kurie daro išvadas apie mokymo kryptį ir palieka mokytojų bei jų bendraamžių įspūdį, kad supranta daugiau nei šiuo metu dėstomą temą, bei vizualiai *gabūs vaikai*, kurie formuluoja daugiau išsamių ar kūrybingų koncepcijų, kurios dažnai būna netikėtos ir kelia abejonių dėl mokymo proceso ar požiūrio. Vizualiai gabūs moksleiviai dažniausiai nėra sėkmingi akademinio ar socialinio požiūriu, t. y. jie dažniausiai patenka į dvigubo išskirtinumo kategoriją.

2.4.1. Gabumas ir talentas

François Gagné „Diferencijuotas gabumo ir talento modelis“ aiškiai apibūdina gabumo ir talento ryšį. Gagné teigimu, žmogiškieji gebėjimai yra bendresnio pobūdžio ankstyvoje vaikystėje ir gali būti apibūdinami kaip gabumai, kurie yra kūrybiški, jutiminiai, intelektualiniai ir socialiniai (žr. 3 pav.).

3 pav. François Gagné „Diferencijuotas gabumo ir talento modelis“. Prieiga 2021 m. liepos 23 d. interneto svetainėje <https://giftedstudentliteracy.weebly.com/gagnes-differentiated-model-of-giftedness-and-talent.html>

Šie gabumai, sistemingai plėtojami, per mokymąsi ir padedant katalizatoriams, kurie yra tarpasmeninio, aplinkosauginio ir (arba) genetinio pobūdžio, virsta talentais, o Gagné (2004) vadina tai atsitiktinumu.

Vienintelė sritis, kuriai švietimo sistema negali turėti teigiamo ar neigiamo poveikio, yra genetinė sfera. Tinkamos švietimo intervencinės priemonės, t. y. mokymo programos ir galimybė susipažinti su būtinais reikmenimis, veikla ir paslaugomis, gali padėti vaikams atrasti gabumus, dėl kurių jie galėtų stengtis, ir kartu padėtų ugdyti asmeninius bruožus, susijusius su gabumų virsmo talentu procesu.

2.4.2. Dvigubai išskirtiniais

Šiame skyriuje jau paminėti vadinamieji dvigubai išskirtiniai vaikai, tačiau jie sudaro grupę, kurią verta aptarti išsamiau.

Vaikų statusą nėra sunku paaiškinti – kai kurie iš jų labai gabūs matematikos, rašymo ar muzikos srityse, o kiti susiduria su sunkumais, turinčiais įtakos jų mokymuisi, pvz. ADHD, disleksija, diskalkulija, autizmas ar kitomis jutimų apdorojimo problemomis, tačiau sudėtingiausią grupę sudaro vaikai, kurie atitinka abi šias kategorijas. Jie – dvigubai išskirtiniai, t. y. jie parodo išskirtinių gebėjimų ir mokymosi ar vystymosi problemų derinį. Tai, kad įvairiose mokslo ir kūrybos srityse yra ryškūs skaičiai dvigubai išskirtinių vaikų, aiškiai nurodo, kaip svarbu švietimo sistemai dėti reikiamas pastangas ir užtikrinti lankstumą, kuris gali padėti pripažinti ir suprasti dvigubai išskirtinių vaikų rodiklius, siekiant kuo geriau išnaudoti jų stipriąsias puses bei kompensuoti jų ypatingus poreikius.

Dvigubai išskirtiniai vaikai sugeba užmaskuoti mokymosi problemas tol, kol pasiekia tam tikrą išsilavinimo lygį arba susiduria su konkrečia mokslo sritimi, kurią sunku suprasti ar tobulinti. Gali nutikti ir atvirkščiai, kai specialieji poreikiai užmaskuoja gabumą, paliekant jį neišsivysčiusį. Gaila, bet pasitaiko atvejų, kai tiek negalia, tiek gabumai lieka nepastebėti.

Retais atvejais, kai sėkmingai atpažįstami dvigubai išskirtiniai vaikai, atrodo, kad sunku gauti pagalbą, kurios jiems reikia mokykloje, nes visiems tinkančiose programose gali atsirasti sunkumų keliančios sritys ir tai galioja visiems gabiems vaikams, nes jie nesudaro nuoseklios ir homogeniškos grupės, turinčios tuos pačius švietimo poreikius (Sapon-Shevin, 2003).

Kita vertus, kai gabumai lieka nepastebėti ir vaikas įtraukiamas į specializuotą programą, tai gali nesukelti jam reikšmingo iššūkio, o tik nusivylimą ir nerimą.

Kad ir kaip būtų, elgesio problemos – nesvarbu, ar jos pasireiškia nepasitikėjimo, nerimo ar nusivylimo forma – gali būti naudojamos kaip aiškus ženklas, kad siūloma programa neatitinka vaiko galimybių ir statuso (Beth, 2021).

Siekdami dar labiau parodyti temos sudėtingumą, turime paminėti, kad gabumas dažnai gali suklaidinti ekspertus ir klaidingai diagnozuoti vaikus kaip autistus arba turinčius ADHD. Daugeliu atvejų gabių vaikų padidėjęs jautrumas įvairiems dirgikliams, pavyzdžiui, ryškiai šviesai, triukšmui ar miniai, gali atrodyti atstumiantis ir keistas. Tuo pačiu metu gabus vaikas, įsigilinęs į tam tikrą temą, pasineria į ją intensyviai, todėl gali būti nesuprantamas bendraamžių ar net kai kurių suaugusiųjų.

Gabiems vaikams mokymosi mokykloje laikotarpiu turi būti skiriamas ypatingas dėmesys ir galimybės. Savęs atradimo ir tobulėjimo galimybės neturi būti paliktos didesnei laisvei, kurią suteikia kolegijos ir universiteto metai, nes gabumus reikia ugdyti į talentus daug ankstesniame gyvenimo etape.

2.4.3. Gabių mokinių atpažinimas

IQ testai jau seniai laikomi populiariu gabumo nustatymo metodu, tačiau šis metodas yra problemiškas tam tikriems profiliams ir (arba) vertina tik siaurą kultūros požiūriu vertinamų žinių grupę. Bendrieji mokymosi gebėjimai ir įvairūs gabumai dažnai lieka nekontroliuojami. Be to, mokytojai paprastai nėra kvalifikuoti tinkamai interpretuoti IQ vertinimus.

Vertinimas klasėje paprastai skirtas patikrinti, kaip mokiniai išmoko tai, kas buvo dėstoma, o ne kaip jie išplėtė žinias.

Reikalinga alternatyva, suteikianti mokytojams galimybę įvertinti mokinių samprotavimo ir naudojamų mokymosi strategijų kokybę, brandą ir sudėtingumo lygį, jų gebėjimą gilinti žinias, taip pat tai, ką jie iš tikrųjų žino arba mano žinantys.

Atpažinti gabų mokinį yra kruopštus mokslas. Tam reikia, kad mokytojas turėtų reikiamą išsilavinimą ir atitinkamą patirtį, padedančią atpažinti tam tikrus – tiek teigiamus, tiek neigiamus – elgesio bruožus, pagal kuriuos mokinys apibūdinamas kaip gabus arba galintis pasiekti gerų rezultatų.

Čia pateikiamas sudarytas kai kurių bendrųjų elgesio bruožų, kuriuos gali parodyti gabūs vaikai (nebūtinai visi), bandomasis sąrašas, kuris gali padėti patyrusiems ir dėmesingiems mokytojams atpažinti gabų mokinį, jog būtų užtikrinta akademinė sėkmė ir asmeninis tobulėjimas:

- Smalsus ir motyvuotas;
- užduodantis daug klausimų;
- turintis gerą atmintį;
- lengvai įsimenantis informaciją;
- ankstesniame amžiuje įvaldyti skaitymo įgūdžiai;
- stiprūs matematikos įgūdžiai;
- savarankiškai mąstantis;
- išreiškiantis unikalias bei originalias nuomones;
- turintis aukštesnio lygio mąstymo ir problemų sprendimo įgūdžių;
- pasižymintis stipriu teisingumo jausmu ir mėgstantis dalyvauti diskusijose aktualiais klausimais ir realiomis problemomis.

Tačiau yra ir savybių, kurios gali neigiamai paveikti mokymosi procesą, jei nepasirūpinama gabaus mokinio poreikiais:

- Lengvai nukrypsta nuo užduoties ar temos;
- nekantrus, kai nepakviečiamas klasėje;
- lengvai nusibosta;
- nemėgsta pasikartojančio darbo;
- imasi per daug darbo;
- nemoka tinkamai dirbti grupėse;
- kritiškai vertina kitus ir save.

Pasak gydytojos pediatrės Marianne Kuzujanakis, „Gabumas ne visada laikomas socialiai teigiamu ir vertinamu bruožu.“ Pasak gydytojos pediatrės Marianne Kuzujanakis ir „Gabiųjų emocinių poreikių palaikymo“ bendruomenės direktorės, „Daugelis gabių vaikų patiria patyčias, kiti nesugeba nuslėpti sugebėjimų, o kai kurie patiria nerimą ir depresiją, dėl kurios padidėja savęs sužalojimo rizika net 20 proc. Gali visiškai nebaigti mokyklos.“ Labai svarbu priartėti prie mokinio nekeliant grėsmės bei užtikrinti įvairią patirtį mokykloje, namuose ir bendruomenėje, kad būtų galima nustatyti stipriąsias sritis, integruoti savęs pažinimą ir sudaryti suaugusių asmenų, pasiekusių aukštą lygį, pavyzdį.

2.4.4. Ar švietimas tenkina gabiųjų mokinių poreikius?

Gabūs mokiniai, paklausti pedagogų ir politikos formuotojų, sutinka, kad jų klasės aplinka nesudaro jiems tinkamiausių galimybių ir sąlygų mokytis arba parodyti, ką jie sugeba. Moksleiviai taip pat pabrėžė, kad mokytojų galimybės pastebėti ir atpažinti įvairias gabumo apraiškas – ribotos. Be to, teigia, kad įprasto ugdymo metu pirmenybė teikiama tik akivaizdžiausiems gabiems asmenims, todėl dvigubai išskirtiniai mokiniai lieka nepastebėti.

Atsižvelgiant į tai, kad šie studentai klesti ir tobulėja, kai jiems suteikiama galimybė pademonstruoti savo interpretacijas tokiais formatais, kuriuos jie gali valdyti, pvz., vaizdiniais formatais arba fizinėmis reprezentacijomis, manoma, kad InCrea+ meniniai metodai bus itin naudingi tokio tipo besimokantiejiems, kadangi bus sudaryta galimybė pasirinkti labiau įprastus išraiškos būdus, pvz., rašymą. Dvigubai išskirtiniai vaikai įprastai naudojasi alternatyviomis komunikacijos formomis, tokiais kaip modelių kūrimas, piešinių piešimas, sampratų kūrimas ar net IT sektoriaus pasiekimų kaip skaitmeninis menas naudojimas.

Tinkamų ugdymo priemonių ar metodų trūkumas, ypač vidurinių ir aukštųjų mokyklų klasėse, lemia tai, kad kai kurie gabūs mokiniai dažnai atsisako įprasto mokymosi.

Vis labiau akivaizdu, o tai aktualu ne tik gabiems, bet ir vaikams su negalia bei visiems vaikams apskritai, kad užtikrinimas, jog visi būtų įtraukti į ugdymo procesą, pasiektų tam tikrus pagrindinius lygius ar veiklos standartus, nėra tai, ko turime siekti. Kryptis, į kurią turėtume dėti pastangas, yra ta, kad visi vaikai turėtų

galimybę visapusiškai panaudoti savo atsirandančius talentus ir gebėjimus, o tam reikia specialaus dėmesio ir paramos (Feldhusen, 2003).

Viena didžiausių problemų, susijusių su dauguma gabių programų, yra ta, kad jomis siekiama padėti gabiems vaikams ugdyti bendruosius gebėjimus, tačiau programos, kurias turime plėtoti, turėtų padėti gabiems mokiniams atpažinti ir išplėsti ar net išstobulinti ypatingus talentus, nes būsima sėkminga karjera ir galima nauda visuomenei gaunama iš ypatingų gabumų, o ne iš bendrųjų gebėjimų.

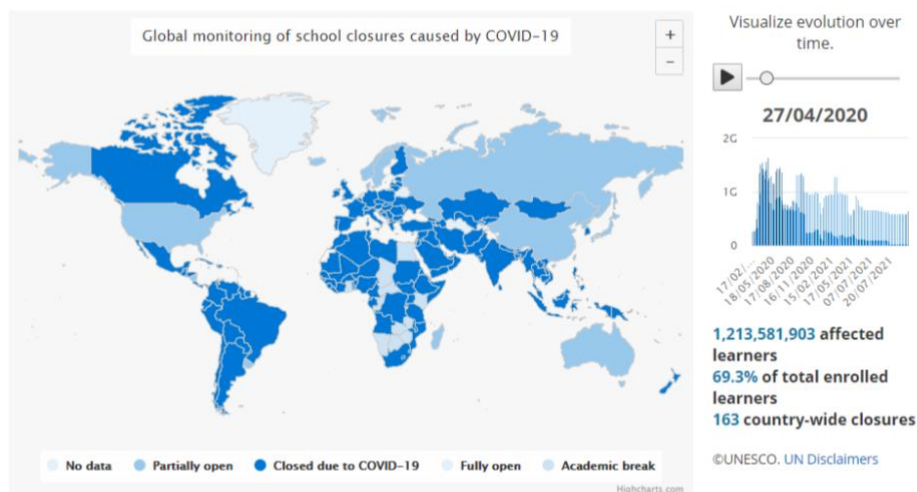
2.5. COVID-19 grėsmės

2020 m. kovo 11 d. Pasaulio sveikatos organizacija paskelbė, kad Sars-CoV-2 sukelta liga gali būti laikoma pandemija. Šiomis neįprastomis ir nelygiomis aplinkybėmis mokyklos turėjo sumažinti ar sustabdyti veiklą, kad sumažintų infekcijos riziką. Pandemija suteikė galimybę visiems geriau suprasti, kaip socialinė nelygybė gali pasireikšti švietimo sektoriuje.

Keli autoriai *COVID-19 mini kaip pasaulinį iššūkį: siekiant įtraukios ir tvarios ateities straipsnio* (p. e312), **COVID-19** sukėlė švietimo krizę. Vyriausybės visame pasaulyje laikinai uždarė mokyklas besistengdamos užtikrinti socialinių kontaktų laikymąsi ir lėtą viruso perdavimą. Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos (UNESCO) vertinimu, nukentėjo 60 proc. pasaulio mokinių, o 150 šalių mokyklos nebaigė 19 mlrd. moksleivių. Tyrimai parodė, kad dėl prarastų galimybių gauti išsilavinimą ne tik mažėja trumpalaikis mokymasis, bet ir didėja ilgalaikis mokyklos nebaigusiu asmenų skaičius, o taip mažėja būsimos socialinės ir ekonominės galimybės.

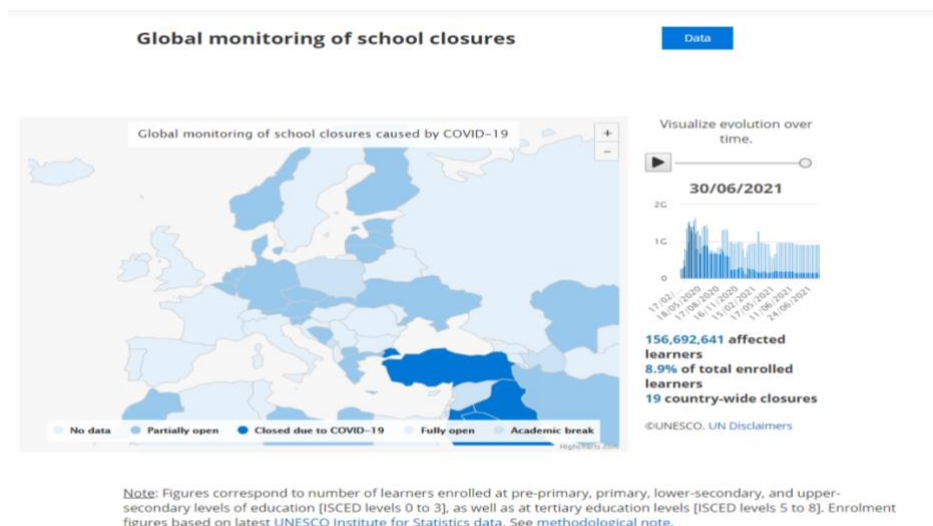
2.5.1. Pandemijos poveikis

Prognozuojama, kad COVID-19 mokyklų uždarymo pasekmės turės neproporcingai neigiamą poveikį labiausiai pažeidžiamiems asmenims ir gali dar labiau padidinti pasaulyje esamą nelygybę (žr. 4, 5 ir 6 pav.). Pažeidžiami vaikai turės mažiau galimybių mokytis namuose, kils didesnė išnaudojimo rizika, jiems taip pat gali trūkti tinkamo maisto, jei nebus galimybės nemokamai arba subsidijuojamai maitintis mokykloje, todėl gali netinkamai maitintis. Švietimo sistemų atsakas į COVID-19 turi būti ypač siejamas su kultūriniais ir kontekstiniais veiksniais, įskaitant lyčių, socialinius, ekonominius bei geografinius skirtumus, siekiant užtikrinti, kad jie nedidintų nelygybės.

Note: Figures correspond to number of learners enrolled at pre-primary, primary, lower-secondary, and upper-secondary levels of education [ISCED levels 0 to 3], as well as at tertiary education levels [ISCED levels 5 to 8]. Enrolment figures based on latest UNESCO Institute for Statistics data. See [methodological note](#).

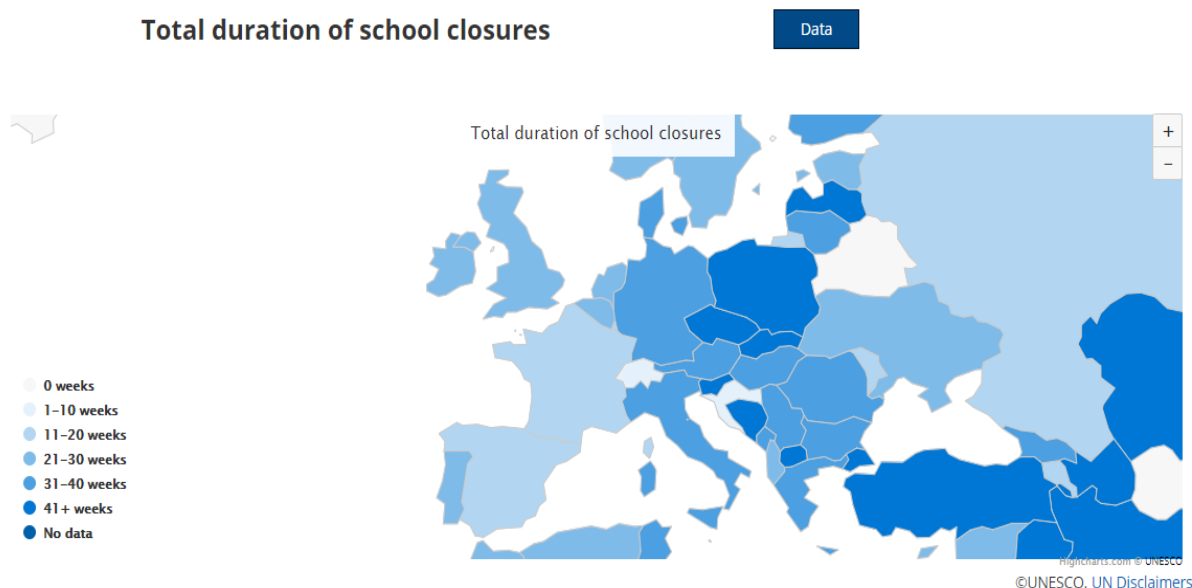
4 pav. Pasaulinė mokyklų uždarymo dėl COVID-19 stebėsena. 2021 m. balandžio 27 d. pateikta UNESCO internetinėje svetainėje <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse#schoolclosures>.

5 pav. *Pasaulinė mokyklų uždarymo stebėsena*. Padėtis Europos mokyklose 2021 m. liepos 30 d.,
pateikta UNESCO internetinėje svetainėje

<https://en.unesco.org/covid19/educationresponse#schoolclosures>

Kaip mes įsivaizdavome, ilgalaikis švietimo įstaigų uždarymas gali turėti rimtų pasekmių jaunimui visame pasaulyje, nesvarbu, ar kalbame apie išsivysčiusias ir (arba) besivystančias šalis, kuriose labiausiai nukentčia neturtingiausi ir asocialių šeimų vaikai.

6 pav. *Bendra mokyklų uždarymo trukmė*. Europos erdvė. 2021 m. liepos 30 d. pateikta iš UNESCO interneto svetainės <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse#durationschoolclosures>

Kaip nurodyta 1 lentelėje, *visiškas ir dalinis mokyklų uždarymas dėl COVID-19 turėjo skirtingą poveikį Europos šalių mokykliniam gyvenimui tam tikrose klasėse arba savarankiškam mokymui.*

Šalis	ISO	VISIŠKO ir DALINIO mokyklų uždarymo trukmė (savaitėmis)
-------	-----	--

		<i>Paskutinį kartą informacija atnaujinta 2021 m. birželio 30 d.</i>
Bulgarija	BGR	41
Italija	ITA	38
Lietuva	LTU	38
Rumunija	ROU	32
Ispanija	ESP	15
Turkija	TUR	49

1 lentelė. UNESCO pasaulinis duomenų apie mokyklų uždarymo trukmę rinkinys (visiškai ir iš dalies uždarius mokyklas).

Duomenys gauti iš UNESCO internetinės svetainės 2021 m. liepos 30 d.

<https://en.unesco.org/covid19/educationresponse#durationschoolclosures>

Daug straipsnių visame pasaulyje, pavyzdžiui, *įtraukusis švietimas COVID-19 metu: mokytojų pamokos visame pasaulyje* (2020) bei mokytojų ir tyrėjų pamokose paminėta, kad COVID-19 sukėlė švietimo krizę, kurią skatino gili ir daugialypė nelygybė, pasireiškianti klasėse. Dėl karantino ir mokyklų uždarymo nelygybė staiga žymiai sumažėjo. Sveikatos ir finansų krizės padariniai įtraukčiai į švietimą buvo tiesioginiai ir laipsniški. Neįgaliems ir (arba) papildomų mokymosi poreikių turintiems besimokantiems asmenims perėjimas prie nuotolinio mokymosi sukėlė papildomų sunkumų, įskaitant kliūtis naudotis technologijomis, mažesnes galimybes naudotis švietimo parama, individualizuotomis mokymosi intervencijomis priemonėmis ir socialinių ryšių praradimą, pavyzdžiui, daug išteklių nėra prieinami akliesiems ar kurtiesiems, net jei technologija egzistuoja. Vaikai, turintys dėmesio, hiperaktyvumo sutrikimų arba besimokantys, kurie yra jautrūs pokyčiams, pavyzdžiui, turintys autizmo spektro sutrikimų, gali sunkiai dirbti savarankiškai nuotoliniu būdu.

Europos Komisijos specialistai nurodo, kad švietimo sistemos kliūtys, be kita ko, yra nepasiekiamą infrastruktūrą moksleiviams, mokykloms, mokytojams, nepritaikyta medžiaga ir mokymo programos, menkas mokytojų pasirengimas įtraukiojo švietimo, IT ir komunikacijų mokymo srityse ir pan. Be to, švietimo esant ekstremalioms situacijoms agentūra bei vaikų apsaugos aljanso ataskaita nurodo, kad COVID-19 sukelti ekonominiai sukrėtimai turėjo pražūtingų padarinių, nes padidėjo skurdas ir maisto stygius, su kuriais susidūrė daugelis šeimų (NO EDUCATION, NO PROTECTION, 2021).

Šeimos neturėjo finansinių ir techninių galimybių moksleiviams suteikti pagalbą, nešiojamuosius kompiuterius, išmaniuosius telefonus ar interneto prieigą, taip pat joms buvo sunku padėti mokytis namuose.

2.5.2. COVID-19, socialinė izoliacija ir nuotolinis mokymasis

Didėjant socialinei izoliacijai, pandemija padidino riziką, kad marginalizuoti moksleiviai pasitrauks iš švietimo sistemos ir nebaigs mokyklos (UNESCO GEM ataskaita, 2020).

Už švietimo sistemos ribų dėl izoliavimo, saviizoliacijos ir socialinio atsiribojimo vaikams kyla didesnė rizika, įskaitant stigmą, diskriminaciją, ribotą prieigą prie kokybiškos sveikatos priežiūros, smurtą šeimoje, nepriežiūrą ar prievartą, namų ūkio skurdą ir kt. Kadangi paprastai vaikus kasdien mato daug skirtingų suaugusiųjų, mokytojų, kaimynų, senelių ir draugų, šiais sunkiais laikais suaugusiesiems sunkiau pastebėti ženklus, padėti arba pastebėti pavojaus signalą. Situacijoje, kai tėvai tampa pagrindiniais savo vaikų ugdymo veikėjais, kartu su visais aukščiau išvardintaisiais nukenčia ir disfunkcinėse šeimose gyvenantys vaikai.

Mokyklų uždarymas daro didelį neigiamą poveikį akademiniams įgūdžiams ir socialiniam bei emociniam mokymuisi. Švietimo suinteresuotosios šalys stengėsi greitai išplatinti internetinius ir kitus nuotolinio mokymosi išteklius, siūlydamos pamokas internetu, per televiziją ar radiją, taip pat spausdintą mokymosi medžiagą, kad būtų išvengta tiesioginio mokymo praradimo. Tarpinstitucinio švietimo nelaimės tinklo ir

vaikų apsaugos humanitarinių veiksmų aljansas (NO EDUCATION, NO PROTECTION, 2021), atlikę analizę, nurodė keletą pagrindinių išvadų:

- Nuotolinio mokymo turinys ir kokybė skiriasi, net ir toje pačioje šalyje, o vaikų gebėjimas mokytis priklauso nuo atskirų namų ūkių išteklių ir paramos;
- Daugeliui besimokančiųjų sunku naudotis nuotolinio mokymosi galimybėmis dėl kliūčių, susijusių su informacinėmis ir ryšių technologijomis, infrastruktūra ir skaitmeniniu raštingumu;
- Vaikams ir jaunimui, gyvenantiems krizės ir po krizės situacijose, taip pat, kilusiems iš prastesnės socialinės ir ekonominės aplinkos, dar sunkiau gauti išsilavinimą;
- Neįgalųjų vaikų ir jaunuolių prieinamumas buvo labai ribotas turimose nuotolinio mokymosi platformose, kurių daugelis nebuvo įtraukios;
- Kitos vaikų ir jaunimo grupės buvo atskirtos, pvz., mergaitės dėl savo namų ruošos pareigų turėjo mažiau galimybių dalyvauti siūlomame nuotoliniame mokyme;
- Įvairiomis aplinkybėmis tėvų dalyvavimas, įskaitant jų individualų prieinamumą, išsilavinimo lygį, gebėjimą ar norą remti savo vaikų mokymąsi namuose, kartu susiejant įvairius prioritetus, yra svarbus veiksnys, lemiantis nuotolinio mokymosi būdų sėkmę arba nesėkmę;
- Be kasdienio tiesioginio kontakto su mokytojais, vaikai ir jaunimas prarado ne tik mokytojų pedagoginę kompetenciją, kuri palengvintų dalyvavimą ir įsitraukimą į ugdymo turinį, įskaitant socialinį ir emocinį mokymąsi, bet prarado tvarką ir apsauginę priežiūrą.

2.5.3. Paslaugų apribojimai

Toje pačioje ataskaitoje *taip pat* paminėta, kad mokyklos teikia ne tik akademinio mokymosi, bet ir socialines paslaugas, *skatindamos* jaunimą, kuris galėtų būti atskirtas nuo švietimo ir visuomenės, mokytis. Pagrindinės paslaugos, kurios buvo apribotos arba prarastos dėl mokyklų uždarymo:

- Apskaičiuota, kad visame pasaulyje 396 mln. vaikų ir jaunuolių neturėjo galimybių naudotis mokyklose vykdomomis mitybos ir maisto papildų papildomomis programomis, kurios kovoja su netinkama mityba ir taip skatina tėvus leisti savo vaikus į mokyklą;
- Neįgalūs vaikai ir jaunimas prarado galimybę naudotis specializuota ar reabilitacine priežiūra, apimančią diferencijuotą akademinę paramą ir kliniškes paslaugas;
- Vaikams ir jaunimui trūksta galimybių naudotis oficialiomis psichikos sveikatos ir psichosocialinės paramos paslaugomis, kurios dažnai teikiamos mokyklose. Integruojant šias paslaugas į mokyklos dieną užkertamas kelias psichikos sveikatos problemų turinčių asmenų stigmatui ir „normalizuojamas“ gydymo procesas, ypač pabėgėlių vaikų ir jaunimo atveju;
- Uždarius mokyklas vaikai ir jaunimas prarado svarbius neformalius socialinius patogumus ir apsaugos priemones. Santykiai su bendraamžiais ir mokytojais skatina teigiamą psichikos sveikatą, o mokyklos suteikia prieigą prie socialinių tinklų tiek moksleiviams, tiek jų tėvams. Tai ypač svarbu marginalizuotoms grupėms, pavyzdžiui, lesbietėms, gėjams, translyčiams, *queer* ir (arba) interseksualiems (LGBTQI) jaunuoliams.

Europos Sąjunga (ES) atnaujino Skaitmeninio švietimo veiksmų planą (2021–2027), kuriuo siekiama remti tvarų ir veiksmingą ES valstybių narių švietimo sistemų pritaikymą prie skaitmeninio amžiaus, atsižvelgiant į COVID-19 pandemijos keliamus iššūkius ir galimybes, dėl kurios technologijų naudojimas švietimo ir mokymo tikslais tapo beprecedentis. Remiantis šiuo dokumentu, pandemija parodė, kad būtina turėti skaitmeniniam amžiui tinkamą švietimo ir mokymo sistemą. Nors COVID-19 pandemija atskleidė, kad reikia aukštesnio lygio skaitmeninių pajėgumų švietimo ir mokymo srityje, ji taip pat padidino daugelį esamų problemų ir nelygybę tarp tų asmenų, kurie turi galimybę naudotis skaitmeninėmis technologijomis, ir tų, kurie jos neturi, įskaitant nepalankioje padėtyje esančius asmenis. Be to, pandemija išryškino įvairias švietimo ir mokymo sistemoms kylančias problemas, susijusias su švietimo ir mokymo įstaigų skaitmeniniais pajėgumais, mokytojų rengimu ir bendru skaitmeninių įgūdžių ir gebėjimų lygiu.

Beveik visos šalys, siekdamos užtikrinti mokymosi tęstinumą, įdiegė nuotolinį mokymąsi. Mokytojai turėjo el. paštu siųsti namų darbus mokiniams ir tėvams, įrašyti pamokas, skelbti jas internete bei naudotis tiesioginėmis mokymosi programėlėmis arba interneto platformomis norėdami palaikyti ryšį su mokiniais.

2.5.4. Pandemijos metu nustatyti prioritetai

Kiekviena šalis, įgyvendindama priemones, skirtas tęstinumui, lygybei ir įtraukčiai švietimo srityje užtikrinti, turėjo nustatyti prioritetinius iššūkius, kol tiesioginės pamokos buvo sustabdytos. Šie prioritetai gali būti suskirstyti į šias kategorijas (COVID-19 ataskaita, ECLAC-UNESCO, 2020, p. 16):

- Lygybė ir įtrauktis. Dėmesio sutelkimas į labiausiai pažeidžiamas ir marginalizuotas gyventojų grupes, įskaitant pabėgėlius ir migrantus, socialiai ir ekonominiu požiūriu labiausiai nepalankioje padėtyje esančias grupes ir asmenis su negalia, taip pat į seksualinę ir lyčių įvairovę.
- Kokybė ir aktualumas. Dėmesio skyrimas mokymo programų turinio tobulinimui (ypač sveikatos ir gerovės srityje) ir specializuotai pagalbai mokytojams, tinkamų sutarčių ir darbo sąlygų užtikrinimui, mokytojų rengimui nuotoliniam mokymuisi ir grįžimui į mokyklą, taip pat socialinei ir emocinei paramai dirbant su mokiniais ir jų šeimomis.
- Švietimo sistema. Švietimo sistemos pasirengimas reaguoti į krizes, t. y. lankstumas visais lygmenimis.
- Tarpdisciplininiai požiūriai. Planavimas ir įgyvendinimas orientuotas ne tik į švietimą, bet ir į sveikatą, mitybą bei socialinę apsaugą.
- Partnerystė. Įvairių sektorių ir subjektų bendradarbiavimas siekiant sukurti integruotą sistemą, kurioje daugiausia dėmesio būtų skiriama moksleiviams ir švietimo darbuotojams.

UNESCO internetinės konferencijos ataskaitoje teigiama, kad, remiantis UNESCO statistikos instituto atliktu tyrimu, sunku susidaryti bendrą vaizdą apie prarastą mokymosi lygį, tačiau prognozuojama, kad 100 mln. vaikų ir jaunimo dėl COVID-19 nukris žemiau minimalaus skaitymo gebėjimų lygio, panaikinant per pastaruosius du dešimtmečius pasiektą lygį.

UNICEF duomenys atskleidžia, kad moksleiviai, turintys prieigą prie interneto namuose, turi aukštesnius pagrindinius skaitymo įgūdžius, nei vaikai, kurie neturi šios prieigos. Be to, nepaisant šių skirtumų, televizija yra pagrindinis kanalas, kuriuo vyriausybės naudojasi nuotoliniam mokymuisi užtikrinti, o radijas yra trečia dažniausiai naudojama platforma, kol mokyklos uždaromos.

2.5.5. Kelias į atsigavimą

Remiantis UNESCO ataskaita „Švietimas: Nuo ekonomikos sutrikimo iki atsigavimo“, beveik pusė pasaulio mokinių vis dar kenčia dėl dalinio ar visiško mokyklų uždarymo, o dėl sveikatos krizės daugiau kaip 100 mln. vaikų nusmuks žemiau minimalaus skaitymo gebėjimų lygio (UNESCO, 2021).

Pasaulio švietimo ministrai, vadovaujami JT generalinio sekretoriaus António Guterrres, nusprendė pirmenybę teikti švietimo atsigavimui, o kad būtų išvengta „kartų katastrofos“, pasaulio gyventojai turi teikti pirmenybę švietimui ir jį saugoti bei siekti darnaus vystymosi tikslų. Politikos darbotvarkėse svarbiausios tapo šios trys temos: mokyklų veiklos atnaujinimas ir pagalba mokytojams, mokyklos nebaigusių asmenų ir mokymosi nuostolių kiekio mažinimas, skaitmeninės transformacijos spartinimas (UNESCO, 2021) (Pirmieji COVID metai: Švietimo atkūrimo prioritetasis siekiant išvengti kartų katastrofos, 2021, p. 1–2).

Atkuriant švietimą siekiama užtikrinti, kad:

- Nė vienas vaikas nėra paliekamas nuošalyje – užtikrinti, kad visi vaikai ir jaunimas grįžtų į mokyklą ir gautų visapusišką paramą siekiant sėkmės;
- Kiekvienas vaikas mokosi – spartina mokymąsi ir mažina skaitmeninio mokymosi atotrūkį;
- Visi mokytojai turi tinkamus gebėjimus – remti pedagogus (Pirmieji COVID metai: Švietimo atkūrimo prioritetasis siekiant išvengti kartų katastrofos, 2021, p. 15).

Siekiant užkirsti kelią atotrūkiui, kuris dėl šios naujos krizės didėja, reikia nedelsiant reaguoti, kad būtų užtikrinta visų vaikų, ypač pažeidžiamų ir palankių sąlygų neturinčių vaikų, švietimo rezultatų kokybė.

Kaip minėta anksčiau, vyriausybės turi sutelkti žmogiškuosius ir finansinius išteklius, kad būtų skatinama įtrauktis ir lygybė švietimo srityje, kuriant tėvų ir (arba) globėjų partnerystę, mokytojų ir (arba) švietimo specialistų, dėstytojų ir tyrėjų, nacionalinio, vietos ir mokyklos lygmens administratorių ir vadovų, socialinių paslaugų teikėjų (sveikatos, vaikų apsaugos), mažumų grupių, kurioms gresia atskirtis, atstovų (Rodrigo Mendes institutas, 2021, p. 21).

Tačiau turime paminėti ir kai kuriuos teigiamus šios pandemijos padarinius. Perėjimas prie nuotolinio mokymo privertė mokytojus sparčiau naudoti technologijas ir tobulinti įgūdžius. Žinoma, daugeliui jų vis dar reikia mokymo apie tai, kaip naudotis technologijomis, siekiant užtikrinti įtrauktį ir įtraukti specialiujų

poreikių turinčius vaikus, tačiau dauguma mokytojų rėmėsi technologijomis ne tik bendraudami su mokiniais, bet ir su mokinių šeimomis, suteikdami galimybę stiprinti šią partnerystę, siūlydami daugiau galimybių perduoti grįžtamąją informaciją ir atkreipdami dėmesį į mokinių mokymosi bei emocinius poreikius. Pandemija gali tapti palankesnio ir įtraukesnio švietimo stiprinimo proceso dalimi, kuri suteiktų studentams galimybę nuotoliniu būdu susipažinti su pamokomis ir suteiktų lanksčią internetinę ar mišrią mokymosi pasiūlą.

COVID-19 krizė mums visiems parodė, kad reikia ne tik rasti techninius sprendimus švietimui remti, bet ir sutelkti dėmesį į tai, kaip padengti laikiną mokymosi praradimą ir užtikrinti įtrauktį.

3. IŠVADOS

Įtraukčiai į švietimą pasauliniu lygmeniu kyla daug iššūkių. Dauguma jų pasireiškia regioniniu lygmeniu Europoje. Šiame skyriuje buvo stengiamasi išnagrinėti vyraujančią riziką, susijusią su įtraukiojo ugdymo įgyvendinimu, o kai kurios iš jų bus tiesiogiai sprendžiamos įgyvendinant InCrea+ projektą.

Mokslininkai ir mokytojai nustatė, kad migracija yra viena iš labiausiai paplitusių įtraukties problemų, o jos aspektai kelia skirtingo pobūdžio ir laipsnio riziką. Žvelgdami į kultūrines, religijos, lyčių, rasines įtraukties kliūtis, kurios gali kilti dėl migracijos, taip pat į diskriminaciją ir stereotipus, ir nepamiršdami poveikio psichikos sveikatai, galime drąsiai teigti, kad migracija yra sudėtinga problema įtraukiojo ugdymo požiūriu.

Negalia yra dar vienas įtraukiojo ugdymo iššūkis, neatsižvelgiant į tai, ar mes kalbame apie fizinę ar psichinę negalią, ar mokinius, turinčius specialiųjų ugdymo poreikių, problemų spektras yra gana platus ir skiriasi priklausomai nuo šalies aplinkybių, negalios ir finansavimo. Iš tikrųjų, svarstant finansavimą, buvo nustatyta, kad skurdas yra tiesiogiai susijęs su atskirtimi švietimo srityje. Tai lemia infrastruktūros ir investicijų į studentų aplinką trūkumas, nepakankamas mokytojų rengimas, didėjančios išlaidos, transportas, sveikatos priežiūra ir daugelis kitų problemų.

Gabumas ir talentas yra dvi kategorijos, suteikiančios pagrindą įtrauktiems iššūkiams, kurie buvo aptarti šiame skyriuje ir bus toliau nagrinėjami įgyvendinant InCrea+ projektą. Jų mokymosi būdas, procesas ir poreikiai skiriasi nuo kitų klasėje ir dažnai jais nėra tinkamai pasirūpinta. Modelis – tinka visiems, nepatenkinti gabių vaikų poreikių, todėl tampa iššūkiu įtraukčiai.

COVID-19 pandemijos metu sustiprėjo visi ankščiau minėti iššūkiai. Dabar iš tiesų matome, kad įtraukties atotrūkis didėja, nes kyla rizika ir kliūčių, kurias dar sunkiau įveikti socialinių kontaktų ribojimo ir internetinio švietimo aplinkoje. Siekiant įtraukties į švietimo sistemą, svarbiausia būtų siekti pažangos: mokytojų rengime, išteklių gerinime ir ilgalaikės bei tvarios strategijos, kuria siekiama spręsti problemas ir užkirsti kelią rizikai, gerinimui.

Raktažodžiai: įtraukties iššūkiai, regioniniai duomenys, įtraukus švietimas, nauda studentams

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Ainscow, M. (2020) Inclusion and equity in education: Making sense of global challenges. *Prospects*, 49(3), 123-134. <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09506-w>
- Alsubaie, M. A. (2015). Examples of current issues in the multicultural classroom. *Journal of Education and Practice*, 6(10), 86-89.
- Arky, B. (2019). Twice-Exceptional Kids: Both Gifted and Challenged. *Child Mind Institute. Pridobljeno*, 25(8), 2019.
- Armstrong, A., Spandagou, I., (2009) *Poverty, Inclusion and Inclusive Education: exploring the connections*, Ann Cheryl Armstrong, University of Sydney
- Armstrong, A. (2020) *How to support young learners in racially diverse classrooms*, as seen at: <https://www.edutopia.org/article/how-support-young-learners-racially-diverse-classrooms>
- Carballo, J. (2009) *Teachers' challenges regarding cultural diversity*, Consolidated Research Group, ESBRINA "Contemporary Subjectivities and educational environments, University of Barcelona.

Carter, A. (2019) *The challenges and strengths of culturally diverse classrooms: A consideration of intercultural curricula*, TESL Ontario, CONTACT Magazine.

Drakopoulou, E. (2021) *Inclusive Education and the Impact of COVID-19 on learners with disabilities*, 2020, website accessed on July 18, 2021 <https://www.edf-feph.org/content/uploads/2021/06/Inclusive-Education-and-COVID-19-Eleni-Drakopoulou.docx>

Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC) and the Regional Bureau for Education in Latin America and the Caribbean of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization OREALC/UNESCO (2021) *Education in the time of COVID-19*, Santiago, 2020, website accessed on July 20, 2021. https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/45905/1/S2000509_en.pdf

Enwefa, R. L., Enwefa, S. C., & Jennings, R. (2006). Special Education: Examining the Impact of Poverty on the Quality of Life of Families of Children with Disabilities. In *Forum on Public Policy Online* (Vol. 2006, No. 1, p. n1). Oxford Round Table. 406 West Florida Avenue, Urbana, IL 61801.

European Commission, Education & Training, *The Digital Education Action Plan (2021-2027). Resetting education and training for the digital age*, 2021, website accessed on July 05, 2021 https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en

European Commission, *Inclusive Education for All. Let's Break Silos for Disability-Inclusive Education - Webex Meeting*, 2021, website accessed on July 18, 2021 https://ec.europa.eu/international-partnerships/events/inclusive-education-all-lets-break-silos-disability-inclusive-education_en

Feldhusen, J.F. (2003) *Beyond General Giftedness: New Ways to Identify and Educate Gifted, Talented, and Precocious Youth*. In Borland, J.H. (Ed.) *Rethinking Gifted Education*. New York: Teachers College Press.

Gagné, F. (2004) *Transforming gifts into talents: the DMGT as a developmental theory*. December 2004 High Ability Studies 15(2):119-147

Guo, S., Jamal, Z. (2006), *Toward inclusive education: Integrating cultural diversity into adult learning*, Paper presented at the 36th Annual SCUTREA Conference, Trinity and All Saints College, Leeds

Herzog-Punzenberger, B., Altrichter, H., Brown, M. et al. (2020) *Teachers responding to cultural diversity: case studies on assessment practices, challenges and experiences in secondary schools in Austria, Ireland, Norway and Turkey*. Educ Asse Eval Acc 32, 395–424, as seen at: <https://doi.org/10.1007/s11092-020-09330-y>

Higgen S, MoĚsko M, (2020) *Mental health and cultural and linguistic diversity as challenges in school? An interview study on the implications for students and teachers*. PLoS ONE 15(7): e0236160. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0236160>

Inter-agency Network for Education in Emergencies (INEE) and the Alliance for Child Protection in Humanitarian Action (2021) *No education, no protection: What school closures under COVID-19 mean for children and young people in crisis-affected contexts*, New York, 2021, website accessed on July 18, 2021 <https://reliefweb.int/report/world/no-education-no-protection-what-school-closures-under-covid-19-mean-children-and-young>

McMillan, Nicole M. (2008) *Inclusive Education: The Benefits and the Obstacles*. Education and Human Development Master's Theses. 445.

Nottinghamshire County Council (2010), Education Standing Committee: *Inclusion in schools: benefits and challenges*.

Poorvu Center for Teaching and Learning (n.d.), Yale University, As seen at: <https://poorvucenter.yale.edu/RacialAwareness>

Rashid, N., & Tikly, L. (2010) *Inclusion and Diversity in Education: Guidelines for Inclusion and Diversity in Schools*, The European Youth Charter on Inclusion and Diversity, www.britishcouncil.org/INDIE

Rodrigo Mendes Institute (2021) *Protocols on inclusive education during the COVID-19 pandemic. An Overview of 23 Countries and International Organizations*, Brazil, 2020, website accessed on July 05, 2021 <https://institutorodrigomendes.org.br/wp-content/uploads/2020/08/research-pandemic-protocols.pdf>

Sapon-Shevin, M. (2003) *Equity, Excellence, and School Reform: Why is Finding Common Ground So Hard?* In Borland, J.H. (Ed.) *Rethinking Gifted Education*. New York: Teachers College Press.

Sharma, U., May, F. (2020) *Inclusive education during COVID-19: Lessons from teachers around the world*, Australia,, website accessed on July 05, 2021 <https://lens.monash.edu/@education/2020/10/05/1381365/inclusive-education-during-covid-19-lessons-from-teachers-around-the-world>

Suleymanov, F. (2015). Issues of Inclusive Education: Some Aspects to be Considered. *Journal for Inclusive Education*, 3 (4).

The European Agency for Special Needs and Inclusive Education (2018) *European Agency Statistics on Inclusive Education: 2018 Dataset Cross-Country Report*, Brussels, 2018, website accessed on July 31, 2021 <https://www.european-agency.org/resources/publications/european-agency-statistics-inclusive-education-2018-dataset-cross-country>

UNDESA (2016), Toolkit on disability for Africa, UN Division for Social policy Development <https://www.un.org/development/desa/dspd/2016/11/toolkit-on-disability-for-africa-2/>

United Nations. General Assembly (1949). *Universal declaration of human rights* (Vol. 3381). Department of State, United States of America. accessible at: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

UNESCO (2021) *Education: From disruption to recovery*. Website accessed on July 18, 2021 <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

UNESCO (2020) *Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and education: All means all*, Paris, 2020. Website accessed on July 05, 2021 <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>

UNESCO, (2021) Report of UNESCO Online Conference: *One year into COVID: Prioritizing education recovery to avoid a generational catastrophe*, 2021, website accessed on July 18, 2021 <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376984>

UNESCO (2020) *Towards inclusion in education: Status, trends and challenges*, The UNESCO Salamanca Statement 25 years on, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, ISBN 978-92-3-100396-7

USC (2014) *How To Identify a Gifted Student*. <https://rossieronline.usc.edu/how-to-identify-a-gifted-student/>

Vranješević, J. (2014). The main challenges in teacher education for diversity. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 46(2), 473-485.DOI: 10.2298/ZIP1402473V

Walden University (n.d.), *Why cultural diversity and awareness in the classroom is important*, Resource Article, Alabama. <https://www.waldenu.edu/online-bachelors-programs/bs-in-elementary-education/resource/why-cultural-diversity-and-awareness-in-the-classroom-is-important>

World Health Organization (WHO) Regional Office for Europe (2021) *WHO announces COVID-19 outbreak a pandemic*, Denmark, 2020, website accessed on July 31, 2021 <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/news/news/2020/3/who-announces-covid-19-outbreak-a-pandemic>

PAPILDOMI ŠALTINIAI:

Affect, *Cultural barriers and migration: Module 2 How to Overcome Language Barriers*, as seen at: <https://affect.coe.hawaii.edu/lessons/overcoming-differing-views-of-education/>

Affect, *Cultural barriers and migration: Module 4 Ways to Overcome Cultural Barriers*, as seen at: <https://affect.coe.hawaii.edu/lessons/overcoming-differing-views-of-education/>

3. XXI AMŽIAUS ĮGŪDŽIAI IR ĮTRAUKUSIS UGDYMAS

Hacer Erbası¹, Seyit Ahmet Erdogan², Omer Kocer³, Erdem Sariaslan⁴, Andzelika Teresa Jachimovič⁵

¹*Besime Özderici Ortaokulu (TURKIJA)*

²*Besime Özderici Ortaokulu (TURKIJA)*

³*Kadir Has Ortaokulu (TURKIJA)*

⁴*Kadir Has Ortaokulu (TURKIJA)*

⁵*Traku Rajono Savivaldybės Pedagoginė Psichologinė Tarnyba (LIETUVA)
hacererbasi@hotmail.com, jachimowiczat@yahoo.pl*

1. ĮVADAS

Šiame skyriuje bus aptariami XXI amžiaus ugdymo įgūdžiai, kurie paprastai yra siejami su aukšto lygio mokymosi tendencijomis, kurias mokiniai turi išsiugdyti, kad jiems pasisektų šiame informacijos amžiuje. Šių įgūdžių XXI amžiaus visuomenėje ir verslo gyvenime labiausiai reikalaujama iš pedagogų, verslo lyderių, mokslininkų ir vyriausybinių institucijų. Be to, skyriuje bus nagrinėjami su įtraukiuoju ugdymu susiję klausimai.

Švietimas tampa sparčiai augančiu reiškiniu informacijos amžiuje, kuriame mes gyvename. Visi turi prieigą prie informacijos, švietimas yra vertinamas kaip svarbus šalių išsivystymo lygio rodiklis. Kita vertus, švietimas yra svarbus pasaulio politikos ir ekonomikos instrumentas, kurio funkcija yra pritraukti kvalifikuotų darbuotojų. Kartu su socialiniais pokyčiais švietimas pradėtas traktuoti kaip žmogaus teisė, kuria visi žmonės turėtų naudotis lygiomis galimybėmis be jokios diskriminacijos (Akçamete, Büyükkarakaya, Bayraklı & Yıldırım, 2012).

UNESCO (2014 m.) teigia, kad įtraukusis ugdymas yra apibrėžiamas kaip „visų besimokančiųjų poreikių įvairovės tenkinimo ir reagavimo į juos procesas, didinant dalyvavimą mokymesi, kultūroje ir bendruomenėje bei mažinant atskirtį.“

2. XXI AMŽIAUS ĮGŪDŽIAI

2.1. Kokie yra "XXI amžiaus įgūdžiai" ir kodėl jie svarbūs?

2.1.1. Situacija, kurios metu buvo ugdomi XXI amžiaus įgūdžiai

Sunku nuspėti, kokius darbus ateityje dirbs dabartiniai pirmokai. Tačiau jau dabar aišku, kad jiems reikės pasitelkti kritinį mąstymą, objektyviai vertinti gautą informaciją, generuoti originalias idėjas, mokėti dirbti komandoje, nuolat mokytis, keistis ir analizuoti save.

Mums atrodo, kad šiuolaikinis pasaulis yra neramus, dinamiškas ir reiklus. Gyvenimo tempas didėja, kasdienybė verčia mus būti aktyvius, atvirus ir pasiruošusius pokyčiams. Mes susiduriame su iššūkiu, kaip efektyviai patekti į sudėtingų santykių, ryšių ir sprendimų pasaulį. Nieko nėra paprasta, nieko nėra akivaizdu ir nedviprasmiška. Žinomi metodai ne visada pasiteisina, o iš kartos į kartą perduodami sprendimai visiškai neveikia.

Vis dažniau jaučiamės sutrikę ir bijome, kaip pasiseks šioje atšiaurioje realybėje. Kaip mūsų vaikams tai seksis? Ar galite mums padėti? Dėmesį, žinoma, nukreipiame į mokyklą (plačiai suprantama – nuo darželio iki universiteto) ir joje dirbančius mokytojus. Juk mokykloje yra ekspertų, kurie pasiruošę paremi tobulėjimą, praplėsti mąstymo akiratį ir padėti įgyti naujų, naudingų įgūdžių. Tačiau kyla klausimas, ar pats mokytojas pasiruošęs įveikti šį iššūkį? Ar jis turi kompetencijų ugdyti vaikus ir paauglius šiuo metu norimomis kryptimis? Deja, atsakymas į tokį klausimą nėra akivaizdus ir nedviprasmiškas. Tačiau prieš priimant arba atmetant tokį požiūrį, reikia atsakyti į šiuos klausimus:

- Kokios yra pagrindinės kompetencijos ir pagal kokius reglamentus jos pateikiamos diskusijai apie žmogaus ugdymą ir raidą?

- Kokie yra mokyklos gebėjimai veiksmingai reaguoti į vaikų ir jaunuolių kompetencijų ugdymo poreikį?
- Kokios kliūtys trukdo ar net daro tai neįmanoma?
- Kokį vaidmenį šiuo atžvilgiu turi atlikti pats mokytojas? Kaip jis tam pasiruošęs?

Dabartinė edukacinė veikla, susijusi su pagrindinėmis kompetencijomis, grindžiama 2018 m. gegužės 22 d. Europos Vadovų Tarybos rekomendacija (2018 m.) dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą kompetencijų.

Šių kompetencijų problemą Europos Sąjunga iškėlė gerokai anksčiau, 2006 m., kai Europos Sąjungos šalys priėmė rekomendaciją dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą kompetencijų. Taryba (2018 m.) paaiškino, kad „bendrosios kompetencijos yra tos, kurių ugdymas reikalingas visiems: visavertis asmeninis tobulėjimas, užimtumas, socialinis įsitraukimas, darnus gyvenimo būdas, sėkmingas gyvenimas taikioje visuomenėje, sveikas gyvenimo būdas ir aktyvus pilietiškumas.“ Jie rengiami atsižvelgiant į mokymosi visą gyvenimą perspektyvą: nuo ankstyvos vaikystės iki mokymosi visą gyvenimą per formalų, neformalų ir savarankišką mokymąsi visuose kontekstuose, įskaitant šeimą, mokyklą, darbo vietą, kaimynystę ir kitas bendruomenes. Pabrėžtina, kad visos aštuonios Tarybos nustatytos kompetencijos yra vienodai svarbios ir kiekviena iš jų reikšminga sėkmingam gyvenimui visuomenėje.

2.1.2. XXI amžiaus ugdymo įgūdžiai pagal Europos Vadovų Tarybą

Tarp jų nėra pranašumų, nė vienas nėra svarbesnis už kitus. Mums reikia, kad visos šios kompetencijos būtų veiksmingos XXI amžiaus iššūkių metu. Europos Vadovų Taryba (2018 m.) savo sistemoje nustatė aštuonias pagrindines kompetencijas:

1. Raštingumo kompetencija;
2. Daugiakalbė kompetencija;
3. Matematinė kompetencija ir gamtos mokslų, technologijų ir inžinerijos kompetencija;
4. Skaitmeninis raštingumas;
5. Asmeninė, socialinė ir išmokti mokytis kompetencija;
6. Pilietiškumo kompetencija;
7. Verslumo kompetencija;
8. Kultūrinis sąmoningumas ir raiška.

1 pav. Žemėlapis, kaip/kur įgyti įgūdžių

„XXI amžiuje, kai situacija keičiasi radikaliai, mes, žmonija, patiriame krizę, kuri tiek socialiniam, tiek asmeniniam gyvenimui reiškia vieną paprastą dalyką – situaciją, kuriai spręsti neturime iš anksto paruoštų sprendimų. Kuriant naujus, netradicinius, neparengtus sprendimus naujam iššūkiui įveikti, reikia kūrybiškumo, kurį reikia skatinti.“

Esminiai XXI amžiaus įgūdžiai, kurie yra minimi įvairiuose šaltiniuose: kūrybiškumas, kritinis mąstymas, problemų sprendimas, bendravimas, bendradarbiavimas. Kūrybiškumas dažnai apibūdinamas kaip gebėjimas veikti situacijose be žinomo sprendimo. Kūrybinį procesą sudaro klausinėjimas, tyrinėjimas ir intuityvios vaizduotės panaudojimas, taip pat derinant nesuderinamus dalykus. Kartu su žaismingumu ir eksperimentavimu svarbų vaidmenį atlieka techniniai įgūdžiai, atkaklumas, nesėkmės ir neapibrėžtumo toleravimas. Kūrybiškumą sudaro ir gebėjimas dirbti komandoje su skirtingai mąstančiais žmonėmis.

Praėjusiame šimtmetyje kompetenciją rodė vienas diplomas, kurio užteko visam gyvenimui turėti darbą. XXI amžiuje, aišku, žinias reikės nuolat atnaujinti, stiprinti turimus įgūdžius, mokytis naujų, kad būtų galima atvirai ir kritiškai žvelgti į vykstančius pokyčius ir sėkmingai prisitaikyti prie besikeičiančio darbo."

Asociacijos „Kūrybinės jungtys“ vadovės M. Laužikaitės (2010) teigimu, kritinis mąstymas dabar aktualus kaip niekad: kasdien susiduriame su situacijomis, kai turime pasirinkti, kurią informaciją vadinsime teisinga ir kaip netapti melagingų naujienų auka. „Negalėdami kritiškai mąstyti ir kvestionuoti gaunamos informacijos, tampame labiau pažeidžiami ir lengviau ja manipuliuojami“, – sako kūrybingo mokymosi ekspertė.

Kiti ne mažiau svarbūs įgūdžiai yra lyderystė ir asmeninis tobulėjimas. Tai dalykai, kurie padeda suprasti ir permąstyti, kas tu esi, ko trokšti. Tai įpročiai, padedantys nuolat mokytis, augti, siekti tikslų ir prisiimti atsakomybę. Kūrybinio mokymosi ekspertai rekomenduoja pasikalbėti su vaikais apie tai, kas yra sėkmė, laimė, ar jie patys jaučiasi laimingi, kas juos džiugina ir kodėl? Pokalbį galima pradėti daug anksčiau, nei atrodo, kad to reikia.

EBPO (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija) (2005 m.) teigia, kad mokytojų rengimo kokybės gerinimas yra sistemingas pokytis, kuris greičiausiai lems geresnius mokyklos rezultatus.

Turime kalbėti apie atsakingas ir lanksčias švietimo sistemas, kurios kokybiškai atsiliepia į vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų ugdymosi poreikius. Vienas reikšmingiausių kriterijų – gebėjimo mokytis ugdymas, neatsiejamas nuo mokymosi visą gyvenimą idėjos.

Dar daugiau dėmesio turėtume skirti mokslinių tyrimų, technologijų ir inovacijų plėtrai, glaudesniai regioniniam ir tarptautiniam bendradarbiavimui bei partnerystei, kad būtų pasiektas pagrindinis tikslas – įtraukus, teisingas ir kokybiškas švietimas bei mokymasis visą gyvenimą.

Svarbu nutiesti tiltą tarp žmoniškųjų įgūdžių ir išminties. Įgūdžiai lavinami ir labai greitai tobulinami. O išmintis kyla iš patirties.

2.1.3. XXI amžiaus įgūdžiai mokymosi visą gyvenimą kontekste

XXI amžiaus įgūdžiai leidžia žmonėms prisitaikyti prie šimtmečio, kuriame jie gyvena, poreikių, išgyventi ir būti produktyviems, o tai daugiausia gali būti įgyta mokantis. Šiame kontekste, nors pradinė mokykla su įvairiu pamokų asortimentu yra esminis ir svarbus švietimo žingsnis siekiant įgyti XXI amžiaus įgūdžius, mokymo programos taip pat yra svarbios šiam žingsniui.

Beers (2011) teigimu, XXI amžius laikomas skaitmeninio amžiaus pradžia su precedento neturinčiu technologijų augimu, o vėliau ir informacijos bumu. Naujos technologijos ir įrankiai atsinaujina ir nuolat tobulėja beveik nepaliesdami mūsų kasdienybės.

Lygiagrečiai su šiais pokyčiais XXI amžiuje skiriasi įgūdžiai, kuriuos žmonės turėtų turėti versle kaip piliečiai, ir savirealizacijos kontekste labai skiriasi nuo XX amžiaus, taip pat keičiasi ir žmonių lūkesčiai (Dede, 2009). Wagner, 2008a). Iš mūsų amžiaus žmonių dabar tikimasi, kad jie gebės prisitaikyti prie greitų pokyčių, panaudoti savo gyvenime gautą informaciją ir atitinkamai užimti vietą visuomenėje, priimti teisingus sprendimus, būti produktyvūs ir turėti įgūdžių, reikalingų gyventi šioje visuomenėje.

XXI amžiaus įgūdžiai parodo aukšto lygio įgūdžius ir mokymosi tendencijas, kurias reikia ugdyti, kad būtų sėkmingas informacijos amžiuje. Yra įgūdžiai, apimantys ir žinias, ir įgūdžius, kurie atsiranda sujungus šias dvi sąvokas (Dede, 2009).

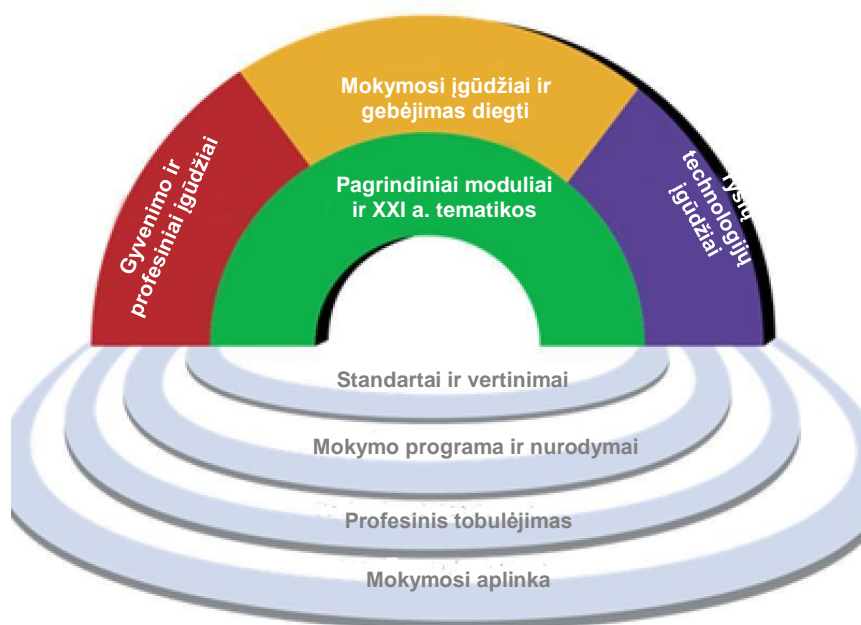
Daugelis institucijų ar organizacijų XXI amžiaus įgūdžius klasifikavo skirtingai (kaip minėta aukščiau). Belet Boyacı ir Atalay (2016) pažymi, jog Partnerystės P21 programoje XXI amžiaus įgūdžiai yra skirstomi į mokymosi ir atsinaujinimo, gyvenimo ir profesinius bei informacijos ir ryšių technologijų įgūdžius (Partnership for 21st Century Skills, 2009); kūrybiškas mąstymas, efektyvus bendravimas, aukštas produktyvumas, skaitmeninio amžiaus raštingumas NCREL laboratorijoje (North Central Regional Education Laboratory, 2003); kūrybiškumas ir inovacijų diegimas, kritinis mąstymas, problemų sprendimas ir sprendimų priėmimas, komunikacija ir bendradarbiavimas, skaitmeninis pilietiškumas, technologinės programos ir koncepcijos, moksliniai tyrimai ir žinių sklandumas Tarptautinėje švietimo technologijų draugijoje (NETS/ISTEX, 2007); sąveika su įvairialyčėmis grupėmis ir technologijų priemonių naudojimas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijoje (2005). Pastebima, jog visose minėtose XXI amžiaus įgūdžių klasifikacijose akcentuojamas kūrybiškumas, kritinis mąstymas, bendradarbiavimas ir problemų sprendimas.

P21 Partnerystė (2009) išskiria XXI amžiaus įgūdžius į 3 kategorijas: mokymosi ir atsinaujinimo įgūdžius, gyvenimo ir karjeros įgūdžius bei informacijos, žiniasklaidos ir technologijų įgūdžius. Mokymosi ir atsinaujinimo įgūdžiai susideda iš problemų sprendimo ir kritinio mąstymo, bendradarbiavimo ir komunikacijos, kūrybiškumo ir atsinaujinimo įgūdžių.

Pagal šią klasifikaciją gyvenimo ir karjeros įgūdžiai susideda iš lankstumo ir prisitaikymo, iniciatyvumo ir savęs valdymo, socialinių ir tarpkultūrinių įgūdžių, lyderystės ir atsakomybės įgūdžių. Informacinius, žiniasklaidos ir technologijų įgūdžius sudaro informacinio raštingumo, medijų raštingumo ir informacijos, komunikacijos ir technologijų kvalifikacijos (technologinio raštingumo) įgūdžiai. Atsižvelgiant į tai, kad įgūdžiai, kuriuos individai turi išsiugdyti, kad išgyventų ir prisitaikytų visuomenėje, gali būti įgyti tik per išsilavinimą, galima teigti, kad būtina ugdyti asmenis, galinčius patenkinti XXI amžiaus žmonių poreikius ir susidoroti su visuomenės problemomis (Tutkun, 2010).

Nors asmenys gali įgyti XXI amžiaus įgūdžių mokydami visiškai švietimo lygmenyse nuo pradinės mokyklos iki aukštojo mokslo, ypač svarbu, kad šių įgūdžių būtų mokomi mokiniai nuo pradinės mokyklos lygio. Kadangi pradinė mokykla yra labai svarbus žingsnis klojant gyvenimui naudingų įgūdžių pagrindus, pavyzdžiui, sprendimų priėmimas, savarankiškas mąstymas, problemų sprendimas ir kritiškas mąstymas (Silva, 2009).

XXI amžiuje labai svarbu ugdyti asmenis, galinčius ne tik gauti informaciją, bet ir gebančius kurti žinias, bendradarbiauti bei dirbti komandoje, priimti atsakomybę, turinčius žodinio ir rašytinio bendravimo įgūdžių, mąstančius, kūrybiškus, lanksčius, tyrinėjančius ir turinčius problemų sprendimo kompetenciją. Mokiniai gali socialiai ir emociškai tobulėti per pažinimą tik tuo atveju, jei sugeba efektyviai bendrauti, lavina kalbos įgūdžius, taisyklingai ir subtiliai vartoja gimtąją kalbą. Šios kompetencijos atitinka XXI amžiaus įgūdžius.

2 pav. Pagrindiniai moduliai ir XXI amžiaus tematikos

Parengė 21-ojo amžiaus įgūdžių partnerystė ://www.21stcenturyskills.org/

Pagal šią P21 Partnerystės platformos parengtą lentelę, remiantis dėstytojų, akademikų ir verslo pasaulio lyderių indėliu, pristatomi įgūdžiai, kuriuos turėtų įgyti XXI amžiaus mokiniai, ir naudingos temos, kurių reikia mokytis, taip pat sistemos, kurios gali būti naudojamos šiems įgūdžiams palaikyti. Įgūdžių pakategorės lentelėje išvardytos taip:

1. Mokymosi ir atsinaujinimo įgūdžiai:

- kūrybiškumas ir atsinaujinimas;
- kritinis mąstymas ir problemų sprendimas;
- komunikacija ir bendradarbiavimas.

2. Informacijos, ryšių technologijų įgūdžiai:

- informacinis raštingumas;
- gebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis;
- informacinių ir ryšių technologijų (IRT) raštingumas.

3. Gyvenimo ir profesiniai įgūdžiai:

- lankstumas ir prisitaikymas;
- verslumas ir orientacija į save;
- socialiniai ir tarpkultūriniai įgūdžiai;
- produktyvumas ir atsakingumas;
- lyderystė ir atsakingumas.

Šiame sąraše minėti „bendravimo, prisitaikymo ir naujovių diegimo“ įgūdžiai sudaro pagrindinių įgūdžių, kurių prireiks XXI amžiaus žmonėms, struktūrą. Priežastis ta, kad formuojasi naujas pasaulis, kuriame technologijos sparčiai vystosi ir užima vis daugiau vietos mūsų gyvenime. Technologijų pažanga sutrumpina atstumus ir padidina visų rūšių komunikacijos ir gamybos greitį. Tarp šių besikeičiančių balansų laimės tas, kuris greičiausiai prisitaikys prie naujovių.

Kalbant apie prisitaikymą, jis įgalinamas bendraujant. Be to, daugėja išteklių, kurių pagalba prieinama prie informacijos. Internetas tampa išteklių telkiniu. Gauti reikiamą informaciją, nepaskęstant šiame telkinyje, leidžia technologinis ir informacinis raštingumas. Be to, šis naujas, nuolat besikeičiantis pasaulis tikisi iš jūsų nuolatinio kūrimo, dar svarbiau, naujų dalykų kūrimo ir prisiderinimo prie pokyčių. Todėl naujovių diegimo įgūdžiai bus būti turėti ateityje.

Visi šie įgūdžiai, kuriuos tikimasi įgyti XXI amžiuje, yra glaudžiai susiję su mokymosi visą gyvenimą samprata. Tęstinė mokymosi visą gyvenimą veikla, skirta mokiniams ugdyti savo žinias ir kompetencijas, susijusias su asmeniniais, pilietiniais, socialiniais ir (arba) profesiniais įgūdžiais, taps amžiaus reikalavimus atitinkančiu metodu.

2.2. Įtraukusis ugdymas

2.2.1. Įvadas į įtraukujį ugdymą

Šalims stengiantis sustiprinti savo nacionalines švietimo sistemas, joms ir toliau kyla didelių sunkumų ieškant būdų, kaip įtraukti visus besimokančius į šį procesą ir užtikrinti, kad kiekvienas asmuo turėtų lygias galimybes tobulėti. Švietimas kaip pagrindinė žmogaus teisė buvo įtvirtinta 1948 m. Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje. Deklaracijoje minima, jog yra svarbu „kovoti su pasauliniu skurdu, gerinti sveikatą ir sudaryti sąlygas žmonėms atlikti aktyvų vaidmenį savo visuomenėje“. Įtraukusis ugdymas yra pagrindinė teisė, suteikianti kiekvienam asmeniui galimybę gauti išsilavinimą be diskriminacijos. (UNESCO, 1994; Stubbs, 2008; Haug, 2017).

Įtraukusis ugdymas – tai filosofija, suburianti mokinius, šeimas, pedagogus ir visuomenės narius tam, kad mokykla priimtų, priklausytų ir taptų visuomene. (Salend, 2011).

Pagrindinis įtraukiojo ugdymo praktikos tikslas – pašalinti atskirtį ir diskriminaciją, kuri gali kilti dėl išankstinių nusistatymų ir neigiamo požiūrio į skirtingas asmenų savybes ir aplinkybes ugdymo aplinkoje. Kadangi ugdymas tiesiogiai veikia visus visuomenės narius, įtraukiojo ugdymo sistema yra labai svarbi kuriant visuomenę, pasižyminčią aukštos kvalifikacijos išsilavinimo patirtimi ir be diskriminacijos. Nors pastaruoju metu informuotumas apie įtraukujį ugdymą išaugo, vaikų, kurie nelanko mokyklos dėl įvairių priežasčių arba kurie ir toliau patiria neigiamą mokymosi patirtį, buvimas rodo, kad šioje srityje reikia tobulėti.

Įtraukusis ugdymas – tai filosofija, pagrįsta įsitikinimu, kad švietimas yra būtinas kiekvienam žmogui, norint dalyvauti visuomenės gyvenime. Šis supratimas pripažįsta žmonių skirtumus ir teigia, kad kiekvienas vaikas turi teisę į išsilavinimą. Kai įgyvendinama įtraukiojo ugdymo programa, ji naudinga tiek socialiams, tiek akademiškai pajėgiems asmenims, kuriems reikalingas specialusis išsilavinimas, ir jų bendraamžiai. Priėmimas bendruomenėje pirmiausia išsivysto mokyklos aplinkoje, tada persikelia į namų ir darbo aplinkas. Įtraukimas yra ugdymo filosofija, propaguojanti kiekvieno individo tikslą visomis prasmėmis dalyvauti socialiniame gyvenime.

2.2.2. Pagrindiniai įtraukiojo ugdymo principai

Pagal Sue Stubbs atliktą įtraukiojo ugdymo tyrimą:

- Visiems vaikams turėtų būti suteikta galimybė pakaitomis išreikšti ir naudoti jiems palankiausią aspektą.
- Pritaikymai turi atitikti visų mokinių poreikius.
- Dabartinės technologijos turi būti naudojamos efektyviai.
- Įtraukimą reikėtų vertinti ne tik fiziniame kontekste, bet ir kognityvinės, socialinės, emocinės, edukacinės praktikos požiūriu.
- Nustatyta tvarka mokiniui turėtų būti įgyvendinama jos neanalizuojant.

2.2.3. Pagrindinis įtraukiojo ugdymo motyvas

Tarptautinės nevyriausybinės žmogaus teisių gynimo organizacijos „Amnesty International“ teigimu, pagrindinis įtraukiojo ugdymo motyvas yra „diskriminacija“.

Diskriminacija tarp žmonių prasideda jauname amžiuje, priklausomai nuo lyties, pajamų, etninės kilmės, kalbų, religijos, negalios ar visai kitų priežasčių. Deja, šiandien šis skirtumas neleidžia kiekvienam vaikui įgyti vienodo išsilavinimo ir dalyvauti visuomeninėje bei kultūrinėje veikloje.

„Amnesty International“ apibūdina diskriminaciją kaip situaciją, kai asmuo negali vienodai naudotis žmogaus teisėmis ir kitomis teisėmis dėl nesąžiningo politikos, teisės ar elgesio skirtumo.

Diskriminacija yra procesas, susijęs su visomis neigiamomis nuostatomis ir elgesiu, kurį skatina išankstiniai nusistatymai prieš grupes ar grupės narius. Išankstiniai nusistatymai ir diskriminacija sukelia

neigiamas mintis apie grupę ar grupės narius, taip pat požiūrį, apimantį neigiamas emocijas, pradedant nemėgimu, panieka, vengimu ir neapykanta. (Göregenli, 2008)

- Tiesioginė diskriminacija: Tai aiškiai nurodo nevienodą požiūrį į asmenį, grupę ar visuomenę dėl tikėjimo, kalbos, religijos ar etninės kilmės skirtumų ir pan. Skirtingas elgesys apima platų diskriminacijos formų spektrą – nuo atviro tyčiojimosi, menkinimo iki neapykantos rodymo ir diskriminaciją kurstančios kalbos platinimo. Netinkamas elgesys su mokiniu klasėje dėl jo tautybės ir nuolatinė mokinio atskirtis dėl jo/jos išvaizdos yra diskriminacijos ugdymo aplinkoje pavyzdžiai.
- Netiesioginė diskriminacija: Ši diskriminacija apibūdina nuostatas, kurias sunku atpažinti ir kurios formuojamos užuominomis ar netiesioginėmis išraiškos formomis arba kartais diskriminuoja tam tikrus segmentus pagal savo pasekmes, nors nesukuria jokių iš pažiūros probleminių situacijų. „Ignoravimas“ yra viena ryškiausių tokios diskriminacijos formų. Klasėje mokytoja, ignoruojanti mokinį, kuris laikomas neklaužada, ir jo pasisakymus bei teikianti daugiau dėmesio į sėkmingo mokinio teiginius, yra tokio tipo diskriminacijos pavyzdys.

Be to, pagal „UNESCO“ įtraukusis ugdymas yra pateisinamas trimis skirtingais pagrindais:

- A. Švietimo pagrindimu:
 - Įtraukiojo ugdymo mokykla kuria mokymo metodus, įtraukiančius individualią įvairovę, kuri naudinga visiems mokiniams.
 - Labiau tikėtina, kad visi studentai dalyvaus mokymosi procesuose ir gaus naudos iš jų, kai taikomas diferencijuotas mokymas, pagrįstas studento ugdymosi rezultatais ir individualiais poreikiais, o ne standartiniu mokymu.
- B. Socialinis pagrindimas:
 - Įtraukiosios mokyklos sukurs teisingesnės ir įtraukančios visuomenės pagrindą, pakeisdamos nusistačiusį požiūrį.
- C. Ekonominis pagrindimas:
 - Mokykla, kurios moko visus mokinius kartu, kainuoja pigiau nei sudėtingesnė švietimo sistema, kurioje skirtingoms mokinių grupėms steigiamos skirtingos mokyklos.

2.2.4. Įtraukiojo ugdymo nauda

- Visi mokiniai, nepaisant jų gebėjimų, turi lygias teises;
- Jie gali gauti individualią mokytojo pagalbą mokymosi procese;
- Specialiųjų poreikių vaikai gali įgyti socialinių įgūdžių ir bendravimo įgūdžių;
- Jie gali įgyti kokybišką išsilavinimą, o ateityje – studijuoti universitete, įgyti profesiją, tapti visateisiu ir nepriklausomu visuomenės nariu;
- Vaikai be specialiųjų poreikių gali išsiugdyti tokias žmogiškas savybes kaip empatija, kantrybė ir tolerancija.

2.2.5. Įtraukiosios mokyklos

- Įtraukioji mokykla – tai sąvoka, vartojama apibūdinti mokyklas, kurios tiki, kad visi mokiniai gali pasiekti savo tikslus, nepaisant skirtumų, išsiugdyti bendrą supratimą ir vertina asmenines teises bei lygybę.
- Įtraukiojoje mokykloje visų kultūrinių, etninių, socialinių ir ekonominių grupių mokiniai, ką tik įsilieję į esamą visuomenę mokiniai ir mokiniai, kurių gimtoji kalba kitokia, yra vertinami kaip svarbi mokyklos dalis.
- Įtraukioji mokykla išreiškia švietimo kryptį, kuri apima ir vertina skirtumus, o ne strategiją ar praktiką.

2.2.6. Įtraukiojo ugdymo ypatumai

1. Atsidavusi lyderystė

Įtraukiosiose mokyklose vadovaujančias pareigas užimantys administratoriai (pvz., vadovai) ir mokytojai (pvz., grupių vadovai) atlieka svarbų vaidmenį nustatant mokyklos viziją švietimo kontekste, ieškant

paramos šiai vizijai ir dirbant su mokyklos personalu, kad mokykla taptų sėkminga. Daugelis tyrimų rodo, kad lyderystė gali būti svarbiausia parama arba didžiausia kliūtis kuriant įtraukiąją mokyklą. Vadovų ir mokytojų, užimančių vadovaujančias pareigas, pareigos iš esmės yra;

- padėti mokiniams, darbuotojams ir šeimoms suprasti, kad pagrindinė mokyklos filosofija yra noras įtraukti visus mokinius;
- vadovauti mokyklos personalui diegiant naujus požiūrius, įgyvendintus įtraukiojo ugdymo supratime.
- skatinti ir palaikyti diegiant naujus metodus ir strategijas, palaikančius mokyklos filosofiją;
- mokyti šeimų ir vietos bendruomenės apie mokyklos filosofiją.

2. Demokratinė mokymosi aplinka

Įtraukioji mokykla rūpinasi individualiais skirtumais, rūpinasi mokinių dalyvavimu ir padeda visiems mokyklos dalyviams (mokytojams, mokiniams, administracijos personalui ir šeimoms) prisiimti atsakomybę už mokymąsi ir mokymo veiklą.

Vienas iš svarbiausių įtraukiosios mokyklos bruožų – lygybė. Įtraukiojoje mokykloje su visais mokiniams ir darbuotojais elgiamasi pagarbiai ir sąžiningai, o visos nuomonės ir indėlis yra vertinami.

Kitas svarbus bruožas yra bendradarbiavimas. Visos suinteresuotosios šalys mokykloje ir už jos ribų supranta, kaip dirbti kartu siekiant mokyklos ir jos mokinių sėkmės.

Vienas iš pagrindinių įtraukiosios mokyklos reikalavimų yra demokratinė klasės aplinka. Šiose klasėse mokiniai gali dalytis savo idėjomis, kartu nustatyti klasės taisykles ir turėti teisę priimti sprendimus dėl savo mokymosi ir mokymosi aplinkos savybių.

3. Rūpestinga mokyklos kultūra

Saugios, pozityvios ir stiprios mokyklos kultūros kūrimas yra vienas svarbiausių žingsnių, siekiant tapti įtraukiąja mokykla. Štai keletas žingsnių, kurių gali imtis mokyklų administratoriai ir mokytojai kurdami įtraukiosios mokyklos kultūrą:

- kviesti šeimas ir vietos bendruomenės atstovus apsilankyti mokyklose ir klasėse, kad prisidėtų prie projektų ir dalyvautų mokyme;
- sudaryti studentams galimybes aktyviai dalyvauti mokyme ir vadovauti;
- skatinti visus mokyklos dalyvius teikti rekomendacijas ir siekti pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo;
- remti nedidelius ar didelio masto renginius ir šventes, palaikančias skirtumus mokykloje.

4. Įtraukiantis turinys

Įtraukiosiose klasėse mokytojai turėtų organizuoti turinį ir mokymo veiklą taip, kad būtų atsižvelgta į skirtingus mokymosi stilius ir įtrauktų skirtingų įgūdžių bei pomėgių mokinius, atsižvelgdami į asmeninius ir kultūrinius skirtumus.

Įtraukiosiose klasėse pateikiamas turinys turi patikti mokiniams, tyrimų temos turi būti įdomios, o turinys diferencijuojamas pagal mokinių mokymosi poreikius.

Mokomoji medžiaga turėtų būti praturtinta, kad ji apimtų mokinių skirtumus. Kursuose akcentuojamas individualių skirtumų egzistavimas gimininguose dalykuose ir jų išsaugojimo svarba.

5. Įtraukiantis mokymas

Mokytojai, priėmę įtraukųjį ugdymą, siekia parengti medžiagą, pamokų planus, mokymo strategijas, mokymosi aplinką, švietimo tikslus pagal įtraukimo supratimą ir tenkinti akademinius bei socialinius mokinių poreikius.

Kai kurios galimybės, kurias įtraukųjį mokymą pasirinkęs mokytojas gali pasiūlyti mokiniams, turintiems skirtingus mokymosi reikalavimus:

- Ruošti įvairių lygių darbo dokumentus;
- Kurti individualius darbo kalendorius su studentais, kurie patiria sunkumų dirbant įprastą darbą;
- Suteikti galimybę pasirinkti vertinimo metodus, kuriais mokiniai galėtų geriausiai pademonstruoti tai, ko išmoko (stendo pranešimas, žodinis pristatymas, drama ir kt.).

6. Įtraukusis klasės valdymas

Tikslas yra kuo labiau sumažinti dėstytojų ir mokinių darbo kliūtis, išnaudoti tinkamą mokymo laiką ir užtikrinti mokinių dalyvavimą veikloje.

- Išteklių, žmonių ir laiko valdymas klasėje;
- Mokinių pagarbos sau ir aplinkai užtikrinimas;
- Aktyvaus mokinio dalyvavimo mokymosi procesuose užtikrinimas;
- Procesų, susijusių su elgesio keitimu, kurie neleidžia visiems mokiniams dalyvauti mokymosi procesuose, apdorojimas.

Žingsniai ir metodai, kuriais būtų naudinga skleisti įtraukujį ugdymą ir jo praktikas, turėtų būti vienas iš švietimo politikos prioritetų.

Pagrindiniai žingsniai, kurių reikia imtis skleidžiant įtraukujį ugdymą visose šalyse, gali būti nustatyti siekiant paspartinti informavimo ir informuotumo didinimo veiklą šiuo klausimu; atnaujinti mokymo programas ir mokomąją medžiagą, kad būtų remiama įtraukioji praktika, ir plėtoti mokytojų mokymą. Pasiūlyti žingsniai siūlo holistinę perspektyvą, kuri lems teigiamus pokyčius visoje švietimo sistemoje.

Norint žengti šiuos žingsnius gyvenime, visi su švietimu susiję veikėjai turi dirbti kartu. Kiekvienas žingsnis šiuo keliu ir kiekvienas įgyvendinamas projektas yra vertingi ir gali būti svarbiu žingsniu sprendžiant ir integruojant įtraukujį ugdymą.

3. SANTRAUKA

2009 m. teisės į švietimą įstatymas užtikrina švietimą visiems vaikams, neatsižvelgiant į jų luomą, religiją, gebėjimus ir pan. Labai svarbu sukurti įtraukiąją visuomenę taikant įtraukujį požiūrį. Tai darydami mes metėme iššūkį plačiai paplitusiems įsitikinimams ir sukūrėme naują pagrindinių prielaidų rinkinį. Įtraukimas yra daugiau nei mokinių su negalia švietimo metodas. Jame pabrėžiama, kad kiekvienas vaikas, nepaisant jo negalios sunkumo, yra vertinamas visuomenės narys ir gali dalyvauti toje visuomenėje.

Geras įtraukusis ugdymas yra toks, kuris leidžia visiems mokiniams vienodai arba beveik vienodai dalyvauti visose klasės veiklose. Norint įveikti iššūkius, kuriant geresnes mokyklas, būtinas pedagogų, tėvų ir bendruomenių lyderių įsitraukimas ir bendradarbiavimas. Indijos vyriausybė bando tobulinti savo švietimo sistemą, sutelkdama dėmesį į įtraukujį požiūrį. Iššūkius galima įveikti didinant informuotumą apie žmogaus teises bendruomenėse ir skelbiant teigiamus pavyzdžius, kai neįgalūs vaikai ir suaugusieji sėkmingai mokosi įtraukiamame ugdyme ir yra visokeriopi visuomenės nariai po mokyklos. Turime sukurti įtraukujį mokymosi planą, kad mokymasis būtų džiaugsmingas visiems vaikams, kad mokymas jiems būtų svetingas, draugiškas ir naudingas, o jie jaustųsi kaip jo dalis, o ne nuo jo atskirti. Todėl įtraukimas padėjo sprendžiant klausimą, kaip efektyviau ugdyti šiuos vaikus.

Šis naujas nuolat besikeičiantis pasaulis tikisi, kad jūs nuolat tobulėsite, dar svarbiau, tobulinsite naujus dalykus ir neatsiliksime nuo pokyčių. Todėl naujovių diegimo įgūdžiai bus būtini ateities žmonėms. Visi šie įgūdžiai, kuriuos tikimasi įgyti XXI amžiuje, yra glaudžiai susiję su mokymosi visą gyvenimą samprata kaip visuma. Tęstinė mokymosi visą gyvenimą veikla, skirta mokiniams ugdyti savo žinias ir kompetencijas, susijusias su asmeniniais, pilietiniais, socialiniais ir (arba) darbo įgūdžiais, bus požiūris, atitinkantis amžiaus reikalavimus.

Apibendrinant reikia pabrėžti, kaip svarbu plėtoti švietimą, orientuotą į XXI amžiaus kompetencijų švietimą, ir kurti bendrą vaikų ir jaunimo švietimo aplinką, kurioje mokyklos ir kultūros įstaigos turėtų bendrą misiją. Mokyklose mokytojai puikiai išmano vaikų ir jaunimo poreikius, kalbą, siekius, o kultūros įstaigos turi išteklių, kurie gali tapti eksperimentų ir kūrybinės veiklos lauku.

Atsižvelgdami į besikeičiančius švietimo poreikius ir informacijos pertekliaus amžių, ieškome asmeninio, tiesioginio ir lygiavertio bendravimo galimybių. Turime suvokti, kad kultūra ir švietimas yra gyvybiškai svarbūs žmogaus vystymuisi. Meninis švietimas ir meno kūryba praturtina švietimo sistemą.

Raktiniai žodžiai: švietimas, įgūdžiai, kūrybiškumas, įtraukusis ugdymas, XXI amžiaus įgūdžiai, vaikai su specialiaisiais poreikiais, negalia

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Akçamete G., Büyükkarakaya H.S., Bayraklı H., Yıldırım E.S. (1994). *Reflections of Education Policies: General and Special Education*. UNESCO

Baker, E.T., Wang, M.C., Walberg H. J.(1995), *The Effects of Inclusion on Learning*, Journal ERIC, ISSN-0013-1784, <https://eric.ed.gov/?id=EJ496165>

Binkley, M., Erstad, O., Herman, J., Raizen, S., Ripley, M., and Rumble, M. (2010). *Defining 21st century skills*. White Paper commissioned for the Assessment and Teaching of 21st Century Skills Project (ATC21S). Melbourne, Australia
<https://www.intel.com.tr/content/dam/www/public/emea/tr/tr/pdf/education/tools-and-resources/century21-skills-report.pdf>

Brookhart, S. M. (2010). *Assess higher-order thinking skills in your classroom*. Alexandria, ISBN: 978-1-4166-1048-9. <https://www.ascd.org/books/how-to-assess-higher-order-thinking-skills-in-your-classroom?chapter=general-principles-for-assessing-higher-order-thinking>

BulBul Huner S. (2021), *Sokratik Sorgulamanın Başarı ve Tutuma Etkisi ile Üretilen Düşüncelerin Entelektüel Ölçünlere Uygunluğu* [eng. *Obtain Conformity of Thoughts with the Success and Attitude Effect of Socratic Inquiry method*], Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences Year: 2018, Volume: 51, Issue: 1, 183-201. DOI:10.30964/auebfd

Çolakoğlu, Z. R. (2013). *Establishing the validity of a leadership based situational judgment test*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

DiCerbo, K. (2014). *Assessment and teaching of 21st century skills*. *Assessment in Education: Principles, Policy and Practice*, 21(4), 502-505. doi: 10.1080/0969594X.2014.931836

EBPO (2020). *Back to the future of education: Four OECD scenarios for schooling*. Centre for Educational Research and Innovation. <https://doi.org/10.1787/178ef527-en>

Eriş, A. (2013). *Situational judgment tests in assessing specific personality characteristics*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Eryılmaz, S. ve Uluyol, Ç. (2015). *FATİH project evaluation in the light of 21st century skills*. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35(2), 209-229.

Facione, P. A., Sánchez, C. A., Facione, N. C. and Gainen, J. (1995). *The Disposition toward critical thinking*. *Journal of General Education*, 44(1), 1

Filibeli T.E. (2016), *A new discourse, dialogue and democracy against discrimination*, Asulis, Istanbul. <https://hrantdink.org/attachments/article/195/ASULIS-A-New-Discourse-Dialogue-and-Democracy-Against-Discrimination.pdf>

Göksün, D. O. ve Kurt, A. A. (2017). *The relationship between prospective teachers' use of 21st century learner skills and use of 21st century teacher skills*. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 107-130.

Goregenli M. (2006). *From Special Education to Inclusive Education: an Analysis of Indian Policy*. *Achieving Equality in Education: New Challenges and Strategies for Change*. Kuala Lumpur, Malaysia http://www.icevi.org/publications/inclusive_educational.html

Haladyna, T. M. (1997). *Writing test items to evaluate higher order thinking*. USA: Allyn and Bacon. 21st Century Skills and Tools and Approaches Used to Measure These Skills.

Farkas L., Gergely D. (2020), *Racial discrimination in Education and EU equality law*. European Commission, Justice and Consumers, European Network of legal experts in gender equality and non-discrimination.

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/racial_discrimination_in_education_and_eu_equality_law_web.pdf

Genys S., Kajenaite G., Stakela L. (n.d.), *Ugdymas XXI amžiui: 4K modelis švietimo kontekste*, [Eng. *Education for the 21st Century: The 4K Model in the Context of Education*]. Kurk Lietuvai project, Ministry of Education, Science and Sport. <http://kurklt.lt/wp-content/uploads/2020/11/Ugdymas-XXI-amziui-4k-modelis-%C5%A1vietimo-kontekste.pdf>

Kylonen, P. C. (2012). *Measurement of 21st century skills within the common core state standards*. Paper presented at the "Invitational Research Symposium on Technology Enhanced Assessments", held on May, 7th-8th 2012.

Luke, T., Grosche, M. (2018). *What do I think about inclusive education? It depends on who is asking. Experimental evidence for a social desirability bias in attitudes towards inclusion*. International Journal of Inclusive Education 22:1, 38-53. <https://doi.org/10.1080/13603116.2017.1348548>

Messiou, K. (2016). *Research in the Field of Inclusive Education: Time for a Rethink?* International Journal of Inclusive Education, 21:2, 146-159. DOI: 10.1080/13603116.2016.1223184

Laužikaitė M., Pautienius A., Užpelkis M., Vaicekauskienė V. (2010), *Kūrybiškumo ugdymo projekto galimybių studija*. [Eng. *Feasibility study of creativity education project*]. Ugdymo Pletotės Centras, Vilnius.

http://www.kurybinespartnerystes.lt/admin/spaw2/uploads/files/Kurybiskumo%20projektas_galimybiu%20studija.pdf

Sanjeev.K. (2006). *Inclusive Education: A Hope for Children with Special Needs*. Patna training college, Patna University. <http://www.bihartimes.in/articles/sanjeev/inclusiveeducation.html>

Save the Children (2014). *Save the Children stands for Inclusive Education*. <https://www.savethechildren.org/content/dam/global/reports/education-and-child-protection/incl-ed-pos-ppr.pdf>

Shah, R., Das, A. K., Desai, I. P. and Tiwari, A. (2014). *Teachers' concerns about inclusive education in Ahmedabad, India*. Journal of Research in Special Educational Needs. Doi:10.1111/ 1471-3802.12054

Taş, U. E., Arıcı, Ö., Özarkan, H. B. ve Özgürlük, B. (2016). *PISA 2015 national report*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. http://pisa.meb.gov.tr/wpcontent/uploads/2016/12/PISA2015_Ulusal_Rapor1.pdf

The European Commission (2018), *Europos sąjungos Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų*. [eng. *Recommendation of the Council of the European Union on key competences for lifelong learning*.] [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)

UNESCO (1994). *Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Adopted by "the World Conference on special needs education: access and quality". Salamanca, Spain. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427>

World Education Forum (2000), *The Dakar Framework for Action. Education for all: meeting our Collective commitments*. UNESCO. Dakar, Senegal <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/1681Dakar%20Framework%20for%20Action.pdf>

UNESCO (s.n.), *Inclusion in Education*. Available at: <https://en.unesco.org/themes/inclusion-in-education>

UNESCO (2020), *Global Education Monitoring Report 2020, Inclusion and Education: all means all*. ISBN:978-92-3-100388-2 <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>

UNICEF (2007). Promoting the Rights of Children with Disabilities. Innocenti Research Centre, Innocenti Digest No.13 <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest13-disability.pdf>

4. PAMATAI ĮTRAUKIAJAM UGDOMAJAM MENUI

Teresa Maria Sgaramella¹, Lea Ferrari², Aušra Lavickienė³, Monika Matonytė⁴

¹UNIPD (ITALIJA)

²UNIPD (ITALIJA)

³KJGAG (LIETUVA)

⁴KJGAG (LIETUVA)

*teresamaria.sgaramella@unipd.it, lea.ferrari@unipd.it, ausra.lavickiene@gruso.lt,
matonyte.monika@gmail.com*

1. ĮVADAS

Šiame skyriuje yra pateikiami įtraukiojo ugdomojo meno pagrindai. Principai, kuriais remsimės, yra įvairių disciplinų. Pirmiausia, pozityvi jaunimo raida ((*angl.* positive youth development (PYD) apibūdina šios raidos psichologiją ir atkreipia dėmesį į pozityvų vystymąsi. Tai yra visi ištekliai ir požiūris, kuriais gali pasikliauti specialistai, pedagogai bei tėvai tam, kad palaikytų gerovę ir ateities kūrimą. Antrasis iš pagrindų kilo dėl edukacinės psichologijos ir universalaus dizaino mokymuisi (UDM) ir nurodo principus bei strategijas, kurias turėtume perimti, kad palaikytume mokymąsi ir visų dalyvavimą. Trečiasis, kaip parodė autoriai Lavickienė ir Matonytė, reiškia novatorišką patirtį, galinčią paremti bendravimą per menas. Nors terapija yra pagrindas, jis pateikia principus ir strategijas, kurias galima išversti ir panaudoti švietimo kontekste bei įtraukiojo ugdymo tikslams.

2. POZITYVI JAUNIMO RAIDA

Nors terminas „PYD“ buvo vartojamas įvairiai ir skirtinguose kontekstuose, keli modeliai turi tam tikrų panašumų. Tradicinis požiūris į vystymąsi ir susiję tyrimai daugelį metų buvo orientuoti į problemas, su kuriomis vaikai ir jaunuoliai gali susidurti augdami, pavyzdžiui, mokymosi sunkumus, asocialų elgesį, emocinius sutrikimus. Susidomėjimas teigiamais ištekliais ir stiprybėmis atsirado visai neseniai. Ši perspektyva, žinoma kaip pozityvi jaunimo raida, pristato palankesnę ir priimtinesnę jaunų žmonių viziją (Damon, 2004) ir jų raidą. Nors ir pripažįstama, kad yra nepalankių padėčių ir vystymosi iššūkių, galinčių įvairiais būdais paveikti vystymąsi, ji priešinasi vystymosi proceso suvokimui, daugiausia tam, kad įveiktų trūkumus ir riziką.

PYD yra stiprybėmis pagrįstas metodas, dėl kurio jaunimas tobulėja atpažindamas ir tobulindamas įgūdžius, kompetencijas ir interesus, kurie padėtų jam išnaudoti visą savo potencialą. PYD taip pat pabrėžia, kad pats jaunimas vaidina aktyvų vaidmenį savo raidoje. Žvelgiant iš PYD perspektyvos, sveikatos standartas nėra tik „be problemų“ ar ne tik kompetentingas, bet ir pabrėžia, koku mastu jaunas žmogus patiria optimalų vystymąsi.

Buvo sukurti keli PYD modeliai ir metodai. Čia aprašomas Lerner „5C“ ir „6C“ modelis.

2.1. Pagrindiniai Lernerio modelio elementai

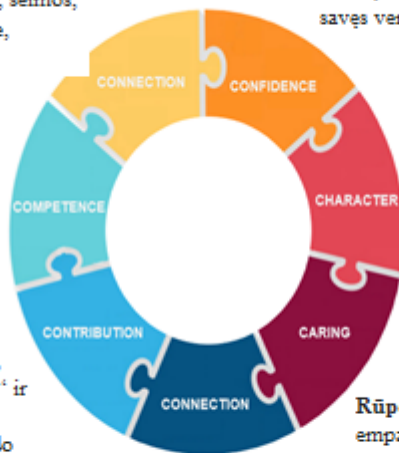
Remdamiesi „ekologine“ perspektyva, Lerner ir jo kolegos pasiūlė „5C“ (*angl.* competence, confidence, connection, character and caring/compassion.) kaip penkis svarbius PYD rodiklius, kurie reiškia kompetenciją (competence), pasitikėjimą savimi (confidence), ryšį (connection), charakterį (character) ir rūpestingumą/užuojautą (caring/compassion).

Kompetencija apima pažintines, socialines, akademines ir profesines kompetencijas. Antroji C (confidence) reiškia asmens požiūrį į savo pasaulinę teigiamą vertę ir gebėjimus. Trečiasis C (connection) reiškia teigiamus individo santykius su kitais žmonėmis ir organizacijomis, pavyzdžiui, mainus tarp individo ir socialinės aplinkos. Ketvirtasis C (character) reiškia vidinius teisingo elgesio standartus ir pagarbą socialiniams bei kultūriniais reglamentams. Penktasis C (caring/compassion) reiškia gebėjimą užjausti ir atjausti kitus. Be to, pasak Lerner ir jo kolegų, šios penkios C padėtų suformuoti šeštąjį C, indėlį, aktyvų dalyvavimą (contribution), lyderystės įgūdžių ugdymą ir naudojimą. 1 paveiksle detaliau aprašyti komponentai.

Ryšys: teigiami ryšiai su žmonėmis ir institucijomis, kurie atsispindi dvikrypčiuose ir abipusiuose asmenų ir bendraamžių, šeimos, mokyklos ir bendruomenės mainuose, priklausymo jausmas.

Kompetencija: gebėti pozityviai vertinti savo įgūdžius ir gebėjimus konkrečiose srityse, įskaitant socialines, akademines, pažinimo ir pašaukimo sritis, ir gebėjimą efektyviai juos panaudoti.

Aktyvus dalyvavimas pasiekiamas, kai žmogus labiau suvokia penkis „C“ ir reiškia aktyvų dalyvavimą šeimos, mokyklos veikloje ir aktualijose, ugdo ir naudoja vadovavimo įgūdžius.

Pasitikėjimas: vidinis bendros teigiamos savivertės ir savęs veiksmingumo jausmas, bendras teigiamas savęs vertinimas, tapatybė ir ateities jausmas.

Charakteris, visuomenės ir teisingo elgesio standartų pripažinimas ir pagarba, suprasti, kas teisinga ir kas ne (moralės jausmas), atsakomybės už savo veiksmus jausmas, asmeninės vertybės ir principai, jausmingumas ir vientisumas.

Rūpestingumas ir užuojauta, užuojautos ir empatijos jausmas kitiems, tolerancija ir priėmimas – (rūpestis ir charakteris), reiškia bendrą socialinį ir emocinį funkcionavimą (Geldhof et al., 2014).

1 paveikslas: Lerner modelio komponentai (angl. Components of Lerner's model)

Nepaisant to, kad pagrindinių PYD konstrukcijų apibrėžimai skiriasi (Lerner ir kt., 2009), jie sutelkia dėmesį į jaunų žmonių teigiamų asmeninių kompetencijų, socialinių įgūdžių ir požiūrių ugdymą (t. y. vertybių vystymą) per stipresnius teigiamus santykius, socialinę paramą ir galimybes, kurios sustiprina vertybes ir padeda jaunimui klestėti savo aplinkoje.

Pagal PYD perspektyvą, kai yra suderintos individualios stiprybės ir „ekologinės“ vertybės, skatinančios sveiką vystymąsi, „5C“ ugdomas individo vystymosi metu. Be to, kai šios „5C“ išreiškiamos sinergija, asmenys labiau linkę sukurti naudingus kelius, kurie prisidės prie šeimos, bendruomenės ir pilietinės visuomenės augimo.

2.2. PYD ir paauglystė

Lerner, Phelps ir kolegų atlikti PYD tyrimai parodė, kad paaugliai, kuriems laikui bėgant pasireiškė aukštas PYD lygis, taip pat pasižymėjo netinkamu išoriniu ir vidiniu elgesiu; tie, kuriems sumažėjo PYD lygis, dažniau rodė gana neigiamą elgesį (Lerner ir kt., 2005; Phelps ir kt., 2007, 2009).

Be to, išilginiai duomenys parodė, kad tie, kurie padidino savo PYD lygį, iš pradžių pasižymėjo dideliu internalizacijos elgesiu, kuris laikui bėgant sumažėjo ir išlaikė žemą išorinio elgesio lygį. Be to, Schmid ir kolegų darbai (2011) rodo, kad požiūris į ateitį yra svarbus kuriant teigiamus rezultatus. Pavyzdžiui, viltinga ateitis yra stiprus aukštesnių PYD balų ir narystės palankiausiuose keliuose pranašas.

Šie rezultatai rodo, kad skatinant PYD reikia sutelkti dėmesį į jaunų žmonių stiprybių stiprinimą, patrauklių ir skatinančių kontekstų kūrimą ir galimybių sudarymą dviem kryptimis, teigiamai, asmens ir konteksto sąveikai (Lerner, Phelps, Forman ir Bowers, 2009; Snyder ir Flay, 2012). PYD intervencijos yra sėkmingos gerinant jaunų žmonių savikontrolę, tarpasmeninius įgūdžius, problemų sprendimą, bendraamžių ir suaugusiųjų santykių kokybę, įsipareigojimą mokytis bei akademinius pasiekimus (Catalano ir kt., 2002). Tada pabrėžiamas didelis įsitraukimo ir dalyvavimo potencialas.

3. UNIVERSALUS DIZAINAS MOKYMUISI (UDM)

Remiantis neurologijos mokslų padaryta pažanga ir naujomis įžvalgomis apie mokymosi skirtumų prigimtį, universalus dizainas mokymuisi (UDM) yra mokymo programų, įskaitant mokymo tikslus, metodus, medžiagą ir vertinimus, kūrimo metodas, kuris yra pakankamai lankstus, kad prisitaikytų prie besimokančiojo skirtumų (Meyer & Rose, 1998, 2000, 2005; Rose & Meyer, 2002). Rose ir Meyer (2002) teigimu, UDM remiasi prielaida, kad „mokymosi kliūtys atsiranda sąveikaujant su mokymo programa, jos nėra būdingos tik besimokančiojo gebėjimui. Taigi, kai ugdymas nepasiseka, atsakomybę už adaptaciją turėtų priimti mokymo programa, o ne besimokantysis“ (p. 20).

Panašiai, kai mokymo programa yra sukurta taip, kad platus besimokančiųjų skaičius galėtų pasiekti mokymo programą ir tobulėti pagal programą: visi studentai, įskaitant tuos, kurie iš savęs neturi specialiųjų poreikių, turės naudos iš lankstesnės mokymosi aplinkos. UDM yra priemonė nustatyti ir pašalinti mokymo programos kliūtis, kuriant alternatyvas, atitinkančias daugelio studentų mokymosi poreikius. Tiksliau, UDM mokymo programai būdingas: 1. daugkartinis arba lankstus informacijos ir sąvokų atvaizdavimas („ką“ mokyti), 2. daugkartinės arba lanksčios išraiškos ir atlikimo galimybės („kaip“ mokyti) ir 3. daugkartiniai arba lankstūs būdai įtraukti besimokančiuosius į mokymo programą („kodėl“ mokyti; Rose ir Meyer, 2002).

3.1. Planavimas visiems besimokantiejiems: UDM prijungimas prie mokymo programos planavimo

Suplanuoti mokymo programą, kuri padėtų visiems besimokantiejiems, yra iššūkis, atsižvelgiant į vidurinės mokyklos klasių įvairovę ir įpareigojimą, kad visi besimokantys asmenys padarytų atitinkamą pažangą pagal bendrojo lavinimo programą. Reaguodamas į šį iššūkį, Taikomųjų specialiųjų technologijų centras (*angl.* Center for Applied Special Technology, CAST, 2004) sukūrė planavimą visiems besimokantiejiems (*angl.* planning for all learners (PAL) – mokymo programų kūrimo procesą, kuriame yra atsižvelgiama į šiuolaikinių klasių įvairovę. Nors PAL procesas gali būti taikomas įvairaus turinio srityse, šiame straipsnyje mes sutelkiame dėmesį į šių metodų taikymą, kad palaikytume vidurinių mokyklų mokinių žodynėlio ir skaitymo supratimo ugdymą.

CAST veikoje su vidurinių mokyklų mokytojais nustatė, kad naudodami PAL procesą, kuriant mokymo programą, kuri vadovaujasi UDM principais ir remiasi moksliniais tyrimais pagrįstos skaitymo supratimo praktikos, veiksmingai mažina mokymosi kliūtis ir remiamasi visomis besimokančiųjų stiprybėmis. PAL procesas (žr. 1 pav.) suteikia mokytojams praktinių žingsnių, kuriuos galima panaudoti planuojant mokymo programas, gerinančias visų mokinių mokymosi rezultatus. Prieš pradėdant tikrąjį PAL procesą, surenkama PAL komanda. Komandose turėtų būti nuolatinio ir specialiojo ugdymo mokytojai bei kiti specialistai, kurie orientuojasi į mokymo pagrindą – mokymo programą. Vienas komandos narys yra paskirtas komandos pagalbininku ir yra atsakingas už reguliariai suplanuotų susitikimų organizavimą, turi susisiekti su kitais, kad galėtų atsakyti į klausimus, palaikyti PAL procesą ir nustatyti darbotvarkę. Viso PAL proceso metu kiekvienas komandos narys remiasi savo išsilavinimo patirtimi, kad sukurtų mokymo programą, užtikrinančią, kad visi besimokantieji įgytų žinių, įgūdžių ir turėtų entuziazmo mokytis. Bendradarbiavimas yra pagrindinė komandos narių sudedamoji dalis, kai visi sutelkia dėmesį į lanksčios mokymo programos, kuri padėtų visiems besimokantiejiems pasiekti nustatytų tikslų, kūrimą. Surinkus PAL komandą ir paskyrus pagalbininką, komanda oficialiai pradeda keturių etapų PAL procesą, pagrįstą UDM principais ir koncepcijomis (2000; Rose ir Meyer, Meyer ir Rose, 2002), patikrintomis profesinio tobulėjimo strategijomis, (Darling-Hammond, 1999; Guskey, 2002) ir veiksmingomis mokymo praktikomis. PAL procesui sustiprinti komanda gali naudotis internetiniais ištekliais ir šablonais, tačiau komandai susipažinus su keturių etapų procesu, gali būti, kad šių išteklių naudoti nebereikės.

1 žingsnis: Išsikelti tikslus

Svarbiausia PAL komandos pareiga yra išsikelti tikslus, kurie pasiūlytų tinkamų iššūkių visiems mokiniams. Nors tai gali atrodyti akivaizdu, komanda turi suprasti, ko visi mokiniai turėtų išmokti ir kokie tikslų aspektai turi išlikti pastovūs visiems mokiniams. Labai svarbu, kad priemonės tikslui pasiekti būtų atskirtos nuo paties tikslo. Išsikeldama tikslus, komanda (a) sukuria kontekstą, pateikdama bendrąją informaciją apie pamokos ar skyriaus turinį ir temą arba (b) suderina tikslus su vietiniu turiniu ir valstybės standartais, siekdama užtikrinti, kad visi mokiniai turėtų prieigą prie aukštos kokybės mokymo programų. UDM tikslus galima nustatyti internetu, kur pateikiama mokymo programa ir pradinis įrankis, padedantis pedagogams nustatyti aiškius tikslus (CAST, 2007a).

2 veiksmas: išanalizuokite dabartinę mokymo programos ir klasės padėtį

Planavimo visiems besimokantiems komanda renka pradinę informaciją apie šiuo metu naudojamus mokymo metodus, vertinimus ir medžiagą, taip pat supratimą apie mokinių įvairovę konkrečioje klasėje.

Svarbu, kad kurdama pamokas komanda nesusitelktų į individualius mokinių apibūdinimus, o suprastų, kad kiekviena mokinių klasė yra įvairi. Be to, ši pradinė informacija yra būtina norint nustatyti esamas kliūtis, kurios trukdo visiems besimokantiems ugdymo programoje, dalyvauti, pasiekti ir tobulėti. Mokymo programos kliūčių nustatymas yra esminis planavimo esamiems studentams proceso elementas, nes komandos vaidmuo yra sumažinti ir, jei įmanoma, pašalinti kliūtis mokymo programoje, siekiant užtikrinti, kad visi besimokantieji turėtų galimybę sėkmingai mokytis pagal bendrojo lavinimo programą.

Siekdama išanalizuoti esamą būklę, komanda:

- nustato šiuo metu naudojamus metodus, vertinimą ir medžiagą tikslams pasiekti, naudodama pamokos analizės šabloną (CAST, 2007b);
- kuria ir tobulina klasės profilį, remdamiesi įvairove klasėje, naudodami universalios dizaino mokymosi klasės profilio kūrimo priemonę (CAST, 2007c);
- nustato esamas mokymo programoje esančias kliūtis, trukdančias pasiekti, dalyvauti ir tobulėti, naudojant mokymo programos kliūtis su vertinimo forma (CAST, 2007d).

3 veiksmas: *taikykite universalios dizaino mokymosi pamokas ar skyriaus vystymą*

Planavimo besimokantiems studentams komanda, turinti aiškiai apibrėžtus mokymo programos tikslus ir suprantanti šiuo metu naudojamus metodus, vertinimus, medžiagas, klasės profilį ir galimas kliūtis mokymo programoje, taiko tris pagrindinius universalios dizaino mokymosi principus pamokai ar padaliniui kurti. Šiame planavimo besimokančių proceso etape komanda:

- nustato metodus, vertinimą ir medžiagą, atitinkančią universalios dizaino mokymosi principus ir pamokos tikslus, atsižvelgia į klasės įvairovę ir pašalina galimas kliūtis, naudodama universalios dizaino mokymosi sprendimų iešiklį kaip vadovą (CAST, 2007e);
- sudaro universalios dizaino mokymosi pamoką arba vieneto planą, naudodami pamokų planavimo formą (CAST, 2007f);
- renka ir tvarko medžiagą, kuri palaiko universalios dizaino mokymosi pamoką ruošiantis dėstyti pamoką.

4 veiksmas: *mokykite universalios dizaino mokymosi pamoką arba skyrių, norėdami užbaigti planavimo besimokantiems procesą.*

Pamoką rekomenduojama vesti nuolatinio ir specialiojo ugdymo mokytojų komandai. Universalios dizaino mokymosi pamoka planuojama siekiant sumažinti programos kliūtis, suvokti kiekvieno mokinio norą mokytis, pasikliauti veiksminga mokymo praktika ir tinkamai pritaikyti iššūkius kiekvienam besimokančiajam. Tokiu būdu pamoka įtrauks daugiau mokinių ir padės kiekvienam mokiniui daryti pažangą. Jei pamoka buvo sėkminga visiems mokiniams, komanda pradeda planavimo besimokantiems procesą kitoje pamokoje. Jei pamoką reikia peržiūrėti, komanda peržiūri procesą ir tobulina pamoką, kad sumažintų kliūtis ir kad ji būtų prieinama visiems besimokantiems. Svarbu pažymėti, kad nė viena pamoka netinka visiems mokiniams ir kad žodis „universalus“ frazėje „universalios dizaino mokymasis“ nereiškia, kad vienodas mokymosi procesas tinka visiems.

3.2. Pagrindiniai metodai

3.2.1. Mokymosi priežastys („kodėl“ mokytis): įsitraukimo priemonių teikimas

Kadangi besimokantieji labai skiriasi būdais, kuriais jie gali būti įtraukiami arba motyvuoti mokytis, būtina numatyti keletą įsitraukimo variantų. Kai kuriuos mokinius gali patraukti naujovės, o kiti gali teikti pirmenybę nuspėjamai rutinai ir struktūrai. Užtikrinant kelias įsitraukimo priemones neurologiniai suaktyvinami emociniai tinklai, kurie gali pagerinti mokymosi rezultatus.

3.2.2. Mokymosi priežastys („ką“ mokytis): kelių vaizdavimo priemonių suteikimas

Įvairios vaizdavimo priemonės. Studentai gali skirtingai suvokti pateikiamą informaciją. Kai kurie besimokantieji gali turėti jutimo sutrikimų, pvz., akumo ar kurtumo, kiti gali turėti mokymosi sutrikimų, pvz., disleksijos, kalbos ar kultūrinių skirtumų. Joks vaizdavimo būdas nėra optimalus tam tikros rūšies turiniui ir nėra idealios vaizdavimo priemonės, kuri tiktų visiems studentams ar visų tipų mokymuisi. Labai svarbu numatyti turinio vaizdavimo parinktis, nes tai neurologiniai suaktyvins atpažinimo tinklus ir padės plėsti mokymosi patirtį.

3.2.3. Mokymosi būdai („kaip“ mokyti): kelių veiksmų išraiškos priemonių suteikimas

Labiausiai tikėtina, kad skirtingi mokiniai klasėje skirsis tuo, kaip jie gali naršyti mokymosi aplinkoje ir patirti bei išreikšti tai, ką žino. Pavyzdžiui, kai kuriems asmenims gali būti sunku išreikšti save kalbant, pvz., asmeniui, turinčiam motorinės kalbos problemų, o kitiems gali būti sunku išreikšti rašytines mintis, pvz., asmeniui, turinčiam kalbos sutrikimų. Nėra tokios išraiškos priemonės, kuri būtų optimali visiems besimokantiems. Įvairių veiksmų ir išraiškos galimybių suteikimas yra būtinas bei suaktyvins neurologinius strateginius tinklus, darančius teigiamą poveikį mokymuisi.

3.3. Principai praktikoje

Norėdamas nurodyti tris pagrindinius principus, CAST (2018a) paskelbė *universalaus mokymosi gairių 2.2 versiją*. Toliau schemoje pateikiamas vaizdinis gairių vaizdas ir kiekviena tema nagrinėjama pateikiant papildomą informaciją.

Įtraukimas: besimokantieji skiriasi tuo, kaip jie suvokia ir supranta jiems pateikiamą informaciją. Pavyzdžiui, turintiems jutimo sutrikimų, pvz., akumo ar kurtumo, mokymosi sutrikimų, pvz., disleksija, kalbos ar kultūrinių skirtumų ir t. t. Šie asmenys gali reikalauti skirtingų būdų, kaip suprasti pateikiamą turinį. Kiti gali paprasčiausiai greičiau arba efektyviau suvokti informaciją vaizdinėmis ar garsinėmis priemonėmis, o ne spausdintu tekstu. Taip pat mokymasis ir mokymosi perkėlimas vyksta, kai naudojami keli atvaizdavimai, nes jie leidžia studentams užmegzti ryšius sąvokų viduje ir tarp jų. Trumpai tariant, **nėra vienos vaizdavimo priemonės, kuri būtų optimali visiems besimokantiems**, todėl galimybę pasirinkti suteikti yra būtina.

Pateikimas: poveikis yra esminis mokymosi elementas, o **besimokantieji labai skiriasi būdais, kuriais jie gali būti įtraukti arba motyvuoti mokytis**. Yra įvairių šaltinių, galinčių turėti įtakos individualiems poveikių skirtumams, įskaitant neurologiją, kultūrą, asmeninį aktualumą, subjektyvumą ir pagrindines žinias bei įvairius kitus veiksnius. Vieni besimokantys yra labai įsitraukę į spontaniškumą ir naujumą, o kiti šių aspektų atsisako, netgi išsigąsta, renkasi griežtą rutiną. Kai kurie besimokantieji gali norėti dirbti vieni, o kiti nori dirbti su bendraamžiais. Tiesą sakant, **nėra vienos įsitraukimo priemonės, kuri būtų optimali visiems besimokantiems visuose kontekstuose**. Būtina pateikti keletą įsitraukimo galimybių.

Veiksmas ir išraiška: besimokantieji skiriasi tuo, kaip jie gali naršyti mokymosi aplinkoje ir išreikšti tai, ką žino. Pavyzdžiui, asmenys, turintys didelių judėjimo sutrikimų, pvz., cerebrinis paralyžius, turintys strateginių ir organizacinių gebėjimų (vykdomosios funkcijos sutrikimai), turintys kalbos barjerų ir t.t., mokymosi užduotis supranta labai skirtingai. Kai kurie gali gerai išreikšti save rašytiniu tekstu, bet ne kalba, ir atvirkščiai. Taip pat reikėtų pripažinti, kad veiksmas ir išraiška reikalauja daug strategijos, praktikos ir organizavimo, o tai yra dar viena sritis, kurioje besimokantys gali skirtis. Iš tikrųjų, **nėra vienos veiksmo ir išraiškos priemonės, kuri būtų optimali visiems besimokantiems**, todėl būtina pateikti keletą veiksmo ir išraiškos pasirinkimų.

Universalaus dizaino mokymosi gairės padėjo pedagogams visame pasaulyje kurti įtraukią ugdymo patirtį ir aplinką.

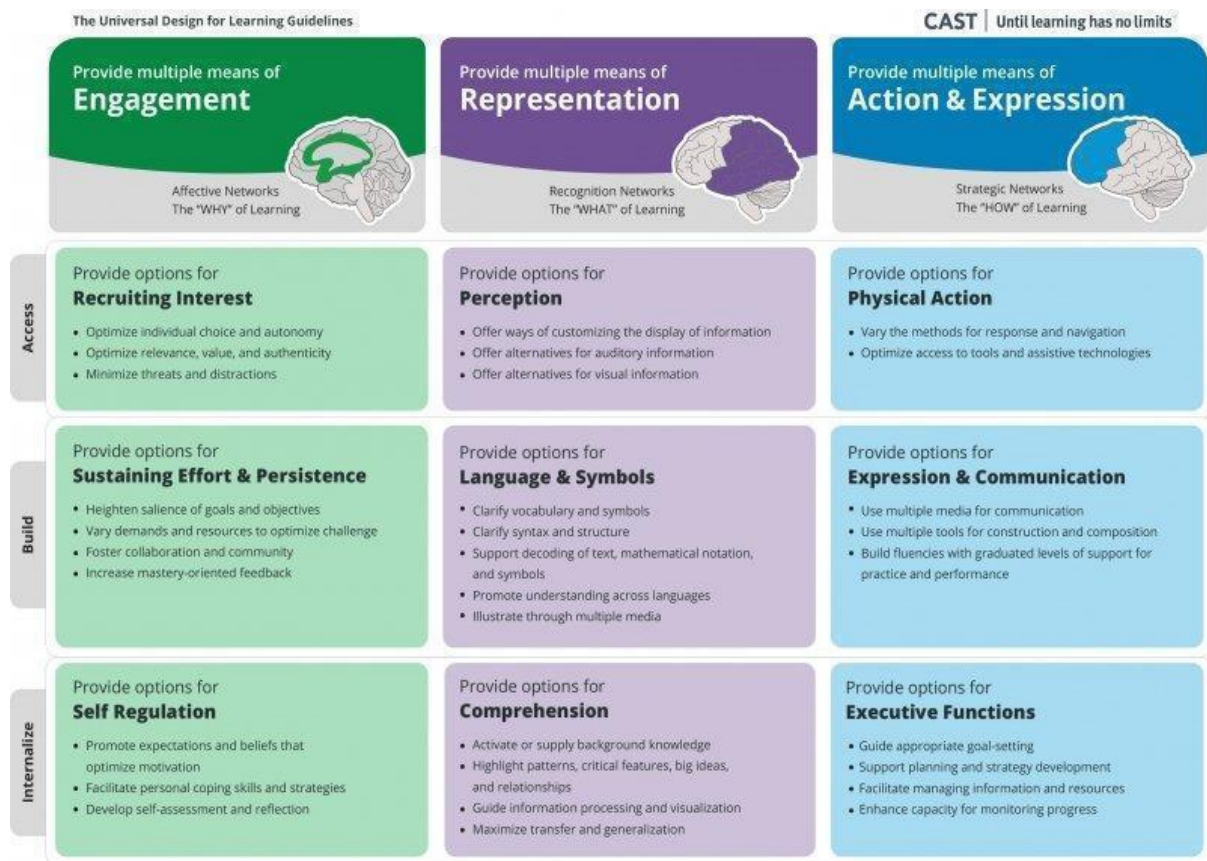
3.4. Universalaus dizaino mokymosi gairių persvarstymas.

Universalaus dizaino mokymosi įtraukimas į klases ir mokymo praktiką gali atrodyti kaip sudėtinga užduotis, ir taip yra, jei klasė vadovaujasi neaiškiai apibrėžtais tikslais ir yra dirbama tik įprastiniais mokymo metodais, aprūpinta tradicine medžiaga, pvz., vadovėliais ir pieštukais, ir nelanksčiomis demonstravimo galimybėmis, žiniomis ir supratimu, pvz., atsakymai raštu, rašiniai arba atsakymų variantai. Dėl šios priežasties universalaus dizaino mokymosi sistema apima visą mokymo programą – tikslus, medžiagą, metodus ir vertinimus, kad ji būtų prieinamesnė ne tik fiziškai, bet ir intelektualiai bei emociškai (Hitchcock, Meyer, Rose ir Jackson, 2002; Jackson ir Harper, 2005). Būtina pabrėžti, kad konkrečioje programoje universalaus dizaino mokymasis reikalauja:

1. Nustatyti tikslus, kurie kelia atitinkamus iššūkius visiems studentams, užtikrinant, kad ištekliai nėra tikslas dalis;
2. Naudoti metodus, kurie yra pakankamai lankstūs ir įvairūs, kad palaikytų ir mėtų iššūkį visiems besimokantiems;
3. Naudoti lanksčią ir įvairią medžiagą, kurios apima skaitmenines laikmenas, tokias kaip suskaitmenintas tekstas, daugialypės terpės programinė įranga, vaizdo įrašymo įrenginiai, magnetofonai ir internetas;

4. Naudoti vertinimo metodus, kurie yra pakankamai lankstūs, kad būtų galima teikti nuolatinę, tikslią informaciją su nurodymais ir nustatyti studentų supratimą bei žinias (Rose & Meyer, 2002).

Literatūra apie universalaus dizaino mokymąsi vis dar tobulinama. Empiriniai tyrimai daugiausia dėmesio skyrė raštingumo programoms (Dalton, Pisha, Eagleton, Coyne ir Deysher, 2002; Proctor, Dalton ir Grisham, spaudoje). Tokie tyrimai parodė teigiamus rezultatus sunkiai besiverčiantiems skaitytojams, kurie naudojo šį mokymosi metodą. Be to, universalaus dizaino mokymosi principai ir praktika yra pagrįsti daugybe mokslinių tyrimų, patvirtintų švietimo metodų, su kuriais mokytojai jau gali būti susipažinę. Jame remiamasi ir išplečiami diferencijuoto mokymo aspektai (Tomlinson, 1999), kuriuos mokytojai naudoja individualizuodami studentų sėkmės kriterijus, mokymo metodus ir mokinio išraiškos priemones bei stebėdami mokinių pažangą. 3 paveiksle apibendrinti modelyje siūlomi elementai.

3 pav. CAST (2018a). *Universaliojo mokymosi gairių versija 2.2*. Wakefield, MA

Universalaus dizaino mokymasis pabrėžia mokytojus kaip trenerius arba vadovus (O'Donnell, 1998), mokymąsi kaip procesą (Graves, Cooke ir Laberge, 1983) ir mokymąsi bendradarbiaujant (Johnson ir Johnson, 1986; Wood, Algozzine ir Avett, 1993).

Manoma, kad UDM principai turi būti naudojami lanksčiu ir dinamišku būdu, padedant kiekvienam besimokančiam taikyti atitinkamas strategijas, kad jie galėtų rasti savo kelią ir kartu kurti savo mokymąsi. Tačiau UDM metodo naudojimas nereiškia, kad individualūs pritaikymai ir pedagoginė diferenciacija nebebus reikalingi arba priimtini, kad būtų galima geriau patenkinti skirtingus įvairių besimokančiųjų poreikius. Kitame skyriuje bus nagrinėjama kaip UDM gairės yra lankstus būdas įgyvendinti principus, kurie padės pasiekti universalesnę mokymosi patirtį. Taikydami šiuos metodus, mokytojai remia mokymąsi, o ne perteikia žinias, o mokiniai kuria žinias, o ne pasyviai jas gauna.

UDM reprezentuoja pokytį to, kaip pedagogai žiūri į besimokančiųjų skirtumus. Jame pabrėžiama, kad reikia mokymo programos, kuri galėtų prisitaikyti prie studentų poreikių, o ne reikalauti, kad besimokantieji prisitaikytų prie nelanksčios mokymo programos (Meyer ir Rose, 2005).

3.5. UDM vidurinės mokyklos kontekste: *planavimas visiems besimokantiejiems*

Neseniai buvo pasiūlyta įdomi kokybinė priemonė, kuri gali būti naudinga InCrea+ projektui tikrinant UDM principų naudojimą kuriant veiklas. Sąraše yra šie elementai:

- *Ar nustatėte aiškius tikslus, kurie atskyrė priemones nuo tikslo?*
- *Ar pašalinote metodų, medžiagų ir vertinimų kliūtis?*
- *Ar suplanavote savo pamoką galvodami apie įvairias koncepcijų ir naujų idėjų pateikimo priemones?*
- *Ar suplanavote savo pamoką galvodami apie kelis būdus, kaip išreikšti ir palaikyti mokinių supratimą?*
- *Ar suplanavote savo pamoką galvodami apie kelis būdus, kaip įtraukti mokinius?*

Į mokymo programų planavimą įtraukdami tris UDM principus, mokytojai padidina savo gebėjimus pritaikyti savo mokymo programas (tikslus, metodus, medžiagą ir vertinimą), kad jos atitiktų įvairių besimokančiųjų savo klasėse poreikius. Panašiai, siekiant padėti mokiniams suprasti turinį, mokytojams rekomenduojama aiškiai mokyti ir taikyti veiksmingas supratimo strategijas turinio mokymo kontekste, o mokymo metodus naudoti vadovautis UDL principais.

4. MOKOMOJI DAILĖS TERAPIJA

Pagrindinio ugdymo tikslo nukreipimas į vaiko asmenybės raidą reiškia ugdymo pobūdžio pasikeitimą: švietimas turi būti pakeistas iš asmens išsilavinimo į kultūrinį vystymąsi, pasaulio įvaizdį ir žmonių formavimąsi jame (Cahn, 2009). Kultūra sieja asmenybės socialinius ir genetinius bruožus, dėl kurių asmuo tampa civilizuotos visuomenės nariu. Švietimas suprantamas kaip kultūrinis reiškinys, kuris yra procesas, apibrėžiamas kaip kelias į save, kurio pasekmėje žmogus suvokia savo gyvenimo tikslą.

Menas kaip seniausio žmogaus kūrybinė, emocinė, jausmų ir sąvokų saviraiška reiškia suvokiamos ir nesuvokiamos žmogaus vidinės ir išorinės tikrovės atsiskleidimą. Šiuo atžvilgiu menas tampa tobula vieta psichoterapijos tikslams įgyvendinti. Nors gydomieji uždaviniai jai nėra svetimi, bet egzistuoja daug pavyzdžių, kai dailės terapija taikoma greičiau kaip psichinės harmonizacijos priemonė arba žmogaus ugdymui (švietime) kaip socialinių konfliktų sprendimo kelias ar kitais tikslais (Dapkute, 2003, p. 8).

4.1. Dailės terapijos apibrėžimai

Dailės terapija leidžia sukurti saugesnį kontaktą, padeda įveikti gynybines ribas ir ištaisyti pasipriešinimo mechanizmus. Dailės terapija tampa vienu iš terapijos instrumentų, leidžiančių išreikšti save ir savo išgyvenimus, juos perteikti ir išgirsti iš kitų ne tik tiesiogiai, bet ir netiesiogiai meninės ir simbolinės metaforos forma. Dailės terapija remiasi supratimu, kad kūrybiniai darbai gali padėti mums suprasti, kas mes esame, išreikšti savo mintis ir emocijas, kurių neįmanoma išreikšti žodžiais. Tai ne tik suteikia mums didelį malonumą ir estetinį pasitenkinimą, bet ir skatina savęs pažinimą, ugdo asmenybes. Ugdo jautrumą ir „svarbiausia, gydo mūsų kūną ir sielą“.

Pagal meno raiškos tipus yra įvairių meno terapijos šakų (arba šeimų):

- Dailės terapija (psichoterapija naudojant vizualinį ir plastinį meną).
- Dramos terapija (psichoterapija naudojant dramos ir vaidmenų žaidimus).
- Muzikos terapija (psichoterapija naudojant muziką).
- Šokio terapija (psichoterapija naudojant šokį ir judėjimą).
- Biblioterapija (psichoterapija naudojant poeziją).
- Pasakų terapija (psichoterapija naudojant pasakas).
- Žaidimų terapija (psichoterapija naudojant įvairias žaidimų formas).
- Judėjimo (ar kūno) terapija.

Terminas „meno terapija“ pirmą kartą buvo panaudotas apie 1940 m. Anglijoje Adrian Hill ir Irene Champernowne. Menininkas ir psichoterapeutas turėjo galimybę iš pirmų lūpų pajusti meno naudą jų gerovei ir sukūrė išraišką, kuri vis dar naudojama ir tiriama šiandien.

Dailės terapijos patirtį labai gerai nurodė psichoanalizės pradininkas Sigmund Freud. Tačiau jis niekada nenaudojo tokio tipo terapijos savo praktiniame darbe. Iš tiesų, S. Freud pareiškė, kad gilus, nesąmoningas protas ir emocijos dažnai išreiškiami ne žodžiais, o vaizdais ir simboliais. Jung buvo pirmasis asmuo, praktikavęs meno terapiją. Tačiau tik 1980-aisiais Didžiojoje Britanijoje ir JAV buvo suformuota meno terapeuto profesija. Šiandien meno terapeutai yra apmokomi daugelyje universitetų visame pasaulyje.

Meno raiška yra pripažinta privaloma asmenims, turintiems intelekto sutrikimų. Tai yra augimo ir vystymosi sąlyga, pagrindinė mąstymo forma, taip pat kūrybiškumo ugdymo ir sutrikusios funkcijos kompensavimo pagrindas. Meninis išprusimas (nors ir minimalus), kaip sudėtinė visapusiško ugdymo dalis, padės ugdytiniui sėkmingiau integruotis į visuomenę (Tamulienė, 2002; Ambrukaitis ir Stilienė, 2002, p.129). Menas pasirodė esanti pati universaliausia kalba, kai žmonės jausmais suvokia vieni kitus, o meninė kūryba, skatinama žmogaus saviraišką, ne tik ugdo asmenybę, bet ir padeda jai integruotis ir adaptuotis visuomenėje, lavina tarpusavio bendravimo įgūdžius, praturtina savo ir kito gyvenimą dvasinėmis vertybėmis. Ir jei žmogaus negalia yra sutrikęs intelektas, tai jo galia – jausmai – yra ne tik nesutrikę, bet ir ypatingai ryškūs, akivaizdūs (I. Papečkaitė 1998, p. 38). Tik žmonių sąveika ir bendradarbiavimas atskleidžia tikrąją meno socialinę prasmę. Neįgaliųjų, gabiųjų ir padedančiųjų asmenų bendradarbiavimas gali sukurti savitą, meninę prasmę netikėtai kokybišką, neordinarų bei įtaigų rezultatą (Sinkunienė, 2003, p.7).

Dailės procesas – kūrybinis procesas. Tai prigimtinis sugebėjimas; kiekvienas gali piešti – vizualiniu būdu išreikšti save. Procesas gali būti taikomas gydyti ar padėti kitiems žmonėms. Žmogus fiziškai ir aktyviai įsitraukia į jį (Dapkute, 2003, p.7). Kūrybinis procesas, kuriam sudaromos galimybės meno terapijos metu, gali atgaivinti prigimtinių žmogaus poreikį – nuolatinį siekį aktualizuoti ir išsireikšti save, kaip unikalų, sąveikaujantį su aplinka, besikeičiantį, atsinaujantį individą (V. Grigaliūnaitė – Plerpienė, 2012, p. 128).

4.2. Dailės terapija ir švietimas

Lebedevos meno terapijos apibrėžimas, meninės veiklos ir kūrybiškumo naudojimas dirbant su žmonėmis, turinčiais sveikatos problemų, sukūrė vadinamąją socialinio meno terapiją, o kitas - medicininę ar psichoterapinę meno terapiją. Ji taip pat priduria, kad šiais laikais vaiko psichoterapijoje ir specialiaame (taisomajame) ugdyme plačiai naudojamos įvairios meno terapijos formos. Pedagoginė dailės terapija pamažu yra atskiriama nuo kitų (Lebedeva, 2013, p. 6). Tai pabrėžia sveiką asmens potencialą. Pagrindiniai tikslai – žmogaus vystymasis ir socializacija (Kriukeliene, 2009, p. 63).

Kaip pabrėžiama dailės rekomendacijose skirtose pedagogams, ugdančioms vidutiniškai, žymiai ir labai žymiai sutrikusio intelekto vaikus, „Veiklos metu mokiniai skatinami domėtis piešimo procesu, išreikšti savo jausmus ir mintis kūryba, raginami naudotis IKT, domėtis meninės raiškos galimybėmis, ieškoti naujų kūrybos būdų ir juos palankiai vertinti, pastebėti estetinius reiškinius artimiausioje aplinkoje, domėtis kūrybine savo ir draugų veikla“ (Dailės rekomendacijos skirtos pedagogams, ugdančioms vidutiniškai, žymiai ir labai žymiai sutrikusio intelekto vaikus, 2009, p. 72)

Pedagoginė dailės terapijos kryptis (ne dailės pedagogika!) yra neklinikinė, ji skirta potencialiai sveikai asmenybei. Svarbiausi tampa tobulėjimo, ugdymo, socializacijos uždaviniai. Dailės terapija pedagogikos moksle suprantama kaip rūpestis asmenis, grupės, kolektyvo emocine savijauta ir psichine sveikata, naudojant meninės veiklos priemones (L. Lebedeva, 2013, p. 11) Dubowsky išskiria tris svarbiausias dailės terapijos taisykles. Pirmą – konfidencialumas, dailės terapeutas turi užtikrinti klientus, kad jų asmeniniai dalykai liks konfidencialūs, tad konfidencialumas būtinas kuriant saugią terapinę aplinką. Antra – erdvė, klientas savo problemas atskleidžia lengviau, kai dirbama tinkamai įrengtoje aplinkoje, ramioje, erdvioje ir izoliuotoje nuo išorės garsų. Trečia – laiko paskirstymas, terapinė erdvė priklauso ir nuo tinkamo laiko paskirstymo (Kucinskienė, 2006, p. 39). Meno terapijos metu sukurti kūriniai sudaro palankias sąlygas kompleksų turinio išsiveržimui į sąmonę, juos lydinčių neigiamų emocijų išgyvenimams ir jų refleksijai (Grigaliūnaitė - Plerpienė, 2012, p. 128).

V. Karkou (2010) teigimu, „meno terapeutai, dirbantys švietime paprastai sutinka, kad svarbu įtraukti meno terapiją į mokyklas (pvz. Bush (1997); Dalley (1987); Fehliner (1994); Goodall (1991); Grossman (1990); Harvey (1989); Hautala (2005); Henley (1997); Malchiodi (1997); Moriya (2000); Moser (2005); Malonus - Metcalf ir Rosal (1997); Welsby (1998); Wengrower (2001) (V.Karkou, 2010, p.149). Moksliškai kalbant,

dailės terapija švietime – tai sisteminė inovacija, kuriai būdinga: 1) teorinių ir praktinių idėjų, naujų metodikų kompleksas; 2) ryšių su socialiniais, psichologiniais ir pedagoginiais reiškiniais įvairovė; 3) tam tikras atsiskyrimas (savarankiškumas, išskirtinumas) nuo kitų pedagogikos sričių (mokymo, valdymo procesų ir kt.); 4) gebėjimas integruotis, transformuotis (Lebedeva, 2013, p. 11). Dailės Dalės terapijos darbo metu dažnai naudojama muzika, judesys ir šokis, istorijų kūrimas, drama. Tokias formas, kai vienu metu naudojami skirtingi kūrybinės saviraiškos būdai, priimta vadinti multimedijinėmis. Kartais jų integratyvumas pabrėžiamas sudėtingais žodžių deriniais: dailės ir dramos terapija, dailės ir šokio terapija ir kt. (Lebedeva, 2013, p. 55).

4.2.1. Šokio judesio terapija

Žmonės turi įgimtą gebėjimą bendrauti ir reikšti mintis bei jausmus fiziniais judesiais ir kūno kalba. Šokiai būdingi visoms praeities ir dabarties gentims ir rasėms. Per šokį maži vaikai gali reikšti nevaržomai ir be žodinio bendravimo (Russell, 2005).

Šokio-judesio terapija (ŠJT) arba šokio terapija, pasak Amerikos šokio terapijos asociacijos, yra psichoterapinis judesio ir šokio naudojimas emocijoms, kognityvinėms, socialinėms, elgesio ir fizinėms sąlygoms. ŠJT yra ekspresyvosios terapijos forma, kai judesys ir emocijos yra tiesiogiai susijusios. Nuo pat savo atsiradimo šeštajame dešimtmetyje ŠJT populiarėjo ir vystėsi. Tačiau terapijos principai išliko tie patys. Įprastą ŠJT seansą sudaro keturi pagrindiniai etapai: pasiruošimas, inkubacija, nušvitimas ir tikrinimas. Šokio-judesio terapija praktikuojama tokiose vietose kaip psichikos sveikatos reabilitacijos centrai, medicinos ir ugdymo įstaigos, slaugos namai, dienos priežiūros įstaigos ir kitose sveikatos stiprinimo programose. Specializuotas ŠJT gydymas gali padėti gydyti daugelį ligų ir negalių tipų. Kaip teigia Cruz (2004), šokio/judesio terapijoje judėjimas yra „sudėtingas, individualus ir išraiškingas bendravimas, todėl konkrečių judesių paskyrimas sutrikdytų individualios raiškos vertinimo procesą“. Kai kuriuose tyrimuose šokio-judesio terapija yra kritikuojama. Strassel (2011) teigia, kad dauguma tyrimų nustatė gydymą šokio terapijos naudą, tačiau šie rezultatai yra pagrįsti prastos kokybės įrodymais. Šokių terapija turėtų būti laikoma potencialiai svarbia papildoma terapija esant įvairioms ligoms, kurioms nepakanka įprastinio gydymo. Norint nustatyti tikrąją šokio terapijos vertę, labai rekomenduojami gerai atlikti atsitiktinių imčių kontroliuojamieji (angl. randomized controlled trial, RCT) ir stebėjimo tyrimai.

Kiti žinomi šokio-judesio terapijos pavadinimai yra judesio psichoterapija ir šokio terapija (Strassel, 2011). Šokio terapija apima įvairias judesio terapijos rūšis, todėl turime naudoti tą, kuri labiausiai tinka kiekvienam atveju. Lavinamoji judesio terapija gali būti naudinga įvairaus amžiaus žmonėms, taip pat gali padėti žmonėms atsigauti po insulto ir smegenų traumų, net ir kraštutiniais atvejais, pavyzdžiui, vaikams, turintiems specialiųjų poreikių.

Muzikos ir šokio-judesio terapija gali palengvinti asmens su cerebriniu paralyžiumi kasdienybę. Abi terapijos papildo viena kitą ir gali duoti daug naudos, pavyzdžiui, gali lavinti motorinius gebėjimus, ugdyti ritmo pojūtį, kognityvinius įgūdžius, didesnę pasitikėjimą savimi, geresnį mokymąsi mokykloje, be to, gali ugdyti emocijų išreiškimą ir bendravimą. Negalią turinčių vaikų specializuotos pedagogikos tyrimai rodo, kad yra teorinis muzikinio ir šokio judesio nežodinio bendravimo ir praktinio „muzikinio ir šokio judesio komunikacijos proceso programos“ plėtojimo pagrindas. Tyrimo rezultatai atskleidžia naujas bendravimo galimybes vaikų vystymuisi ir meninei raiškai.

Šių veiksmų efektyvumas priklauso ne tik nuo vaiko, bet ir nuo asmens, kuris tai atlieka. Kaip teigė Veronica Sherborne: „Geras judesių mokymas grindžiamas jautriu ir reaguojančiu mokytojo požiūriu. Suaugęs žmogus turi mokėti numatyti vaiko iniciatyvas, reakcijas, emocijas išraiškas. Tai darydamas jis sukuria atmosferą, kurioje vaikas jaučia saugumą, pripažinimą, įvertinimą ir sėkmę (Sherborne, 1979, 1990)“.

4.2.2. Muzikos terapija

Muzika ir medicina buvo siejamos nuo pat Vakarų medicinos praktikos pradžios (Pratt, 1985). Senovės gydytojai, tokie kaip Hipokratas ir Galenas, tvirtai palaikė idėją gydyti visą žmogų, o ne atskirus simptomus. Muzika minima gydytojų įrašuose ir užrašuose XVIII–XIX a. Muzikos terapija kaip terminas, vartojamas šiandien, išsivystė Antrojo pasaulinio karo metais. Muzikinis gydymas yra terminas, apimantis muzikos terapijos ir muzikos medicinos sritis. Muzikos terapeutas oficialiai laikomas profesija nuo šeštojo dešimtmečio.

Muzikos terapeutas yra nusistovėjusi sveikatos profesija, kurioje muzika naudojama terapiniuose santykiuose, siekiant patenkinti fizinius, emocinius, kognityvinius ir socialinius asmenų poreikius. Įvertinęs

kiekvieno kliento stipriąsias puses ir poreikius, kvalifikuotas muzikos terapeutas suteikia nurodytą gydymą, įskaitant muzikos kūrimą, dainavimą, judėjimą su muzika ir (arba) jos klausymą. Muzikiniu įsitraukimu į terapiniame kontekste stiprinami klientų gebėjimai ir perkeliama į kitas jų gyvenimo sritis. Muzikos terapija taip pat suteikia bendravimo galimybių, kurios gali būti naudingos asmenims, turintiems sunkumų išreikšti save žodžiais. Muzikos terapijos tyrimai patvirtina jos veiksmingumą daugelyje sričių, tokių kaip: bendroji fizinė rehabilitacija ir judėjimo palengvinimas, žmonių motyvacijos užsiimti gydymu didinimas, emocinės paramos klientams ir jų šeimoms teikimas, jausmų išreiškimo išeitis.

Muzikos terapijos veiksmingumas buvo tiriamas su asmenimis, turinčiais įvairių negalių, įskaitant: autizmą (Wager, 2000), demenciją (Korb, 1997), ūminį smegenų sužalojimą (Nayak ir kt., 2000), Parkinsono ligą (Pacchetti ir kt., 2000), Alzheimerio ligą (Aldridge, 1998), prieraišumo sutrikimą (Brotons ir Pickett-Cooper, 1996; Burkhardt-Mramor, 1996), lėtinę šizofreniją (Zhang ir Cuie, 1997), depresiją (Suzuki, 1998). ir išsėtinę sklerozę (Davis, 1998). Cerebrinis paralyžius (CP) yra negalia, apie kurią dar nebuvo pranešta muzikos terapijos vertinimo literatūroje.

Kai kuriuose tyrimuose (žr. Nasuruddin, 2010), muzikos (gamelano) ir judesio, kaip neinvazinės terapijos, naudojimas vertinant ir gerinant vaikų, sergančių CP, motorines funkcijas, parodė teigiamus klininius ir empirinius rezultatus. Be to, Krakouer (2001) ir kolegos atliko muzikos terapijos veiksmingumo tyrimus keičiant žmonių, sergančių CP, elgesį. Buvo trys skirtingi pasirinkimai, kuriuos būtų galima įvertinti kaip reikšmingus. Viena iš jų buvo pristatytos veiklos, kuriose vaikas, turintis CP, buvo skatinamas reaguoti ir dalyvauti balsu arba rankų judesiais (plojimas ir pan.). Terapeutas nustodavo groti gitara tam tikru metu ir pereidavo į etapą, kurį sudarė vokalinis skandavimas ir dainavimas. Rezultatai patvirtina muzikos terapijos veiksmingumą sukeliant reikšmingus specifinius didelių specialiųjų poreikių turinčių asmenų, tokių kaip CP, elgesio pokyčius.

4.2.3. Tapyba ant šilko

Paveikslas ant šilko „Tylos šnabždesys ant šilko“. Šilkas yra subtili gamtos dovanota medžiaga. Dažymo technologijos specifika formuoja susikaupimą ir dėmesingumą. Pats šilko gavimo procesas verčia teigiamai žiūrėti į gamtos išteklius. Šilko gamybos technologinio proceso supratimas ugdo pagarbą gamtai. Gydomoji tyla, kur gimsta kelionė į save, taip galima apibūdinti tapybos ant natūralaus šilko procesą, kuriame nėra pasipriešinimo, teptukas, dažai ir šilkas (šilkas sugeria dažus, paima ir paskirsto) - tai visiškai tylus terapinis procesas. Batikos rūšys:

1. Šaltoji batika (šia technika sukuriamas dizainas ant audinio gabalo, pilant ištirpintą vaško–parafino mišinį ir dažant šaltais dažais);
2. Karštoji batika (dekoras ant audinio gabalo kuriamas jį tinkamai sulanksčius, paliekant vietas, kurias reikia palikti nedažytas, ir dažant karštais dažais);
3. Tapyba ant šilko. Batika yra senovinis audinių dažymo būdas, atsiradęs Indijoje beveik prieš 2000 metų.

Šilkas, jo savybės ir panaudojimas dailės terapijos ugdyme. Šilkas yra natūralus, elastingas baltyminis pluoštas, pagamintas iš įvairių šilkaverpių rūšių kokonų siūlų. Šilką gamina ir iš kai kurių vorų rūšių specialaus skysčio. Šilkas buvo aptiktas Kinijoje V amžiuje prieš Kristų. Saulėtą vasaros rytą Kinijos imperatorienė Si Ling Chi ant šilkmedžio šakos pastebėjo kirmėlę, kuri buvo susisukusi į ilgą žėrintį siūlą. Tą pačią dieną imperatorienė įsakė savo tarnams iš šio siūlo išausti audinį, nežinodama, kad jos tarnai sukurs šimtmečius branginamą šilko kultūrą. Jamato laikotarpiu (300–593 m. po Kr.) šilkas į Japoniją atkeliavo iš Kinijos, tuo metu buvo kuriami šilko paveiksai ir išskirtiniai kimono.

Šilke yra vertingų aminorūgščių, kurios sukuria gaivinantį efektą galvos plaukams ir odai. Šilke esanti medžiaga sericinas, dar žinomas kaip šilko klijai, turi gydomąjį poveikį sudirgusiai ir linkusiai į alergiją odai. Taip pat šilkas yra mikroorganizmams atsparus audinys, todėl labai higieniškas. Ne veltui sakoma, kad vilkinti šilkinis drabužius visada jaučiamasi gerai: šiltą dieną vėsu, vėsią – šilta. Šilkas yra labai tvirtas audinys. Sakoma, kad jis stipresnis už tokio pat storio plieno giją.

Šilko dekoravimo būdai: dažymas, marginimas, atspausdinimas, natūralių augalų ir augalų nuovirų naudojimas; guta technika, laisvasis liejimas, druskos technika, aerografija arba purškimas.

Šilko tapybos procesas. Šilko tapyba yra labai plastinė technika. Galite liesti dažus kaip akvarelę arba leisti spalvai laisvai tekėti audinyje, galite valdyti liejimo procesą, stabdant dažų tekėjimą specialiais kontūrais. Tapyba ant šilko yra tyli tapyba, nes teptuko potėpiai ant natūralaus šilko yra be garso ir veikia kaip terapinė priemonė. Tapyba ant šilko atpalaiduoja, tačiau reikalauja susikaupimo, tikslumo ir atsakomybės. Užsiėmimų metu pastebėjau, kad tapyba ant šilko veikia kaip terapinė priemonė, sulaukiau tokių pastebėjimų, kad dažų sklaidymas ant natūralaus šilko labai ramina ir atpalaiduoja (Brazauskaitė ir

Jankauskienė, 2011). Šilko tapyba gali padėti žmonėms iš naujo atrasti gyvenimo džiaugsmą, nuraminti emocijas ir sielą, atgauti jėgas ir vidinę pusiausvyrą. Rezultatai visada įspūdingi ir galimybė išreikšti save suteikia žmogui daugiau teigiamų emocijų – jis jaučiasi laimingesnis ir labiau pasitiki savimi. Kai šilko tapyba naudojama kaip terapinė priemonė, procesas skirstomas į dalis:

1. Šilko kilmės ir gavybos istorija, galimybės tausoti aplinką aptarimas.
2. Technikos, įrankių ir instrumentų, saugaus darbo taisyklių žinojimas, tapybos technikų pristatymas, temų pasirinkimas.

Dailės terapijos užsiėmimai turi temas, pagal kurias parenkama užduotis ir tada grupėje arba individualiai analizuojamas kūrimo procesas ir baigiamasis darbas. Kūrinio analizė – svarbiausia dailės terapijos užsiėmimo dalis, įprasminanti visas anksčiau buvusias veiklas.

4.2.4. Pasakų terapija

Pasakų skaitymo terapija derinama su kūrybinėmis meninės raiškos formomis ir jų integravimu, pvz., pasakos turinio rašymas, personažų kūrimas spalvine, erdvine ar grafine raiška, muzikos klausymasis, siužeto kūrimas, personažų kūrimas judesyje, etiudų kūrimas. Šis metodas buvo pritaikytas 2003 m., Leveno (Belgija) teatro mokykloje „Jona“ vykusiame tarptautiniame projekte, dalyvaujant 2003–2015 m. tarptautiniame projekte (Collège Daniel Argote).

Meno ir literatūros integracija „Gyvenu pasakoje“, paremta menine saviraiškos forma bei teatro, judesio meno forma, skirstoma į dalis:

1. *Renkantis pasaką*, galima analizuoti pasakoje vienaip ar kitaip susiklosčiusias aplinkybes, fantazuoti, kas būtų buvę, jei herojus būtų pasiėlgęs išmintingiau ir tyrinėti būdus, kaip jis gali išspręsti problemas, su kuriomis susiduria. Veikėjai gali būti tikri žmonės (aš, draugai ir pan.), paverčiami pasakų personažais.
2. *Siužetas*. Iš pradžių reikia pagalvoti, koks istorijos tikslas ir ką norima perteikti klausytojui. Žinoma, istorijos pagrindas bus probleminė situacija. Problema gali būti vaizduojama tiesiogiai arba metaforiškai. Kai pasakojime kalbame apie vaiko bėdas, vaikas tarsi žiūri į savo situaciją iš šalies, ir tai yra labai naudinga. Pavyzdžiui, pasakos droviam vaikui. Natūralu, kad tokiame vaikui praverstų pasakojimai apie drąsą su pasiūlymais, kaip tos drąsos įgyti. Yra daugybė pasakų apie drąsius riterius bei princus ir jų patirtus nuotykius. Jūs pasirinktą įprastinę pasaką galėtumėte papildyti pastabomis, kad pagrindinis herojus bijojo drakono ar žygio į tolimą karalystę (kas sakė, kad princai nebijo?). Jis pusę nakties svarstė: „Baisu, juk man gali nepasisekti“, tačiau vis dėlto sukaupė drąsą ir išsirošė atlikti savųjų žygdarbių. Kelionėje sutiko įvairių pagalbininkų. Nedrąsiam vaikui reikia pabrėžti, kad prirėkus jis sulauks aplinkinių pagalbos. Jeigu pasakos herojus būtų likęs ir sėdėjęs namie, jis tos pagalbos nebūtų sulaukęs... Ir, žinoma, jis nebūtų pasiekęs savųjų pergalių. Jų siekti gali būti baugu, bet rizikuoti verta.

Kurdami pasaką patys, vaiko drovumą galime vaizduoti tiesiogiai. Pavyzdžiui, praskrisdama pro šalį ragana užburia princą, kad jis pradėtų visko bijoti. Jis vengia eiti į karalystėje rengiamą puotą, nors seniau tokius pokylius labai mėgdavo. Tuomet kartu su vaiku svarstykite, kaip princui reikėtų toliau elgtis. Ar būtų išmintinga į puotą neiti arba jos metu stovėti kampe ir su niekuo nesikalbėti? Koks galėtų būti problemos sprendimas? Pavyzdžiui, princas gali susitarti su riteriu, kad į puotą eis kartu, ir riteris pirmas pasisveikins su puotos dalyviais, po to ir princui nebus taip baisu.

Droviam vaikui tiktų pasaka „Drąsus mėnulis“.

Anksčiau naktinis dangus buvo juodas, juodas. Žemės gyventojai paprašė dangaus burtininko apšviesti naktinį dangų, kad nebūtų taip baisu ir tamsu. Burtininkas sukūrė mėnulį. Mėnulis drąsiai įsitaisė tamsiame naktiniame danguje. Savo drąsa jis pasidalijo su visais žemės gyventojais. Tačiau kartą jis išvydo savo atspindį ežere ir suprato, kad danguje yra vienu vienutėlis. Jam pasidarė labai liūdna ir baisu... (Šioje vietoje su vaiku aptarkite mėnulio savijautą. Tada pakalbėkite apie tai, ką šis vargšelis turėtų daryti toliau.) Nuliūdęs mėnulis kreipėsi į dangaus burtininką, prašydamas sutverti jam draugų. Dangaus burtininkas žinojo, kad kai kurie vaikai moka daryti stebuklus. Jis nusiuntė jiems mėnulio gabaliukus ir paprašė sutverti mėnuliui draugų – žvaigždžių. Mėnulis pamatys savo draugus danguje ir džiaugsis. O mėnulio gabalėliai žemėje suteiks drąsos į juos žiūrintiems vaikams (Klausytojui pasiūlykite: „Ar manai, kad būtų naudinga pažvelgti į žvaigždes ir prašyti, kad jos suteiktų tau drąsos?“ Taip pat verta pakalbėti apie draugus: kaip draugai gali padėti, kai vaikui yra baisu, ir kaip vaikas gali padėti draugui, taip pat mamai, tėčiui, broliui, sesei ir pan., kai jiems yra baisu. Nedrąsus žmogus negali padėti, nes jis bijo.).

3. Pasirinkus pasaką, aptariamas siužetas, pasakos situacijos vaizduojamos spalvine ar grafine išraiška, išvedžiojamos ir pasakojamos, aptariamos priežastys, kodėl pasirinktas konkretus veikėjas vaizduojamas konkrečioje situacijoje. Nupieštų situacijų pagrindu kuriami aktoriniai etiudai. Klausomasi muzikos, aptariama atitinkama muzika nuotaikai perteikti. Scenarijaus ir spektaklio statymo ruošimas, scenografo, aktoriaus, muzikos režisieriaus vaidmenų pasirinkimas – tai puiki galimybė individualiai saviraiškai pagal poreikius. Tokia veikla panaikina kliūtis, ugdo pasitikėjimą, gebėjimą dirbti grupėje ir jaustis svarbiam.

1 pav. Tapyba ant šilko. (2016). Kauno moksleivių techninės kūrybos centras, Šilko tapybos studija, Kaunas

Aušros Lavickienės nuotrauka

5. SANTRAUKA

Ne vienas edukaciniam meno kūrimui ir InCrea+ mokymo programai pateiktas pasiūlymas yra pateiktas šiame skyriuje. Į įtraukiojo edukacinio meno kūrimą ir veiksmingą mokymo programą turėtų būti įtraukti šie pasirinkimai:

- a. Pritaikykite teigiamą požiūrį į vystymąsi. Praktika rodo, jog reikia pabrėžti ir skatinti visus teigiamus aspektus, teigiamus požiūrius ir išteklius, kurie galėtų padėti visiems įsitraukti ir dalyvauti.
- b. Naudokite Universalios dizaino mokymosi siūlomus principus: kelių išraiškos, įsitraukimo priemonių naudojimas gali prieštarauti įtraukimo iššūkiams ir prisidėti prie visų dalyvavimo stiprinimo.
- c. Pereikite prie pozityvios ir edukacinės perspektyvos, kuri naudojama kai kurių autorių meno terapijose, sukuriant edukacinį meno kūrimą. Naudinga ir įtraukianti patirtis kartu su įvairiomis meno išraiškomis, kurios gali padėti panaikinti kliūtis, ugdo pasitikėjimą, skatina gebėjimą dirbti grupėje ir jaustis jos dalimi.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Adomonis, J. (2008). Nuo taško iki sintezės [From point to fusion]. Vilnius, Vilniaus dailės akademijos leidykla. ISBN 978-9955-624-91-2. Prieiga per internetą: <https://leidykla.vda.lt/lt/leidinys/1492769009/nuo-tasko-iki-sintezes>
- Bagnallas, B. (1996). Kaip piešti ir tapyti. Alma littera. Prieiga per internetą: <https://www.geraknyga.lt/knygu-sarasas/pomegiai/kaip-piesti-ir-tapyti-brian-bagnall/>
- Bibiliūtė, L. (2014). Kūrybingumo ugdymo galimybės 10 – 13 metų vaikams specialiųjų ugdymo(si) poreikių, taikant dailės terapijos metodus. Magistro baigiamasis darbas, Šiaulių universitetas, Lietuva.
- Brazauskaitė A., Jankauskienė D. (2011). Gydomoji kūrybos pusė. Menų terapijos centras. Prieiga per internetą: <https://www.bernardinai.lt/2011-08-19-gydomoji-kurybos-puse/>
- Butavičius, R. (2014). Specialiųjų mokymosi poreikių vaikų muzikinio ugdymo organizavimo galimybės bendrojo lavinimo mokykloje. Magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva.
- CAST (2018). Universal design for learning guidelines version 2.2. Prieiga per internetą: <http://udlguidelines.cast.org>
- Catalano, R.F., Berglund, M.L., Ryan, J.A., Lonczak, H.S. ir Hawkins, J.D. (2002). Positive youth development in the United States: Research findings on evaluations of positive youth development programs. *Prevention & Treatment*, 5(1), 15a.
- Celiešienė, J. (2000). Meno istorijos ir dailės pažinimo pagrindai. Linotype, ISBN-10: 9986932831. Prieiga per internetą: <https://www.knygos.lt/lt/knygos/meno-istorijos-ir-dailes-pazinimo-pagrindai-7-10-klasems/>
- Center for Mental Health in Schools at UCLA (2020). About art therapy and schools. Prieiga per internetą: <http://smhp.psych.ucla.edu/pdfdocs/arttherapy.pdf>
- Dalton, B., Pisha, B., Eagleton, M., Coyne, P. ir Deysher, S. (2002). Engaging the text: Final report to the US Department of Education. CAST, Peabody.
- Damon, W. (2004). What is positive youth development? *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 591(1), 13-24.
- Darling-Hammond, L. ir Sykes, G. (1999). Teaching as the Learning Profession: Handbook of Policy and Practice. Jossey-Bass Education Series. Jossey-Bass Inc., Publishers, 350 Sansome St., San Francisco, CA 94104.
- Dempsey, A. (2004). Stiliai, judėjimai ir kryptys. Šiuolaikinio meno vadovas. Presvika, Vilnius. Prieiga per internetą: <https://www.patogupirkti.lt/knyga/stiliai-judejimai-ir-kryptys.html>
- Gerasimenko S. (2018). Pasakų terapija – geriausias būdas suvokti save ir kitus. Vilniaus lopšelis „Žiedas“. Prieiga per internetą: <https://www.svietimonaujienos.lt/pasaku-terapija-geriausias-budas-suvokti-save-ir-kitus/>
- Gere, Z.K., Kuntler, T.R. (1997). Erdvė, forma, spalva. Šviesa, Kaunas. Prieiga per internetą: <https://www.knygos.lt/lt/knygos/erdve-forma-spalva/>
- Graves, M.F., Cooke, C.L. ir Laberge, M.J. (1983). Effects of previewing difficult short stories on low ability junior high school students' comprehension, recall, and attitudes. *Reading Research Quarterly*, 262-276.
- Guskey, T.R. (2002). Professional development and teacher change. *Teachers and teaching*, 8(3), 381-391. DOI: 10.1080/135406002100000512
- Hitchcock, C., Meyer, A., Rose, D. ir Jackson, R. (2002). Providing new access to the general curriculum: Universal design for learning. *Teaching exceptional children*, 35(2), 8-17.
- Ignatavičienė, A. (2006). Kostiumo istorija. Homo liber, Vilnius. ISBN: 9955716061
- Johnson, R.T. ir Johnson, D.W. (1986). Cooperative learning in the science classroom. *Science and children*, 24(2), 31-32.
- Karkou, V. (2010). Arts therapies in schools: research and practice. Jessica Kingsley publishers. London.
- Klimaitė I. (2019). Kas yra meno terapija ir kuo ji gali būti naudinga jūsų vaikui? Vilniaus galerija. Prieiga per internetą: <https://www.bernardinai.lt/2019-05-09-kas-yra-meno-terapija-ir-kuo-ji-gali-buti-naudinga-jusu-vaikui/>

- Lepešlienė, V. (1996). Humanistinis ugdymas mokykloje. Vilnius. Prieiga per internetą: https://www.sena.lt/pedagogika/lepeskiene_vitalija-humanistinis_ugdymas_mokykloje
- Lerner, J.V., Phelps, E., Forman, Y. ir Bowers, E.P. (2009). Positive youth development. John Wiley & Sons Inc.
- Lerner, R.M. (2005). Promoting positive youth development: Theoretical and empirical bases. White paper prepared for the workshop on the science of adolescent health and development, national research council/institute of medicine. Washington, DC: National Academies of Science.
- Lerner, R.M., von Eye, A., Lerner, J.V. ir Lewin-Bizan, S. (2009). Exploring the foundations and functions of adolescents thriving within the 4-H study of positive youth development: A view of the issues. *Journal of Youth and Adolescence*, 30, 5, 567-570.
- Lucie-Smith, E. (1996). Meno kryptys nuo 1945-ųjų. R. Paknio leidykla, Vilnius.
- Matonytė, M. (2013). Music and dance-movement therapies for children with cerebral palsy. Research report. Université de Liège (Belgique).
- Meyer, A. ir Rose, D.H. (1998). Learning to read in the computer age (Vol. 3). Brookline Books.
- Meyer, A. ir Rose, D.H. (2000). Universal design for individual differences. *Educational Leadership*. 58(3), 39-43.
- Musneckienė, E. (2020). Inclusive education in the arts: challenges, practices and experiences in Lithuania. *Journal of the European teacher education network*, 15, 18-29.
- Phelps, E., Zimmerman, S., Warren, A.E.A., Jeličić, H., von Eye, A. ir Lerner, R.M. (2009). The structure and developmental course of positive youth development (PYD) in early adolescence: Implications for theory and practice. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(5), 571-584.
- Phelps, R., Adams, R. ir Bessant, J. (2007). Life cycles of growing organizations: A review with implications for knowledge and learning. *International Journal of Management Reviews*, 9(1), 1-30.
- Repšys, P. (2006). Dailės technikų studijų modulis. Vilniaus dailės akademijos leidykla, Vilnius.
- Rimanta V., (n.d) Trumpai apie forumo teatro metodą. Prieiga per internetą: <https://www.etwinning.lt/uploads/Mokym%C5%B3%20med%C5%BEiaga/A%20Boalio%20metodai/Forumo%20teatras%20neformalaus%20ugdymo%20usimimams-metodika.pdf>
- Rose, D.H. ir Strangman, N. (2007). Universal design for learning: Meeting the challenge of individual learning differences through a neurocognitive perspective. *Universal access in the information society*, 5(4), 381-391.
- Rose, D.H., Meyer, A. ir Hitchcock, C. (2005). The universally designed classroom: Accessible curriculum and digital technologies. Harvard Education Press. 8 Story Street First Floor, Cambridge, MA 02138.
- Schmid, K.L. ir Lopez, S.J. (2011). Positive pathways to adulthood: The role of hope in adolescents' constructions of their futures. *Advances in child development and behavior*, 41, 69-88.
- Snyder, F. J., Vuchinich, S., Acock, A., Washburn, I. J., & Flay, B. R. (2012). Improving elementary school quality through the use of a social-emotional and character development program: A matched-pair, cluster-randomized, controlled trial in Hawaii. *Journal of School Health*, 82(1), 11-20.
- Tomlinson, P. (1999). Conscious reflection and implicit learning in teacher preparation. Part II: Implications for a balanced approach. *Oxford Review of Education*, 25(4), 533-544.
- Vasiljeva, L. (2014). Mokinių turinčių nežymų intelekto sutrikimą, įtraukiojo ugdymo optimizavimo galimybės taikant dailės terapijos metodus. Magistro baigiamasis darbas, Lietuvos edukologijos universitetas.
- Wood, K. D., Algozzine, B., & Avett, S. (1993). Promoting cooperative learning experiences for students with reading, writing, and learning disabilities. *Reading & Writing Quarterly: Overcoming Learning Difficulties*, 9(4), 269-376.

Raktažodžiai: pozityvi jaunimo raida, universalaus dizaino principai, įtraukumas, psichologinė gerovė

Papildomos literatūros sąrašas

- Universal Design of Instruction in Elementary and Secondary Education from the Do-IT website. Prieiga per internetą: http://www.washington.edu/doit/programs/center-universal_design-education/primarysecondary/universal-design-instruction-elementary/
- Other National Centers Supporting the research and implementation of UDL: o National Center on Accessible Instructional Materials. Examples of UDL practices in Secondary Education. Prieiga per internetą: <http://aem.cast.org/>
- Examples from four school districts of hoe Universal Design for Learning is being implemented. Prieiga per internetą: <http://www.udlcenter.org/implementation/fourdistricts>
- UDL Spotlight features teachers practicing UDL strategies in applications of technology, courses, tools and web sites to support teaching and learning. Prieiga per internetą: <https://udlspotlight.wordpress.com>

5. EDUKACINIS MENO KŪRIMAS ŠALYSE PARTNERĖSE: GEROSIOS PRAKTIKOS BENDRUOMENĖS APLINKOSE

Irina Gheorghiu¹, Alina Andreia-Ailincăi²

Fundatia EuroEd (RUMUNIJA)

Fundatia EuroEd (RUMUNIJA)

alina.ailincăi@euroed.ro

1. ĮVADAS

Yra visuotinai pripažinta, kad menai yra nepamainomas visapusiško išsilavinimo komponentas. Menų mokomieji dalykai yra privalomi kai kurių bendruomenių ir švietimo sistemų ugdymo procese. Tačiau, deja, yra gerai žinoma, kad tenka reikšti susirūpinimą dėl to, koks statusas ir kokia vertė yra suteikiami menų dalykams visose bendruomenėse. Šiame skyriuje aprašysime šiek tiek gerųjų praktikų, taikomų tokiose Europos šalyse kaip Lietuva, Turkija, Bulgarija, Italija, Ispanija, Rumunija (tai tos šalys, kurias atstovauja projektą InCrea+ sudarantys ir sutartį pasirašę partneriai), ieškodami būdų, kaip menus ir menų kūrimą įtraukti į bendruomenės aplinką.

Menų lavinimas neapsiriboja formaliąja ugdymo aplinka. Jis visų pirma pasireiškia per neformaliasias veiklas, laisvalaikio veiklas ir rekreaciją. Šios veiklos integruoja įvairias socialines grupes (tai ir mokyklos ne(be)lankantis jaunimas, neįgalieji, senjorai, kaliniai, etninė populiacija (turima omeny, jei ji tapusi tautine mažuma), sergantieji, imigrantai) bei papildo mokyklinį ugdymą priklausomai nuo to, kiek laiko konkreiti Europos šalis gali skirti tokioms veikloms.

Menų lavinimas bendruomenės aplinkoje apibūdinamas kaip tiesioginis žmonių kontaktas su meno kūriniais ir priemonėmis (tai gali būti surengti koncertai ar parodos, knygų išleidimas, bibliotekų veikla, filmų peržiūra, apsilankymas muziejuose ir meno galerijose). Taip žmonės įtraukiami į meno praktikas (o menų galima mokytis tiek mokykloje, tiek ir už jos ribų).

Ekspertų grupės ir UNESCO sukurtas *Road Map for Arts Education* (Menų ugdymo orientyras) buvo pristatytas pirmojoje pasaulinėje menų konferencijoje (Lisabona, 2006). Šis dokumentas vėliau buvo peržiūrėtas ir atnaujintas. Jis skelbia, kad visuomenėje išskirtinį vaidmenį turi menų ugdymas. Taip sukuriamas visiems visuomenės nariams bendras suvokimo pagrindas. Yra keletas kliūčių, dėl kurių meno ugdymas gali nepasiekti užsibrėžtų tikslų. Visų pirma tai finansavimo stoka. Menų ugdymo orientyras taip pat pamini tokias kliūtis kaip sunkumus diegiant menų ugdymą šiuolaikinėse švietimo sistemose, sistemos dalyvių žinių ir suvokimo stoką bei, galiausiai, nepakankamą proceso dalyvių bendradarbiavimą.

Taggart, Whitby ir Sharp (2004) savo tyrime atskleidė, kad „ES šalyse narėse skatinamas kultūrinis švietimas tuo metu apėmė meninių gebėjimų, žinių ir suvokimo ugdymą, įsitraukimą į įvairias meno formas, išaugusį kultūrinį suvokimą bei tai, kad žmonės, besidalindami meninėmis patirtimis, taip pat tampa meno vartotojais ir įneša indėlį į meną. Meno ugdymas sustiprina kitus rezultatus, pavyzdžiui, padidina pasitikėjimą savimi, gebėjimą išreikšti save ir dirbti komandoje bei akcentuoja daugiakultūriškumą ir dalyvavimą kultūriniame gyvenime“.

Sharp ir Le Métais (2000, p. 7) nustatė, kad daugeliui šalių būdingi tie patys įsitikinimai ir prioritetai menų, kūrybingumo ir kultūrinio lavinimo srityse. Laikomasi nuostatos, kad kūrybingumas yra svarbus ir kad turėtų būti skatinamas kūrybingumo augimas, nes kūrybingumas žmonėms padeda jaustis įtrauktiems į kolektyvą ir vertinamiems. Tuo pačiu žmonės jaučia, kad susiduria su tokiais pačiais iššūkiais. Todėl svarbu rasti būdą, kaip pakelti menų statusą ir prestižą ne tik visuomenėje, bet ir konkrečiai švietimo sistemoje. Visos bendruomenės turėtų rasti būdų, kaip padėti žmonėms suvokti menų vertę, kad meninės patirtys taptų svarbios, o žmonės galėtų rasti pakankamai laiko menams.

Aptardami strategijas, Sharp ir Le Métais (2000) pažymi, kad „reikia tyrinėti akivaizdžiai egzistuojančią prieštarą tarp paramos menams strategijų lygiu ir mokyklose menams priskiriamo žemo statuso, tyrinėti, kokie būtų įvairių meno ugdymo modelių rezultatai bei atrasti vertinimo metodus, kurie būtų praktiški, patikimi ir parankūs menams, kūrybingumui bei kultūriniam ugdymui“ (Sharp C., Le Métais J., 2000, p. 18).

Besikeičiantis visuomenės pobūdis reikalauja naujų prioritetų nustatymo. Daugelis Europos šalių akcentuoja pamatinių įgūdžių ugdymą ir stengiasi akcentuoti daugelį sričių, tarp kurių yra ir menai.

Reikia, kad kiekviena bendruomenė savo narius skatintų tapti aktyviais dalinimosi kultūra bei pokyčių proceso dalyviais. Todėl šalys turi išnagrinėti veiksmų sekas, kad įtrauktų menus į savo piliečių kasdienį gyvenimą:

- „*Pakelti menų prestižą mokyklose, pasinaudoti teigiamu tėvų požiūriu į menines veiklas bei apibūdinti, kokia yra kūrybinių įgūdžių vertė ekonomikai bei asmenybės augimui*“ (Sharp C., Le Métais J., 2000, p. 26).
- Sutelkti paramą mokytojų teoriniam ir praktiniam ugdymui kad sustiprinti jų pasitikėjimą ugdymo per menus strategija.
- Vykdančias koordinuotas programas, įgalinti aukšto lygio partnerystę tarp menininkų, menų ugdymo įstaigų.
- Rengti valstybinio lygio šventes ir konkursus, siekiant atskleisti, kad menų ugdymo veikla naudinga visai visuomenei.

Menų ir kultūrinio ugdymo Europoje tyrimas *Arts and Cultural Education at School in Europe*, kurį atliko Eurydice (EACEA, 2009) pateikia naują išsamią ir palyginimui pritaikytą informaciją apie menų ugdymo strategijas 30-yje Europos šalių. Įsitraukimo į menų veiklą švietimo sistemoje nauda yra gana panaši visose šalyse: beveik visi respondentai minėjo „meninius gebėjimus, žinias ir suvokimą“, „kompetentingą vertinimą“, „asmeninę raišką ir tapatybę“, „kultūrinę įvairovę“ ir „kūrybingumą“. Didelėje daugumoje šalių meninis ugdymas taip pat yra orientuotas į asmeninę ir emocinę raidą, nes juo skatinami socialiniai gebėjimai ir pasitenkinimas savimi, patiriant malonumą ir pasitenkinimą.

Labai palanku tai, kad Europos šalyse iškyla daugybė iniciatyvų bei strategijų, kuriomis jų gyventojams sustiprinama prieiga prie kultūrinių renginių. Kultūros krepšelis ar kultūros pasas yra gana populiarūs priemonės mokinius įvesti į kultūros ir meno pasaulį. Šios priemonės diegimas atskirose Europos Sąjungos šalyse skiriasi.

Šiame skyriuje aprašysime keliolika menais paremtų gerųjų praktikų, kuriomis akcentuojamas įtraukusis ugdymas. Šias praktikas pateikė InCrea+ projekto partneriai iš Lietuvos, Ispanijos, Turkijos, Italijos, Rumunijos ir Bulgarijos. Šios 12 gerųjų praktikų (po dvi nuo kiekvieno partnerio) buvo atrinktos po stambaus masto kokybinio tyrimo kiekvienoje bendruomenėje, kurias atliko visi partneriai siekdami nustatyti, kokios situacijos yra palankiausios įtraukiamam ugdymui.

Šios gerosios praktikos pateikiamos lentelėje, kurią sudarė projekto InCrea+ Europos šalių partneriai:

- Kauno Juozo Grušo meno gimnazija ir Trakų rajono pedagoginė psichologinė tarnyba (Trakų PPT (Lietuva),
- Besime Özderici Ortaokulu (Turkija),
- Kultūrinio ir verslo potencialo pilietinėje visuomenėje fondas – CuBU Fondas (Bulgarija),
- Associació Meraki Projectes de València (Ispanija),
- Fundatia EuroEd (Rumunija),
- Università degli studi di Padova (Padujos universitetas, Italija).

Mūsų naudojama forma paremta švietimo ekspertų komandos patirtimi. Į ją įtraukta daugelis elementų, siekiant ją padaryti išsamesne bei suteikti galimybę atkartoti šias gerąsias praktikas arba stambesniu, arba smulkesniu mastu – taigi, ši forma nėra „galutinė ir nepajudinama“. Lentelėje įtraukiama ši informacija:

- Gerosios praktikos pavadinimas;
- Tikslinė grupė;
- Praktikos teikiama nauda tikslinei grupei;
- Poveikis bendruomenei ir socialinis poveikis (tikslai);
- Naudojamos medžiagos;
- Meninės priemonės;
- Kaip skatinamas įtraukumas;
- Kokie XXI amžiaus įgūdžiai ugdomi ir kaip to siekiama;
- Kokios su įtraukumu susijusios problemos iškyla.

Šiame skyriuje aptariamos gerosios praktikos susiduria su daugeliu ribojančių faktorių – tokių, kaip kiekvienos šalies ir visuomenės kultūrinė įvairovė, kiekvieno konkrečią praktiką kūrusio eksperto skirtingas požiūris taškas bei COVID-19 poveikis kiekvienai praktikai.

Penktasis skyrius suteikia skaitytojui galimybę susipažinti su įvairiomis praktikomis, kurios įgyvendinamos skirtingose Europos šalyse. Taip gerosios praktikos skatina kultūrinę įvairovę bei skleidžia žinias apie

kultūrinį paveldą ir, kas svarbiausia, sutelkia dėmesį į tokias menines veiklas, kurios puoselėja įtraukumą šiuolaikinėje visuomenėje.

2. GEROSIOS PRAKTIKOS IŠ KAUNO JUOZO GRUŠO MENO GIMNAZIJOS (KJGAG) BEI TRAKŲ RAJONO PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS TARNYBOS (LIETUVA)

Lietuvoje kultūrinis ir meninis ugdymas yra integruotas į įvairias edukacines programas bei instrumentus. Šalies atstovai teigia, kad menų ugdymas yra svarbus elementas ugdant pilnavertę asmenybę. Taip apibūdinamas žmogaus kūrybingumas, komunikaciniai gebėjimai, o įgytos žinios ir išgyventos patirtys yra pritaikomos naujose gyvenimo situacijose.

Atsižvelgiant į Lietuvos visuomenei išskylančius naujuosius iššūkius, kultūros ir meno sritis reikalauja daugiau dėmesio, remiantis šiandieninėmis kultūrinėmis ir politinėmis tendencijomis. Taip puoselėjamas kultūrinis ir meninis ugdymas, paremtas kitų šalių patirtimi, atkreipiant dėmesį į daugiakultūriškumo aspektus ir kūrybinę industriją bei akcentuojant praktinę kūrybinę veiklą meninės veiklos erdvėse, ofisuose, laboratorijose ir t.t. Diegiamos naujos technologijos, atsiranda šiam tikslui naudingų naujų instrumentų ir įrangos. Meniniai dalykai mokykloje pilnavertiškai integruojami į kitų dalykų mokymą bei į mokyklos kultūrinį gyvenimą, pavyzdžiui, į socialinius, teatrinis ir kultūrinio paveldo apsaugos projektus.

Strategija „Lietuva 2030“ taip pat atkreipia dėmesį į neformaliojo ugdymo svarbą kultūrinio ugdymo kontekste. Tikimasi įtraukti įvairių kultūros ir edukacijos sričių profesionalus.

Edukacinė strategija taip pat pažymi, kad muziejai, bibliotekos bei kultūros ir meno įstaigos yra menkai ar išvis nėra įsitraukę į neformalųjį ugdymą. Kultūros ministerijai pavaldžios organizacijos įvardina kultūrinį ugdymą prioritetu savo kasmetiniuose veiklos planuose. Daugelis institucijų kuria naujas edukacines programas, pavyzdžiui, Liaudies buities muziejus sukūrė specialią medžiagą „Įminsi mįslę – pažinsi eksponatą“, kad mokytojai galėtų savarankiškai dirbti, mokydami mokinius.

Turinio atžvilgiu kultūrinės edukacijos veiklos yra labai skirtingos ir įvairios – tai kūrybinės dirbtuvės, apžvalginės ekskursijos, muzikinio lavinimo programos, kuriomis suteikiama galimybė dalyvauti repeticiuose, susipažinti su muzikiniais instrumentais ir atlikėjais bei dalyvauti įvairiose muziejinėse kūrybinėse bei kultūros istorijos veiklose, dalyvauti mokomuosiuose koncertuose, interaktyviose muzikinėse instaliacijose, viešose paskaitose ir t.t.

Lietuvoje labiau įprasta, kad įvairiuose festivaliuose yra specialiai jaunimui pritaikyta programa. Kai kuriuose renginiuose jaunimas įtraukiamas aktyviau, ir jiems suteikiama galimybė prisidėti prie programos ar veiklų planavimo patiems. Pavyzdžiui galėtų būti tarptautinio filmų edukacijos projekto „Moving Cinema“ iniciatyva, kurią Lietuvoje įgyvendina Meno avilys. Vyresniesiems mokiniams skiriamas renginys „Young Cinema Programmers“ („Jaunieji kino programuotojai“), kurio metu mokiniai parenka filmus, kurie, jų nuomone, labiausiai tinkami jų bendraamžiams. Taip sudaromos filmų programos lietuviams. Paminėtini filmų festivaliai (Vilniaus tarptautinis kino festivalis „Kino pavasaris“, Vilniaus dokumentinių filmų festivalis). Dar viena iniciatyva yra KITOKS edukacinė programa „Jaunasis kritikas“ vaikų ir jaunimo festivalyje „Menų spaustuvė“, kurios metu ugdomas gilesnis teatro meno suvokimas bei gebėjimas apmąstyti ir įvertinti.

Nuo 2018 metų puoselėjama nemokamo muziejų lankymo iniciatyva, kuomet įvyko bandomoji šios strategijos programa. Vėliau ši priemonė buvo patobulinta ir pritaikyta visiems (tiek mokiniams, tiek ir suaugusiems). Tačiau kultūrinių institucijų lankymas išlieka problema ne didžiųjų miestų gyventojams.

2018 metais buvo patvirtinta Kultūros paso programa. Tai valstybės finansuojama iniciatyva, skirta mokiniams, siekiant palengvinti jų prieigą prie kultūrinių ir edukacinių projektų ir renginių. Tai leidžia Lietuvos moksleiviams pasinaudoti nemokamomis kultūros ir meno institucijų paslaugomis bei paskatinti juos dalyvauti kultūriniame gyvenime. Manoma, kad mokinių kultūros produkcijos vartojimo įpročių ugdymas turėtų būti reguliariai ir sistemingai paremtas tam tikrame amžiuje išsivystančiais poreikiais, žiniomis ir gebėjimais suvokti informaciją.

Taip pat galima manyti, kad kultūrinio ugdymosi veikla, besitęsianti ilgiau ir įtraukianti menininkus turi daugiau galimybių padaryti poveikį ne tik mokiniams ir jų mokymuisi, tačiau ir mokytojams, tėvams, mokyklų vadovybei ir bendrajai mokyklų kultūrai.

Pasak europinio menų ir kultūros mokykloje ugdymo tyrimo, Lietuva užklasinę menų veiklą laiko galimybe mokiniams įgyti praktinės patirties profesinei veiklai bei kūrybiniam darbui. Tokia veikla taip pat padeda išvystyti tokius perduodamus gebėjimus kaip komunikaciniai gebėjimai. Ja siekiama pagerinti mokinių mokymosi kokybę bei motyvaciją.

2.1. Parinktų veiklų pavyzdžiai

Socialinis vaikų iš pažeidžiamos aplinkos įtraukimas per meną Lietuvos-Baltarusijos pasienio regionuose ("Pažeidžiamų vaikų socialinė įtrauktis per meną Lietuvos ir Baltarusijos pasienio regionuose") yra veikla, kurios organizatorius yra Varėnos rajono savivaldybė ši veikla rengiama kaip kūrybinis-estetiškas ritualas. Ši veikla – tai ne tik susitikimai ir išsiskyrimai, bet ir apmąstymas bei savęs vertinimas. Vaikai apmąsto du lygius – savo emocinę būklę (kaip jie jaučiasi) bei tai, kaip jiems pavyksta atlikti ir užbaigti užduotis (ką jie išmoksta).

Šiuo atveju sprendžiamoji problema yra socialinis iššūkis. Siūloma praktika suteikia saugią erdvę bendram mokinių su skirtingais interesais ir statusais darbui. Tai puikus pavyzdys, kaip būtų galima organizuoti aplinką, kad tarp visų dalyvių atsirastų ir užsimegtų žmogiškieji ryšiai, ir kad visi dalyvaujantieji vaikai pasiektų patį geriausią įmanomą rezultatą. Vaikai gauna galimybę pasirinkti savo užduotis, dirbti po vieną arba bendradarbiaudami su kuo nors kitu. Vaikai patys nustato taisykles, kurių besilaikantieji bus priimti į kolektyvą. Veikla įgyvendinama trimis etapais:

1. Temos apie savęs pažinimą; veikla yra orientuota į mokinį
2. Temos apie bendravimą su kitais; veikla orientuota į tarpasmeninius santykius;
3. Grupių bendravimo/ bendradarbiavimo temos; kolektyvinės kūrybinės užduotys

QR kodų taikymo mokymo procese veikla yra siekiama į dalyvavimą įtraukti kiekvieną klasėje esantį mokinį. Šioje veikloje galima dalyvauti tiek asmeniškai, tiek ir grupėje. Ši veikla padeda kurti komandinį darbą. Mokymo procese pasinaudojama mokinių smalsumu, ir paprasčiausi bei lengvai kiekvienam mokiniui prieinami daiktai panaudojami naujais, neįprastais būdais.

QR kodų panaudojimas edukaciniais tikslais turi būti suplanuotas iš anksto dviem skirtingais aspektais. Visų pirma reikia apgalvoti, kokia informacija bus koduojama. Antra, reikia apmąstyti, kokioje aplinkoje sugeneruoti kodai bus išslapstyti.

Dalyvaudami šioje veikloje, mokiniai sustiprins savo kūrybingumo ir bendradarbiavimo gebėjimus. Ši veikla visus mokinius skatina mąstyti nestandartiškai bei rasti temą, kurią būtų galima konvertuoti į QR kodą. Tokia veikla gali padėti išspręsti atmetimo dėl socialinių ir elgesio priežasčių problemas. Taip pat dalyviams padedama įsitraukti į dėstomą dalyką ir gerbti vieniems kitus, kad būtų atliktas ar sukurtas bendras galutinis darbas.

2.2. Mokymo vertinimas ir/arba poveikis

Šių gerųjų praktikų, kurių tikslinės grupės yra mokiniai arba vaikai, nauda slypi tame, kad mokiniai gali geriau pažinti vienas kitą, dalyvaudami menų užsiėmimuose. Taip lavinami socioemociniai ir kūrybingumo įgūdžiai.

Menų mokyklos mokytojai bei socialinės tarnybos specialistai įgis naujų kompetencijų darbui su tiksline grupe bei padės jos mokiniams dalyvauti tame pačiame mokymosi procese kaip ir kiti vaikai.

Šiomis mokymo(si) veiklomis skatinamas aktyvesnis domėjimasis meno kūriniais, kad būtų suvoktos jų detalės, paaiškinti įvairių meno sričių turinio tipų santykiai, o šis suvokimas galiausiai leis kūrybingai interpretuoti įvairias menines mintis ir taikyti smalsumu paremtą mokymąsi.

Todėl mokinius skatiname ieškoti nestandartinių sprendimų kūrybinėse užduotyse ir taip praplėsti jų pažinimo, patirties, meninio suvokimo bei estetinio jautrumo lygio erdves.

2.3. Detalus pasirinktų veiklų aprašymas

1	Pavadinimas	QR kodų taikymas mokymosi procese
---	-------------	-----------------------------------

2	Šalis	Lietuva
3	Veiklos organizatorius / šaltinis/ programa	Privati iniciatyva (konkretus asmuo)
4	Igyvendinimo kontekstas	X didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	<i>Tikslas yra įtraukti kiekvieną klasėje esantį mokinį, kad jis dalyvautų asmeniškai arba grupėje, prisidėtų prie komandinio darbo. Mokymosi procese naudojamos mokinių smalsumu. Nejprastu būdu panaudojami paprasti ir kiekvienam mokiniui lengvai prieinami įrankiai.</i>
6	Aprašas	<p>Apžvalga. QR kodų naudojimas mokymo(si) tikslais privalo būti suplanuotas iš anksto dėl dviejų konkrečių aspektų: pirma, dėl informacijos, kurią reikės užkoduoti ir antra, dėl tų aplinkų, kuriose sugeneruoti kodai bus išslapstyti. Svarbu naudoti informaciją, kuri aktuali pagal konkrečiu metu dėstomą dalykinę medžiagą. Įprastai eilės tvarka, kuria informacija yra randama, didelės svarbos neturi.</p> <p>Žingsniai. 1. Visų pirma tą informaciją kuri bus užkoduota reikia išreikšti trumpais sakiniais ir užrašyti. QR kodams taip pat galima naudoti nuotraukas, nuorodas ir netgi garsus.</p> <p>2. Naudodami internetinį įrankį (QR kodų konverterį) informaciją galime nesunkiai paversti į QR kodus. Taip pat galima įkelti į atitinkamą svetainę ir toje svetainėje tiesiogiai generuoti kodus.</p> <p>3. Kodus tuomet galima atsisiųsti ir atspausdinti ant popieriaus lapo. Svarbu naudoti tamsų spausdintuvo rašalą, kad įrenginio fotoaparatas galėtų lengvai nuskaityti kodą.</p> <p>4. QR kodus galima iškirpti ir išslapstyti aplinkoje, kurią pasirenka ugdytojas. Svarbu turėti omenyje, kad naudinga tokią veiklą organizuoti aplinkoje, kuri padėtų geriau suvokti dėstomojo dalyko medžiagą.</p> <p>5. Mokiniais reikės QR kodų nuskaitymo aplikacijos išmaniajame įrenginyje, kad jie galėtų nuskaityti kodus. Rekomenduojama mokiniams pateikti užduočių sąrašą, kuriame jie galėtų pasižymėti, ką jau pavyko surasti.</p> <p>b. Naudodamiesi surinkta informacija, mokiniai turėtų įsitraukti į veiklą, kurioje ši informacija bus naudojama kad galėtų susiformuoti gilesnį dėstomosios medžiagos suvokimą, pavyzdžiui, sudėliodami surinktą informaciją tinkama tvarka, naudodami ją meno kūrinio kūrimui ar kitaip naudodami ją kaip įkvėpimo šaltinį ir t.t.</p>
7	Igyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės: 1-12 klasių mokiniai; šis metodas yra itin lankstus dalyvių amžiaus bei mokomojo dalyko atžvilgiu. Iš esmės bet ką galima paversti į QR kodų medžioklės žaidimą.</p> <p>b. Trukmė: 45 – 90 minučių, priklausomai nuo užduoties sudėtingumo.</p> <p>c. Sesijų/veiklų kiekis: Viena sesija.</p> <p>d. Mokymo metodologija: Šis metodas labiausiai pasiteisina, kuomet mokiniai dirba komandose, kadangi komandos nariams</p>

[illegible]

15	Universalaus dizaino mokslai kaip kartinis principas	Daugelio raiškos priemonių integracija
16	Svetainė ir kita kontaktinė informacija:	El. paštas: ignas.stanislavicius@gruso.lt
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Kaip jautėtės QR kodo kūrimo procese? Ar jums iškilo kokių nors problemų dirbant su kitais vaikais? Kaip jūsų grupė dirbo kaip komanda? Ar manote, kad dalyvaudami šioje veikloje pagerinote savo sugebėjimus bendrauti su kitais? Ar patiko ši veikla?

1	Pavadinimas	Pažeidžiamų vaikų socialinė įtrauktis per meną Lietuvos ir Baltarusijos pasienio regionuose
2	Šalis	Lietuva ir Baltarusija
3	Veiklos organizatorių s/ šaltinis/ programa	Varėnos rajono savivaldybės administracija
4	Įgyvendinimo kontekstas	☐ didmiestis ☒ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Padėti mažiau galimybių turintiems žmonėms įsitraukti į meninę veiklą bei bendradarbiauti su kitais mokiniais vystant emocinį pažinimą, saviraišką, savivoką, savikontrolę, pagarbą ir pasitikėjimą savimi. 2. Skatinti tarpasmeninius santykius, toleranciją, grupės narių tarpusavio empatiją; padėti susiformuoti teigiamą požiūrį į aplinką ir partnerį, su kuriuo bendraujama; gebėti kontroliuoti savo elgesį. 3. Vystyti grupės bendradarbiavimo įgūdžius ir toleranciją, skatinti atsakomybę už grupę bei dalyvavimą mokyklos bendruomenės gyvenime. 4. Skatinti mokinių kūrybingumą ir motyvaciją aktyviai ir kūrybingai įgyvendinti savo menines idėjas.
6	Aprašas	<p>a. Įgyvendinamų meninių veiklų turinys</p> <p>Ši veikla yra organizuojama kaip kūrybingumas – estetiškas ritualas. Taip yra palaikoma fiksuota struktūra – pradžia ir pabaiga, kuriomis yra įreminama kiekviena veikla (ir tuo pačiu patenkinamas dalyvių saugumo jausmas), o vidurinėje veiklos dalyje turinys keičiasi, nors ir išlieka pastovi ir nuspėjama struktūra (tik svarbu patenkinti mokinių poreikį atrasti kažką naujo). Greta pasisveikinimo ir atsisveikinimo, dar viena svarbi šios veiklos dalis</p>

		<p>yra refleksija ir/arba įsivertinimas. Vaikai apsversto du lygius: 1. Savo emocinę būseną (kaip jie jaučiasi); 2. Kaip jiems sekėsi dalyvauti ir įvykdyti užduotis (taigi, ką jie išmoko)</p> <p>b. Pagrindiniai etapai</p> <p>Programos logika: „aš“, „aš ir tu, mes esame abu“. Temos įprastai išdėstomos pagal užduočių seką: „aš“ – į mokinį orientuotos užduotys; „tu ir aš“ – užduotys, plėtojančios tarpasmeninius santykius; „mes“ – kolektyvinės kūrybinės užduotys. Veikla įgyvendinama trimis etapais:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Savęs pažinimo, į mokinius orientuotos užduotys 2. Temos, paremtos tarpusavio bendravimu; temos, plėtojančios tarpasmeninius santykius 3. Grupinės komunikacijos ir bendradarbiavimo temos, kolektyvinės kūrybinės užduotys <p>c. Teorijos, kuriomis paremta ši praktika: Programa yra paremta inkluzinės edukacijos bei specifinių metodikų sąlygomis ir muzikos bei meno terapijos principais.</p>
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės – mokyklinio amžiaus vaikai nuo 4 iki 18 metų amžiaus</p> <p>b. Trukmė – 60–120 minučių, priklausomai nuo vaikų amžiaus</p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius – 1 veikla per savaitę visus metus</p> <p>d. Mokymo metodika – autorės sukurta metodologija</p> <p>e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą</p>
8	Meninė priemonė	<p><i>A) žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas</i> <i>B) meno kūrimo veikla</i></p> <p>X Tapyba A X B X ☐ Vaidyba A ☐ B ☐ X Muzika A ☐ B X ☐ Skulptūra A ☐ B ☐ ☐ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐ B ☐ ☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.)</p>
9	Medžiagos	<p>Rekomenduojama mokymosi aplinka bei mokymosi įrankiai šioje programoje yra: balta lenta, molbertai, mobilūs stalai ir kėdės, garso įranga, muzikiniai instrumentai, įvairūs įrankiai ir medžiagos.</p>
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/ mokinio tėvai ☐ organizacija/institucija</p>

		☐ mokykla ☐ neformali grupė
		☐ nevyriausybinių organizacijų mokytojai, mokėsi specialiuose užsiėmimuose/kursuose X
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	a. Tikslinės grupės gaunama nauda iš šios gerosios praktikos <div style="float: right; text-align: right;"> a. D a l y v a u d a m i m e n ų p a m o k o s e , v a i k a i g a l i g e r i a u p a ž i </div>

			n t i v i e n a s k i t a . D a l y v i a i p l ė t o j a s o c i o e m o c i n i u s b e i k ū r y b
--	--	--	---

			<p>i n g u m o g e b ė j i m u s .</p> <p>b. b . P o v e i k i s b e n d r u o m e n e i . S o c i a l i n i s p</p>
--	--	--	--

			o v e i k i s c. S i e k i a n t u ž t i k r i n t i s o c i a l i n ė i n t e g r a c i j a , L i e t
--	--	--	--

			u v o s i r B a l t a r u s i j o s m e n o m o k y k l ų m o k y t o j a i b e i s o c i a l i n i ų
--	--	--	---

			<p>p a s l a u g ų s p e c i a l i s t a i j i g i s n a u j ų k o m p e t e n c i j ų d a r b u i s u t i</p>
--	--	--	--

			k s l i n e g r u p e i r p a d ė s j o s v a i k a m s d a l y v a u t i t a m e p a č i a m e m o k
--	--	--	---

			y m o s i p r o c e s e k a i p i r k i t i v a i k a i .
12	Kokia problema sprendžiama	<i>Socialinis iššūkis</i>	
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Ši praktika suteikia saugią erdvę mokiniams, kurių interesai ir statusas skiriasi. Tai puikus pavyzdys, kaip galima organizuoti aplinką, kad tarp visų dalyvių atsirastų žmogiškieji ryšiai ir kad tuo būdu kiekvienas dalyvaujantis vaikas pasiektų kuo geresnių rezultatų. Taip vaikai gautų galimybę pasirinkti savo užduotis, dirbti vieni arba bendradarbiaudami su kitais vaikais bei susikurtų dalyvavimo grupės darbe bei draugystės taisykles.	
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	Šiose meno dirbtuvėlėse atliktos meno kūrimo veiklos skatina inovaciją ir kūrybingumą. Kadangi šios veiklos taip pat palengvina komunikacijos įgūdžių, savivokos, socialinių, kognityvinių ir kūrybinių įgūdžių plėtojimą (o tai ir yra svarbiausieji įgūdžiai), manome, kad tuo būdu ugdomi ir tie įgūdžiai, reikalingiausi profesinėje karjeroje ir apskritai gyvenime.	
15	Universalaus dizaino mokslai kaip	Šios veiklos metu buvo naudojamos įvairios išraiškos bei įsitraukimo į veiklą priemonės.	

	kertinis principas	
16	Svetainė ir kita kontaktinė informacija:	www.varena.lt http://schuchin.grodno-region.by/ru/ https://varena.lt/naujienos/varenos-i-ciurlionytes-menu-mokyklos-ir-moksleiviu-kurybos-centro-pastato-rekonstrukcijos-darbai-arteja-pabaiga/
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Kaip jautėtės šios veiklos metu? Ar patiko temos, kurios buvo pasirinktos šioje veikloje? Kodėl? Ar jautėtės, kad veiklos metu buvote girdimas ir įtrauktas į procesą? Ar manote, kad šią veiklą būtų galima patobulinti? Jei taip, tai kaip tai padaryti?

3. GEROSIOS PRAKTIKOS IŠ BESIME ÖZDERICI ORTAOKULU (TURKIJA)

Menų ugdymas Turkijoje iš esmės patenka į Nacionalinės švietimo ministerijos kompetenciją. Kiti svarbūs šios srities veikėjai, turintys svarbių pareigų yra Aukštojo mokslo taryba, Tarpuniversitetinė taryba, kultūros ministerija ir Plėtros ministerija. Menų ugdymas Turkijoje apima ir formalią, ir neformaliąją ugdymo sferą.

Formalusis mokymas Turkijoje yra laikomas tokiu mokymo procesu, kai tęstinė veikla vyksta mokyklinėje aplinkoje, įgyvendinant ugdymo programas, parengtas pagal iškeltus uždavinius ir pritaikytas tam tikros amžiaus grupės asmenims, kur visi vienos grupės atstovai yra tame pačiame amžiaus lygmenyje. Formalusis išsilavinimas susideda iš ikimokyklinio, pradinio, vidurinio ir aukštojo išsilavinimo. Menų ugdymas formaliojoje švietimo sistemoje susideda iš

Švietimo programų, vykdomų ugdymo programos rėmuose ikimokyklinio, pradinio ir vidurinio lavinimo institucijose

Aukštojo lygmens meno mokymo padalinių švietimo srities fakultetuose, menų fakultetuose bei konservatorijose aukštojo mokslo institucijose.

1993 metais Nacionalinė švietimo ministerija pradėjo gabių mokinių ugdymo projektą. Šios veiklos kontekste buvo sukurti Mokslo ir menų centrai (BİLSEM), pavaldūs Specialiojo ugdymo, karjeros ir konsultacijų bendrajai tarnybai. Tokiu būdu siekiama gabius mokinius ugdyti gamtos mokslų ir menų srityse. BİLSEM direktyva buvo patvirtinta 2007 metais.

Didelę neformaliojo ugdymo dalį sudaro veikla, kurią atlieka Nacionalinė švietimo ministerija ir įgyvendina bendruomenių švietimo centrai, pasižymintys plačia veiklos įvairove. Tokios sąvokos kaip mokymas ir mokymasis visą gyvenimą, suaugusiųjų ugdymas bei tęstinis ugdymas įgijo didelę svarbą, ir joms yra teikiamas prioritetas. Tuo pačiu išaugo ir bendruomenės švietimo centrų svarba.

Straipsnyje „Menų ugdymo (per)mąstymas Turkijoje (2014) buvo paminėta, kad kultūrinių institucijų ir organizacijų teikiamos programos neformaliojoje ugdymo sistemoje leidžia menui pasiekti didesnę žiūrovų auditoriją. Šios programos suteikia galimybių tiems, kas niekuomet nebuvo mokėsis arba įgijo tik labai ribotą išsilavinimą formaliojoje švietimo sistemoje. Išplėtoti kultūrinio raštingumo įgūdžius bei įgyti platesnę prieigą prie kultūros.

Muziejų, galerijų bei kultūrinių centrų vykdomos neformaliojo ugdymo programos yra labai įvairios. Skiriasi ir jų mastas. Šias institucijas įprastai sukuria ir valdo savivaldybės ar kitos viešosios institucijos bei ne pelno organizacijos ir meno institucijos (SALT, Stambulo modernaus meno muziejus, Sakip Sabanci muziejus, Akbank meno centras, CerModern, Baksi muziejus ir t.t.). šios programos vaikams ir suaugusiems suteikia naują mokymosi erdvę už mokyklos ribų. Menų lavinimo programos yra sukurtos įvairioms amžiaus grupėms. Jos yra itin svarbios, kadangi vaikams suteikia erdvę plėtoti savo kūrybingumą bei atveria naujas galimybes laisvai išreikšti save.

Iš kitos pusės, nepaisant visų kultūros institucijų dedamų pozityviųjų pastangų, be visuomenės paramos ši edukacinių veiklų sistema įgalinanti vaikus derinti meną su kitomis disciplinomis ir kasdieniu gyvenimu galėtų pasiekti tik labai ribotą šalies moksleivių skaičių.

Savo svetainėje *Stambulo kultūros ir menų fondas* (IKSV) skelbia, kad jis yra vienas iš dotacijų gavėjų iš Tarptautinio kultūrinės įvairovės fondo (IFCD), kuris buvo įsteigtas, remiantis UNESCO 2005 metų konvencijos, skelbiančios kultūrinės raiškos įvairovės apsaugą ir skatinimą 18 straipsniu. Ši finansinė parama IKSV padės įgyvendinti šalies mastu vykdomą projektą Kultūros gija: Turkijos vietinių (t.y., regioninių) kultūros profesionalų įgalinimas. Tai buvo vienas iš devynių projektų, išrinktų laimėtojais, konkurse, kuriame dalyvavo 480 projektų iš 60 šalių. Kultūros gija taip pat bus finansuojama ir Turkijos lėšomis.

3.1. Parinktų veiklų pavyzdžiai

Menas mano lėkštėje yra parengtas Kadir Has vidurinėje mokykloje. Šioje veikloje dalyviai visų pirma nusprendžia, kokį vaizdinį elementą jie norėtų sukurti ant savo lėkštės, o tuomet pasirenka džiovintas daržoves, makaronus, daržoves, vaisius ir panašius maisto produktus, kurių turi savo virtuvėse. Taip iš pasirinktų produktų jie sukuria meno kūrinį. Tai puiki galimybė plėtoti šeimos santykius, sustiprinti šeimos ryšius, pojūtį, kad esi šeimos narys bei sustiprinti savo kūrybingumą sunkiuoju pandemijos laikotarpiu. Tai puiki socialinė veikla ir galimybė plėtoti kūrybingumo įgūdžius, įgyti meninio mąstymo gebėjimų bei lavinti psichomotorinius ir rankdarbių įgūdžius.

Antrasis daiktų gyvenimas yra renginys, kurio dalyviai atsineša daug ir įvairių medžiagų (audeklo, metalo, plastmasės ir t.t.) ir atspindėdami savo originalumą ir vaizduotę gali estetiškai išreikšti save. Visiškai nesusiję daiktai sudedami kartu. Panaudojama interpretacija ir vaizduotė, ir, pertvarkius daiktus, jie sudaro harmoningą visumą. Tai kūrybinis menas, kuriuo atskleidžiama, kad vaizduotė neturi ribų ir kad naują daiktų įkūnijimo kompoziciją netgi galima nuspalvinti, jei kompozicijos autorius to nori. Dalyviai atlieka darbą, suformuodami originalius derinius ir tuomet jį aprašo. Dalyviai gauna galimybę lavinti savo kūrybingumą, ir jie gali laisvai išreikšti savo jausmus. Taip jie gali praeitį derinti su dabartimi, pagamindami naujus produktus iš senų daiktų arba objektų, jiems turinčių asmeninę prasmę. Ši praktika naudinga dėl socialinių, kultūrinių ir socioekonominių priežasčių.

3.2. Mokymo vertinimas ir/arba poveikis

Turkijos partnerio pasiūlytų veiklų tikslas yra plėtoti tikslinės grupės psichomotorinių įgūdžių tikslumą, kadangi atliekami tikslūs ir pasverti judesiai. Skatinamas komandinis darbas su šeima, per socialines medijas įtraukiama bendruomenė ir sustiprinamas bendruomenės renginių įvertinimas bei noras juose dalyvauti.

Meno kūrinys, kylantis iš vaizduotės, žengia į konkrečią realybę per įvairias medžiagas. Jis praplečia perspektyvas ir remia tiek meną, tiek ir kūrybingumą.

3.3. Detalus pasirinktų veiklų aprašymas

1	Pavadinimas	Menas mano lėkštėje
2	Šalis	Turkija
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	Kadir Has vidurinė mokykla
4	Įgyvendinimo kontekstas	X didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	Vystyti kūrybingumo gebėjimus; Padėti įgyti meninio mąstymo gebėjimų; Ugdyti rankdarbių bei psichomotorinius įgūdžius; Padėti šeimoms tiesiogiai dalyvauti veikloje; Pasilinksminti.

6	Aprašas	<p>Turinys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dalyviai pirmiausiai nusprendžia, kokį vaizdinį elementą kurs ant lėkštės. • Dalyviai renkasi džiovintas daržoves, makaronus, daržoves, vaisius ir panašius produktus, kurių turi virtuvėje. • Iš pasirinktų produktų jie kuria savo meno kūrinį. <p>Pagrindiniai etapai :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Medžiagų pasirinkimas; • Pasirinktos medžiagos sudedamos ant lėkštės; • Sudaroma galutinė sukurto darbo versija; • Galutinė versija nufotografuojama iš viršaus ir iš šono; • Be to, nufotografuojamas ir mokinys su savo kūrinio; • Padarytos nuotraukos nusiunčiamos mokyklos vaizduojamųjų menų mokytojiui bei informatikos mokytojiui, atsakingam už mokyklos socialines medijas; • Nuotraukos pristatomos mokyklos socialinės medijos puslapiuose. <p>Teorijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaizduojamojo meno renginiai • Šeimos dalyvavimo renginiai • Fotografijos renginiai • Socialinių medijų raštingumo bei informacinių technologijų veikla
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės: 5, 6 ir 7 klasių moksleiviai (11–13 metų amžiaus)</p> <p>b. Trukmė : 1 savaitė</p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius: 7</p> <p>d. Mokymo metodika: nuotolinis darbas, kuriame taikoma pasirinkimo veikla. Kūrybinio mąstymo lavinimas, komandinio darbo ugdymas.</p> <p>e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą: Vertina mokyklos vaizduojamųjų menų mokytojas iš meninio požiūrio taško. Panaudotų medžiagų įvairovė. Socialinių medijų auditorija pateikia savo vertinimą.</p> <p>Veikla buvo įgyvendinta internetu, dalyvaujant šeimoms nuotolinio mokymosi procese.</p>
8	Meninė priemonė	<p>A) žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas</p> <p>B) meno kūrimo veikla</p> <p>X Tapyba A ☐ B X</p> <p>☐ Vaidyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Muzika A ☐ B ☐</p> <p>☐ Skulptūra A ☐ B ☐</p> <p>☐ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐ B ☐</p> <p>☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.)</p>

		☐ Įvardinkite kitas priemones: _____
9	Medžiagos	Maisto medžiagos, esančios namuose Mobilusis telefonas su fotoaparatu Internetas
10	Kas vadovauja veiklai	☒ tėvai ☐ organizacija/institucija ☒ mokykla ☐ neformali grupė ☐ nevyriausybinių organizacija ☐ kita
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>a. Tikslinės grupės gaunama nauda iš šios gerosios praktikos :</p> <p>Gerosios praktikos nauda tikslinėms grupėms: Meninio mąstymo kūrimas, atsižvelgiant į tikslinės grupės narių amžiaus įvairovę; Tikslinės grupės psichomotorinių judesių tikslumo didinimas naudojant subalansuotus judesius; Skatinamas komandinis darbas kartu su šeima.</p> <p style="text-align: right;">a.</p>

			C.
--	--	--	----

		d.
--	--	----

12	Kokia problema sprendžiama	Socialinis iššūkis
13	Kaip sprendžiama ši problema?	<p>a. Tai yra puiki galimybė plėtoti šeimos santykius ir jausmą, kad esi šeimos narys sudėtingos pandeminės situacijos metu. Tai puiki socialinė veikla.</p> <p>b. Ši veikla sustiprins šeimos ryšius.</p>
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	Mokytojas skatina skaitmeninį raštingumą, nes dalyvių prašoma dirbti internetu ir taip pat internetu suteikti grįžtamąjį ryšį ir atsiųsti prašomą medžiagą atgal mokytojui.

		Mokytojas skatina mokinius įsivertinti tarpasmeninio bendravimo gebėjimus.
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kartinis principas	Veikla yra paremta mokinių vaizduotės pasitelkimu. Todėl joje yra daugybė būdų išreikšti save.
16	Svetainė ir kita kontaktinė informacija:	https://www.instagram.com/p/CJlud5ZFUQgobx-ebXiTZGCNzt1rIXTWWhVaUZl0/ https://kadirhasortaokulu.meb.k12.tr
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Ar veikla patiko? Kaip jautėtės, vykdydama(s) veiklą? Kaip jautėtės, dirbdama(s) su savo šeima?

1	Pavadinimas	Antrasis daiktų gyvenimas
2	Šalis	Turkija
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	Besime Özderici vidurinė mokykla
4	Įgyvendinimo kontekstas	<i>X didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas</i>
5	Veiklos tikslai	<i>Pritaikant vaizduotę, padėti išmetamiems daiktams įgyti estetinę vertę ir originalumą.</i>
6	Aprašas	<p>Turinys: Šioje veikloje dalyviai suneša daug ir įvairių medžiagų (audeklo, metalo, plastmasės ir t.t.) – kiek aprėpia jų vaizduotę ir originalumas – ir bando šiems daiktams suteikti estetikos.</p> <p>Pagrindiniai etapai: Šiuolaikinių menų mokymasis moderniojo meno kontekste prasideda nuo neaktyvių medžiagų arba tokių medžiagų, kurios jau prarado savo funkciją. Nesusiję daiktai sunešami į vieną vietą. Panaudojant interpretaciją ir vaizduotę, jie pertvarkomi taip, kad sudarytų harmoningą visumą. Naują formą daiktams suteikęs dalyvis turėdamas noro juos gali ir nuspalvinti. Tai yra kūrybinio pobūdžio menas, kuris atskleidžia, kad vaizduotė ribų neturi ir kad savo vaizduote galima pritraukti kitų dėmesį. Darbas baigiamas sudėliojant originalius daiktų derinius ir juos aprašant.</p> <p>Teorijos: Ši veikla atliekama, naudojantis stebėjimo, integracijos ir interpretacijos technikomis.</p>
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės: 5, 6, 7 ir 8 klasių mokiniai (11 – 14 metų amžiaus)</p> <p>b. Trukmė : 60 minučių kiekvienai veiklai</p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius: 4–5 savaitės</p>

		<p>d. Mokymo metodika: Vaizduotė panaudojama derinant ją su analizės technikomis, dalių jungimu ir interpretacija.</p> <p>e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą: <i>įprastai šiuolaikinio meno išraiškos sėkmę apsprendžia originalumas ir kūrybingumas – jie laikomi svarbiausiais vertinimo kriterijais.</i> <i>Veikla buvo įgyvendinta kontaktiniu būdu ir buvo sėkminga.</i></p>
8	Meninė priemonė	<p>A. žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas B. meno kūrimo veikla</p> <p>☐ Tapyba A ☐ B ☐ ☐ Vaidyba A ☐ B ☐ ☐ Muzika A ☐ B ☐ ☒ Skulptūra A ☐ B ☒ ☐ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐ B ☐ ☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.) ☐ Įvardinkite kitas priemones: _____</p>
9	Medžiagos	Beprasmiškai daiktai, praradę savo funkciją
10	Kas vadovauja veiklai	<p>X tėvai ☐ organizacija/institucija X mokykla ☐ neformali grupė ☐ nevyriausybinė organizacija ☐ kita</p>
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>a. Tikslinės grupės gaunama nauda iš šios gerosios praktikos: atsirandantis meno kūrinys yra vaizduotės rezultatas, kuomet iš įvairių medžiagų generuojama konkreti realybė. Tai praturtina mokinio perspektyvas bei sustiprina meną ir kūrybingumą.</p> <p>b. Poveikis bendruomenei. Socialinis poveikis: Dalyvių gebėjimas įtraukti eilinius objektus arba tokius objektus, kurie gyvenime užėmė ypatingą prasmę, į meninį procesą yra svarbus, nes tokia veikla atskleidžia daiktų istorinį kontekstą ir prasmę. Daiktai, galintys suvienyti praeitį ir dabartį toje pačioje platformoje, bando sužadinti dalyvių bei žiūrovų emocijas ir prisiminimus per tokius konceptus kaip atmintis ir patirtis, iš kurių formuojami atvaizdai.</p>
12	Kokia problema sprendžiama	Socioekonominis iššūkis.
13	Kaip sprendžiama ši problema?	<p>Mokiniai gaus galimybę sustiprinti savo kūrybingumą bei laisvai reikšti savo jausmus.</p> <p>Jie galės derinti praeitį ir dabartį, gamindami naujus produktus panaudodami senus daiktus arba tokius daiktus, kurie jiems turi prasmę</p> <p>Tai yra gera praktika dėl socialinių, kultūrinių ir socioekonominių priežasčių.</p>

14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	b. Išskylant sudėtingoms situacijoms, dalyviai gali priimti atitinkamus/ teisingus sprendimus. Dėl to jie labiau pasitikės savimi visuomenėje. Taip palengvinamas komunikacinių ir komandinio darbo/ tarpasmeninių santykių, sprendimų priėmimo ir uždavinių sprendimo gebėjimų ugdymas.
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kartinis principas	Šioje praktikoje dalyvauti galima įvairiai. Dalyviai turi galimybę išreikšti save visiškai neribodami savo vaizduotės.
16	Svetainė ir kita kontaktinė informacija:	Hatice Egemen Haticееgemen1981@gmail.com https://besimeozdericiortaokulu.meb.k12.tr
EKSPERTŲ INDEKLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Ar veikla patiko? Kaip jauteisi, atlikdamas šią veiklą? Ką jautei, senus daiktus perversdamas į naujus? Ar tavo šiukšlės pradėjo antrąjį gyvenimą? Kokiais tikslais/ kokia paskirtimi naudoji buvusias šiukšles?

4. GEROSIOS PRAKTIKOS, KURIAS PASIŪLĖ KULTŪRINIO IR VERSLO POTENCIALO PILIETINĖJE VISUOMENĖJE FONDAS – CUBU FONDAS (BULGARIJA)

Minčeva Garmidolova (2021) mini, kad „menų“ dėstomasis dalykas Bulgarijos mokyklose atsirado XIX amžiaus pabaigoje, o pirmoji menų programa buvo sukurta 1885 metais. Nuo to laiko buvo sukurta daugelis menų programų, o jų turinys tobulinamas iki pat šiandienos. Bulgarijos meno tradicijos grąžina mus į viduramžius, kuomet atsirado originalios bulgariškojo meno savybės.

Menų ir kultūros lavinimas Bulgarijoje yra integruotas į mokyklinę veiklą specialiai tam skirtose mokyklose, kurias administruoja kultūros ministerija. Kai kuriose šalyse šiuo metu vyksta mokyklinės programos reformos. Apie reformas šiuo metu diskutuojama ir Bulgarijoje.

Pasak 2009 metų tyrimo *Menų ir kultūros mokymas Europos mokyklose, vyksta diskusija, kaip pakoreguoti mokyklinės programas ir dalykų planus menų ir kultūrinio lavinimo srityje. Šios diskusijos tikslas yra ištirti galimybes sustiprinti švietimo kultūrinę ir kūrybinę dimensiją ateityje ne tik meninių mokyklos disciplinų rėmuose, bet taip pat kiek įmanoma labiau ir visoje likusioje programos dalyje.* Bulgarijoje vykdoma nacionalinė programa, kuri yra trijų įstatymo pagrindų veikiančių institucijų – Švietimo ir mokslo ministerijos, Kultūros ministerijos bei Vaikų gerovės vyriausybės agentūros – bendra veikla. Pastaruosius penkerius metus buvo finansuojamos iniciatyvos, kuriomis buvo siekiama remti meninės pakraipos festivalius ir veiklas, pavyzdžiui, tokias, kuriomis siekiama puoselėti gabių vaikų kūrybingumą ir talentus. Ši programa taip pat gali skirti stipendijas vaikams, rodantiems išskirtinius rezultatus nacionaliniuose ir tarptautiniuose konkursuose.

Menų ugdymo raidą Bulgarijoje apsprendžia tokie faktoriai kaip istorinės aplinkybės, pramonės raida, profesinė patirtis bei kompetencija.

Žvelgiant iš istorinės perspektyvos bendruomenių kūrimo kontekste, Plovdivas buvo pirmasis Bulgarijos miestas, kuriam 2019 metais buvo suteikta garbė tapti Europos kultūros sostine. Šis miestas pasižymi senoviniu paveldu ir yra vienas seniausių Europos miestų. Plovdivo kaip Europos kultūros sostinės šūkis buvo „Kartu“, nes tai yra vieta, kurioje susitinka skirtingos kultūros, bendruomenės ir grupės. Šiame šūkyje buvo 4 teminės platformos: „Sulieti“ integravo tautines ir mažumų grupes ir siekė suvienyti skirtingas kartas bei socialines grupes, „Transformuoti“ skatino permąstyti ir atgaivinti užmirštas miesto erdves, „Atgaivinti“ siekė išsaugoti istorinį paveldą bei sustiprinti prieigą prie kultūros, o „Atsipalaiduoti“ rėmė tvarų gyvenimą, paremtą lėtu tempu bei kokybiško maisto gamyba.

Kaip ir daugelyje kitų Europos miestų, svarbus renginys yra „Muziejų naktis“, kuri pirmą kartą buvo rengta 2005 metais būtent Plovdive. Dabar šis renginys vadinasi „Pasidalink naktimi“. Tai yra trys dienos meno pasirodymų galerijose, kavinėse ir viešosiose erdvėse visame mieste.

Bulgarijos komanda iš nevyriausybinių organizacijų „Pasikeitimas slypi tavyje“ kito projekto „Kultūros pasas“ erdvėje įgyvendino nuostabių veiklų, paremtų Bulgarijos liaudies kultūra ir siekė surinkti kuo daugiau istorijų apie Bulgariją.

Bulgarijoje regioninės valdžios institucijos įkūrė „Bendruosius centrus“ vaikams. Šiuose centruose vyksta nemokamos veiklos gabiesiems ir besidomintiems vaikams. Šiuose centruose intensyviai bendradarbiauja nacionalinė ir regioninė švietimo valdžia bei regioninės vadovaujančios institucijos. Ir tai yra tik keletas iš daugelio kultūrinių veiklų, vykdomų bendruomenės lygiu šioje nuostabioje šalyje.

4.1. Parinktų veiklų pavyzdžiai

Meninės veiklos su paaugliais iš Šv. Vrucho centro vaikams su negalia, kurias organizuoja Irina Apostolova, apima specialistų taikomus meno terapijos metodus – čia dirba meno terapijos konsultantai. Šioje praktikoje naudojamos įvairios vaizduojamųjų menų užduotys, kurios derinamos su teatro elementais. Vaikai piešia, modeliuoja, lipdo ir galų gale gauna galimybę su specialisto pagalba pristatyti kūrinį, vaidina kaip pantomimoje ar tiesiog papasakoja, ką sukūrė. Vaikams, pasižymintiems negalia, raiškos ir bendravimo įgūdžių sustiprinimas yra įrankis, palengvinantis jų integraciją ir įtraukimą į veiklas, kadangi jų elgesys tampa socialiai priimtinesnis jų bendraamžiams.

Veikla *Šeštadienio šeimos dirbtuvėlės (vaikams ir tėveliams)* organizuojama kaip maloni veikla šeimos nariams, kuria siekiama, kad jie praleistų laiką kartu, užsiimdami menine veikla, puoselėtų konkrečių šeimos narių meninius ir kitus talentus, kurtų draugiškus ryšius su kitomis šeimomis, pasižyminčiomis bendrais interesais ir pomėgiais bei kurtų bendruomenės dviasią su šeimomis, pasižyminčiomis panašiais interesais.

Buvo vykdoma eilė šeštadienio dirbtuvėlių, kiekviena iš kurių buvo paremta vis kitokia meno technika (koliažu, instaliacijomis, puošyba, tapyba, aplikacijų konstravimu ir kitomis veiklomis). Skirtingos meno veiklos ir užduotys būdavo ekspromtu paskirstomos tarp šeimos narių priklausomai nuo to, kokia veikla jiems labiau patinka, kokie jų gebėjimai, sumanymas ir talentai. Tapybos užduotyse buvo skirtingų sudėtingumo lygių, ir tokioms veikloms reikėjo skirtingos atlikimo trukmės. Dirbtuvėlėse dalyvaudavo šeimos, kurių vaikai atstovavo skirtingas amžiaus grupes. Kartais prisijungdavo net ir močiutės bei seneliai. Ši praktika buvo saugi erdvė šeimų, turinčių įvairių interesų bei įgavusių skirtingą statusą, bendram darbui. Tai yra puikus pavyzdys, kaip organizuoti aplinką taip, kad visi dalyvaujantieji galėtų susikurti tarpusavio ryšius bei pateikti kuo geresnį rezultatą. Veikloje buvo akcentuojama vaikų raiška – jie galėdavo pirmieji rinktis atliekamas užduotis, dirbti vieni ar bendradarbiaudami su kitais, nustatyti priėmimo į grupę ir bendradarbiavimo bei draugystės taisykles. Tokia praktika galėtų būti naudingiausia, sprendžiant atskirtumo dėl socialinių, kultūrinių ir socioekonominių priežasčių problemas.

4.2. Mokymo vertinimas ir/arba poveikis

Vykdydami šias veiklas, vaikai puoselėdavo gebėjimus išsireikšti įvairiais būdais, o draugiškoje ir meninėje aplinkoje tai pavyksta daug lengviau. Šios konkrečios veiklos buvo naudingos vaikams, turintiems fizinę ir pažinimo negalią. Suaugusieji gavo galimybę artimiau pabendrauti su vaikais, turinčiais ar neturinčiais negalią. Tokiu būdu sėkmingiau perteikiamos emocijos bei išreiškiami poreikiai ir puoselėjamas įtraukumas bendruomenėje.

Tai buvo puikus būdas lavinti asmeninius talentus ir gebėjimus, tarpusavio pasitikėjimą ir pagarbą bei sukurti tvarius draugiškus santykius vykdant bendras menines veiklas.

4.3. Detalus pasirinktų veiklų aprašymas

1	Pavadinimas	Meninės veiklos su paaugliais iš Šv. Vrucho centro vaikams su negalia
2	Šalis	Bulgarija
3	Veiklos organizatoriu	Irina Apostolova – privati iniciatyva

	s/ šaltinis/ programa	
4	Įgyvendinimo kontekstas	X didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	Vaikų su negalia komunikacinių įgūdžių vystymas per menines veiklas.
6	Aprašas	<p>a. Įgyvendinamų meninių veiklų turinys. Meno veikla su neįgaliais vaikais.</p> <p>b. Pagrindiniai etapai Šioje praktikoje atliekamos įvairios vaizduojamųjų menų užduotys, kurios yra derinamos su teatriniais elementais. Vaikai piešia, modeliuoja, lipdo ir galiausiai gauna galimybę pristatyti (su specialisto pagalba) savo kūrinį, vaidinti kaip pantomimoje ar paprasčiausiai papasakoti, ką jie sukūrė. Žiūrovai paploja po kiekvienos prezentacijos, padėsdami kiekvieną dalyvį už jo(s) išraišką.</p> <p>c. Teorijos, kuriomis praktika paremta Meno terapijos metodai, kuriuos taiko specialistai – meno terapijos konsultantai.</p>
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės – vaikai nuo 4 iki 8 klasės</p> <p>b. Trukmė – 60 minučių</p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius – 8 sesijos</p> <p>d. Mokymo metodika – meno terapijos metodika</p> <p>e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą</p>
8	Meninė priemonė	<p>A) žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas</p> <p>B) meno kūrimo veikla</p> <p>X Tapyba A ☐ B X</p> <p>X Vaidyba A ☐ B X</p> <p>☐ Muzika A ☐ B ☐</p> <p>☐ Skulptūra A ☐ B ☐</p> <p>☐ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐ B ☐</p> <p>☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.)</p> <p>X Įvardinkite kitas priemones: prezentacijos</p>
9	Medžiagos	Priklausomai nuo meninės užduoties: tempera arba akvarelė, kartonas, spalvotas popierius ir iškirptos iš anksto paruoštos formos, klijai, žirkklės, modelinas ir plastilinas, dekoratyviniai elementai aplikacijoms.
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/ mokinio tėvai ☐ organizacija/institucija</p> <p>☐ mokykla ☐ neformali grupė</p> <p>☐ nevyriausybinė organizacija X kita – Irina</p> <p>Apostolova, sisteminio meno konsultantė</p>

11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>a. a. Tikslinės grupės gaunama nauda iš šios gerosios praktikos</p> <p>a. Vaikai vysto gebėjimus išreikšti save įvairiais būdais, kai kurie iš jų gali būti labai sudėtingi, tačiau tai vyksta labai draugiškoje aplinkoje, ir todėl veikla atliekama daug paprastesniu būdu.</p> <p>b. Ši konkreti praktika buvo naudinga vaikams su fizine ir kognityvine negalia</p> <p>c.</p> <p>d. b. Poveikis bendruomenei. Socialinis poveikis</p> <p>e. Galimybė palaikyti artimesnį suaugusiojo ir neįgalaus vaiko ryšį siekiant sėkmingesnio emocijų perteikimo bei savo poreikių išreiškimo. Įtraukimas bendruomenės viduje.</p>
12	Kokia problema sprendžiama	Fizinis iššūkis
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Kuomet neįgalių vaikų išraiškos ir bendravimo gebėjimai pagerėja, jų integracija ir įtraukimas į bendruomenę sustiprėja, nes jų elgesys tampa socialiai priimtinesnis bendraamžiams. Menas visuomet buvo ir bus instrumentas, galintis suartinti žmones, kadangi menu galima perteikti mintis be žodžių ir taip įveikti kalbinius bei psichologinius barjerus.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	<p>a. Menas yra remiantis mokymosi mokytis procesą. Šiuo tikslu jis gali būti itin naudingas.</p> <p>b. Veiklos šioje pasiūlytoje praktikoje remia vystymą: Savivokos Kūrybinio mąstymo, siekiant sukurti meninę išraišką Efektyvaus bendravimo – emocijos ir mintys perteikiamos per menus Sprendimų priėmimo, kadangi menas suteikia daugelį išraiškos pasirinkimo galimybių Problemų sprendimo</p>
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	<p>a. Daugelis būdų išreikšti sąvokas: skaitymas ir klausymas</p> <p>b. Daugelis būdų išreikšti pasiūlytus sprendimus</p> <p>c. Daugelis būdų įsitraukti į veiklas: pasirinkimas iš keleto pasiūlytų įrankių.</p>
16	Svetainė ir kita kontaktinė informacija:	<p>Irina Apostolova</p> <p>El. paštas: apostolovairina@gmail.com</p>
EKSPERTŲ INDĖLIS		<p>Kaip jautėtės, dalyvaudama(s) veikloje?</p> <p>Kuri veiklos dalis patiko labiausiai? Kodėl?</p>

Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai	Ar norėtumėte kitą kartą ką nors pakeisti/ patobulinti? Ką ir kodėl?
---	--

1	Pavadinimas	Šeštadienio šeimos dirbtuvėlės (vaikams ir tėveliams)
2	Šalis	Bulgarija
3	Veiklos organizatorių s/ šaltinis/ programa	Privati iniciatyva
4	Įgyvendinimo kontekstas	Kontekstas, kuriame geroji praktika buvo įgyvendinta X didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	Šeimos nariai gali kartu atlikti malonias veiklas; leidžiamas laikas kartu, užsiimant menine veikla; šeimos viduje plėtojami tarpusavio santykiai; plėtojami šeimos narių asmeniniai talentai; užsimezga draugystės ryšiai tarp skirtingų šeimų, kurias apjungia bendri interesai ir veiklos; suformuojama bendruomenės dvasia tarp šeimos narių, pasižyminčių panašiais interesais.
6	Aprašas	<p>a. Įgyvendinamų meninių veiklų turinys Buvo įvykdyta eilė šeštadienio dirbtuvėlių, kiekviena iš kurių buvo paremta vis kitokia meno technika (koliažas, instaliacijos, puošyba, tapyba, aplikacijų konstravimas ir kitos veiklos). Skirtingos meno veiklos ir užduotys būdavo ekspromtu paskirstomos tarp šeimos narių priklausomai nuo to, kokia veikla jiems labiau patinka, kokie jų gebėjimai, sumanumas ir talentai. Tapybos užduotyse yra skirtingų sudėtingumo lygių, ir tokioms veikloms reikia skirtingos atlikimo trukmės. Dirbtuvėlėse dalyvauja šeimos, kurių vaikai atstovauja skirtingas amžiaus grupes. Kartais prisijungia net ir močiutės bei seneliai.</p> <p>b. Pagrindiniai etapai 1. Dirbtuvėlių užsiėmimo pradžioje reikėdavo laiko, kad dalyviai tarpusavyje susipažintų. Tuomet palaipsniui užsimegzdavo malonesnė aplinka – su arbata, kava, muzika ir trumpais dalyvių tarpusavio pokalbiais. 2. Fasilitatorius paskirstydavo užduotis. Jis nurodydavo, kokia veiklos idėja ir koks tikslas, kokios meninės medžiagos bus naudojamos, koks jų naudojimo algoritmas, kokie techniniai objektų parametrai ir t.t. 3. Šeimos improvizuotai tarpusavyje pasidalindavo užduotis arba nusprendavo, kad visi darys viską savarankiškai. Dalyviai padėdavo vieni kitiems ir dalindavosi patarimais, sugalvodavo sprendimų iškilusioms meninėms problemoms ir bendradarbiaudavo su kitomis šeimomis. Visuomet būdavo galima kreiptis į fasilitatorių kad pasitikslinti informaciją ar pasikonsultuoti. 4. Užsiėmimo pabaiga būdavo paskiriama improvizuotai „kūrinių“ parodai. Fasilitatorius organizuodavo diskusiją, kurios metu</p>

[illegible]

13	Kaip sprendžiama ši problema?	Ši praktika buvo saugi erdvė šeimų, turinčių įvairių interesų bei įgavusių skirtingą statusą, bendram darbui. Tai yra puikus pavyzdys, kaip organizuoti aplinką taip, kad visi dalyvaujantieji galėtų susikurti tarpusavio ryšius bei pateikti kuo geresnį rezultatą. Veikloje buvo akcentuojama vaikų raiška – jie galėdavo pirmieji rinktis atliekamas užduotis, dirbti vieni ar bendradarbiaudami su kitais, nustatyti priėmimo į grupę ir bendradarbiavimo bei draugystės taisykles. Tokia praktika galėtų būti naudingiausia, sprendžiant atskirtumo dėl socialinių, kultūrinių ir socioekonominių priežasčių problemas.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	Šioje praktikoje naudojamas toks meno kūrimas, kuris skatina inovacijas ir kūrybingumą. Dirbtuvėlės skatina sprendimų priėmimo įgūdžių bei kūrybinio mąstymo plėtojimą. Kadangi dirbtuvėlių veiklos pobūdis natūraliai yra grupinis, dirbtuvėlės palengvina bendravimo, komandinio darbo ir tarpasmeninių santykių raidą.
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	Šioje praktikoje laikomasi universalaus dizaino principų. Tai apima ir įvairias dalyvių įsitraukimo formas, ir dalyviams suteikia raiškos laisvę, net jei ir yra kokių nors apribojimų, kylančių iš meno rūšies, naudojamos konkrečioje praktikoje.
16	Svetainė ir kita kontaktinė informacija:	Facebook paskyra: Green Art Center El. paštas: gac4friends@gmail.com
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Kokiu būdu meninės dirbtuvės jus suartino (įskaitant ryšius tarp skirtingų kartų) su kitais šeimos nariais? Ar meninės dirbtuvės padėjo sukurti ryšius ir bendruomenę su kitomis šeimomis iš to paties rajono? Kokius meninius įgūdžius pagerinote šiose dirbtuvėse? Ar sutinkate, kad meninių santykių pagerinimas yra svarbiausia nauda, kurią gavote iš šios patirties? Jei ne, ką jūs laikote didžiausia šių dirbtuvių atnešta nauda? Ar kokius nors savo raiškos būdo, bendravimo ir/ar elgesio pokyčius galėtumėte susieti su dalyvavimu šiose dirbtuvėse? Kaip jautėtės dirbdama(s) kartu su kitomis nuo jūsiškės labai skirtingomis šeimomis (jei pajutote tokių skirtumų)? Ar galėtumėte paminėti dar ką nors, kas laikytina vertinga nauda, kurią pasisėmėte iš šios patirties?

5. GEROSIOS PRAKTIKOS, KURIAS PATEIKĖ ASSOCIACIÓ MERAKI PROJECTES DE VALÈNCIA (ISPANIJA)

„Meną turime paversti lavinimo pagrindu. Kol žmogus nepripranta prie grožio, jis negali pasiekti tokio dvasinės laisvės lygio, kurio reikia, kad suvoktų, kas yra gera ir kas gražu. Joks ugdymas nėra veiksmingesnis ar gilesnis už tą, kurį galime priimti iš ryšio su grožiu ir tobulybe“ (Jiménez Fraud, A. (1971): Historia de la Universidad Española. Alianza Editorial, Madrid).

Ispanija yra šalis, kurioje yra gausybė meno stebuklų ir begalinių resursų meno lavinimo veikloms bendruomenės aplinkoje. Tai reiškia kelionę laiku pirmyn ir atgal, kuomet mus stebina gausybė paminklų, kurių įvairovė siekia nuo senovės romėnų akvedukų iki viduramžių pilių ir avangardinės futuristinės

architektūros. Šimtmečiai ir kultūrų susimaišymas Ispanijoje paliko nuostabią žymę ir vieną iš įspūdingiausių meninių paveldų pasaulyje – čia esančius šedevrus, kuriuos kūrė Velaskesas, Pikaso, Dalí ir Gaudí.

Ispanija yra šalis, kur kultūrinė ir kalbinė įvairovė yra pamatinis principas, įrašytas Konstitucijoje. Ispanija orientuojasi į meninį jautrumą (tai turbūt suponuoja estetinį įvertinimą ar mėgavimąsi), kurį laiko dalimi pasirengimo suaugusiojo gyvenimui, remiantis *Europos menų ir kultūrinio ugdymo mokykloje* studija (Eurydice, 2009). Ispanijoje pradinio išsilavinimo tikslas yra suteikti visuminį lavinimą, ir moksleiviai turi lavintis bei aktyviai dalyvauti meninės veiklos atlikime bei išmokyti sugebėti vertinti menus. Vidurinės mokyklos mokslo tikslas yra suteikti integruotą išsilavinimą bei, per dalyvavimą meniniame lavinime, mokiniai ima vertinti menus ir socialinių mokslų kontekste. Kultūra 2015 metais buvo viena iš pagrindinių keliavimo priežasčių 29% Ispanijos gyventojų. Tarp šalių, ryškiai viršijančių Europos Sąjungos vidurkį (EU-28: 26%) pateko Nyderlandai (39%) ir Austrija (37%).

Menų disciplinas dėsto specialistai, o moksleivių kūrybingumo raida nuosekliai skatinama švietimo programoje. Mokiniai mokomi susikurti darbinės hipotezės, ištyrinėti informaciją, surinktą iš įvairių šaltinių, pateikti rišlius argumentus bei nepriklausomai prieiti išvadų.

Eurydice Tyrimas (EACEA, 2009) taip pat mini, kad yra 9 šalys (Belgija, Čekija, Graikija, Airija, Latvija, Austrija, Slovėnija ir Suomija), kuriose skatinami tarpdalykiniai ryšiai tarp menų ir visų kitų mokyklinių disciplinų, ir tai yra dalis visos ugdymo programos tikslų. Pavyzdžiui, Ispanijos įstatymas, apibrėžiantis minimalią nacionalinę kartinę mokymosi programą teigia (tuo pačiu apibrėždamas tikslus kiekvienam etapui) ir pamatines kompetencijas, kurias mokiniai turi įgyti visose srityse ir visuose privalomojo ugdymo dalykuose. Tarp šių kompetencijų yra ir „Kultūrinė ir meninė kompetencija“.

Ispanijos Švietimo, socialinės politikos ir sporto ministerija, pasitelkdama Aukštojo mokslo internetinio mokymo bei resursų mokytojams institutą (ISFTIC) bei kai kuriuos Autonominius regionus siūlo edukacinei bendruomenei plačią įvairovę resursų mokyti menų, naudojant naujas technologijas. Kai kurie iš šių resursų yra sukurti mokytojų naudojimui mokymo-mokymosi procese klasėje, o kiti resursai yra sukurti mokiniams, kad jie galėtų daryti namų darbus, naudodamiesi internetu.

Tiek Ispanija, tiek ir Lietuva pabrėžia užklasinių meno veiklų svarbą bendrajai jaunimo raidai. Ispanija užklasines meno veiklas laiko neformaliu būdu prisidėti prie mokinių raidos, o ne elementu, tiesiogiai prisidedančiu prie kito mokykline programa paremto mokymosi.

Su menu susijusios šventės, festivaliai ir varžybos nuolat rengiamos Ispanijos bendruomenėse. Švietimo vadovybė suteikia finansinę paramą iš mokyklų kylančioms iniciatyvoms, kuriomis konkrečiai siekiama plėtoti kultūrinę veiklą, susijusią su menų ugdymo programa. Taip pat teikiama finansinė ir praktinė parama, jei švenčiamos meninės sukaktys, pavyzdžiui, jei pagerbiami garsūs menininkai.

Ispanijos meno galerijos ir muziejai taip pat rengia šventes ir kiekvienais metais šventės atveria savo duris. Tai suteikia galimybę pamatyti įprastai nerodomus kūrinius, galėti patekti į patalpas, kurios įprastai yra uždarytos visuomenei, dalyvauti paskaitose ir pokalbiuose, koncertuose ir teatro spektakliuose, filmų peržiūrose, dirbtuvėse, varžybose, vaikų žaidimuose ir šokių pasirodymuose.

5.1. Parinktų veiklų pavyzdžiai

Riborquesta, įkurtas 2009 metais, siekia pagerinti konkretaus rajono žmonių gyvenimą, suteikiant resursų meniniam mokymuisi. Šis projektas paremtas inovatyviu ir įtraukioju metodiniu modeliu, kuriame meninė praktika demokratizuojama ir žmonėms dalyvavimas palengvėja. Taip tarp žmonių gali užsimegzti nauji santykiai. Riborquesta puoselėja jaunimo asmeninį augimą bei palengvina bendruomenės raidą, suteikdama galimybes išmokyti groti instrumentu ir tapti orkestro dalimi. Veiklos tikslas yra skatinti solidarumą, įtraukumą, gyvenimą drauge ir tarpkultūriškumą gyvenamojo rajono erdvėje per kultūrą, grupės žmonių muzikinę praktiką bei kūrinio atlikimą. Mokymosi ir raidos procesai bei dalyvių tarpusavio santykiai yra palankūs pozityviems elgesio pokyčiams, kylantiems iš asmeninio ir kontekstinio suvokimo, sustiprinančio potencialą transformuoti tiek atskiram žmogui, tiek ir visai bendruomenei.

Projektas *‘Barrios: inclusión social a través del arte’/Rajonai: socialinis įtraukimas per meną* siekia tvarios visuomenės raidos bei ieško tapatybės atskiruose sektoriuose, sudarančios tam tikros miesto aplinkos įvairovę. Susitelkiama į aplinkas, kuriose vaikai galėtų jaustis esą integruoti. Menas naudojamas kaip bendradarbiavimo ir asmenybės raidos katalizatorius. Pirmasis bendrasis tikslas yra skatinti ryšį ir darną bei socialinį įtraukumą vaikų ir jaunimo grupėse, kad jie save laikytų bendruomene ir per tarpusavio santykius su kitomis bendruomenėmis. Projektas skatina gyvavimą kartu, kad būtų pripažįstama, jog rajonas bei įvairios jo dalys sudaro bendruomenę. Kaip atskaitos taškas naudojamos menų, kūrybingumo

ir simbolinės raiškos patirtys. Programa susideda iš eilės veiklų bei dirbtuvėlių, pasižyminčių skirtingais tikslais. Panaudojamas socialinis meno pobūdis, ypač atsižvelgiant į meno potencialą kurti socialinį ryšį bei formuoti tapatybę, skatinti jauno žmogaus kaip asmenybės raidą tokių aspektų kaip kūrybingumas atžvilgiu, skatinama grupiniu darbu įgyti žinių ir įgūdžių. Menas panaudojamas kaip priemonė praktikoje taikyti įgūdžius, kurie leistų pagerinti visuomenę per solidarumo veiklas. Taip pat ketinama menų centrus priartinti prie visuomenės ir atsieti juos nuo klasikinio jų įvaizdžio kaip elitinės erdvės.

5.2. Mokymo vertinimas ir/arba poveikis

Šie ką tik aptarti projektai ir veiklos suteikia bendros egzistencijos ir dialogo erdvę įvairios kultūrinės kilmės žmonėms, gyvenantiems toje pačioje teritorijoje. Puoselėjamas vaikų ir jaunimo asmenybės augimas, jiems suteikiama galimybė aktyviai dalyvauti pozityviojoje bendruomenės raidoje. Jie patiria mokymąsi per aktyvų ir kūrybingą dalyvavimą bei eksperimentavimą.

Jauniems žmonėms naudinga gauti prieigą prie muzikinių instrumentų ir dalyvauti muzikos pamokose, dalyvauti meniniuose ir kultūriniuose renginiuose bei veiklose. Ispanijos partnerio paminėtos veiklos sustiprina savigarbą ir sukuria atvirą įtraukiąją bendradarbiavimo aplinką tarp dalyvių.

Riborquesta tapo dalimi tapatybės tuose rajonuose, kur jis taikomas. Projekto rezultate atsiranda stipresnis pasididžiavimo, pasitikėjimo ir bendruomenės jausmas tiek ir organizacijos, tiek ir rajono viduje. Švietimo bei muzikinis lavinimas nutiesė kelią socialinei transformacijai bei suteikė ryškų kultūrinį aspektą ir aktualumo jausmą bendruomenei.

'Barrios: inclusión social a través del arte'/ Rajonai: socialinis įtraukimas per meną projektas padėjo mokiniams (kurie yra pagrindinė tikslinė projekto grupė) ugdytis kaip asmenybėms, įvertinančioms, kad jų aplinka padeda jiems formuoti savo tapatybę.

5.3. Detalus pasirinktų veiklų aprašymas

1	Pavadinimas	Riborquesta
2	Šalis	Ispanija
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	X Vietinė iniciatyva
4	Įgyvendinimo kontekstas	X didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	Riborquesta yra įvairių kartų ir bendruomenių organizacija Barselonos miesto rajone Ciutat Vella. Projektu siekiama pagerinti žmonių gyvenimą rajone, suteikiant resursų meniniam mokymuisi. Riborquesta skatina jaunų žmonių asmenybės augimą bei palengvina bendruomenės raidą, kadangi suteikiama galimybė išmokyti groti instrumentu ir tapti orkestro dalimi. Riborquesta tikslas yra per kultūrinę ir grupinę muzikinę praktiką skatinti solidarumą, įtraukumą, sugyvenimą ir tarpkultūriškumą rajone.
6	Aprašas	a. Įgyvendintų meninių veiklų turinys Projekte dalyvaujantys vaikai ir jaunimas atskirai išmoksta groti konkrečiu instrumentu ir tuomet susijungia sudaryti orkestrą. Dalyviai turi po vieną valandos trukmės pamoką per savaitę bei valandos trukmės orkestro repeticiją, kuriose atsiranda galimybė susitikti su visais kitais žmonėmis, besimokančiais groti kitais instrumentais. Organizacija siekia kurti bendravimo ir pozityvaus

		<p>gyvenimo kartu bendras erdves skirtingos kilmės žmonėms iš įvairių sociokultūrinių kontekstų.</p> <p>b. Pagrindiniai etapai Visos muzikos pamokos yra nemokamos ir prieinamos visiems. Instrumentai organizacijai dovanojami, ir yra instrumentų bankas, iš kurio kiekvienas dalyvis gauna nuosavą instrumentą. Dalyvavimui galima prisiregistruoti internetu, ir, kuomet yra laisva vieta groti koku nors instrumentu, nauji nariai yra priimami ir įtraukiami į šį projektą. Muzikantai per savaitę dalyvauja dviejų valandų užsiėmimuose – vieną valandą mokomasi groti konkrečiu instrumentu, ir vieną valandą grojama kartu orkestro repeticijoje. Praktikuojantis ruošiamasi pasirodymui. Taip auga bendruomenės aktyvumas, kuomet nuo stebėjimo yra pereinama prie aktyvaus dalyvavimo bendruomenės kultūriniame gyvenime. Taipogi atsiranda ryšys tarp bendruomenės ir jos gyvenamosios teritorijos, kuris paverčia rajoną į viešų susitikimų erdvę.</p> <p>c. Teorijos, kuriomis paremta praktika Projektas paremtas inovatyviu įtraukioju metodiniu modeliu, kuriame meninė praktika demokratizuojama ir palengvinamas dalyvavimas, taip įgalinant naujų santykių kūrimą tarp žmonių. Kūrybingumas pagrįstas įvairiais požiūrio taškais. Viena sritis yra asmeninis kūrybingumas bei gebėjimas kritiškai vertinti savo realybę ir kurti įrankius, galinčius atverti naujus kelius. Į kūrybingumą taip pat žvelgiama kaip į būdą analizuoti kasdienės situacijas ir konfliktus, kad būtų galima kurti alternatyvius sprendimus. Mokymosi ir raidos procesai bei dalyvių tarpusavio santykiai yra palankūs teigiamai elgesio kaitai, kuri kyla iš asmeninio bei kontekstinio suvokimo ir sustiprina potencialą asmenybės bei bendruomenės transformacijai.</p>
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės: rajono jaunimas nuo 6 iki 20 metų amžiaus b. Trukmė: tęstinis c. Sesijų/veiklų skaičius: kas savaitinės pamokos konkretiems instrumentams mažose 8–15 mokinių grupėse bei kas savaitinė orkestro repeticija, kur visi dalyviai susirenka kartu. d. Mokymo metodika įvairios techninės ir muzikinės strategijos sukuriamos, naudojant dalyvavimo ir kūrybiškumo metodologiją. Šiame projekte taikomas įtraukusis metodinis modelis, o dalyvių, jų šeimų ir plačiosios bendruomenės santykių raidą skatina aktyvus dalyvavimas. Meninės praktikos demokratizacija kuria erdvę pozityviai sociokultūrinei sąveikai tarp įvairios kilmės žmonių. Šioje sudėtingoje aplinkoje Riborquesta pasižymi išskirtine svarba kuriant galimybes ir socialinę darną, vedant vaikus ir jaunimą meninių, bendravimo ir socialinių įgūdžių raidos keliu. e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą</p>

		<p>Riborquestra buvo įkurtas 2009 metais ir paskirtas panaudoti kultūrą kaip bendruomenės raidos priemonę. 2012 metais teko nutraukti veiklą dėl finansavimo stokos. Daugelis mokytojų ir šeimų prisiėmė įsipareigojimą tęsti projektą, o kitais metais jį ėmėsi finansuoti savivaldybė. Nuo to laiko projektas gauna finansavimą iš rajono, iš kompanijų ir asmenų, remiančių sociokultūrinį indėlį, kurį šis projektas atneša bendruomenei. Projektas taip pat sulaukė pripažinimo iš svarbių institucijų kultūros ir švietimo srityse. Fundació Carulla įvardino projektą kaip sėkmės istoriją, ir jis laimėjo trečiąjį Mayor Zaragoza prizą socialinėje ir kultūrinėje kategorijoje konkurse, kurį rengia Associació Amigues i amics de la Unesco Tortosa. Projektas taip pat buvo atrinktas kaip CompArte projektas. Ši organizacija remia menines idėjas su įsipareigojimu visuomenei, skleidžiančias Ispanijos meną. Riborquestra bendradarbiaudamas su Cervantes mokykla taip pat laimėjo Carles Capdevila 2020 stipendiją, kurią suteikė laikraštis ARA bei La Caixa fondas už projektą „Tandemas visuotinei teisei į muziką“, remiančiame įtraukumą, laikomą esminiu projekto aspektu.</p> <p>Nors projekto veiklos įprastai vyksta rajone esančiose patalpose, tačiau COVID-19 karantino laikotarpiu projektas sėkmingai persikėlė veikti į internetinę erdvę.</p>
8	Meninė priemonė	<p>A) žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas B) meno kūrimo veikla</p> <p>☐ Tapyba A ☐ B ☐ ☐ Vaidyba A ☐ B ☐ X Muzika A X B X ☐ Skulptūra A ☐ B ☐ ☐ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐ ☐ B ☐ ☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.) ☐ Įvardinkite kitas priemones: _____</p>
9	Medžiagos	Instrumentai, natos, stovai
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/ mokinio tėvai X organizacija/institucija ☐ mokykla ☐ neformali grupė ☐ nevyriausybinė organizacija ☐ kita</p>
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>a. Tikslinės grupės gaunama nauda iš šios gerosios praktikos</p> <p>a. Šis projektas suteikia erdvę</p>

			<p>bendram gyvenimui ir dialogui tarp įvairios kultūrinės kilmės žmonių, kartu gyvenančių tame pačiame rajone. Šiuo projektu puoselėja ma dalyvaujančių vaikų bei jaunimo asmenybės raida. Tai įgalina juos aktyviai dalyvauti pozityviojoje jų bendruomenės raidoje. Jie patiria mokymąsi per aktyvų ir kūrybingą dalyvavimą ir eksperimentavimą. Projektu atskleidžiama nauda, gaunama iš skirtingų kartų atstovų bendravi</p>
--	--	--	--

		<p>mo. Jauni žmonės gauna naudos, gaudami prieigą prie muzikinių instrumentų ir pamokų ir dalyvaudami meniniuose bei kultūriniuose renginiuose ir veiklose. Projektas sustiprina dalyvių savivertę bei sukūrė atvirą įtraukiamą aplinką tarp dalyvių ir jų gyvenamosios erdvės.</p> <p>b.</p> <p>c. b. Poveikis bendruomenei. Socialiniai poveikis</p> <p>d. Riborques tapo dalimi tapatybės rajono, kuriame jis veikia. Tai yra</p>
--	--	---

		<p>erdvė, kurioje kuriami ir puoselėjami socialiniai ryšiai. Projektas sustiprino pasididžiavimą, pasitikėjimą ir bendruomenės jausmą tiek pačioje organizacijoje, tiek ir rajone. Per bendruomeninę muzikos kalbą sustiprėja priklausomybės projektui jausmas. Edukacinės ir muzikinis mokymas atvėrė kelią socialinei transformacijai bendruomenėje bei pridėjo svarų kultūrinį aspektą ir aktualumą bendruomenei.</p>
--	--	--

12	Kokia problema sprendžiama	Kultūrinis iššūkis
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Šiuo projektu suteikiama erdvė sugyvenimui ir dialogui tarp žmonių iš skirtingos kultūrinės bei socioekonominės kilmės ir aplinkos, gyvenančių tame pačiame rajone. Riborquesta, turintis virš 120 narių, yra labai svarbus puoselėjant pagarbą, įtraukumą, toleranciją, tarpusavio priklausomybę, komandinį darbą bei įsipareigojimą Ciutat Vella rajone. Jis atliko esminį vaidmenį kurdamas tapatybės bei priklausymo jausmą tarp dalyvių, kuriuos apjungia gyvenamasis rajonas. Bendrasis įvaizdis bei sustiprinta savivertė buvo sukurti projekto dėka. Suteikiant nemokamas galimybes bei nemokamus instrumentus dalyviams, dalyvavimą projekte buvo galima demokratizuoti taip, kad bet kas, nepaisant žinių ir įgūdžių lygmens, gali groti orkestre.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	<p>e. Šios praktikos rezultate dalyviai turi galimybę lavinti ir tobulinti esminius XXI amžiaus gebėjimus.</p> <p>Kūrybinis mąstymas vykdomas per asmeninę ir grupinę muzikos pamoką. Efektyvios komunikacijos įgūdžiai gerėja per grupinį darbą bei susirinkimą kartu, siekiant kurti orkestrą. Be to,</p>

		išugdoma empatija, kadangi dalyviai iš skirtingų socialinių aplinkų bendradarbiauja ir įgyja geresnį tarpusavio suvokimą bei formuoja darnią bendruomenę.
14	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	a. Daugelis būdų įsitraukti: keleto skirtingų įrankių rinkinys b. Šiose veiklose naudojami įvairūs būdai išreikšti ir paremti mokinių suvokimą
15	Svetainė ir kita kontaktinė informacija:	Riborquesta (2021) https://comusitaria.wixsite.com/riborquesta/ https://www.facebook.com/associacioriborquesta
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Kiek, jūsų nuomone, ši veikla yra svarbi? Ką žinojote apie šį dalyką prieš pradėdami veiklą? Ką išmokote iš dalyvavimo? Kokiais būdais bendradarbiavote su kitais dalyviais? Kaip padėjote vieni kitiems?

1	Pavadinimas	‘Barrios: inclusión social a través del arte’/Rajonai: socialinis įtraukimas per meną
2	Šalis	Ispanija
3	Veiklos organizatoriaus/ šaltinis/ programa	Miesto projektas
4	Įgyvendinimo kontekstas	☒ didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	Tai yra tvarios visuomenės raidos projektas, kuriame ieškoma tapatybės tose srityse, iš kurių ir susiformuoja tam tikros miesto erdvės įvairovė. Susitelkiama į aplinką, kurioje visi dalyviai gali jaustis įtraukti į procesą, o menas naudojamas kaip tarpininkas bendradarbiavimui bei asmenybės vystymuisi. Pirmasis bendrasis tikslas yra skatinti darną bei socialinį įsitraukimą

		<p>grupėse vaikų bei paauglių, kuomet juos pripažįsta kaip bendruomenę ir per jų santykį su kitomis bendraamžių grupėmis. Projektas palengvina gyvenimą kartu, kadangi suvokiama, kad rajonas bei atskiri jį sudarantys sektoriai suformuoja bendruomenę, kurioje atskaitos tašku gali būti meno išgyvenimas, kūrybingumas bei simbolinė išraiška.</p>
6	Aprašas	<p>a. Turinys</p> <p>Ši programa susideda iš veiklų ir dirbtuvėlių sekos, turinčių atskirus tikslus, tokius kaip socialinis meno pobūdis, ypač santykyje su jo teikiamomis galimybėmis kurti socialinį ryšį bei formuoti tapatybę, skatinant jaunimo asmenybės raidą atžvilgiu tokių elementų kaip kūrybingumas, žinių įgijimą bei gebėjimus, įgytus per grupinį darbą. Menas naudojamas kaip priemonė ugdyti įgūdžius, kurie padėtų tobulinti visuomenę per solidarumo veiklą. Taip pat ketinama meno centrą pritraukti arčiau prie visuomenės ir atskirti meno centrus nuo jų kaip elito erdvės įvaizdžio.</p> <p>b. Pagrindiniai etapai</p> <p>Projektas apima žinias ir praktikas, nukreiptas į darnos ir socialinio įtraukimo ugdymą. Šis projektas veikė įvairiose meninėse disciplinose, tokiose kaip tiesioginis eksperimentavimas, manipuliavimas, prisilietimas, žvilgsnis, piešinys ir nuotrauka iš savo aplinkos siekiant pamatyti, kad menas yra kūrybinė minčių, patirčių ir emocijų raiška. Projektas taip pat siūlo eksperimentuoti su transformacija ir iš naujo panaudoto daiktus, dekontekstualizuojant iš anksčiau esantį daiktą ir perkelti jį į meninį pasaulį.</p> <p>Į pagrindines projekto veiklas įeina:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pradinė mažos grupės diskusija apie vieną ar du meno darbus, laikantis Vaizdinio mąstymo strategijų metodikos. Tokiu būdu mokiniai atpažįsta savo gebėjimą būti aktyviais projekto dalyviais, sudaryti grupę, stebėti, klausytis ir aptarinėti temas, susijusias su meno kūrinium. Tokiu būdu bus pašalintos išankstinės nuostatos apie savo sugebėjimą analizuoti meną, o tai yra svarbus elementas plėtojant šį projektą. - Vys dirbtuvėlių seka, kurių metu jie panaudos savo gyvenamąjį rajoną kaip įkvėpimo šaltinį įvairiems meno kūriniais bei kūrybingumo raiškai. - Bus imami interviu su žmonėmis iš savo rajono. - Bus surengta kūrinių paroda, kurioje dalyvauti bus pakviesti ir kaimynai. Kaimynams taip pat bus pasiūlyta pateikti savo meno kūrinių, paremtų gyvenamojo rajono erdve. Tokiu būdu instaliacija išaugs ir laiko, ir dydžio bei stilių erdvėje ir apims įvairius rajono elementus. Šis visuomenės dalyvavimas atspindinti meną ir savąją aplinką yra vienas svarbiausių projekto tikslų.

		<p>c. Teorijos, kuriomis ši praktika paremta</p> <p>Šis projektas panaudoja Vaizdinio mąstymo strategijas, per kurias mokiniai perteikia savo norą ir gebėjimą pristatyti savo mintis, patirti, kaip reikia klausti ir aktyviai klausyti bei pateikti pagrįstus argumentus. Naudodami meninius kūrinius, moksleiviai sužinos apie kitokias perspektyvas, kuriomis pasižymi jų bendraamžiai ir išmoks jas gerbti. Tokiu būdu grupėje išsivystys suvokimas, kad egzistuoja įvairios nuomonės ir įvairus suvokimas. Veiklomis buvo siekiama panaudoti šį metodą, kad suintensyvinti estetinę raidą, stimuliuoti kūrybingumą bei puoselėti gebėjimą išnaikinti išankstines nuostatas, o vietoj to pripažinti savo klaidas ir kritiškai mąstyti.</p>
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės: 8–14 metų amžiaus mokiniai iš 4 skirtingų mokyklų, esančių dviejuose skirtinguose Gran Kanarijos salos sostinės rajonuose.</p> <p>b. Trukmė: 3 mėnesiai, iš kurių: 6 savaitės dirbtuvėlių, 3 savaitės meninių instaliacijų dviejuose rajonuose ir 3 savaitės parodų rengimo San Martín šiuolaikinės kultūros centre.</p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius: 8 dirbtuvėlių sesijos ir po jų vykstančios parodos.</p> <p>d. Mokymo metodika: Tai yra menais paremtas projektas, kuriuo siekiama kurti ir stiprinti socialinę darną bei įtraukimą per kūrybingumą. Projekto metodika apima interaktyvų dalyvavimą bei praktines veiklas, kuriomis jauni žmonės bus įtraukiami atskleisti įkvėpimą, kuris sieja juos su klasiokais, kaimynais ir jų gyvenamuoju rajonu. Mokiniais bus vadovaujama kūrybinių procesų, vykstančių dirbtuvėlėse, metu, kur bus akcentuojamas mokymasis iš bendraamžių partnerių, siekiant įgyti įvairių perspektyvų ir atskleisti įvairovės grožį. Analogiškai bus naudojamos skirtingų kartų metodikos, kurios taikomos imant interviu iš vietinių rajono gyventojų. Tai leistų apsieiti kompetencijomis ir suformuoti autentiškas mokymosi patirtis. Galiausiai eksponatai ir parodos bus panaudoti kaip metodas, įgalinantis mokinius tapti savo mokymosi proceso savininkais. Tuo būdu jie gali dirbti kartu ir skatinti kitus bendruomenės narius įsitraukti ir pasidalinti savo kūryba su savo bendruomene.</p> <p>e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą</p> <p>Šis projektas prasidėjo 2017 metais ir vyko trejus metus iš eilės. Jo sėkmė leido jį toliau tęsti kasmet, kiekvienais metais persikeliant vis į kitą mokyklą ir rajoną. Augantis mokyklų ir bendruomenių susidomėjimas ir noras dalyvauti šiame projekte atspindi teigiamą jo poveikį. Be to, projekto eigoje buvo sukurti interviu ir parodos. Iš bendruomenės įsitraukimo tapo akivaizdu, kad projektas įtraukė skirtingų kartų bendruomenės atstovus ir sustiprino jų socialinį ryšį bei socialinę integraciją per meninių praktikų veiklą.</p>

		<p>COVID-19 pandemija nutraukė pradinį praėjusių metų planą, tačiau projektas sėkmingai prisitaikė ir, laimei, galėjo būti tęsiamas virtualiai.</p> <p>Tikėtina, kad projektą galima modifikuoti ir panaudoti pagrindinės ar vidurinės mokyklos kontekste, įvedant tik minimalius pokyčius (galbūt, pavyzdžiui, pakeičiant meno turinį, kad padaryti projektą aktualesniu vyresnėms amžiaus grupėms).</p>
8	Meninė priemonė	<p>A) žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas B) meno kūrimo veikla</p> <p>X Tapyba A X B X ☐ Vaidyba A ☐ B ☐ ☐ Muzika A ☐ B ☐ ☐ Skulptūra A ☐ B ☐ ☐ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐ B ☐ X Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.) ☐ Įvardinkite kitas priemones: fotografija</p>
9	Medžiagos	Kūrybai tinkamos medžiagos, įskaitant popierių, kreideles, spalvotus pieštukus, kartoną, adatą ir siūlą, filmavimo kameras, bloknotus ir parkerius
10	Kas vadovauja veiklai	☐ konkretus asmuo/ mokinio tėvai ☐ organizacija/institucija ☐ mokykla ☐ neformali grupė ☐ nevyriausybė organizacija X ☐ kita: fondas bei menų muziejus
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>Šio projekto naudingume galima išskirti tris ryškius aspektus:</p> <p>a. 1. Projektas įgalino mokinius (pagrindinę tikslinę grupę) vystyti kaip asmenybes suvokiant, kad aplinka padeda jiems formuoti savo tapatybę. Jie taip</p>

		<p>pat gavo naudos įgydami žinių iš grupinio darbo bei mokydami esi iš savo bendraamžių. Mokiniai dirbo veikdami kartu, suvokdami, kad yra nuomonių įvairovė ir priimdami tarpusavio skirtumus.</p> <p>b. 2. Projektas mokinius skatino dalyvauti platesnės savo rajono bendruomenės erdvėje. Tai jiems suteikė galimybę labiau įvertinti savąją bendruomenę bei pajusti ryšį su gyvenamąja vieta. Susikurdamis pasididžiuojame</p>
--	--	---

			<p>jausmą savo gyvenam ąja erdve, dalyviai buvo skatinami išgyventi solidarum ą bendruom enės kaip visumos viduje, kuomet žmonės apjungia mi kartu per kūrybines praktikas ir savo gyvenam osios vietos įvertinimą. Be to, dialogas tarp skirtingų kartų buvo pradėtas pokalbių procesu, ir mokinių kvietimas, kad kaimynai dalyvautų projekte, dar labiau prisidėjo prie projekto socialinio poveikio.</p>
		<p>3. Meninė patirtis bei kūrybinis mąstymas, kurį pasitelkė šio projekto dalyviai, leido jiems įgyti gebėjimų bei eksperimentuoti su skirtingomis disciplinomis ir priemonėmis. Ši meninė raiška</p>	

		palengvino bendruomeninį gyvenimą pripažįstant bendruomenės įvairovę, visų bendrą erdvę bei galimybę iš tikrųjų tyrinėti ir apmąstyti savo rajono grožį ir suvokti, kaip jis formuoja tapatybės jausmą.
12	Kokia problema sprendžiama	Socioekonominis iššūkis
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Atsižvelgiant į šių jaunų žmonių socialinę, ekonominę ir kultūrinę įvairovę, projektu dalyviai buvo mokomi, kad įvairovė turėtų būti laikoma ne kliūtimi, o veikiau galimybe. Šis projektas pasiūlė inovatyviai žvelgti į tai, kad visi vaikai ir paaugliai patys gali aktyviai dalyvauti kūrybiniame projekte, kuriuo kuriamas įtraukėnis ir socialiai tvirčiau apjungtas rajonas. Dalyviai išmoksta, kaip dirbti kartu, kaip žvelgti į pasaulį iš naujų ir įvairių perspektyvų, o taip pat gauna naudos iš to, kad savo rajone kuria bendruomenės dvasiją.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	Dalyvaudami jauni žmonės sustiprina savo tarpasmeninių santykių gebėjimus. Jie turi galimybę kurti santykius ne tik su bendraamžiais, bet ir su platesnio bendruomenės rato nariais, gyvenančiais tame pačiame rajone. Iš šių ryšių išmokstama efektyvios komunikacijos įgūdžių. Įtraukiami įvairios socioekonominės ir kultūrinės kilmės žmonės, gyvenantys toje pačioje teritorijoje.
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	<ul style="list-style-type: none"> a. Visų dalyvių teisių lygybė; jokios diskriminacijos; b. gėdos primetimo vengimas; c. dalyvavimas; d. kūrybinės raiškos laisvė; e. Įtraukumas. <p>Būtų galima manyti, kad ši praktika laikytina atitinkančia UDL ta prasme, kad ji dalyviams teikia daug įsitraukimo galimybių. Yra įvairių kūrybingumo formų – galima rinktis tarp menų ir rankdarbių, fotografijos ir tapybos bei garsių meno darbų analizės ir aptarimo. Be to, reikia, kad dalyviai pasikviestų kaimynus iš savo gyvenamosios teritorijos ir apklausinėtų juos ir galbūt dar kieno nors, kas tą pokalbį įrašytų arba nufotografuotų. Visi šie elementai įgalina jaunus žmones dalyvauti jiems tinkamiausiu būdu.</p>
16	Svetainė ir kita kontaktinė informacija:	<p>CAAM. (2017). Proyecto Barrios. https://www.caam.net/es/actividades_int.php?n=3897</p> <p>CAAM. (2019). Barrios comienza una nueva aventura. https://caam.net/deaccion/barrios-comienza-una-nueva-aventura/</p> <p>Fundación Disa. (2020). El proyecto 'Barrios' desarrolla actividades en Internet https://www.fundaciondisa.org/salaprensa/noticias/2020/04/24/proyecto-barrios-desarrolla-actividades-internet</p>
EKSPERTŲ INDĖLIS		<p>Kaip jautėtės, atlikdama(s) veiklą?</p> <p>Ką turėjo daryti grupė?</p> <p>Su kokiais iššūkiais susidūrėte šioje veikloje?</p>

Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai	Ar veikla padėjo daugiau sužinoti apie klasiokus ir bendruomenę? Kaip? Kaip išmokus dalykus galima pritaikyti gyvenime?
--	---

6. GEROSIOS PRAKTIKOS, KURIAS PATEIKĖ FUNDATIA EUROED (RUMUNIJA)

Jau anksčiau minėtas *Eurydice tyrimas* (EACEA, 2009) atskleidžia, kad Rumunija ne itin sėkmingai integruoja menų į mokyklos veiklą, tačiau sėkmingai organizuoja bendruomenės lygmens renginius. Jei žvelgsime iš atvirumo bendravimui bei partnerystės su bendruomene perspektyvos, pastaraisiais metais Rumunijos mokyklos žengė svarbių žingsnių, pateikdamos pasiūlymus menininkams ir kultūros darbuotojams, užtikrinsiančius, kad edukaciniai mokinių poreikiai būtų geriau suderinti su jų meniniais poreikiais. Pažymėtina, kad yra galimybė registruotis į duomenų bazę, prieinamą mokykloms, norinčioms siūlyti veiklą pagal programą „Mokykla kitaip“. Suinteresuotosios šalys iš šio pasiūlymo gali pasirinkti tai, kas, jų nuomone, būtų tinkama jų kontekstui. Šiuo metu Rumunijoje vykdoma mokykloje mokymo programų reforma, atsižvelgianti į bendrųjų gebėjimų integravimo perspektyvą, todėl kompetencija tampa „kultūriniu sąmoningumu ir raiška“. Rumunijoje tik du meno dalykai (vaizdiniai menai ir muzika) yra privalomosios mokykloje mokymo programos dalis, o kiti kiti meno dalykai nėra įtraukti į pasirenkamas studijas. Sprendimus, susijusius su tarpdalykiniais ryšiais, priima mokykla.

2009 metų tyrime *Menų ir kultūros mokymas Europos mokyklose* minima, kad mokyklos pasiūlė tokių tarpdalykinių temų, kaip: Rumunų kalba ir literatūra bei muzikinis išsilavinimas, susijęs su literatūrinių tekstų integravimu į muzikos kūrinius; praktiniai gebėjimai ir vaizduojamojo meno ugdymas, susijęs su pradinio ugdymo vaikų dalyvavimu savo mokyklos puošime; konkretaus miesto meno paminklai ir istorinės svarbos vietos; fotografija tarp mokslo ir meno.

2009 metų tyrime *Menų ir kultūros mokymas Europos mokyklose* nacionaliniu lygiu buvo priimta tam tikrų kultūros sričių decentralizavimo strategija, apimanti ir mokyklų ir muziejų bendradarbiavimo plėtrą. Iš tikrųjų, vienas iš veiklos rodiklių, pagal kurį stebimas ir vertinamas šios strategijos įgyvendinimas, yra būtent organizuotų mokyklų grupių apsilankymų muziejuose skaičius. Vietos ir regionų valdžios institucijos reguliariai praneša apie šio rodiklio rezultatus, siekdamas pabrėžti muziejų edukacinę vertę. Rumunijos Švietimo, mokslo ir tyrimų ir jaunimo ministerija parengė „Popamokinės ir mokykloje vykdomos švietimo veiklos plėtros strategiją“, kuri remiasi idėja, kad popamokinė veikla yra naudinga visam ugdymo procesui, o ypač asmeniniam tobulėjimui.

Dar viena nacionalinio lygmens iniciatyva Rumunijoje yra skirta popamokinei veiklai skatinti; bendradarbiavimo protokola, apimanti šį klausimą, artimiausiu metu pasirašys Švietimo, mokslo ir tyrimų ir jaunimo bei Kultūros ir religijų reikalų ministerijos. Šis protokolas sustiprins mokyklų ir muziejų bendradarbiavimą bei palengvins kultūros ir švietimo sričių specialistų keitimąsi patirtimi. Jis sukurs sąsajas tarp mokyklų programų turinio ir muziejų edukacinių paslaugų ir paskatins mokinius dalyvauti muziejuose dirbančių specialistų siūlomose programose.

Švietimo, mokslo ir tyrimų ir jaunimo ministerija kartu su Kultūros ir bendruomenių ministerija bei kitomis švietimo ir kultūros srityse veikiančiomis institucijomis reguliariai organizuoja šventes ir festivalius, kurių metu vyksta kūrybinės dirbtuvėlės ir meniniai renginiai, susiję su architektūros ir dizaino sritimis. Į jų spektrą patenka tokios sritys kaip vaizduojamieji menai, scenos menai, laisvoji kūryba, piešimas ir tapyba, portretai, fotografija, žurnalistika, ikonų menas ir populiarusis menas, žaidimai, sportas, multimedija, modeliavimas, teatras, kinas ir kt. Vienas iš tokio tipo festivalių pavyzdžių yra „CreativFEST“, skirtas vaikų ir jaunimo pasiekimams kūrybos srityje atpažinti ir viešinti. Muziejų naktis ir projektas „Kultūros pasas“ suteikia dalyviams kitų galimybių pažinti meną ir kūrybinę veiklą Rumunijoje.

6.1. Parinktų veiklų pavyzdžiai

Klasika yra fantastika! Pagrindiniai šio renginio tikslai – įdiegti jaunimui meilę muzikai, padaryti klasikinę muziką prieinamą ir ugdyti jaunimą harmonijos ir žmonių tarpusavio supratimo dvasia. Programa orientuota į koncertus ir skatina interaktyvų žiūrovų dalyvavimą. Gyvieji šios programos pasirodymai, kuriuos organizavo George Enescu Filarmonica institutas, buvo skirti jaunimui Bukarešte, kai ji prasidėjo 2012 metais. Programa orientuota į gyvo garso koncertus, kuriuose žiūrovams naudingi konkretūs paaiškinimai. Žiūrovai skatinami dalyvauti (užduodant klausimus ar atsakant į moderatoriaus klausimus, demonstruojant savo sugebėjimus, išreiškiant jausmus per piešinius, mėgdžiojimą ar šokį klausantis muzikos). Pagrindinė šio projekto idėja yra tai, kad muzika stiprina koncentraciją, atmintį, gyvenimo

džiaugsmą, toleranciją, gerovę ir motyvaciją būti geresniu žmogumi. Ji stimuliuoja kalbinį, muzikinį, loginį vaizdinį ir tarpasmeninį intelektą.

Alecart segmentas FILIT renginyje (*Tarptautinis Jasų literatūros ir vertimų festivalis*). Žurnalas „Alecart“ nuo 2008 metų publikuoja jaunimo nuomones įvairiomis temomis (įtraukumas, įvairovė, gyvenimas, bendruomenės jausmas, pasiekimai, laimingumas ir nelaimingumas, gerovė) ir jaunimo literatūros kūrinius. Renginio FILIT tikslas – populiarinti jaunuosius talentus ir jų literatūrinę kūrybą, ugdyti jaunų žmonių kūrybinio ir kritinio mąstymo įgūdžius, ugdyti jaunesiems dalyviams meilę knygai ir skaitymui. Renginys ugdo ir padeda jaunimui atrasti savo balsą visuomenėje ir visapusiškai prisidėti prie jos tobulėjimo.

Be to, mokytojai projekte suvokiami kaip partneriai (ir pagalbininkai), o tai įgalina mokinius aktyviai inicijuoti ir sėkmingai įgyvendinti visus planus. Alecart tapo ugdymo modeliu, kuriame atsižvelgiama ne tik į mokinių akademinį rezultatą, bet ir į jų emocinį, socialinį, kultūrinį ir dvasinį tobulėjimą. Tai padeda mokiniams stiprinti savo savigarbą, pasitikėjimą savimi ir gerovę bei ugdyti gilią meilę mokymuisi visą gyvenimą įvairiuose socialiniuose, kultūriniuose ir švietimo kontekstuose. Alecart skatina mokinius tyrinėti ne tik literatūrinius tekstus, bet ir šiuolaikines socialines problemas (įtraukumą, įvairovę, daugiakultūriškumą). Alecart sesijos suteikė mokiniams pamokų apie įtraukumą, įvairovę ir daugiakultūriškumą.

6.2. Mokymo vertinimas ir/arba poveikis

Šios veiklos gali būti naudojamos pamokose siekiant skatinti mokinių gerovę kuriant meną. Medžiaga skatina meno specialistų (muzikų) ir mokytojų bendradarbiavimą. Šia veikla siekiama stiprinti koncentraciją, atmintį, gyvenimo džiaugsmą, toleranciją, gerovę ir motyvaciją būti geresniu žmogumi. Ji stimuliuoja kalbinį, muzikinį, loginį vaizdinį ir tarpasmeninį intelektą.

Suteikdamas mokiniams galimybę inicijuoti, įgyvendinti ir diskutuoti apie visas savo veiklas, projektas taip pat gerina ir mokinių bendravimo įgūdžius.

6.3. Detalus pasirinktų veiklų aprašymas

1	Pavadinimas	Klasika yra fantastika! (Clasic e fantastic)
2	Šalis	Rumunija
3	Veiklos organizatoriai/ šaltinis/ programa	Nacionaliniai projektai
4	Įgyvendinimo kontekstas	X didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	Pagrindiniai šio renginio tikslai – įskiepyti jaunimui meilę muzikai, padaryti klasikinę muziką prieinamą ir ugdyti jaunimą harmonijos ir žmonių tarpusavio supratimo dvasia.
6	Aprašas	<p>Turinys</p> <p>Ši programa orientuota į koncertus ir skatina interaktyvų publikos dalyvavimą juose. Programą planuojama transliuoti nacionaliniu mastu, kad ji taptų prieinama didesniai skaičiui moksleivių. Pandemija tai paspartino, ir renginys buvo perkeltas į internetą. Nuo programos pradžios buvo rengiami gyvi renginio pasirodymai, kuriuos organizavo George Enescu Filarmonica institutas. Jie buvo skirti jaunimui ir vyko Bukarešte. Programa orientuota į gyvus koncertus, kuriuose publika gauna naudos iš konkrečių paaiškinimų ir yra skatinama dalyvauti (užduodant klausimus ar atsakant į moderatoriaus klausimus, demonstruojant savo jausmus piešiniais, mimifikuojant ar šokant klausantis muzikos).</p>

[illegible]

		☐ nevyriausybinių organizacija ☐ kita
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>Koncertai pasižymi aukštu lygiu, o kiekvieną muzikos kūrinį lydintys paaiškinimai yra naudingi ir suteikia mokiniams įžvalgų apie muzikinį pasaulį ir prie jų priartina klasikinę muziką. Mokytojai gali naudotis svetaine, joje esančiais įrašais ir straipsniais savo pamokose, kad sukurtų malonią nuotaiką ir sustiprintų mokinių gerbūvį, paskatintų mokinius klausytis aukšto lygio koncertų, analizuoti garsių menininkų pasirodymus ir suprastų kontekstą, kada jie buvo sukurti.</p>
12	Kokia problema sprendžiama	Socialinis iššūkis
13	Kaip sprendžiama ši problema?	<p>Medžiaga gali būti naudojama pamokose siekiant skatinti mokinių gerovę kuriant ir pritaikant meną. Medžiaga skatina meno specialistų (muzikų) ir mokytojų bendradarbiavimą. Muzikos vaidmuo mūsų gyvenime: muzika stiprina koncentraciją, atmintį, gyvenimo džiaugsmą, toleranciją, gerą savijautą ir motyvaciją būti geresniu žmogumi. Ji stimuliuoja kalbinį, muzikinį, loginį vaizdinį ir tarpasmeninį intelektą.</p>
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	<p>Kūrybiškumas ir inovatyvumas Bendradarbiavimas ir komunikacija Komandinis darbas Pasaulinis ir kultūrinis sąmoningumas Tarpasmeninių santykių įgūdžiai</p>
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	Šioje veikloje naudojama daugybė būdų išreikšti ir paremti mokinių suvokimą
16	Svetainė ir kita kontaktinė informacija:	<p>Filarmonica George Enescu (gegužės 5). Clasic e fantastic. https://www.clasicefantastic.ro/ https://www.facebook.com/clasicefantastic/ Filarmonica George Enescu (gegužės 5). Clasic e fantastic. https://www.youtube.com/channel/UCH7X-X4enyZtZKv_whe1qtw</p>
EKSPERTŲ INDĖLIS		<p>Ką Muzika reiškia mokiniams? Ar kalbėjote apie tai su savo mokiniais? (Kaip muzika paskatina juos jaustis? Koks muzikos kūrinys jiems padarė įtaką? Kaip?) Ar jiems patinka klausytis klasikos koncertų? Ar jie yra susidūrę su klasikine muzika? Ar naudojate muziką pamokose su mokiniais? Kaip? Ar muzika padeda studentams? Kaip? Ar pastebėjote, kad pasikeitė jūsų mokinių elgesys, motyvacija ir supratimas?</p>
Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		

1	Pavadinimas	Alecart segmentas FILIT renginyje (vaikų sekcija)
2	Šalis	Rumunija

3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	Nacionaliniai projektai
4	Igyvendinimo kontekstas	X didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	<p>Žurnalas FILIT ugdo ir padeda jaunimui atrasti savo balsą visuomenėje ir visapusiškai prisidėti prie asmenybės tobulėjimo.</p> <p>Renginio FILIT tikslas – skatinti jaunuosius talentus ir populiarinti jų literatūrinius kūrinius, ugdyti jaunų žmonių kūrybinius ir kritinio mąstymo įgūdžius, ugdyti jaunesiems dalyviams meilę knygai ir skaitymui.</p>
6	Aprašas	<p>Alecart yra projektas ir veiklos kryptis, kurią inicijavo grupė jaunuolių ir jų literatūros mokytojų iš keleto Jasų (miestas Rumunijoje) vidurinių mokyklų, pasižymintis dideliu veiklos įdirbiu. Dalyvavimas grupės veikloje nemokamas. Ši veikla ugdo jaunimą ir padeda atrasti savo balsą visuomenėje ir visapusiškai prisidėti prie jos tobulėjimo. Alecart žurnalas nuo 2008 metų publikuoja jaunų žmonių nuomones įvairiausiomis temomis (įtraukimas, įvairovė, gyvenimas, bendruomenės jausmas, pasiekimai, laimingumas ir nelaimingumas, gerovė) ir jaunimo literatūros kūrinius. Žurnalas laikui bėgant tapo nacionalinis ir yra skirtas visiems mokiniams. Grupė yra FILIT kultūros renginio partnerė, kuri nuo 2019 metų kuria specialią vaikams/mokiniams skirtą skiltį, kurioje Alecart kasmet svariai prisideda. Renginio FILIT tikslas – garsinti jaunuosius talentus ir jų skleisti jų literatūrinius kūrinius, ugdyti jaunų žmonių kūrybinius ir kritinio mąstymo įgūdžius, ugdyti jaunesiems dalyviams meilę knygai ir skaitymui. Mokiniais suteikiama galimybė susitikti su rašytojais ir poetais, taip pat paskaityti ir savo pačių kūrinius.</p> <p>Alecart yra projektas ir veiklos kryptis, kurią inicijavo jaunuolių ir jų literatūros mokytojų grupė iš keleto Jasų (miestas Rumunijoje) vidurinių mokyklų, pasižymintis dideliu veiklos įdirbiu. Dalyvavimas grupės veikloje nemokamas. Ši veikla ugdo jaunimą ir padeda rasti savo balsą visuomenėje ir visapusiškai padeda prie jos tobulėjimo. Alecart žurnalas nuo 2008 metų publikuoja jaunų žmonių nuomones, siūlantis temomis (įtraukimas, įvairovė, gyvenimas, bendruomenės jausmas, pasiekimai, laimingumas ir nelaimingumas, gerovė) ir jaunimo literatūros kūrinius. Žurnalas laikui seniai tapo nacionalinis ir yra skirtas visiems mokiniams. Grupė yra FILIT kultūros renginio partnerė, kuri nuo 2019 metų kuria specialią vaikams/mokiniams skirtą skiltį, kurioje Alecart kasmet svariai patikrina. Renginio FILIT tikslas – garsinti jaunuosius talentus ir jų skleisti jų literatūrinius kūrinius, ugdyti jaunų žmonių kūrybinius ir kritinio mąstymo įgūdžius, ugdyti jaunesiems dalyviams meilę knygai ir skaitymui. Mokiniais suteikiama galimybė susitikti su rašytojais ir poetais, taip pat paskaityti ir savo kūrinius.</p>

		<p>Projektas ypač patrauklus jauniems žmonėms, nes skatina juos atrasti savo balsą visuomenėje ir visapusiškai prisidėti prie jos plėtros. Antra, mokytojai projekte suvokiami kaip partneriai (ir pagalbininkai), o tai mokiniams leidžia aktyviai inicijuoti ir sėkmingai įgyvendinti visus planus. Alecart tapo ugdymo modeliu, kuriame atsižvelgiama ne tik į mokinių akademinį rezultatą, bet ir į jų emocinį, socialinį, kultūrinį ir dvasinį tobulėjimą. Juo siekiama išnaudoti mokinių potencialą dalyvauti, siekti tikslų ir mėgautis tuo, ką jie daro. Tai tapo vieta, kur mokiniai randa saviraiškos būdą (eilėraščiai, dienoraščiai, apžvalgos, apsakymai, piešiniai ir t.t.) ir kur vertinamas kiekvieno mokinio indėlis. Tai padeda mokiniams sustiprinti savigarbą, pasitikėjimą ir gerovę bei ugdyti gilią meilę mokymuisi visą gyvenimą įvairiuose socialiniuose, kultūriniuose ir švietimo kontekstuose. Alecart skatina mokinius tyrinėti ne tik literatūrinius tekstus, bet ir šiuolaikines socialines problemas (įtraukumą, įvairovę, daugiakultūriškumą). Alecart sesijos suteikė mokiniams pamokų apie įtrauktį, įvairovę, daugiakultūriškumą. Alecart darbotvarkė apima daugybę veiklų, kurių sėkmę grindžiama bendrai sutartais veiksmų planais: šiuolaikinių meno laimėjimų analizė, kūrybinių rašymų (apsakymais ir eilėraščiais), bendruomeninė ir labdaringa veikla (į tai įeina ir pasakojimo ar skaitymo garsiai seansai mažesniems vaikams ir vaikams su specialiaisiais poreikiais), tinklaraščiai apie svarbius reikinius (susitikimai su rašytojais ir poetais ir t.t.), knygos, literatūrinės knygų ir filmų apžvalgos arba susitikimai su šalies ir užsienio rašytojais. Mokiniai pradeda veiklas, jas įgyvendina ir diskutuoja apie savo veiklų sėkmes.</p>
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės – jaunimas b. Trukmė - 5 dienos c. Sesijų/veiklų skaičius -7 d. Mokymo metodika - šiuolaikinių meno laimėjimų analizė, kūrybinis rašymas (apsakymai ir eilėraščiai), bendruomeniniai ir labdaros darbai (pvz., pasakojimas ir skaitymo balsu seansai mažesniems ir specialiųjų poreikių turintiems vaikams), tinklaraščiai apie svarbiausius įvykius (susitikimai su rašytojais ir poetais ir t.t.), knygų skaitymas, literatūrinės knygų ir filmų apžvalgos. e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą: -</p> <p>Pandemijos laikotarpiu festivalis nebuvo rengiamas.</p>
8	Meninė priemonė	<p>A) žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas B) meno kūrimo veikla</p> <p>☒ Tapyba A ☐ B ☒ ☐ Vaidyba A ☐ B ☐</p>

		☐ Muzika A ☐ B ☐ ☐ Skulptūra A ☐ B ☐ ☒ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☒ B ☒ ☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.) ☒ Įvardinkite kitas priemones: susitikimai su rašytojais ir poetais
9	Medžiagos	Renginių aprašymas, blogai, eilėraščiai, novelės, piešiniai.
10	Kas vadovauja veiklai	☐ konkretus asmuo/ mokinio tėvai ☒ organizacija/institucija ☐ mokykla ☐ neformali grupė ☐ nevyriausybinė organizacija ☒ kita
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	Žurnalo straipsniai ir novelės bei eilėraščiai yra aukštos kokybės; jie rodo sektiną pavyzdį mokiniams. Svetainėje skelbiama medžiaga skatina mokinių gerbūvį, skatina jaunų žmonių iniciatyvas ir ugdo pasitikėjimą švietimu bei jo vertybėmis. Suteikdamas studentams galimybę inicijuoti renginius, juos įgyvendinti ir diskutuoti apie visas savo veiklas, projektas taip pat pagerina mokinių bendravimo įgūdžius.
12	Kokia problema sprendžiama	Socialinis iššūkis
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Projekto medžiaga skatina mokinių gerovę kuriant meną; mokinių apsakymai ir eilėraščiai publikuojami internetiniame žurnale, turinčiame daug skaitytojų. Projekto metu sukurta medžiaga puoselėja mokinių gebūvį. Alecart veikla skatina kūrybiškumą, kultūrą ir tarpkultūrinį dialogą; taip pat lavinamas kalbinis, vaizdinis ir tarpasmeninis intelektas.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	Komandinis darbas Kūrybiškas mąstymas Problemų ir uždavinių sprendimas Pasaulinis ir kultūrinis sąmoningumas Empatija Tarpasmeninių santykių įgūdžiai
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	Veikloje naudojama daug įvairių būdų perteikti koncepcijas ir naujas mintis.
17	Svetainė ir kita kontaktinė informacija:	Alecart. (gegužės 5). Alecart. https://alecart.ro/despre/ https://www.facebook.com/filit.iasi/
EKSPERTŲ INDĖLIS		Buvo pateikti šie klausimai skatinant tikslinės grupės grįžtamąjį ryšį ir refleksiją
Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Kaip manote, kodėl Alecart modelis tapo sėkmingu? Kaip manote, ar šie mokiniai atrado savo balsą visuomenėje? Kaip pritaikytumėte šį modelį savo klasėje?

7. GEROSIOS PRAKTIKOS IŠ PADUJOS UNIVERSITETO (ITALIJA)

Italijoje pagal įstatymus mokyklos privalo parengti ugdymo planą (Piano dell'offerta Formativa), kuriame turi būti pasirenkamos papildomos meninės veiklos, kuriose tos mokyklos mokiniai galėtų dalyvauti popamokiniu metu. Vykdamas projektą „Scuole aperte“ (Atviros mokyklos), kiekviena mokykla ar mokyklų tinklas gali pretenduoti į Švietimo ministerijos finansavimą meninei veiklai. Daugumoje Europos šalių menų mokytojai specialistai, net jei jie ir buvo rengiami kaip profesionalūs menininkai pagal nuoseklų mokytojų rengimo modelį, tam tikru metu taip pat būtina dalyvauti profesionalaus mokytojo apmokymuose. Tai reiškia, kad tam, kad būtų galima dėstyti bendrojo lavinimo valstybinėse mokyklose (ir ne tik popamokinėse klasėse, kuriose profesionalūs menininkai turi teisę dalyvauti kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Graikijoje, Italijoje, Suomijoje, Slovakijoje ir Slovėnijoje), profesionalūs menininkai taip pat būtinai turi baigti profesionalių mokytojų rengimo kursus.

Kai kurios šalys (Čekija, Prancūzija, Italija, Portugalija, Slovėnija ir Jungtinė Karalystė) turi įstatymų nustatytas rekomendacijas mokykloms ir kitoms organizacijoms, susijusias su popamokinės meninės veiklos teikimu. Italijoje menų mokytojams skirtoje tęstinės profesinės raidos veikloje daugiausia dėmesio skiriama teatrui ir ypač muzikai.

Italijos menas per šimtmečius paveikė keletą pagrindinių kryptų ir išugdė daugybę puikių menininkų – dailininkų, architektų ir skulptorių, todėl Italija užima svarbią vietą tarptautinėje meno scenoje. Visuomenei skirtos meno galerijos, muziejai ir parodos. Italijoje yra daugiausia UNESCO pasaulio paveldo objektų (58), o tai yra daugiau nei bet kurioje kitoje pasaulio šalyje. Visus šiuos objektus galima aplankyti per Muziejų naktį, kuri Italijoje vyksta nuo 2005 metų. Italijoje yra 4 Europos Kultūros sostinės: Florencija, Bolonija, Genuja ir Matera.

Italijos kultūros institutai (kurių Italijoje yra apie 100) yra įsipareigoję ne tik saugoti ir puoselėti istorinius dokumentus, bet ir saugoti ir skleisti tų dokumentų turinį, kitaip tariant, išsaugoti ir skleisti italų kultūrinę atmintį. Jie taip pat yra labai įsitraukę į naujoviškų mokymosi modelių supratimą ir plėtojimą, o ypač į tas galimybes, kurios atnaujina istorijos mokymą (tai turima omeny daugeliu prasių: socialiniu, ekonominiu ir politiniu požiūriu).

Pasak statista.com, kultūros plėtros skatinimas yra dalis 12 pagrindinių Italijos Respublikos Konstitucijos principų. 1985 metais, siekdama paremti meno ir kultūros pramonę, Italijos vyriausybė įsteigė scenos menų fondą „Fondo Unico per lo Spettacolo“ (FUS). Kultūros ir kūrybinės produkcijos sistema suskirstyta į septynis sektorius: architektūra ir dizainas, komunikacija, muzika ir audiovizualinis sektorius, knygų, spaudos ir leidybos, vaizdo žaidimų ir programinės įrangos, muziejų ir panašių kultūros įstaigų bei scenos meno skyriai.

Santovito (2017) mini, kad kultūros ir kūrybinės industrijos Italijoje užima trečią vietą profesinės veiklos požiūriu po statybų sektoriaus ir maitinimo bei viešbučių pramonės. Dėl svarbaus intelektualinio indėlio kūrybinė industrija pasižymi didele žmogiškojo kapitalo koncentracija.

Per pastaruosius kelerius metus kai kurie projektai buvo puoselėjami įvairiuose Italijos regionuose, siekiant paremti augančias kūrybines industrijas. Tarp pavyzdžių paminėtini Incredibol!, Rome Provincia Creativa, Agenzia Campania Innovazione.

Remiantis Europos kultūros darbotvarkė, vienas iš pagrindinių sėkmės elementų atrodo gebėjimas identifikuoti kai kuriuos bendruomenės atstovus, kurie gali nutiesti tiltą tarp bendruomenės ir institucijos, taip pat pagrindinę konkrečios institucijos auditoriją, dirbančią kaip tarpininkai ir ambasadoriai.

Neseniai atliktame tyrime, kuriame buvo tiriami Italijos kultūros ir gerovės projekto duomenys, nustatyta, kad prieiga prie kultūros yra antras pagal svarbą psichologinės subjektyvios gerovės veiksnys po sveikatos problemų ir netgi pranoksta tokius veiksnius kaip profesija, amžius, pajamos ir išsilavinimas (Grossi ir kt., 2010 ir 2012 m.).

7.1. Parinktų veiklų pavyzdžiai

Molio forma – tai yra veikla, remianti molio – medžiagos, bylojančios apie žmonijos istoriją – tyrinėjimą. Molis siūlomas įvairiais „gyvenimo etapais“ – nuo drėgno iki sauso. Jis susmulkinamas ir sumalamas į miltelius, suliejamas su vandeniu, vėl atgyja ir grįžta į savo plastiškumą. Tai pavyzdys, kaip sujungti tarpdisciplininius tyrinėjimus ir žinias, kuriant mokymosi strategijas ir naujas žinių formas. Šis užsiėmimas apima įvairias išraiškos priemones, ypatingą dėmesį skiriant neverbalinei ir tarpininkavimo veiklai, kad ji

būtų prieinama visiems, o ypač mokiniams, kuriems gali iškilti kalbos raidos ir veikimo apribojimai ar kurie yra pažeidžiami dėl kitų priežasčių.

The Ray of Light – tai programa, skelbianti, kad šviesa ir šviesos reiškiniai yra durys, vedančios į pasaulio atradimą ir pažinimą. Juos galima tyrinėti naudojant „klasikinį“ matomos šviesos diapazoną, kuris gali būti suskirstytas į spalvas, bet taip pat ir per nematomą spektrą, pavyzdžiui, per infraraudonuosius ir ultravioletinius spindulius. Ši veikla skatina požiūrį į tikrovę ir žinių plėtojimą bei įprasmina žmonėms įgimtą mokslinį mąstymą. Tai padeda generuoti naujas idėjas, keisti perspektyvą, sugalvoti ką nors naujo ir remtis kitomis idėjomis. Šių priemonių svarba yra remti mokymąsi, susijusį su sudėtingu mokslinio pobūdžio turiniu, kuris vėliau, paauglystėje, mokinio bus pripažįstamas kaip svarbi gyvenimo dalis.

7.2. Mokymo vertinimas ir/arba poveikis

Užsiėmimo „Molio forma“ dalyviai atranda sąlyčio su Terra – žeme – galią, molį įvairiai formuodami, suteikdami jam plastiškumo, dėliodami sluoksniais ir struktūromis, kuriose gausu kietųjų dalelių ir tuštumų, kurdami sudėtingas įvairių spalvų kompozicijas ir formas.

Šviesos spindulys siūlo kūrybišką vaikų įsitraukimą, reikšmingumo jausmą ir pasitenkinimą asmeniniais pasiekimais, lavina vaizduotę, ugdo meilę kalbai ir kalbėjimui žodžiu.

7.3. Detalus pasirinktų veiklų aprašymas

1	Pavadinimas	<i>Šviesos spindulys</i>
2	Šalis	Italija
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	Nacionaliniai projektai
4	Įgyvendinimo kontekstas	x didmiestis x smulkus miestas x kaimas
5	Veiklos tikslai	<ul style="list-style-type: none"> Teikiama pirmenybė realistiško požiūrio ir žinių plėtrai Prasmės suteikimas ir didesnė laisvė moksliniam mąstymui, kuris yra įgimtas žmoguje
6	Aprašas	<p>a. Įgyvendintų meninių veiklų turinys: Šviesa ir šviesos reiškiniai yra durys, vedančios į pasaulio atradimą ir pažinimą. Jos galima tyrinėti „klasikiniame“ regimosios šviesos diapazone, kurį galima išskaidyti į spalvas, tačiau taip pat galima stebėti ir nematomąjį spektrą, pavyzdžiui, infraraudonuosius ir ultravioletinius spindulius.</p> <p>b. Pagrindiniai etapai <i>Apšviestieji</i>: kontekstai sutelkiami aplink žinių konceptą arba problemą. Siūlomi įvairūs įrankiai, medžiagos, klausimai, susitikimai ir prieigos taškai. Jie tyrinėtojus veda ne prie vieno sprendimo, tačiau daugelį skirtingų kelionių padaro įmanomomis bei yra itin palankios bendravimui bei grupinio mokymosi organizavimui.</p> <p>c. Užduotis: Naudojant skirtingų „kalbų“ priemones – žodžius, piešinius, garsus, konstrukcijas bei vaizdines kompozicijas – sukurti ir patikrinti hipotezes ir teorijas.</p> <p>d. Teorijos, kuriomis praktika paremta: Tyrimas, rezultatų sklaida ir ugdančioji patirtis, kur vaizduotė, fantastinis elementas bei pasakojimo forma perteikti paaiškinimai bei interpretacijos harmoningai siejasi su labiau moksliniais ir logika paremtais procesais.</p>

7	Igyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės: <i>pagrindinės mokyklos mokiniai</i></p> <p>b. Trukmė: <i>60 minučių</i></p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius: <i>popamokinė veikla bendruomenės centruose</i></p> <p>d. Mokymo metodika: <i>multimedijos mokymasis</i></p> <p>e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą: <i>XXI amžiaus kompetencijų anketa (Mancinelli, 2020)</i></p>
8	Meninė priemonė	<p>A) <i>žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas</i></p> <p>B) <i>meno kūrimo veikla</i></p> <p>x Tapyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Vaidyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Muzika A ☐ B ☐</p> <p>☐ Skulptūra A ☐ B ☐</p> <p>X Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐</p> <p>B x</p> <p>X Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.)</p> <p>☐ Įvardinkite kitas priemones:</p>
9	Medžiagos	Piešinių, garsų ir vaizdo darinių rinkinys
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/ mokinio tėvai x</p> <p>organizacija/institucija</p> <p>X mokykla ☐ neformali</p> <p>grupė</p> <p>☐ nevyriausybinė organizacija</p> <p>☐ kita</p>
11	Nauda ir rezultatai	<p>Kūrybinis vaikų įtraukimas</p> <p>Reikšmingumo ir pasitenkinimo jausmas dėl asmeninių pasiekimų</p> <p>Vaizduotės plėtra ir meilės kalbai ir kalbėjimui ugdymas</p>
12	Kokia problema sprendžiama	<i>Kognityvinis iššūkis</i>
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Atvirumas skirtumams bendravimo procese naudojant skirtingas kalbas ir išryškinant galimybę, kad kiekvienas dalyvis rastų savąjį būdą, kaip imtis užduoties.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	<p>Kūrybinis mąstymas: generuojamos naujos idėjos, keičiama perspektyva, sugalvojama kažkas naujo, remiamasi kitomis mintimis.</p> <p><i>Be to:</i></p> <p>Problemų ir uždavinių sprendimas: žvelgiant į uždavinį, atskleidžiamos įvairios galimybės, kaip tą uždavinį spręsti. Pateikiami skirtingų variantų pliusai ir minusai.</p> <p>Tarpasmeninių santykių gebėjimai: bendradarbiavimo įgūdžių lavinimas ieškant geriausio sprendimo</p>
15	Universalaus dizaino mokslai kaip	<p>a. <i>Pasiūlyta daug būtų atvaizduoti sąvokas</i></p> <p>b. <i>Yra daug būdų išreikšti sprendimą: dalyviai gali naudoti žodines, piešinių ir vaizdines priemones</i></p>

	kertinis principas	<i>c. Yra daug būdų, kaip įtraukti mokinius: suteikiami keli skirtingi įrankiai, ir dalyviai turi pasirinkti tuos, kurie juos labiau motyvuotų</i>
16	Svetainė ir kita kontaktinė informacija:	<i>Paremta programomis, kurias įgyvendino Reggio Children</i> Reggio Children yra sertifikuotas edukacinis pagalbininkas pagal tarptautinius standartus UNI ISO 9001:2015 profesinės raidos edukacinės veiklos kūrimui ir teikimui. atelier@reggiochildren.it
	EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai	Kiek buvo pasiūlyta skirtingų būdų įgyvendinti veiklą? Išvardinkite, ką pasirinkote jūs ir kiti dalyviai. Ar supratote savo užduotį? Ar radote būdą atlikti užduotį? Kaip paaiškintumėte, kas nutiko? Kiek skirtingų pasiūlymų buvo pateikta veiklos eigoje? Ką būtent pasiūlėte jūs? Ko išmokote?

1	Pavadinimas	Molio forma
2	Šalis	Italija
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	Nacionaliniai projektai
4	Įgyvendinimo kontekstas	x didmiestis x smulkus miestas x kaimas
5	Veiklos tikslai	<ul style="list-style-type: none"> • Mąstymo lanksčiu būdu lavinimas, kaitaliojimas tarp skaitmeninio ir analoginio formatų, tarp abstraktybės ir konkretybės, virtualiojo darbo ir amatininko darbo • Integruojamos kalbos
6	Aprašas	<p>1. Įgyvendintų meninių veiklų turinys: <i>skatinamas molio tyrinėjimas. Molis yra medžiaga, pasakojanti žmonijos istoriją. Molis pateikiamas „skirtingomis gyvenimo fazėmis“: nuo drėgno iki sauso. Jis traiškomas ir paverčiamas į miltelius, susitinka su vandeniu, vėl atgyja ir atgauna gebėjimą būti plastišku.</i></p> <p>2. Pagrindiniai etapai: Rankos klausos, stebi ir atlieka veiksmus. Į rankas patekęs molis subtiliais gestais padalinamas, į jį maloniai įsispaudžiant pirštams. Tuomet molis apdorojamas kumščiu delnu ir pirštų galiukais. Eksperimentuojama su vertikaliu ir bandoma subalansuoti įvairius tūrius.</p> <p>a. Molis siūlomas kartu su įvairiomis atramos priemonėmis – medinėmis įvairių formų ir dydžių lentomis, atspindinčiais paviršiais, metalu ir plastmase. Įvairių paviršių pagrindais. Skirtingų paviršių pagrindai leidžia skirtingai pakreipti veiklą ir gali tapti junginiu</p>

		<p>naujai pradžiai, kurie gali tapti įdomia formele gaminti naujiems elementams.</p> <p>b. Dideli darbo stalai suteikia galimybę naudoti tradicinius įrankius įpjovimams, tuštumų sudarymui ar paviršiaus lyginimui bei kitiems neįprastiems įrankiams – tokiems kaip makaronų pjaustyklei, bulvių malimo mašinai ar ledų maišeliui. Be to, naudojami prožektoriai, lęšiai ir mikroskopai sujungti su kompiuteriu. Taip galima patekti į medžiagos slapčiausias ir mažiausiai įtikėtinas struktūras visiškai naujoviškais būdais.</p> <p>Įmanoma vienu metu dirbti iš karto keliais reprezentacijos lygmenimis</p> <p>3. Teorijos, kuriomis praktika paremta: Tarpdisciplininiai tyrimai derinami su praktiniais gebėjimais, kuriamos mokymosi strategijos ir naujos žinių formos.</p>
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės: <i>pagrindinės mokyklos mokiniai</i></p> <p>b. Trukmė: <i>60 minučių</i></p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius: <i>popamokinė veikla bendruomenės centruose</i></p> <p>d. Mokymo metodika: <i>multimedijos mokymasis</i></p> <p>e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą: XXI amžiaus kompetencijų anketa (Mancinelli, 2020)</p>
8	Meninė priemonė	<p>A) <i>žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas</i></p> <p>B) <i>meno kūrimo veikla</i></p> <p>☐ Tapyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Vaidyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Muzika A ☐ B ☐</p> <p>X Skulptūra A ☐ B X</p> <p>☐ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐</p> <p>B X</p> <p>X Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.)</p> <p>☐ Įvardinkite kitas priemones:</p>
9	Medžiagos	<p>Įvairių formų ir dydžių medinės lentos, atspindintys paviršiai, metalai ir plastmasė;</p> <p>Makaronų pjaustyklė, bulvių malimo įranga, ledo maišeliai, žibintuvėliai, lęšiai, mikroskopai, susieti su kompiuteriais.</p>
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/ mokinio tėvai</p> <p>organizacija/institucija</p> <p>X mokykla</p> <p>grupė</p> <p>☐ nevyriausybinė organizacija</p> <p>☐ kita</p>

11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	Tikslinės grupės gaunama nauda iš šios gerosios praktikos Dalyviai atranda kontakto su žeme jėgą. Jie žemę formuoja įvairiais būdais ir sukuria tarytum tam tikrą plastiškumo abėcėlę, kurioje yra sluoksniai ir vertikalūs skyriai, o struktūrose gausu kietosios medžiagos ir tuštumų. Kuriamos sudėtingos kompozicijos bei įvairių spalvų formos.
12	Kokia problema sprendžiama	Kognityvinis iššūkis
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Suteikiama įvairių būdų išreikšti savo įgūdžius. Taip remiamas pozityvus savęs suvokimo jausmas bei sustiprinamos asmeninės stiprybės.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	<div>a.</div> <div>b.</div>

15	Universalus dizaino mokslai kaip kartinis principas	Naudojama daug reprezentacijos priemonių vienu metu.
16	Svetainė ir kita kontaktinė informacija:	<i>Paremta programomis, kurias įgyvendino Reggio Children</i> Reggio Children yra sertifikuotas edukacinis pagalbininkas pagal tarptautinius standartus UNI ISO 9001:2015 profesinės raidos edukacinės veiklos kūrimui ir teikimui. atelier@reggiochildren.it
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Ką supratote? Kokius meninius gebėjimus aptikote savyje? Kaip juos patobulinate nuo veiklos pradžios? Ką sužinojote apie save? Ką galite padaryti ateityje, kad labiau treniruoti šiuos gebėjimus ir juos patobulinti?

8. SANTRAUKA

Susidaro įspūdis, kad pagrindinis Europos bendruomenių meninio ugdymo tikslas yra pripažinti šios disciplinos svarbą ir padidinti jos dalį mokyimo programoje.

Šiuolaikinė visuomenė vis labiau įvertina kūrybinę pusę ir individo gebėjimą reikštis per vertybių modelį, kurį ši visuomenė propaguoja ir laiko veiksmingu, palaikant aktyvaus pilietiškumo ugdymą. Šis modelis apima ir asmeninio gėrio kiekvienam asmeniui, ir naudingumo visuomenei dimensiją, pripažįstant kūrybinių industrijų indėlį į ekonominę gerovę.

Menai ir kultūra yra reikšmingi kasdienio gyvenimo komponentai, suteikiantys galimybę įgyti žinių, formuoti įgūdžius ir nuostatas bei lavinti vaizduotę.

Pagrindinis XXI amžiaus raštingumo bruožas yra gebėjimas suprasti ir bendrauti tiek verbaliniu, tiek ir neverbaliniu būdu. Kultūrinis raštingumas leidžia suprasti save ir kitus kultūriniame kontekste.

Menas ir meninis išsilavinimas padeda visiems gyventojams įgyti reikiamų įgūdžių, kurių reikia XXI amžiuje. Visų sektorių darbdaviams reikalingi kūrybingi, analitiški, disciplinuoti ir savimi pasitikintys darbuotojai. Tai yra tokie asmenys, kurie gali spręsti problemas, perduoti idėjas ir yra jautrūs juos supančiam pasauliui.

Aukščiau paminėtos gerosios praktikos, įgyvendinamos bendruomenės lygiu, yra nukreiptos į daugybę įtraukties iššūkių, ypač į socialines, socioekonominės bei pažintines problemas, o ne į kultūrinius, fizinius, elgesio ir pažinimo aspektus. Štai kodėl kitame, šeštajame, skyriuje, rasite platesnę ir išsamesnę gerosios praktikos pavyzdžių grupę, apimančią daugumą įtraukiojo ugdymo iššūkių, sprendžiamų mokyklos lygmeniu – nuo kultūros iki gabumų ir talento iššūkių.

Bendruomenės meniniam ugdymui reikalingi kvalifikuoti profesionalūs meno mokytojai ir bendrojo lavinimo mokytojai, kurių veiklą papildo sėkminga švietimo ir kultūros sistemų bei veikėjų partnerystė.

Daugelis už mokyklos ribų veikiančių įstaigų teikia papildomą menų išsilavinimą. Tai ministerijų ar savivaldybių organizacijos, kultūros centrai ir įstaigos, nepriklausomos specializuotos mokyklos (muzikos, teatro ir kt.), asociacijos ir net menininkų ar kūrybinių profesionalų sąjungos. Meninis išsilavinimas įtraukia

ir mokyklos nelankančius vaikus ir jaunimą, vyresnio amžiaus žmones, neįgaliuosius, imigrantus, suaugusius žmones, dar neturinčius pastovaus darbo ir daugelį kitų kategorijų.

Raktiniai žodžiai: Kultūros ir kūrybinis sektorius, Meninio ugdymo partnerystė, Inkluzinis švietimas, Meno kūrimas, Meninio ugdymo planas ir orientyrai

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Akın, Z. F., Ece, Ö. (2014). *Arts Education Re(thinking) in Turkey*, 2014, https://www.iksv.org/i/content/231_1_RethinkingArtsEducation.pdf

European Education and Culture Executive Agency (European Commission), Eurydice (European Education and Culture Executive Agency), 2009, *Arts and Cultural Education at School in Europe* <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0e41e888-7d1b-4073-adea-502974017735>

<https://www.iksv.org/en/news/iksv-to-receive-unesco-s-international-fund-for-cultural-diversity>

European Agenda for Culture, *Report On The Role Of Public Arts And Cultural Institutions In The Promotion Of Cultural Diversity And Intercultural Dialogue* https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/201405-omc-diversity-dialogue_en.pdf

Eurydice (European Education and Culture Executive Agency), 2009, *Arts and Cultural Education at School in Europe*, www.eurydice.org

Garmidolova, Mariana Mincheva, 2021, *The Arts Education System In Bulgaria*, <http://casopisi.junis.ni.ac.rs/index.php/FUTeachLearnTeachEd/article/view/7155>

Geoff Taggart, Karen Whitby, and Caroline Sharp, 2004, *International Review of Curriculum and Assessment Frameworks Curriculum and Progression in the Arts: an International Study Final Report*, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/60539/5/0904_Taggart_et_al_CPQ01.pdf

Grossi, E., et al., 2010, *The impact of culture on the individual subjective well-being of the Italian population: an exploratory study*. *Applied Research in Quality of Life*, 6 (4), 387-410

Santovito, Fulvia, 2017, *Italian Cultural and Creative Industries*. *Journal of Creative Industries and Cultural Studies - JOCIS*, <http://eprints.rclis.org/38750/>

Sharp, C., Le Métails, J. (2000). *The Arts, Creativity and Cultural Education: An International Perspective*, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/60540/2/1200_QCA_The-arts-creativity-and-cultural-education-finalreport.pdf

PAPILDOMI ŠALTINIAI:

ALECART, <https://alecart.ro/despre/>

Associació Riborquestra svetainė, <https://comusitaria.wixsite.com/riborquestra/>

Associació Riborquestra Facebook'o paskyra, <https://www.facebook.com/associacioriborquestra>

CENTRO ATLÁNTICO DE ARTE MODERNO, *Proyecto BARRIOS*, https://www.caam.net/es/actividades_int.php?n=3897

CENTRO ATLÁNTICO DE ARTE MODERNO, *Barrios: comienza una nueva Aventura*, <https://caam.net/deaccion/barrios-comienza-una-nueva-aventura/>

Clasic e fantastic svetainė, <https://www.clasicefantastic.ro/> <https://www.facebook.com/clasicefantastic/>

Clasic e fantastic Youtube kanalas, https://www.youtube.com/channel/UCH7X-X4enyZtZKv_whelqtw

FILIT Iasi Facebook'o paskyra, <https://www.facebook.com/filit.iasi/>

Žaliasis meno centras gac4friends@gmail.com

Hatice Egemen, Haticeegemen1981@gmail.com

Irina Apostolova, apostolovairina@gmail.com

KAYSERİ/KOCASINAN, Kadir Has Ortaokulu, <https://kadirhasortaokulu.meb.k12.tr>

KAYSERİ/MELİKGAZI, Besime Özderici vidurinė mokykla, <https://besimeozdericiortaokulu.meb.k12.tr>

Kauno Juozo Grušo meno gimnazija, ignas.stansilavicius@gruso.lt, <https://gruso.lt/>

La Fundación DISA,

<https://www.fundaciondisa.org/salaprensa/noticias/2020/04/24/proyecto-barrios-desarrolla-actividades-internet>

Plovdiv 2019, <https://plovdiv2019.eu/en/about/817-plovdiv-2019-with-new-identity>

Reggio Children atelier@reggiochildren.it

Wikipedia, <https://en.wikipedia.org/wiki/Bulgaria>

Shchuchinsky rajono vykdomasis komitetas, <http://schuchin.grodno-region.by/ru/>

Ispanijos oficiali turizmo svetainė, <https://www.spain.info/en/art-culture/>

Statista, <https://www.statista.com/topics/6933/arts-and-cultural-sector-in-italy/>

Sunrise projektas – Prancūzija, <https://sunriseproject.eu/bulgarian-passport-to-culture/>

Varėnos rajono savivaldybės administracija (biudžetinė įstaiga) , <https://varena.lt/naujienos/varenos-ji-ciurlionytes-menu-mokyklos-ir-moksleiviu-kurybos-centro-pastato-rekonstrukcijos-darbai-arteja-pabaiga/>

6. MENU PAREMTOS ĮTRAUKIOJO ŠVIETIMO PRAKTIKOS PARTNERIŲ ŠALYSE: PRAKTIKA MOKYKLINĖJE APLINKOJE

Hacer Erbası¹, Omer Kocer², Demet Ceylan³

¹Besime Ozderici Ortaokulu (TURKIJA)

²Kadir Has Ortaokulu (TURKIJA)

³Besime Ozderici Ortaokulu (TURKIJA)

hacererbasi35@gmail.com, omer_kocer@hotmail.com, demetyamak75@gmail.com

1. ĮVADAS

Įtraukusis ugdymas yra apibūdinamas kaip strategija, kuria yra siekiama ne tik skirti dėmesį įvairiems visų besimokančiųjų poreikiams, tačiau ir proaktyviai reaguoti į juos. Tai pasiekama suintensyvinant dalyvavimą mokymo(si) procese bei sumažinant atskirtumą, pastebimą tiek edukaciniame procese, tiek ir kylantį iš edukacinio proceso. Pats principas vadinamas įtraukiuoju, kadangi juo skatinamas procesas įtraukti vaikus, turinčius specialiųjų poreikių² (čia turimi omeny ir fiziškai neįgalūs vaikai, ir tie vaikai, kurie turi problemų bet kurioje kitoje srityje) į standartinę švietimo sistemą, kurioje jie galėtų bendradarbiauti su savo bendraamžiais tokiam mokymosi procese, kuris optimaliai atitiktų jų poreikius. Šiame kontekste įtraukumas reiškia tokią aplinką, kuri atitinka visų vaikų poreikius.

Įtraukumu siekiama, kad būtų priimami visi besimokantieji. Juo ugdomas priklausymo, vertybių, buvimo vertinamu bei gebėjimo priimti skirtumus jausmas (Allen ir Cowdery, 2011; Salend, 2010). Pamatiniai įtraukumo tikslai yra palengvinti nepriklausomybės ugdymą bei dalyvauti socialiai interaktyviose veiklose (Allen ir Cowdery, 2011).

2009 kovą Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl menų mokymosi Europos Sąjungoje (European Parliament 2009). Ši rezoliucija visų pirma akcentavo didesnę menų ugdymo kontrolę ir koordinaciją europiniu lygiu, įskaitant stebėjimą poveikio, kurį menų ugdymas daro Europos Sąjungos mokinių kompetencijų ugdymo procesui.

Beveik visos Europos šalys skatina mokyklas siūlyti užklasinius užsiėmimus menų srityje. Tačiau kiekvienos šalies politika nulemia, koku mastu šios veiklos suformuojamos taip, kad prisidėtų prie mokinių studijų mokykloje. Kai kuriose šalyse į užklasinę veiklą žiūrima taip, kad užklasinis ugdymas turi papildyti ir sustiprinti mokyklinė programą paremtą ugdymą. Žvelgiant bendriau, laikoma, kad užklasinis ugdymas yra naudingas tiek visam ugdymo(si) procesui, tiek ir asmeninei mokinių raidai.

Tokie išraiška paremti menai kaip šokis, vaidyba, muzika, poezija ir vaizduojamieji menai gali būti diferencijuoti taip, kad kiekvienas galėtų įsitraukti ir patirti sėkmę. Mokytojai gali pasinaudoti savo mokinių iš ankščiau įgytu suvokimu, kad suformuotų sudėtingas programas, į kurias menai būtų integruoti taip, kad atitiktų mokymosi tikslus (Alexander, Johnson, Leibham ir Kelley, 2008) bet kurio gebėjimų lygio vaikams. Meninės, vaidybos, muzikos, šokio ir literatūrinės veiklos yra dalis kertinių mokyklinės programos komponentų. Mokytojai gali naudoti kūrybinę raišką ir meną, kad lavintų kognityvinius, kalbinius, socialinius, emocinius ir motorinius gebėjimus, integruodami juos į temas bei susiedami juos su turiniu. Tai mokiniams suteikia natūralias galimybes mokytis per menus nesijaudinant dėl nesėkmės. „Menai“ yra mokiniams draugiški ir įtraukūs todėl, kad jie yra gana savaiminiai. Visiems mokiniams, kaip ir bet kuriam kitam žmogui, menas gali ne tik pakreipti kūrybinę veiklą, tačiau taip pat būti ir meditatyviu užsiėmimu ta prasme, kad menas nuramins mintis, sumažins neigiamų bei neracionalių minčių kiekį ir poveikį bei padės atitolinti nerimą, pasibjaurėjimą ir įvairaus pobūdžio depresiją.

Menas, suteikdamas galimybę subtiliai paveikti emocijas ir jautimus, gali skatinti tokių malonumo hormonų kaip serotonino, endorfinų ir giminingų cheminių medžiagų išsiskyrimą, taip sustiprindamas mokinių buvimo kartu jausmą. Visa tai tarytum lašai vandenyne susilieja ir padeda sustiprinti tarpusavio supratimą, priėmimą, rūpestį artimu bei meilę.

Nedaugelis mokinių yra iš prigimties tokie gabūs, kad patys galėtų meniškai išreikšti save – skirtingai nuo daugelio kitų mokinių, kurie iš esmės neturi suvokimo, kaip tai daryti. Tačiau juos galima išmokyti, tuo pačiu jiems suteikiant patį geriausią ugdymą, nes pagalba tyrinėti savo kūrybiškąją pusę yra tokia pat svarbi. Be to, tai pasiekti lengva, kadangi kūrybingumo tyrinėjimas yra susijęs su smagumu, iš kurio nekyla jokių neigiamų šalutinių poveikių. Iš čia kyla galia ugdyti, laužyti socialinius barjerus, prieiga prie kokybiškesnio mąstymo bei daugelis kitų teigiamų aspektų. Jei pridėsime visas kitas naudas, kurias išvardiname iš pradžių, taps akivaizdu, kodėl menas įtraukiamam ugdymui ir yra nepamainomoji strategija.

Šiame skyriuje pristatysime menu paremtas įvairių švietimo teminių grupių veiklas, kuriomis pasidalino šalys InCrea+ projekto partnerės. Projekto dalyviai įvardino maždaug 35 skirtingas praktikas, sukurtas mokyklinėje aplinkoje ir jau pritaikytas jų sukūrimo šalyje. Šios praktikos susideda iš vienos ar iš keleto sesijų, įgyvendinamų vienerių mokslo metų eigoje. Įgyvendinant šias praktikas, buvo siekiama veiklas nukreipti į įvairias profesines sritis, kurias buvo nuspręsta įvardinti kaip kultūrinę, socio-ekonominę, elgesio, gabumų, talento, fizinę ir kognityvinę.

Atsižvelgus į specifinį projekto INCREA+ aktualumą, šiame skyriuje atliekamame tyrime pirmenybę teiksime įtraukimo įgūdžiams, kurie, veiklas teikiančių ekspertų nuomone, ir tapo veiklų kūrimo ir įgyvendinimo tikslu. Konkrečiau tariant, kuomet buvo atrenkamos į šį skyrių patenkančios veiklos, buvo atsižvelgta į keletą kriterijų, o būtent: kiek tiriamoji veikla remia įtraukumą, kokius XXI amžiaus įgūdžius ji ugdo ir į kokius iššūkius įtraukumui ji siekia atsiliiepti.

2. GEROSIOS PRAKTIKOS IR KULTŪRINIAI IŠŠŪKIAI

Kultūriškai įtraukioji praktika yra svarbi visos mokyklos lygiu bei mokyklinės programos ir klasės-užsiėmimo-pamokos lygiu. Kultūrinėje perspektyvoje įtraukioji praktika remiasi tarpgrupiniais santykiais tarp mokinių, santykiais tarp mokyklos, tėvų ir bendruomenės, bendravimu ir konsultacinėmis sprendimų priėmimo strategijomis, atstovaujamoju mokinių balsu ir lyderyste, įvairovės priėmimu kaip normalia (natūralia) ir patogia būseną.

Parsifalis, legendų tyrėjas yra veikla, kurioje dalyviai renka istorijas, susijusias su jų vietiniu kultūriniu paveldu, dalinasi jomis su savo bendraamžiais iš kitų šalių projekto partnerių, naudodamiesi technologijomis, bei atlieka lyginamąją analizę, kuri leistų atsekti legendų kilmę iš bendrų europinių šaknų. Laukiamas rezultatas yra klotas legendų ir pasakų, kurios iš esmės sieja daugelį Europos etninių ir regioninių kultūrų. Dalyviai gauna galimybę lavinti savo raštingumą bei skaitmeninius gebėjimus, kaip pagrindą naudodami Europos kultūrinį paveldą. Šia veikla siekiama, kad kultūrinis paveldas patektų į moksleivių dėmesio lauką ir kad jie tokiu būdu galėtų praturtinti ir pagyventi savo mokymosi procesus.

1	Pavadinimas	Parsifalis, legendų tyrėjas – ERASMUS+ projektas (Projekto Numeris: 2018-1-PL01-KA201-050865)
2	Šalis	Rumunija
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	<ul style="list-style-type: none"> - Europiniai projektai - Nacionaliniai projektai - Mokyklos meninio ugdymo programos - Tyrimo programos
4	Įgyvendinimo kontekstas	<p>Jaunimas plačiai naudojasi informacinių technologijų teikiamu potencialu. Jei ši veikla nėra tinkamai nukreipiama, jauni žmonės neįgyja pakankamai kokybiškų skaitymo ir rašymo įgūdžių. Todėl švietimo sistema privalo išmokyti, kaip naudotis technologijomis kaip priemone, kuri skatintų ir stiprintų raštingumo įgūdžius pasinaudojant patraukliu informacinių technologijų potencialu.</p> <p>✓ didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas</p>
5	Veiklos tikslai	<p><i>Parsifalis, legendų tyrėjas</i> yra europinis projektas Erasmus+ programos erdvėje (Projekto numeris: 2018-1-PL01-KA201-050865), kuriuo siekiama atkreipti mokinių dėmesį į kultūrinį paveldą ir taip praturtinti mokymosi procesą. Projektu siekiama tirti kiekvienos iš projekte dalyvaujančių šalių (Lenkijos, Italijos, Lietuvos, Bulgarijos ir Rumunijos) tradicines pasakas ir legendas ieškant bendrų europinių šaknų. Projektu norima sustiprinti mokinių, mokytojų ir mokyklų vadovybių raštingumo bei skaitmeninius įgūdžius, pasinaudojant Europos kultūriniu paveldu, visų pirma, tradicinėmis pasakomis ir istorijomis, siejamomis su istoriniu, kultūriniu, geografiniu bei meniniu kontekstu ir iš jo keliamais probleminiais klausimais.</p>
6	Aprašas	<p>Parsifalio projekto veikla susitelkia į kūrybinį paveldą. Mokinių prašoma, kad jie rinktų istorijas, susijusias su jų vietiniu kultūriniu paveldu. Mokiniai pasidalina šiomis istorijomis su savo bendraamžiais iš kitų projekte dalyvaujančių šalių partnerių, naudodamiesi šiuolaikinėmis technologijomis. Lyginamąją analizę siekiama rasti bendras europines šių istorijų šaknis. Šio projekto rezultatas buvo legendų ir pasakų rinkinys. Jų motyvus buvo galima sieti su didžiąja dalimi Europos etninių ir regioninių kultūrų. Mokiniai surinko 25 legendas, po 5 iš kiekvienos šalies. Atlikus lyginamąją analizę, išryškėjo panašumai ir skirtumai</p>

[illegible]

		- Pavyzdžiai veiklų, įtraukiančių tradicines legendas įvairiems mokykliniams dalykams.
12	Kokia problema sprendžiama	Kultūrinis iššūkis
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Projekto veikla stiprinama mokinių gerovė, įgyvendinant menines veiklas; šiuo atveju – pasitelkiant Europos legendas ir mitus. Projektinė medžiaga puoselėja kūrybingumą, kultūrą bei tarpkultūrinį dialogą. Taip pat stimuliuojami lingvistinis, vaizdinis ir tarpasmeninis intelektas. Istorijos ir legendos apie realius įvykius padeda mokiniams sustiprinti savo vertybių rinkinius. Be to, legendos mokiniams suteikia elgesio modelius, galinčius sustiprinti jų savivertę bei padidinti gerovę.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	Kritinis mąstymas ir problemų sprendimas Mokinių raštingumo gerinimas Bendravimas ir komunikacija Kūrybingumas ir inovacija Empatija Savimonė
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	<i>Šioje veikloje pasitelkiama daugybė būdų išreikšti ir paremti mokinių suvokimą</i>
16	Svetainė, el. paštas ir kita kontaktinė informacija	Parsifalio projektas, https://parsifal.pixel-online.org/essays.php
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui		Kokį vaidmenį kultūrinis paveldas atlieka visuomenėje? Kodėl manote, kad jauniems žmonėms yra svarbu tyrinėti savo kultūrinį paveldą ir juo dalintis su savo bendraamžiais iš visos Europos? Kaip šis projektas prisideda prie tiltų statymo tarp žmonių bei bendrųjų vertybių suvokimo sustiprinimo? Kaip šis projektas padeda jauniems žmonėms rasti savo kelią bei susiformuoti tapatybę?

3. GEROSIOS PRAKTIKOS IR SOCIOEKONOMINIAI IŠŠŪKIAI

Kaip paminėjome antrajame skyriuje, pasak Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD, 2018), mokiniai iš skurdžios socioekonominės kilmės aplinkos susiduria su dvigubai didesniu pavojumi pasiekti žemų rezultatų. Iš to seka, kad mokinio socialinė situacija gali iškelti kliūčių pasiekti savo socialinį potencialą.

Tarptautinis teatras yra mokyklos lygmens projektas. Dalyviai išsirenka pjesę, ir mokslo metų pradžioje mokiniams paskirstomi vaidmenys. Kuomet pasiskirstymas baigiasi, prasideda repeticijos. Jos vyksta pamokų dienomis arba per pertraukas, arba literatūros pamokų metu. Bendruomenės ir kolektyvinės atsakomybės vertė taip pat tampa šio projekto dalimi. Mokiniai patiria pasitenkinimą siekdami bendrųjų tikslų ir atlikdami bendruosius uždavinius. Šios veiklos tikslas yra prisidėti prie lavinimosi kokybės kėlimo ir nutolti nuo suvokimo, kad mokykla tik siekia ugdyti formaliuosius mokinių gebėjimus.

1	Pavadinimas	Proyecto de Teatro Interaulas/ Tarptautinis teatro projektas
2	Šalis	Ispanija
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	Mokyklos lygmens projektas
4	Įgyvendinimo kontekstas	didmiestis X smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	Šio projekto tikslas yra prisidėti pagerinti švietimo proceso kokybę nutolstant nuo sąvokos, kad mokykla – tai tik erdvė mokytis programinės

		<p>medžiagos ir ją suvokti. Šiuo projektu aktyviai siekiama harmoningos asmenybės raidos. Į projektą vykdydžiusią mokyklą atvyksta mokiniai iš trijų skirtingų miesto rajonų, kuriuose daugiausiai gyvena socialinė darbininkų klasė bei skurdi bendruomenė, kurioje dominuoja žema mokymosi motyvacija ir polinkis nelankyti mokyklos bei nedalyvauti veiklose.</p> <p>Šis projektas orientavosi į tokias visuomenės vertybes kaip įtraukumas, pastangos, atsidavimas, pasišventimas, solidarumas, pagarba. Viso projekto metu buvo skatinamas objektyvus požiūris į save bei refleksija. Be to, projektu siekiama ugdyti mokinių įgūdžius, įskaitant lingvistines, kultūrines ir menines kompetencijas, socialinę ir bendruomeninę kompetenciją bei autonomijos ir asmeninės iniciatyvos kompetencijas. Per teatrą mokyklos bendruomenė dirba kartu, siekdama bendro tikslo ir tuo pačiu gaudama įžvalgų į teatro pasaulį, įvairias pjeses ir rašytojus, kurie kitu atveju daugeliui mokinių būtų neprieinami.</p>
6	Aprašas	<p>a. Turinys</p> <p>Šis tarpklasinis teatro projektas buvo sukurtas pripažįstant poreikį paversti mokyklą vieta, kurioje visi mokiniai, visos šeimos ir visi darbuotojai galėtų būti kartu bei galėtų būti įtraukti į veiklas. Būtent mokyklos yra ideali erdvė sukurti pamatui, ant kurio būtų statoma darni įtraukioji visuomenė. Ryškiausias kitokių poreikių mokinių pavyzdys yra imigrantų vaikai, romų vaikai, mokiniai, kuriems reikia mokymosi pagalbos bei įvairaus socialinio-ekonominio pagrindo ir įvairios kilmės šeimų vaikai. Šis projektas yra laisvanoriškas, dalyvavimas yra nemokamas, o veiklos vyksta tipiniu pamokų metu akademinių metų eigoje. Mokslo metų pradžioje mokiniai įsiregistruoja ir metų eigoje bendradarbiauja su klasiokais, kitų paralelių klasių bei kitų amžiaus grupių mokiniais, kad mokslo metų pabaigoje pasiektų galutinį rezultatą.</p> <p>b. Pagrindiniai etapai</p> <p>Pirmaisiais metais projekte dalyvavo visi susidomėję mokiniai (200). Padidėjus susidomėjimui, tačiau trūkstant resursų ir logistinės paramos, nuo kitų metų veikla buvo vykdoma kas antrus metus – vienerius paskiriant jaunesniesiems, o kitus – vyresniesiems mokiniams, kad galėtų dalyvauti visi norintieji.</p> <p>Pačioje mokslo metų pradžioje projektas pristatomas mokiniams kaip darbinis projektas – veikla, reikalaujanti energijos, pastangų ir pasišventimo. Mokiniais papasakojama apie aktorius profesiją bei sceną ir teatrą kaip darbo vietą. Tokiu būdu mokiniams buvo suformuojami aiškūs ir realistiški lūkesčiai, ko tikėtis iš projekto.</p> <p>Rugsėjį parenkama pjesė ir mokiniams paskirstomi vaidmenys. Baigus šį procesą, pradedamos repetacijos, kurios vyksta arba pertraukų metu arba per literatūros pamokas. Mokytojai savanoriškai aukoja laiką, kad dirbtų su mokiniais repetacijų metu. Darbas padalinamas į dvejų tipų sesijas.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Trumposios sesijos yra asmeninės arba mažų grupių sesijos, kuriose dirbama konkrečiose srityse su mokiniais, kuriems reikia paramos arba praktikos. Į šią veiklą gali patekti dikcija, motoriniai gebėjimai, emocinė raiška, balso projekcija, judesys ir t.t. 2. Ilgosios sesijos naudojamos dirbti su pjesės visuma arba daugeliu epizodų. Joms įprastai vadovauja du mokytojai. Čia nustatomos tobulinimosi erdvės tampa trumpųjų sesijų tema. Ilgosiose sesijose susitelkiama į plačią veiklą įvairovę. Tai būna pamokos apie autorius, pačią pjesę, muzikinius elementus, klasikinę muziką, balso raiškos seminarai, neverbalinės komunikacijos ir kūno kalbos praktika. Remiantis projekto tikslais, šiose sesijose prioritetas teikiamas bendravimo įgūdžiams, pastangoms išnaikinti vidinius kliuvinius atsakui bendravimo procese, dėmesio gebėjimų vystymui bei žodinės atminties lavinimui.

		<p>Kuomet mokiniai įgyja pasitikėjimo savimi, jiems nebebūna baisu įsiterpti į veiklas ir dalyvauti kūrybiniame procese, pažymėti klaidas, siūlyti savo mintis ar sprendimus, kaip patobulinti pastatymą.</p> <p>Mokslo metų pabaigoje vyksta Teatro savaitė, kuomet mokiniai parodo spektaklį savo šeimoms, draugams, klasiokams, mokytojams ir visai bendruomenei.</p> <p>c. Teorijos</p> <p>Šis projektas įgalina mokinius išmokyti darant. Teatras suteikia galimybę į veiklą įsitraukti fiziškai, emociškai, kūrybiškai, socialiai bei intelektualiai. Tokiu būdu tai yra tobula metodas, kad visi mokiniai įsitrauktų į projektą. Suteikiant mokiniams galimybę dalyvauti nemokamai ir ugdytis pamokų metu, vystomas jų emocinis intelektas, jiems suteikiama perkeliama įgūdžių, o į veiklas įtraukiami įvairiausių amžiaus grupių bei įvairios socialinės padėties mokiniai.</p>
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės</p> <p>Mokykloje yra 2016 mokinių ikimokyklinėje grupėje bei 432 pradinių klasių mokiniai. Taigi, iš viso yra 648 mokiniai. Programa atvira dalyvauti visiems mokiniams kas antrus metus priklausomai nuo jų amžiaus grupės.</p> <p>b. Trukmė</p> <p>Mokslo metai. Organizacinė veikla pradedama rugsėjį, kuomet imamas ruošti tekstas ir parenkami aktoriai. Repetacijos tęsiasi visus mokslo metus ruošiantis premjerai mokslo metų pabaigoje per „Teatro savaitę“.</p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius</p> <p>Baigus parengiamuosius aspektus, prasideda repetacijos. Repetacijos vyksta užsiėmimuose kasdien (mokytojams), trunkančiuose 50 minučių. Aktoriai dalyvauja mažomis grupėmis ir repetuoja vieną ar du epizodus. Mokiniai atsakingi už dalyvavimą jiems priskirtose sesijose. Informaciją reikia patikrinti skelbimų lentoje.</p> <p>d. Mokymo metodika</p> <p>Tai kūrybinis projektas, paremtas santykių kūrimu tarp įvairaus amžiaus, įvairių klasių ir įvairios kilmės mokinių, besimokančių vienoje mokykloje ir kūrimas tokios erdvės, kuri yra kažkas daugiau nei tik erdvė mokytis programos turinį. Tai yra į mokinius nukreiptas projektas paremtas mokymosi požiūriu, kuriame mokiniai įgyja pasitikėjimo savimi, kad galėtų imtis iniciatyvos ir kurti kūrybinio proceso produktą. Mokymasis bendradarbiaujant yra centrinė šio projekto dalis, kadangi tai suteikia galimybę mokytis per socialinę sąveiką ir grupių darbą.</p> <p>e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą</p> <p>Nors kiekybinis projekto vertinimas nebuvo atliktas, tačiau yra akivaizdžių kokybinių rodiklių, parodančių šio projekto teikiamą naudą bei teigiamą poveikį mokiniams ir platesnei mokyklos bendruomenei.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repetacijų mėnesiais tik penki mokiniai nusprendė nebedalyvauti projekte, išbandę pirmuosius užsiėmimus. - Su kiekvienais metais vis augo norinčiųjų dalyvauti projekte užklausų skaičius. - Užsiėmimų vertinimo susitikimuose partneriai pareiškė, kad jie norėtų ir toliau ateityje tęsti šį projektą. - Šis projektas dalyvavo Don Bosco mokyklinių teatrų varžybose. Buvo sulaukta labai daug žiūrovų. Pjesė buvo taip gerai įvertinta, kad savo kategorijoje iškovojo pirmąją vietą. - Didelis mokytojų skaičius paskyrė daug valandų ne darbo metu, kad padėtų organizuoti repeticijas, generalinę repetaciją ir pasirodymą Candlemas konkurse. - Kiekvienais metais prie mokyklinio teatro projekto prisijungia vis daugiau mokytojų ir stato pjeses su savo mokiniais.

		- Šeimos taip pat reiškia pageidavimą tęsti projektą ir siūlo įvairaus pobūdžio pagalbą
8	Meninė priemonė	<p>A) Žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas</p> <p>B) meno kūrimo veikla</p> <p>☐ Tapyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Vaidyba A X B X</p> <p>☐ Muzika A ☐ B ☐</p> <p>☐ Skulptūra A ☐ B ☐</p> <p>☐ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐ B ☐</p> <p>☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.)</p> <p>☐ Įvardinkite kitas priemones _____</p>
9	Medžiagos	<i>Teatriniai kostiumai, scenos įranga, makiažas, dekoracijos, mikrofonai ir garso įranga, reklaminiai plakatai ir reklaminės priemonės, USB atmintis</i>
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/tėvai ☐ organizacija/institucija</p> <p>X mokykla ☐ neformali grupė</p> <p>☐ nevyriausybinių organizacija ☐ kita</p>
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>a. Tikslinės grupės gaunama nauda iš šios gerosios praktikos</p> <p>a.</p>

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

		<p>b. Poveikis bendruomenei. Socialinis poveikis</p> <p>Tarpklasinių santykių plėtra per teatrą, pasitarnaujanti kaip apjungiantis elementas mokykloje kaip stambiame centre per teatrinę veiklą teikia naudą ir už mokyklos ribų. Naudą gauna tiek gyvenamasis rajonas, tiek ir visas miestas.</p> <p>b.</p>
--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

C.

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

12	Kokia problema sprendžiama	Socioekonominis iššūkis.
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Šiuo projektu pabrėžiamas meninių ir kūrybinių praktikų potencialas sustiprinti įvairios socialinės, ekonominės ir kultūrinės kilmės mokinių bei visos bendruomenės integravimą. Šiuo projektu dalyviai įsitraukia į bendrą veiklą su kitų amžiaus grupių ir skirtingos kilmės žmonėmis bei, siekdami bendro tikslo, dirba kartu. Šiame projekte skatinami tolerancija, teigiamas požiūris į skirtumus, įtraukimas, bendradarbiavimas ir pasišventimas veiklai. Tai yra pozityvaus jaunimo ugdymo projektas, kuriame mokiniams yra suteikiamos galimybės ir jie gali gerai pasijusti mokykloje.
14	Ugdomi XXI amžiaus gebėjimai	Dalyvaudami šiame projekte, moksleiviai sustiprina savivoką per teatrą ir dramą ir išmoko naujų saviraiškos metodų. Be to, kadangi turėjo bendrauti skirtingų amžiaus grupių mokiniai, tuo pačiu jie išlavino savo tarpasmeninio bendravimo įgūdžius.
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kartinis principas	Siekiant įtraukti mokinius į šią praktiką, buvo naudojama daugybė metodų. Tiek aktoriai, tiek ir žiūrovai buvo laikomi dalyviais. Kuriant pjesės pastatymą, vyko ne tik užsiėmimai ir pratybos, tačiau be to į mokyklos gyvenimą buvo įtraukta daugybė metodų, kad visi mokiniai įsijungtų į veiklas. Pjesės siužetui atspindėti, buvo sugalvotas, išplėtotas ir įgyvendintas triptiko tipo kūrinys. Tai svarbu tiems mokiniams, kurie mokosi iš vaizdo. Be to, spektaklio fragmentai buvo įrašyti. Jie buvo rodomi per mokyklos informacinę sistemą prieš pamokas ir po pamokų, kad kiti mokiniai geriau susipažintų su šia istorija. Tai buvo naudinga mokiniams, besimokantiems iš klausos. Panašiais būdais ir kinestetikai bei besimokantieji per skaitymą ar rašymą taip pat gavo naudos iš seminarų bei būtinybės išmokyti vaidinimo tekstą.
16	Svetainė, el. paštas ir kita kontaktinė informacija	CEIP Emilia Parado Bazan (2021) http://www.edu.xunta.gal/centros/ceipemiliapardobazancoruna/ CEIP Emilia Parado Bazan. <i>Proyecto de Teatro InterAulas.</i> www.edu.xunta.gal/centros/ceipemiliapardobazancoruna/?q=system/files/PROYECTO_DE_TEATRO_ESCOLAR.pdf
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Kas jums patiko šioje veikloje? Kaip jautėtės veiklos procese? Kaip jautėtės dirbdami su partneriais iš skirtingų klasių ar amžiaus grupių? Ką pakeistumėte bendravime su klasiokais? Ką sužinojote apie save?

Menų integracijos galimybės. Knygų veikėjai XXI amžiuje. Šiuo projektu siekiama, kad kiekvienas mokinys išsirinktų savo mėgstamiausią veikėją bei aptartų vidines jo savybes. Manome, kad kuo daugiau mokinių dalyvaus, tuo labiau sumažės atmetimas ir ignoravimas institucijos kultūriniame, akademiname ir socialiniame gyvenime. Šiuo projektu siekiama mokiniams padėti susikurti rišlų pasaulio paveikslą, susisteminti savo žinias, plėtoti ir patobulinti praktinius gebėjimus. Be to, šiuo projektu ugdomos ir tokios svarbios kompetencijos kaip gebėjimas išmokyti mokytis bei socialinės ir pilietinės kompetencijos. Šis projektas – kūrybinė bendradarbiavimo veikla.

1	Pavadinimas	Menų integracijos galimybės. Knygų veikėjai XXI amžiuje
2	Šalis	Lietuva
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	- Europiniai projektai - Nacionaliniai projektai - Mokyklos meninio ugdymo programos - Tyrimo programos
4	Įgyvendinimo kontekstas	☐ didmiestis ☒ smulkus miestas ☐ kaimas

5	Veiklos tikslai	Tai yra kūrybinio bendradarbiavimo projektas. Šio projekto tikslas, kad kiekvienas mokinys išsirinktų savo mėgstamiausią veikėją ir aptartų jo(s) vidines savybes. Mokiniai ieško pasirinktų veikėjų iliustracijų. Jie tiria savo asmenybės ir veikėjo panašumus, pasirenka tinkamą makiažą ir aprangą, kad galėtų susitapatinti su veikėjais. Mokykloje sukuriamas speciali erdvė fotografavimuisi. Iš projekto dalyvių iliustracijų ir nuotraukų sukuriamas koliažas.
6	Aprašas	<p>Turinys Septintosios klasės mokiniai aptaria knygas, perskaitytas lietuvių kalbos pamokose, ir atsimena įsimintiniausius veikėjus. Per tolesnius susitikimus mokiniai ieško savo mėgstamiausių veikėjų iliustracijų. Jie aptaria panašumus tarp savosios ir veikėjo išvaizdos. Tuomet pasirenka tinkamą makiažą ir rūbus, sutapatinamus su veikėjo įvaizdžiu. Tuomet iš mokinių nuotraukų sudaromi koliažai. Skaitydami ir tyrinėdami literatūrinius kūrinius, mokiniai pasitobulins gimtosios kalbos žinias bei praplės literatūros horizontus. Mokiniai supras, kuo nuotraukoje svarbi kompozicija, spalvų poveikis ir šviesa bei tuo pačiu išmoks tinkamai naudotis fotoaparatu.</p> <p>Pagrindiniai etapai Pirmoji veikla yra mokinių perskaitytų knygų bei įsimintiniausių veikėjų apžvalga. Mokiniai išreiškia nuomonę, kurios knygos jiems labiausiai patinka. Surengiama pradinė diskusija, kurioje mokiniai ir mokytojai aptaria, kokius lūkesčius projektui jie turi ir kokių rezultatų tikisi. Kituose susitikimuose mokiniai ieško pasirinktų veikėjų iliustracijų kartu su geografijos bei fotografijos mokytojais. Ištiriami mokinio ir jo(s) veikėjo išvaizdos panašumai. Po šio pradinio etapo mokiniai pradeda ruošti fotosesijai pasirinkdami tinkamą makiažą ir rūbus. Iš meninių iliustracijų ir nuotraukų sudaromi koliažai. Visi darbai pademonstruojami parodoje mokymosi įstaigos skaitykloje bei mokyklos bibliotekos Facebook paskyroje.</p> <p>Teorijos Įtraukiojo ugdymo modeliai visuomet yra paremti dalyvių bendradarbiavimu. Šiame procese bendradarbiaujama tarp mokytojo ir mokinio, tarp atskirų mokinių, tarp mokinio tėvų ir mokyklos specialistų. Jei visas šis bendradarbiavimas pagrįstas tarpusavio pagarba ir emociniu ryšiu, tuomet galima išspręsti bet kokius sunkumus ir nesutarimus, ir visi bendruomenės nariai jausis saugūs ir vertinami. Siekiant užtikrinti edukacinio proceso kokybę, svarbu edukacinius modelius pritaikyti konkrečiai aplinkai ir konkrečioms vaikams. Pasitaiko situacijų, kuomet reikia pritaikyti visas savo žinias ir kūrybiškai dirbti.</p>
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės 13 metų mokiniai. Projekte dalyvavo 4 klasės, kiekvienoje iš kurių buvo po 22 mokinius. Visose klasėse buvo įvairių socioekonominių grupių bei tautybių mokinių. Vienoje klasėje buvo mokinys, pasižymintis bendrąja mokymosi negalia, vienas nežymiai sutrikusio intelekto mokinys bei vienas mokinys su konkrečia mokymosi negalia, vienas mokinys su konkrečia mokymosi negalia. Antrojoje klasėje buvo vienas nežymiai sutrikusio intelekto mokinys ir du mokiniai, pasižymintys bendrąja mokymosi negalia. Ketvirtojoje klasėje buvo vienas mokinys, pasižymintis bendrąja mokymosi negalia ir trys mokiniai su konkrečia mokymosi negalia.</p> <p>b. Trukmė 4 mėnesiai</p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius Du mėnesius projektas vyko lietuvių kalbos pamokų metu, o kitus du mėnesius – fotografijos užklasinės veiklos (būrelio) metu.</p> <p>d. Mokymo metodika Ši veikla yra pagrįsta projektu paremtu mokymo(si) metodu. Nuorodos, kaip bendrauti ir vadovauti darbui suteikia puikias galimybes</p>

		<p>edukatoriams bei specialistams suplanuoti prasmingą ir individualiai pritaikomą programą, kurią būtų galima pilnai integruoti į klasės programą. Naudojamas fotobalso metodas. Aptardami savo nuotraukas mokiniai siekia išreikšti savo poreikius ir hobius, atskleisti savo vidinius pasaulius, svajones ir dalykus, kuriais norėtų pasidalinti su kitais. Bandoma atkartoti emocijas, atpažinti žmones nuotraukose bei viską susieti su realybe. Šis metodas fotografijos meną padaro prieinamu visoms amžiaus grupėms, o tuo pačiu visiems mokiniams, nepaisant jų fotografijos įgūdžių. Tai itin svarbu vaikams, pasižymintiems įvairiais sutrikimais, kadangi fotografija jiems gali būti puikus būdas išreikšti save, padėti bendrauti su kitais, sustiprinti pasitikėjimą savimi ir tuo pačiu palengvinti mokymosi procesą.</p> <p>e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą Buvo naudojamas kaupiamasis vertinimas, kuris fiksuojamas elektroniniame dienyne. Pasiekimų vertinimas buvo individualizuotas.</p>
8	Meninė priemonė	<p>A. Žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas B. meno kūrimo veikla X</p> <p>☐ Tapyba A ☐ B ☐ ☐ Vaidyba A ☐ B ☐ ☐ Muzika A ☐ B ☐ ☐ Skulptūra A ☐ B ☐ ☐ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐ B ☐ ☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvinimas ir kt.) X Įvardinkite kitas priemones fotografija</p>
9	Medžiagos	Medžiagos, naudojamos šiame projekte: knygos, nuotraukos, rūbai, makiažas ir kompiuteriai kurti baigiamąją ataskaitą internetu bei nuotraukų koliažą.
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/tėvai ☐ organizacija/institucija X mokykla ☐ neformali grupė ☐ nevyriausybinių organizacija ☐ kita</p>
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>a. Gerosios praktikos nauda, teikiama tikslinėms grupėms</p> <ul style="list-style-type: none"> Menai ne tik puikiai integruojami tarpusavyje, tačiau ir puikiai papildo kitus mokymosi dalykus. Jie padeda susikurti darnų pasaulio paveikslą, susisteminti mokinių žinias, plėtoti ir tobulinti praktinius įgūdžius. Be to, šiame projekte taip pat buvo įgyta tokių esminių kompetencijų kaip mokymasis mokytis, bei socialinių ir pilietinių kompetencijų. Integruotos veiklos per įvairias malonias užduotis skatina tyrinėti, bendradarbiauti, nebijoti inovacijų bei pajusti motyvacinį įkvėpimą, Svarbiausia yra mokytojų ir mokinių aistra bei entuziazmas. b. Poveikis bendruomenei/Socialinis poveikis <p>Nevienalytė bendruomenė yra paremta pagarbos ir tolerancijos vertybėmis. Kiekvienas bendruomenės narys yra atsakingas, kad visi kiti nariai pilnai dalyvautų veiklose. Stengiamasi, kad mokiniai suvoktų kitų poreikius, logiškai pasidalintų vaidmenis ir padėtų vieni kitiems.</p>
12	Kokia problema sprendžiama	<i>Socioekonominiai iššūkiai.</i>
13	Kaip sprendžiama ši problema?	<p>Projektas parodo, kad kuo daugiau mokinių dalyvauja, tuo labiau sumažėja atskirtis dalyvaujančios institucijos kultūriniame, akademiname ir socialiniame gyvenime. Be to, iš patirties žinoma, kad įvairovė klasėje teigiamai paveikia grupės aplinką, o tai palengvina mokymo ir mokymosi procesą. Suteikiant mokiniams galimybę dirbti kūrybiškai, jie įgalinami pajusti, kad yra savarankiškai aktyviai įsitraukę į visus kūrybinės veiklos aspektus. Todėl mokiniai prisiima atsakomybę už savo mokymąsi.</p>

14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> o - nepriklausomumas o – ugdymas(is), paremtas bendravimu ir bendradarbiavimu o – kūrybingumas ir estetiškas suvokimas o – atsakomybės jausmas - savęs ir kitų pažinimas
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	<ul style="list-style-type: none"> o - įtraukumas o – mokymasis iš patirties o – kūrybinės raiškos laisvė - sėkmės potyris
16	Svetainė ir kita kontaktinė informacija	//
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Ar supratote užduotį? Ar sesijų tema ir formatas atitiko jūsų lūkesčius? Kuriuos veiklos buvo įdomios? Kodėl? Ką norėtumėte pakeisti? Kas buvo nauja? Kokios pagalbos tikėjotės?

4. GEROSIOS PRAKTIKOS IR ELGESIO POKYČIAI

Daugelis mokinių kenčia nuo elgesio sutrikimų. Tyrėjai nustatė, kad tokių mokinių akademiniai pasiekimai mokyklose yra patys kukliausi. Pabandysime savo veiklomis šias problemas išspręsti.

Kūrybingumas – įtraukimo įrankis technologijų pamokose yra kūrybinis muzikinis ir bendradarbiavimo projektas vidurinės mokyklos technologijų pamokoje. Projektu buvo siekiama ištirti, kaip muzika ir kūrybingumas gali pasitarnauti įtraukiant įvairių gebėjimų mokinius. Projektu buvo siekiama gaminti muzikinius instrumentus, kad vėliau mokiniai mažose grupėse kartu atliktų dainas. Viso projekto eigoje bendradarbiavimo technologija padeda sustiprinti visų mokinių – o tarp jų ir mokinių, turinčių tam tikrų pažintinių ar elgesio poreikių – priėmimą ir integraciją.

1	Pavadinimas	Kūrybingumas – įtraukimo įrankis technologijų pamokose
2	Šalis	Ispanija
3	Veiklos organizatorių/ šaltinis/ programa	<ul style="list-style-type: none"> - Europiniai projektai - Nacionaliniai projektai - Mokyklos meninio ugdymo programos - Tyrimo programos X
4	Įgyvendinimo kontekstas	X didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	Tai yra kūrybinis muzikos ir bendradarbiavimo projektas vidurinės mokyklos programų kontekste, įgyvendinamas technologijų pamokose. Projektu buvo siekiama ištirti, kaip muzika ir kūrybingumas gali pasitarnauti, kad palengvinti mokinių su įvairiais gebėjimais įtraukimą. Konkreti šio projekto veikla buvo muzikos instrumentų konstravimas ir bendros dainos atlikimas. Taip pat buvo tiriamos ugdomosios bendruomenės žinios apie edukacinį įtraukimą ir požiūris į šį reiškinį.
6	Aprašas	<p>Turinys</p> <p>Šio projekto metu mažose grupėse buvo gaminami muzikiniai instrumentai, kad jie vėliau būtų panaudoti bendram grojimui bei dainavimui klasėje. Projektas buvo įgyvendintas technologijų pamokose. Taip buvo išpildyti šie užsiėmimų turinio aspektai: 1. Technologinių problemų sprendimas. 2. Bendravimas technologijų srityje ir technologinė raiška. 3. Techninis medžiagų panaudojimas.</p> <p>Pagrindiniai etapai</p> <p>Pirmojoje veikloje buvo išsiaiškinta, kokie yra mokinių muzikiniai prioritetai. Tuomet mokiniai buvo padalinti į nedideles 3–5 mokinių</p>

		<p>grupeles, siekiant mokinių įvairovės ir kad į jas patektų įvairių pažintinių gebėjimų lygmenų mokiniai. Tuomet kiekvienoje grupėje buvo pasirinkta, kokį instrumentą gaminti. Buvo galima rinktis iš sąrašo, kuriame buvo ksilofonas, fleita, saksofonas, ukulėlė ir būgnai. Vienas iš mokinių perskaitydavo instrukciją, kaip vyksta gamyba. Tuomet mokiniai su mokytojo pagalba grupėje pasidalindavo užduotis. Tada įvykdavo pradinis pasidalinimo nuomonėmis užsiėmimas, kuriame, visų pirma, mokytojas ir mokiniai aptarė projektui keliamus lūkesčius bei išreiškė savo nuomonę apie šį projektą. Tuomet klasės mokiniai balsuodavo, kokią dainą šiame projekte jie atliks.</p> <p>Po šios pradinės fazės mokiniai pradėdavo instrumento gamybą grupėse. Pirmasis žingsnis buvo ant medžiagų sužymėti visas detales, kurias reikia išpjauti. Pritarus mokytoji, dalys būdavo išpjautos. Visas darbas buvo dokumentuojamas nuotraukomis, kad galutinėje projekto ataskaitoje atsispindėtų kiekvienas etapas. Galiausiai visos detalės buvo sukljuotos bei surinktos, ir instrumentas buvo užbaigtas. Šio proceso metu mokytojas buvo patarėjas. Kiekvienos pamokos metu jis vesdavo užrašus apie pasiektą pažangą bei apie mokinių socialinę tarpusavio sąveiką „klasės dienyne“, kuris buvo grupės darbo bendradarbiavimo įrankis. Galutinei ataskaitai pateikti sudarytas juodraštis buvo iš popierinio varianto perkeltas į Google Slides ir 3D SketchUp programą. Mokiniai galėjo medžiagą pasidalinti tarpusavyje ir su mokytoju, panaudodami GoogleDrive.</p> <p>Galiausiai daina buvo repetuojama. Visi mokiniai gaudavo galimybę pagroti pagamintu instrumentu. Tuomet daina būdavo atliekama. Kiekvienos grupės vienas narys grodavo pagamintu instrumentu, o kiti mokiniai dainuodavo ir plojimu mušdavo ritmą.</p> <p>Teorijos</p> <p>Socialinis įtraukumas kaip sąvoka yra labai artima teisingumui – tai yra, visi visuomenės piliečiai turi gauti lygias galimybes ir teises. Projektine veikla paremtas mokymasis bei bendradarbiavimo projektai, skatinantys dalyvavimą ir bendradarbiavimą yra palankūs visų klasėje esančių mokinių įtraukimui. Analogiškai, įvairių meninių kūrybinių veiklų panaudojimas gali turėti teigiamą poveikį ir sustiprinti pagarbą, asmeninių patirčių ir savosios kultūros suvokimą bei pagarbą kitokioms kultūroms.</p>
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės: 14–15 metų mokiniai. Projekte dalyvavo 3 klasės; kiekvienoje buvo po 25 mokinius. Visose klasėse buvo įvairios socialinės-ekonominės kilmės mokinių bei įvairių tautybių mokinių. Buvo mokinių, kuriems buvo diagnozuotas ADHD. Taip pat buvo mokinių, pasižyminčių Aspergerio sindromu ir vienas mokinių su elgesio sutrikimais.</p> <p>b. Trukmė: 10 savaitių,</p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius: Projektas vyko 10 savaitių technologijų pamokų metu,</p> <p>d. Mokymo metodika: Šiame projekte bendradarbiavimo metodas derinamas su mokymosi per projektinę veiklą metodu. Mokiniai, bendradarbiaudami grupių viduje, sprendė realias gyvenimo užduotis. Mokytojas atliko patarėjo ir mediatoriaus vaidmenį ir prasmingai pakreipė mokymosi procesą.</p> <p>e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą</p> <p>Projekto vertinimas susidėjo iš bendradarbiavimo grupinio darbo vertinimo (70% pažymio) bei projekto ataskaitos (30% pažymio). Grupinis darbas buvo įvertintas nuosekliai stebint grupės darbą, kuris būdavo aprašomas „klasės dienyne“. Taip pat buvo aprašomas komandinis darbas.</p>

8	Meninė priemonė	<p>A. Žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas</p> <p>B. meno kūrimo veikla</p> <p>☐ Tapyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Vaidyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Muzika A ☐ B ☐ X</p> <p>☐ Skulptūra A ☐ B ☐</p> <p>☐ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐ B ☐</p> <p>☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.)</p> <p>☐ Įvardinkite kitas priemones _____</p>
9	Medžiagos	Šiame projekte buvo panaudotos tokios medžiagos kaip mediena, plastmasė, vinys ir varžtai. Instrumentų gamybai reikėjo įrankių bei įrangos. Galutinei skaitmeninei ataskaitai bei pateikčiai buvo naudojamas kompiuteris.
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/tėvai ☐ organizacija/institucija</p> <p>X mokykla ☐ neformali grupė</p> <p>☐ nevyriausybinių organizacija X kita</p>
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>Projektu buvo palengvintas mokyklos technologijų dalyko mokymasis, kadangi mokymosi veikla buvo kontekstualizuota. Mokiniai galėjo aktyviai sužinoti apie tokius darbo aspektus kaip planavimas, prototipų ir modelių kūrimas racionaliai panaudojant medžiagas ir įrengimus bei pasirenkant tinkamas gamybos technikas, medžiagas ir mechanizmus. Mokiniai mokėsi komandinio darbo, veiklų ir atsakomybės pasidalinimo, saugumo darbo vietoje, darbo su techniniais dokumentais ir standartais bei informacinių technologijų panaudojimo. Be to, projekte buvo įgyta ir tokių svarbių kompetencijų kaip mokymasis mokytis, socialinės ir pilietinės kompetencijos, iniciatyvos ir verslumo ugdymas bei pamatinių mokslo ir technologijų kompetencijų.</p> <p>Taip pat buvo labai svarbu, kad mokiniai sėkmingai puoselėtų asmeninę savivertę. Šiuo aspektu buvo daug dirbama pamokose, ir tai visoms grupėms suteikė galimybę pagaminti savo instrumentą iki nustatytos datos.</p> <p>Mokinių elgesio raida projekto metu byloja, kad bendradarbiavimo metodika buvo naudinga ir pagerino visų mokinių integraciją ir priėmimą į kolektyvą, įskaitant ir mokinius, turinčius specifinių pažinimo ar elgesio sutrikimų. Projekto eigoje buvo pastebėtas dalyvavimo ir bendradarbiavimo lygių augimas. Bendro tikslo turėjimas paskatina mokinius susitelkti į tai, kad juos vienija ir atmesti skirtumus. Be to, šis grupinis darbas suteikė mokiniams galimybę jaustis, kad jie yra kolektyvo nariai. Galimybė rinktis dainą ir instrumentą leido pajusti, kad jie kontroliuoja veiklą. Todėl atsirado motyvacija siekti, kad projektas pavyktų.</p> <p>Buvo pastebėta, kad labai svarbu, jog mokytojai gautų tikslas nuorodas, nes tik taip galima užtikrinti bendradarbiavimą bei grupių dalyvavimą. Be to, būtina kurti klasės kultūrą, paremtą tarpusavio pasitikėjimu.</p>
12	Kokia problema sprendžiama	<i>Elgesio pokyčiai.</i>
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Šiuo projektu buvo parodyta, kad kūrybingumas ir darbas bendradarbiaujant (tinkamai įsitraukiant mokytojų/vadovų) gali sukurti tolerancijos aplinką. Klasėje yra bendradarbiaujama, pagerinamas visų mokinių įtraukumas, o visų pirma tų, kurie susiduria su kognityvinėmis ar elgesio problemomis. Šia patirtimi taip pat buvo atskleista, kad klasėje esanti įvairovė turi teigiamą poveikį grupės aplinkai, ir taip palengvinamas mokymo ir mokymosi procesas.

		Suteikiant mokiniams galimybę kūrybiškai dirbti kartu, demokratiškai išsirinkti dainą bei nuspręsti, koks instrumentas jiems labiausiai patinka, mokiniai gali jaustis, kad yra aktyviai įsitraukę į visus kūrybinės veiklos aspektus ir kad jie patys yra savo mokymosi proceso „savininkai“. Be to, projekto eigoje bendradarbiavimo ir įtraukiojo darbo lygmenys stiprėjo, kadangi grupės dirbo vardan bendrojo tikslo.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	<p>b. Ši praktika dalyviams suteikia erdvę lavinti savo kūrybingumą pagaminant muzikinį instrumentą, o tuomet jį panaudoti su savo klasės grupe kartu dainuojant dainą. Tai suteikia galimybę siekti inovacijų ir kūrybos pasitelkiant pamatinę dėstomojo dalyko programą.</p> <p>Analogiškai, kuomet grupėje dirba skirtingų pažinimo ir elgesio poreikių mokiniai, tai pagerina jų bendradarbiavimo sugebėjimus ir sustiprina tarpasmeninius santykius. Galiausiai, kaip jau buvo paminėta, mokiniai gauna galimybę pakelti savimonės ir savivertės lygį atliekant savo vaidmenį veiklų įgyvendinimo procesuose.</p>
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	Ši geroji praktika įtraukia mokinius daugybe įvairių būdų. Jie skaito, laikosi nurodymų, fiziškai sukuria instrumentus, dirbdami bendradarbiauja, demokratiškai išsirenka dainą, kartu groja, dainuoja ir atlieka kūrinį priklausomai nuo jiems patinkančios išraiškos dvasios.
16	Svetainė, el. paštas ir kita kontaktinė informacija	<p>Troncoso Recio, R., Cortés Redín, B., Román Fernández, L., y Serra Rodríguez, J. (2020). La creatividad como herramienta de inclusión en las aulas de Tecnología. Experiencia piloto a través de la música. Revista de Educación Inclusiva, 13(2), 238-264</p> <p>https://revistaeducacioninclusiva.es/index.php/REI/article/view/548</p>
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		<p>Koks procesas įvyko gaminant šį instrumentą?</p> <p>Kokius jausmus jums sukelia pagamintas daiktas? Kas jums labiausiai patinka? Kas nepatinka? Kodėl? Kas patiko ar patinka pagamintame daikte ir darbo procese?</p> <p>Kaip sekėsi grupėje dirbti komandiniu būdu?</p> <p>Kaip galima pagerinti darbo su kitais gebėjimus?</p>

Vaizduotės lavinimo žaidimas yra komandinė veikla, kuria įtraukiami vaikai ir palaikomas jų kūrybinio mąstymo, problemų sprendimo, komunikacijos, tarpasmeninių santykių bei sprendimo priėmimo gebėjimo lavinimas. Čia literatūrinis kūrybingumas derinamas su motorine veikla.

1	Pavadinimas	Vaizduotės lavinimo žaidimas
2	Šalis	Bulgarija
3	Veiklos organizatorius / šaltinis/ programa	<ul style="list-style-type: none"> - Europiniai projektai - Nacionaliniai projektai - Mokyklos meninio ugdymo programos - Tyrimo programos - Popamokinė mokyklos vykdoma veikla
4	Įgyvendinimo kontekstas	x didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	<ul style="list-style-type: none"> • Mokiniai įtraukiami į savo kalbinių gebėjimų ugdymą • Lavinama vaizduotė kuriant istorijas, paremtas nurodytais kriterijais • Literatūrinis kūrybingumas derinamas su motorine veikla • Stiprinami komandinio darbo gebėjimai • Palaikoma vaikų kūrybinė ir fizinė veikla
6	Aprašas	<p>Turinys</p> <p>Mes atlikome kasdienius žaidimus įvairiose pirmųjų – ketvirtųjų klasių pamokose</p> <p>Pagrindiniai etapai</p>

		<p>1. Padaliname 10–16 vaikų grupes į dvi komandas</p> <p>2. Komandoje išrenkame vieną kapitoną. Jis būna 20 metrų atstumu nuo grupės, arba, jei veikla vykdoma patalpoje, tai tokiu atstumu, kad vaikams būtų kur bėgti</p> <p>3. Kiekvienas komandos vaikas pasirenka žodį, kurį turi nunešti kapitonui. Šie žodžiai yra susiję su tema. Juos parenka žaidimo organizatorius arba patys vaikai</p> <p>4. Pradžioje kiekvienas vaikas nubėga pas kapitoną ir pašnibžda žodį į ausį. Kapitonas turi įsiminti žodžius ir pabaigoje papasakoti sukurta istoriją, kurioje būtų panaudoti visi žodžiai</p> <p>5. Komanda, papasakojusi įdomiausią istoriją laimi su sąlyga, kad buvo panaudoti visi žodžiai</p> <p>6. Pakeičiamas kapitonas ir kuriama nauja istorija</p> <p>7. Žaidimas baigiasi, kuomet kiekvienas pabuvo kapitonu ir papasakojo savo istoriją</p> <p>Teorijos Metodologija mokyti vaidybos, viešosios kalbos bei kūrybinio rašymo gebėjimų.</p>
7	Igyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės: 1–5 klasių mokiniai</p> <p>b. Trukmė: 60 minučių</p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius: popamokinė veikla mokykloje du kartus per savaitę</p> <p>d. Mokymo metodika: sukūrė Kiril Georgiev Kirilov</p> <p>e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą</p> <p>Igyvendinama natūralioje fizinėje aplinkoje</p>
8	Meninė priemonė	<p>A. <i>Žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas</i></p> <p>B. <i>meno kūrimo veikla</i></p> <p>☐ Tapyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Vaidyba A x B x</p> <p>☐ Muzika A ☐ B ☐</p> <p>☐ Skulptūra A ☐ B ☐</p> <p>X Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A x B x</p> <p>☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.)</p> <p>☐ Įvardinkite kitas priemones fizinis lavinimas/sportas</p>
9	Medžiagos	Sportiniai bateliai, patogūs rūbai, pakankamai vietos ir gera nuotaika
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/tėvai ☐ organizacija/institucija</p> <p>X mokykla: Nacionalinė pagrindinė mokykla „Sofia“ ☐ neformali grupė</p> <p>☐ nevyriausybė organizacija ☐ kita</p>
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>Gerosios praktikos nauda tikslinėms grupėms</p> <p>Kūrybinis vaikų įtraukimas</p> <p>Lengvesnis streso ir nuovargio, kylančių iš formalaus mokymosi proceso, įveikimas</p> <p>Bendruomenės ir dalinimosi jausmas, komandinio darbo įgūdžių kūrimas</p> <p>Asmeninės svarbos jausmo pajutimas ir pasitenkinimas asmeniniais pasiekimais</p> <p>Vaizduotės lavinimas, meilės kalbai ir kalbėjimui puoselėjimas</p> <p>Fizinių gebėjimų (greičio, koordinacijos ir lankstumo) savybių lavinimas</p>
12	Kokia problema sprendžiama	<i>Elgsenos pokyčiai</i>
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Šis projektas suteikia galimybę visiems vaikams dalyvauti bei prisidėti prie bendro produkto sukūrimo. Kiekvieno mokinio atneštas žodis yra svarbus. Todėl mokiniai yra mokomi vertinti vienas kitą. Mokiniai ugdomi elgtis įtraukiai, ir tai iš žaidimo yra perkeliama į kasdienį gyvenimą ir realias veiklas. Kuomet mokiniai gauna galimybes kurti istorijas, kurias priims ir vertins ir grupė, ir mokytojas, sustiprėja jų pasitikėjimas savo kalbiniais

		gebėjimais ir kūrybiniu mąstymu, o tai yra naudinga visose gyvenimo srityse. Šis žaidimas labai naudingas, kuomet reikia kovoti su atmetimu dėl socialinių, socioekonominių, kultūrinių, fizinės negalios, elgesio ir kitų priežasčių.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	Kaip buvo minėta, ši praktika puikiai paremia kūrybinio mąstymo, problemų sprendimo, komunikacijos, tarpasmeninių santykių bei sprendimų priėmimo gebėjimų lavinimą, kadangi vaikai veikia komandose, reikia galvoti greitai (o taip pat ir bėgant) bei apsvarstyti, kaip jų pasirinkimai gali paveikti visos komandos rezultatus. Taip pat reikia priimti greitus sprendimus, kurie atves prie galutinio rezultato. Viskas iš karto nesigauna pabandžius pirmą kartą, tačiau gebėjimai išlavinami palaipsniui kuomet vaikai vykdo šią veiklą.
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kartinis principas	Improvizacijos teatro principai – lankstumas, priėmimas, tarpusavio parama, ir suvokimas, kad klaidų nėra: „jei tau gerai, tai ir man gerai“.
16	Svetainė, el. paštas ir kita kontaktinė informacija	Facebook: Green Art Center El. paštas: gac4friends@gmail.com Facebook: Kiril Georgiev Kirilov El. paštas: kirikirilovski@abv.bg publichnarech1@gmail.com nsu151@abv.bg
EKSPERTŲ INDĖLIS		Ar supratote, ką reikia daryti veiklos metu? Kaip jautėtės veiklos metu? Kodėl? Ar patiko žodžiai, pasirinkti veiklos metu? Ar pavyko bendradarbiauti komandos viduje? Ar veikloje išmokote kokių nors naujų žodžių?
Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		

5. GEROSIOS PRAKTIKOS IR GABUMŲ IŠŠŪKIAI

Gabūs mokiniai ugdomi tokiais būdais, kurie yra skirtingi ir labiau pažengę lyginant su tais, kuriuos naudoja dauguma mokinių. Mokymasis – tai informacijos vertimas į žinias, kurios tuomet apdorojamos, suskaidomos ir įvairiai susisteminamos. Gabūs mokiniai per tam tikrą laiką išmoksta daugiau, nei jų bendraamžiai. Jie taip pat pasižymi platesnėmis, detalesnėmis ir įvairesnio pobūdžio žiniomis, susijusiomis su tema, nei jų bendraamžiai.

Aktyvumo palaikymas mokykloje skatina mokinius aptarinėti kūrinius, kuriuos jie tuo metu skaito ar kurių klausosi ir aiškintis, kaip tie kūriniai susiję su pasauliu, kuriame gyvename. Tuomet įvedama meno terapijos intervencija, ir mokiniai paskatinami po ranka turimomis medžiagomis save išreikšti. Kuomet mokiniai baigia atlikti meninę patirtį, visa klasė paskatinama ją aptarti. Pabaigoje mokiniai paskatinami apie sukurtą meną parašyti savo dienoraščiuose. Dalyviai gauna galimybę lavinti savo vaizduotę, mylėti kalbą ir kalbinę raišką, branginti bendruomenės ir dalinimosi jausmą bei formuoti komandinio darbo įgūdžius.

1	Pavadinimas	Aktyvumo palaikymas mokykloje
2	Šalis	Italija (Kilmės šalis: JAV)
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	- Nacionaliniai projektai - Mokyklinė veikla
4	Įgyvendinimo kontekstas	x didmiestis x smulkus miestas x kaimas
5	Veiklos tikslai	<ul style="list-style-type: none"> • Mažinti iškritimo iš mokyklos procentą • Mažinti nesėkmių mokykloje kiekį

		<ul style="list-style-type: none"> Gerinti mokinių požiūrį į mokyklą, šeimą ir save
6	Aprašas	<p>Turinys Žaidžiame kasdienius žaidimus įvairiose pamokose 1–4 gimnazijos klasėse.</p> <p>Pagrindiniai etapai Kiekvienos užsiėmimų grupės pradžioje mokiniai paskatinami aptarti tuo metu skaitomas knygas ar klausomus kūrinius bei pakomentuoti, kaip šie tekstai susiję su jų pasauliu. Tuomet įvedama meno terapija, ir mokiniai gali naudotis po ranka esančiomis medžiagomis, kad išreikštų save. Kuomet mokiniai baigia meninę patirtį, visai klasei pasiūloma ją aptarti. Meno kūrinių dalinamasi arba mažose grupėse prieš užsiėmimą, arba visos klasės diskusijos metu. Pamokų ciklo pabaigoje mokiniai paskatinami savo dienoraščiuose parašyti apie sukurtą kūrinį. Vėlesniuose užsiėmimuose mokytojas paskatina toliau diskutuoti bei į dienoraščius užsirašinėti meno patirtis bei įvertinti perskaitytą medžiagą. <i>Pirmoji veikla: Autobiografinis skyrius: Mano paveldas</i> Sukurkite šeimos koliažą ant juodo popieriaus lapo, kuriame kiekvienas šeimos narys būtų tokios formos ir spalvos ir užimtų tokią vietą, kaip tai atspindi šeimos bendravime. Tikslas: suprasti šeimos istoriją ir tarpusavio santykius <i>Antroji veikla: Mano paveldas</i> Įsivaizduokite įprastinius jų gyvenimo ritualus. Mokinių prašoma, kad jie atpažintų ritualų naudojimą savo šeimoje bei nustatytų, kurie iš jų yra reikšmingi jiems patiems. Tikslas: nustatyti šeimos gyvenimo aspektus, kurie yra prasmingi mokiniams</p> <p>Teorijos Patirčių integracija, rėmimasis savimone bei kito žmogaus poreikių suvokimu</p>
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės: 9 klasė b. Trukmė: 60 minučių c.d. Mokymo metodika: <i>Vaidybos gebėjimų mokymo metodika</i> e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą: <i>nepateikiama</i></p>
8	Meninė priemonė	<p>A. <i>Žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas</i> B. <i>meno kūrimo veikla</i> x Tapyba A ☐ B ☐ ☐ Vaidyba A ☐ B ☐ ☐ Muzika A ☐ B ☐ ☐ Skulptūra A ☐ B ☐ X Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A x B x ☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvinimas ir kt.) x Įvardinkite kitas priemones <u>Literatūros šaltiniai</u> A x B x</p>
9	Medžiagos	Popierius, markeriai, žirklys, klijai (visos koliažui reikalingos medžiagos), žurnalai
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/tėvai x organizacija/institucija x mokykla ☐ neformali grupė ☐ nevyriausybinių organizacijų x Kita: Du meno terapeutai</p>
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>Ugdoma savimone bei kito žmogaus poreikių suvokimas Kūrybinis įtraukimas Bendruomenės ir dalinimosi jausmas, komandinio darbo įgūdžių Reikšmingumo jausmas, pasitenkinimas asmeniniais pasiekimais Vaizduotės lavinimas, meilės kalbai ir kalbinei raiškai puoselėjimas</p>
12	Kokia problema sprendžiama	<i>Gabumų iššūkis</i>
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Atvirumas skirtumams naudojant įvairias kalbas bendravimo procese bei randant asmeninį būdą įveikti užduotį.

		Gebėjimas nustatyti reikšmingus įvykius ir vertingus potyrius asmeniniame gyvenime ir šeimos protėvių gyvenime.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	Savimonė: savęs pripažinimas, savo charakterio, stiprybių ir silpnybių, pomėgių ir nemėgstamų dalykų įsivardinimas. Savimonės susikūrimas gali padėti jaunimui suvokti, kuomet jie išgyvena stresą ar patiria spaudimą. Savimonė dažnai yra išankstinė sąlyga, kad būtų galima efektyviai bendrauti, palaikyti tarpasmeninius santykius bei kurti empatiją su kitais.
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	<i>Yra daug būdų perteikti savo konceptus, susijusius su skaitymu ir klausymu</i> <i>Yra daug būdų išreikšti kylančius sprendimus (koliažas, vaizduojamasis menas)</i> <i>Yra daug būdų įtraukti mokinius: galima panaudoti kelis skirtingus įtraukimo įrankius</i>
16	Svetainė, el. paštas ir kita kontaktinė informacija	https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/07421656.1997.10759251?needAccess=true
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		<i>Ką matote savo koliaže ar piešinyje?</i> <i>Ką jau žinojote?</i> <i>Ką supratote skaitydamas?</i> <i>Kiek skirtingų koliažų matėte?</i> <i>Ko išmokote?</i>

Praplėskime aktyvumą mokykloje. Šios programos veikla leidžia atsiverti svarbiems savo aplinkos žmonėms (šeimai) ir padeda atskleisti užslėptas stiprybes, kurių esamas kontekstas įprastai neskatintų pabrėžti ir išreikšti.

1	Pavadinimas	Praplėskime aktyvumą mokykloje
2	Šalis	Italija (kilmės šalis JAV)
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	- Nacionaliniai projektai - Mokyklinė veikla
4	Įgyvendinimo kontekstas	x didmiestis x smulkus miestas x kaimas
5	Veiklos tikslai	<ul style="list-style-type: none"> • Mažinti iškritimo iš mokyklos procentą • Mažinti nesėkmių mokykloje kiekį • Gerinti mokinių požiūrį į mokyklą, šeimą ir save
6	Aprašas	<p>turinys</p> <p>Įvairių pamokų metu pradinėje ir pagrindinėje mokykloje žaidžiame įvairius žaidimus.</p> <p>Pagrindiniai etapai</p> <p>Kiekvienos užsiėmimų grupės pradžioje mokiniai paskatinami aptarti tuo metu skaitomas knygas ar klausomus kūrinius bei pakomentuoti, kaip šie tekstai susiję su jų pasauliu. Tuomet įvedama meno terapija, ir mokiniai gali naudotis po ranka esančiomis medžiagomis, kad išreikštų save. Kuomet mokiniai baigia meninę patirtį, visai klasei pasiūloma ją aptarti.</p> <p>Meno kūrinių dalinamasi arba mažose grupėse prieš užsiėmimą, arba visos klasės diskusijos metu.</p> <p>Pamokų ciklo pabaigoje mokiniai paskatinami savo dienoraščiuose parašyti apie sukurtą kūrinių. Vėlesniuose užsiėmimuose mokytojas paskatina toliau diskutuoti bei į dienoraščius užsirašinėti meno patirtis bei įvertinti perskaitytą medžiagą.</p> <p><i>Pirmoji veikla: Autobiografijos skyrius: Pagarbos išraiška</i></p> <p>Meninė intervencija: šeimos koliažas</p> <p>Medžiaga: žmogiškoji komedija</p> <p>Užduotis: dalyvių prašoma įvardinti kažką, „ką jie itin vertina savyje“</p>

		<p><i>Antroji veikla: Autobiografijos skyrius: Pasididžiavimas</i></p> <p>Meninė intervencija: box-self savęs atvaizdavimo kūrimas</p> <p>Medžiaga: stebukladarys (literatūra)</p> <p>Užduotis: dalyvių prašoma atvaizduoti save Box-self principu</p> <p>Tikslas: nustatyti savo asmenines stiprybes ir suvokti jų kilmę, nustatyti savo asmenybės dalis, kurios lengvai prieinamos kitiems ir dalis, kurios yra neprieinamos</p> <p>Teorijos</p> <p>Patirčių integracija, rėmimasis savimone bei kito žmogaus poreikių suvokimu</p>
7	Igyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės: 9 klasė</p> <p>b. Trukmė: 60 minučių</p> <p>c.d. Mokymo metodika: <i>vaidybos įgūdžių mokymo metodika</i></p> <p>e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą: <i>nepateikiama</i></p>
8	Meninė priemonės	<p>A. <i>Žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas</i></p> <p>B. <i>meno kūrimo veikla</i></p> <p>☐ Tapyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Vaidyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Muzika A ☐ B ☐</p> <p>☐ Skulptūra A ☐ B ☐</p> <p>X Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A x B x</p> <p>X Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.)</p> <p>x Įvardinkite kitas priemones: <u>Literatūriniai kūriniai</u> A x B x</p>
9	Medžiagos	Popierius, markeriai, žirkklės, klijai, audeklas, žurnalai, dėžės
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/tėvai x organizacija/institucija</p> <p>x mokykla ☐ neformali grupė</p> <p>☐ nevyriausybinių organizacija x Kita:</p> <p>Du meno terapeutai</p>
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>Ugdoma savimonė bei kito žmogaus poreikių suvokimas</p> <p>Kūrybinis įtraukimas</p> <p>Bendruomenės ir dalinimosi jausmas, komandinio darbo įgūdžių</p> <p>Reikšmingumo jausmas, pasitenkinimas asmeniniais pasiekimais</p> <p>Vaizduotės lavinimas, meilės kalbai ir kalbinei raiškai puoselėjimas</p>
12	Kokia problema sprendžiama	<i>Gabumų iššūkis</i>
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Nustatomi prasmingi ir vertingi savo asmenybės aspektai; atpažįstami užslėpti aspektai.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	<p>Savimonė: savęs pripažinimas, savo charakterio, stiprybių ir silpnybių, pomėgių ir nemėgstamų dalykų įsivardinimas. Savimonės susikūrimas gali padėti jaunimui suvokti, kuomet jie išgyvena stresą ar patiria spaudimą. Savimonė dažnai yra išankstinė sąlyga, kad būtų galima efektyviai bendrauti, palaikyti tarpasmeninius santykius bei kurti empatiją su kitais.</p>
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	<p><i>Yra daug būdų perteikti savo konceptus, susijusius su skaitymu ir klausymu</i></p> <p><i>Yra daug būdų išreikšti kylančius sprendimus (koliažas, savęs atvaizdavimas)</i></p> <p><i>Yra daug būdų įtraukti mokinius: galima panaudoti kelis skirtingus įtraukimo įrankius</i></p>
16	Svetainė, el. paštas ir kita kontaktinė informacija	https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/07421656.1997.10759251?needAccess=true
EKSPERTŲ INDĖLIS		<p><i>Ką matote savo koliaže ar piešinyje?</i></p> <p><i>Ką jau žinojote?</i></p> <p><i>Ką supratote skaitydamas?</i></p> <p><i>Kiek skirtingų koliažų matėte?</i></p> <p><i>Ko išmokote?</i></p>
Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		

6. GEROSIOS PRAKTIKOS IR TALENTŲ IŠŠŪKIAI

Susitelkimas į įvairias įtraukiąsias talentų veiklas suteikia galimybę pritraukti mokinius bei paremti jų mokymosi mokykloje procesą. Taip darydami galime sukurti įtraukiąsias praktikas, kurios būtų naudingos mūsų mokiniams.

Kelionė iš gamtos į atsipalaidavimą buvo įgyvendinta Turkijos Besime Özderici vidurinėje mokykloje. Šioje veikloje mokiniai rinko tokius gamtos objektus kaip lapus šakas ir akmenis – tai, ką gamtoje lengva rasti. Tuomet reikėjo apsispręsti, kokia galėtų būti šių objektų išdėliojimo struktūra. Apsisprendus dėl tvarkos, daiktai buvo įtvirtinami ant drobės klajais. Suklijuotas darbas buvo paliekamas sienai išdžiūti. Tuomet darbą galima spalvinti. Atliktas darbas įreminamas ir pateikiamas mokyklos parodoje. Tai galimybė vykdant meninę veiklą *plėtoti savo įvairių perspektyvų bei interpretacijos įgūdžius, apibūdinti meno koncepciją, gamtą ir estetiką kaip visumą, sukurti laisvės jausmą, nukreipti kūrybinį mąstymą ir išreikšti savo jausmus.*

1	Pavadinimas	Kelionė iš gamtos į atsipalaidavimą
2	Šalis	Turkija
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	Besime Özderici vidurinė mokykla
4	Įgyvendinimo kontekstas	☐ didmiestis
5	Veiklos tikslai	Aprašomas aplinkos stebėjimas ir reakcija į aplinką. Naudojami formalieji raiškos elementai Vykdomas rekreacijos (poilsio) tyrimas; naudojamos iš gamtos gaunamos medžiagos Matuojamos ir kuriamos įvairios erdvinės figūros Lavinamas estetiškas suvokimas, sprendimų priėmimas ir kūrybingumas.
6	Aprašas	<p>Turinys: Tikslinė grupė atliekanti darbą sukuria trimačius kūrinius ant nurodytų paviršių.</p> <p>Pagrindiniai etapai:</p> <ul style="list-style-type: none"> Mokiniai renka gamtoje lengvai randamus objektus – tokius kaip lapai, šakos, akmenys. Į klasę atsinešami klajai, juoda drobė bei įvairių spalvų purškiami dažai. Dirbama prižiūrint mokytojų. Iš pradžių ant drobės pažymima schema kaip juodraštis, o tuomet sudaroma kompozicija. Pagal pasirinktą vaizdinį erdvinį išdėstymą kiekvienas daiktas pritvirtinamas ant drobės klajais. Suklijuotas kūrinys paliekamas dienai, kad išdžiūtų. Kuomet išdžiūvo, išdėstytus objektus jau galima spalvinti. Vadovaujant mokytojų mokiniai nuspalvina savo darbus pasirinktomis spalvomis. Nuspalvinus kūrinys paliekamas išdžiūti. Pabaigoje darbas įreminamas ir pristatomas mokyklos parodoje. <p>Teorijos: Aplinką stebintis, tyrinėjantis ir interpretuojantis mokinys vadovaujamas mokytojo gali suvokti savo darbo estetiką ir originalumą.</p>
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės: šiame projekte integruojami gamta ir menas. Veikla prasideda tyrimu ir stebėjimu. Projektas tinka mokiniams nuo 10 metų amžiaus.</p> <p>b. Trukmė: 4 savaitės 40 minučių pamokų po du kartus kiekvieną savaitę.</p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius: 8</p> <p>d. Mokymo metodika: Estetiškas vaizdas atskleidžiamas, panaudojant tokias technikas kaip stebėjimas, atradimas ir interpretacija.</p>

		e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą: Vertinama galimybė interpretuoti originalumą bei gebėjimas kurti estetiškes vertybes. Kontaktinio mokymo praktinė veikla buvo sėkmingai atlikta, ir mokiniai įgijo meninio perteikimo įgūdžių.
8	Meninė priemonė	A. Žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas B. Meno kūrimo veikla ☐ Tapyba A ☐ BX ☐ Vaidyba A ☐ B ☐ ☐ Muzika A ☐ B ☐ ☐ Skulptūra A ☐ B ☐ ☐ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐ B ☐ ☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.) ☐ Įvardinkite kitas priemones
9	Medžiagos	Drobė, gamtinės medžiagos, klijai ir bent 4 spalvų dažai (akriliniai, purškiami ir t.t.)
10	Kas vadovauja veiklai	☐ konkretus asmuo/tėvai ☐ organizacija/institucija ☒ mokykla ☐ neformali grupė ☐ nevyriausybinė organizacija ☐ kita
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	a. Šios gerosios praktikos nauda tikslinėms grupėms: kartu pasitelkiant gamtą ir meną, grupė įgyja sąmoningumo tyrinėti, atrasti, atpažinti ir perkurti. Taip ugdomi meninės raiškos įgūdžiai. * Formuojami skirtingų perspektyvų ir interpretacijų gebėjimai. * Ugdomas visuminis meno, gamtos ir estetikos suvokimas. * Ugdomas laisvės jausmas, kryptingai pritaikant kūrybinį mąstymą. * Mokinys išreiškia jausmus per darbą (per panaudojamas medžiagas, spalvas, erdves, paviršius ir tūrio kontekstus). Apibendrinus, šis procesas mokiniui suteikia estetinio pasitenkinimo bei ramybės, kadangi mokinys gali išreikšti savo jausmus. b. b. Bendruomenės ir socialinis poveikis: Pritaikomas dėmesys prie gamtinės aplinkos; didesnis dėmesys skiriamas gamtai. Pabrėžiamas gamtai ir aplinkos apsaugai būtinas sąmoningumas.
12	Kokia problema sprendžiama	Talentų iššūkis
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Šiame darbe mokinys pasirenka medžiagas iš gamtos, kuriomis mokinys tiki galintis save išreikšti. Šios medžiagos panaudojamos perteikti kūrybinėms mintims. Mokinys galės išreikšti savo jausmus ir interpretuoti savo mintis. Mokiniui atsiranda galimybė išreikšti savo gebėjimus.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	Menas paremia mokymosi procesą ir gali būti labai naudingas kūrybiniam mąstymui bei sprendimų priėmimui lavinti.
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	Šioje veikloje mokiniai pasitelkia savo vaizduotę. Todėl nėra nieko teisingo ir nieko klaidingo. Visų mokinių kūriniai yra vertingi. Tokiu būdu jie atsikratys minčių, kad yra nepajėgūs kurti.
16	Svetainė, el. paštas ir kita kontaktinė informacija	Hatice Egemen Haticeegemen1981@gmail.com https://besimeozdericiortaokulu.meb.k12.tr
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Ar patiko veikla? Kaip jauteisi būdamas gamtoje? Kokias medžiagas gamtoje pasirinkai? Kaip ketini šias medžiagas apjungti į visumą? Ar tavo kūrinys atspindi tavo nuotaiką?

Pagauk muzikos ritmą. Šioje veikloje kiekvienam mokiniui duodamas kietos plastmasės puodelis. Su grojamos muzikos fonu mokinys turi parodyti, kad jis gali išpildyti laiko sąvoką muzikoje. Kad mokinys harmoningai išlaikytų grojančios muzikos ritmą, reikia naudoti laiko matavimo priemonės. Toks muzikos klausymas sustiprina pažinimą, kūno koordinaciją bei skaitmenines kompetencijas.

1	Pavadinimas	Pagauk muzikos ritmą
2	Šalis	Turkija
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	Besime Ozderici vidurinė mokykla
4	Igyvendinimo kontekstas	X didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	<p>Padėti sustiprinti pasitikėjimo savimi jausmą</p> <p>Palaikyti smulkiųjų ir stambiųjų raumenų raidą vaiko kūne įprastais ir neįprastais judesiais, tuo pačiu metu palaikant ritmą</p> <p>Teikti pagalbą mokinio psichomotorinei raidai bei emocijų raiškai</p> <p>Padėti, kuomet ateina nuotaikų kaita, kylanti iš paauglystės, kad mokinys pozityviai žengtų pirmyn ir užtikrintų savo veiklų tęstinumą</p> <p>Padėti sutelkti dėmesį</p> <p>Padėti gauti naudos iš komandinio darbo, koordinacijos, ilgalaikės koncentracijos, atsipalaidavimo nuo streso ir t.t. siekiant mokiniui padėti pažinti savo kūrybinę pusę, protiškaai atsipalaiduoti ir bendrauti.</p>
6	Aprašas	<p>Turinys:</p> <p>Šios meninės veiklos turinys yra ritmo tyrimas. Ugdomas mokinių smulkiųjų ir stambiųjų raumenų vystymasis atliekant reguliarius judesius palaikant ritmą. Veikdami kartu su klasiokais ir besiklausydami, kaip jie groja, mokiniai ima suprasti, kaip reikia elgtis, suvokia empatijos svarbą bei išmoksta girdimosios ir regimosios sinchroniškumo grožio estetikos. Tokiu būdu mokiniai patiria laimę kurdami bendrą produktą, tobulėdami ir siekdami vieno tikslo vieningoje grupėje, o ši sėkmė ir visas su ja susijęs darbas gali būti pasiekti tiek asmeniškai, tiek ir kartu su grupe.</p> <p>Pagrindiniai etapai:</p> <p>Kiekvienam mokiniui duodamas kieto plastiko puodelis. Grojant muzikai pabrėžiama, kad mokinys turi išpildyti muzikos laiko sąvoką. Kad mokinys išpildytų ritmą ir išlaikytų muzikos harmoniją, naudojamas laiko matavimas. Teigiama, kad tinkamas ritmo palaikymas grojant labai svarbus. Išmokoma paprasčiausių ritminių sekų. Palaikomas ritmas ir tempas yra fiziškai sustiprinami žaidimais ir judesiais. „Kūno perkusija“ bei sinchronizuoti judesiai labai svarbūs grojant bet kokiai muzikai ir ritmui. Dėl šios priežasties kartojama daug kartų, kad sustiprinti sinchronizaciją bei užtikrinti aukščiausio lygio vieningumą.</p> <p>Teorijos:</p> <p>Veikla bus atliekama naudojant demonstravimo, stebėjimo bei vaidmenų atlikimo mokymo(si) technikas.</p>
7	Igyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės: 5,6,7 ir 8 klasių mokiniai (11–14 metų amžiaus)</p> <p>b. Trukmė: 60 minučių vienai veiklai 3 kartus per savaitę</p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius: 4–5 savaitės</p> <p>d. Mokymo metodika: Kad vykdyti šią veiklą, reikia dviejų žingsnių: pirmojoje dalyje akompanuojama atliekant garso ir ritmo pratimus, o antrojoje dalyje įtraukiamas muzikinis akompanavimas ir pasiruošama veiklai.</p> <p>Demonstravimo, stebėjimo bei vaidmenų atlikimo technikos bus naudojamos praktikoje.</p> <p>e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą: Ritmo tyrinėjimo poveikis kognityviniams įgūdžiams jau buvo įrodytas</p>

		<p>daugelyje mokslinių tyrimų. Stebėdami vaikus nustatėme teigiamą grįžtamąjį ryšį, kadangi ritmo tyrimas turi stipresnį kognityvinį pamatinį efektą tokiems įgūdžiams kaip mokymasis, įsiminimas bei informacijos apdorojimas. Atsižvelgiant į šiandienos pandeminę situaciją, pirmąją veiklos dalį galima vykdyti ir internetu nuotoliniu būdu. Tačiau antroji dalis atneš stipresnių teigiamų rezultatų, jei bus dirbama kontaktiniu būdu dėl to, kad internetu iškyla sinchronizacijos problemų.</p>
8	Meninė priemonė	<p>A. Žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas B. meno kūrimo veikla</p> <p>☐ Tapyba A ☐ B ☐ ☐ Vaidyba A ☐ B ☐ ☐ Muzika A ☐ B ☒ ☐ Skulptūra A ☐ B ☐ ☐ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐ B ☐ ☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.) ☐ Įvardinkite kitas priemones _____</p>
9	Medžiagos	Kompiuteriai, ritminiai instrumentai, muzikiniai instrumentai, kuriuos galima reguliuoti priklausomai nuo dainos, plastikinis puodelis.
10	Kas vadovauja veiklai	☐ konkretus asmuo/tėvai ☐ organizacija/institucija X mokykla ☐ neformali grupė ☐ nevyriausybinių organizacija ☐ kita
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	1. Sustiprinamas pažinimas. 2. Reguluojamas dėmesio sutelkimas. 3. Įgaunamas laisvės ir erdvės suvokimas. 4. Įtraukiama saviraiška ir žaidimas. 5. Ugdoma kūno koordinacija. 6. Lavinamos skaitmeninės kompetencijos. 7. Stiprinama motyvacija.
12	Kokia problema sprendžiama	<i>Talento iššūkis</i>
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Mokinys išpildo savo pareigas dalyvaudamas grupėje. Mokinio pasitikėjimas savimi auga ir stiprėja. Ritmo tyrimas prisideda prie asmenybės raidos bei ugdo estetikos pajautimą. Ritmo pratimai suteikia mokiniui nepriklausomybės jausmą bei sustiprina kūrybingumą.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	Muzikinis ugdymas palaiko ugdymą tokių mokymosi bei asmeninių gebėjimų kaip kritinis mąstymas, uždavinių sprendimas ir mokymasis, kaip dirbti komandoje siekiant bendrų tikslų.
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	Ši veikla ugdo mokinių kantrybę, pagarbą, komandinį darbą bei suteikia jiems daug galimybių užsiimti muzika.
16	Svetainė, el. paštas ir kita kontaktinė informacija	https://besimeozdericiortaokulu.meb.k12.tr/ Arzu Çataltepe arzuskglu@hotmail.com
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Kaip muzika tave skatina jaustis? Ką ritmas reiškia tau? Kaip jauteisi mokydamasis grupėje? Ar sunku palaikyti koordinaciją? Ar patiko komandinis darbas?

Istorijų tinklų pyrimas siekia pagerinti moksleivių skaitymo įgūdžius bei praplėsti jų įtraukumo ir lygybės suvokimą, tuo pačių sustiprinant vaikų kūrybingumą, pasitikėjimą savimi, gerovę ir motyvaciją mokytis ir skaityti visą gyvenimą. Projektu skatinamas raštingumas, o ypač skaitymas savo malonumui, ir per šias veiklas vaikai skatinami kritiškai žiūrėti į stereotipus ir netoleranciją bei tapti įtraukumo ir lygybės šalininkais.

1	Pavadinimas	Istorijų tinklų pyrimas – ERASMUS+ projektas (Projekto Numeris: 2019-1-UK01-KA201-062128)
2	Šalis	Rumunija
3	Veiklos organizatorius / šaltinis/ programa	- Europiniai projektai - Nacionaliniai projektai - Mokyklos meninio ugdymo programos - Tyrimo programos
4	Įgyvendinimo kontekstas	☒ didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	Interaktyvaus mokymo strategijų panaudojimas gerinant vaikų skaitymo įgūdžius ir paskatinant juos išlikti skaitytojais visą gyvenimą, puoselėjant kritinio mąstymo gebėjimus ir kūrybingumą.
6	Aprašas	<p>Europinis projektas „Istorijų tinklų pyrimas“ (2019-1-UK01-KA201-062128) siekė ne vien tik pagerinti moksleivių skaitymo gebėjimus, tačiau ir plėtoti platesnį įtraukumo ir lygybės suvokimą, skatinti vaikų kūrybingumą, pasitikėjimą savimi, gerovę ir motyvaciją mokytis bei skaityti knygas visą gyvenimą. Projekto strategija leidžia mokytojams įgyti istorijų pasakojimo įgūdžių bei mokyti kūrybinio rašymo, orientuojantis į vaikų raštingumo įgūdžių gerinimą, motyvacijos mokytis stiprinimą bei asmeninės gerovės kėlimą. Šiuo projektu skatinamas raštingumas – visų pirma skaitymas savo malonumui – ir per šias veiklas mokiniai įgyja gebėjimą atmesti stereotipus ir netoleranciją bei tapti įtraukumo ir lygybės šalininkais ir rėmėjais.</p> <p>Europinis projektas „Istorijų tinklų pyrimas“ ne vien tik pagerina moksleivių skaitymo gebėjimus, tačiau ir plėtoja platesnį įtraukumo ir lygybės suvokimą, skatina vaikų kūrybingumą, pasitikėjimą savimi, gerovę ir motyvaciją mokytis bei skaityti knygas visą gyvenimą. Parinktos istorijos skatina teigiamą požiūrį į lygybę ir įvairovę; pateikiama pavyzdžių iš ankstesnių veiklų, kuriais galima sekti ir pritaikyti naujuose kontekstuose. 11–14 metų amžiaus mokiniai atliko užduotis prieš ir per skaitymą/klausymą bei po skaitymo/klausymo, pavyzdžiui, reikėjo prognozuoti ir atspėti, kas įvyks toliau istorijoje. Istorijos sukėlė ginčus apie išankstines nuostatas ir diskriminavimą, kėlė klausimų mokinių mąstymui bei vertė juos svarstyti apie savo požiūrius ir vertybes. Pradinės ir aktyvinančios veiklos buvo naudingos, siekiant susitelkti į mokinių gerovę, kadangi jos padėjo mokiniams atsiverti, dalintis ir atsipalaiduoti. Buvo planuojama mokinius skatinti ne tik skaityti, tačiau ir patiems rašyti istorijas. Skaitymas garsiai kaip dialogas tarp vaikų ir suaugusiųjų stimuliuo vaikų vaizduotę ir smalsumą. Skaitymo etapas vaikams taip pat suteikė įžvalgų į tai, kokia yra istorijos struktūra, nes buvo atkreiptas vaiko dėmesys į pagrindinius istorijos elementus (vietą, siužetą ir veikėjus). Vaikams buvo leidžiama pasirinkti, koku variantu jie norėtų rašyti savo istorijas – internetu, raštu, balso įrašu, vaizduojant ar multimedijos formatu.</p> <p>Teorijos Istorijos sukuria malonią atpalaiduojančią aplinką ir sustiprina mokinių gerovę.</p>
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės Pradinių mokyklų mokiniai (7–11 metų amžiaus) ir pagrindinių mokyklų mokiniai (12–13 metų amžiaus) Mokiniai, kurių skaitymo įgūdžiai žemi, lyginant su jų amžiui keliamais lūkesčiais Mokiniai, kuriems gresia nepasiekti tinkamo akademinų rezultatų lygio mokymosi procese</p>

		<p>Mokiniai, kurie tikėtina kad gali atsilikti, jei nebus vykdoma korekcinė veikla</p> <p>b. Trukmė: 2019 spalio 1 – 2021 rugsėjo 30</p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius nenurodytas</p> <p>d. Mokymo metodika – mokymasis bendradarbiaujant. Šiuo projektu buvo įrodyta, kad tai yra labai efektyvus įrankis kuriant komandas bei puoselėjant harmoniją tarp grupių. Klasėje sudaromos heterogeniškos grupės ir pateikiami projektai, kuriuose reikia, kad grupės bendrautų ir bendradarbiautų, panaudodamos kiekvieno nario ekspertinę sritį.</p> <p>Vaidmenų atlikimas ir simuliacinė veikla: mokiniams suteikiamos galimybės mokytis iš savo patirties. Tokiomis veiklomis galima susilpninti savo išankstines nuostatas; jos galingos, kadangi mokiniai efektyviai atlieka savo naujuosius vaidmenis. Natūralia simuliacijos dalimi yra diskusijos su mokiniais apie jų patirtis, nes būtina išsiaiškinti visas trikdančias ar nevienareikšmiškas situacijas.</p> <p>e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą: Vaidmenų atlikimas, kitų kultūrų tyrimai per istorijų pasakojimą</p>
8	Meninė priemonė	<p>A. Žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas</p> <p>B. meno kūrimo veikla</p> <p>X Tapyba A ☐ B X</p> <p>☐ Vaidyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Muzika A ☐ B ☐</p> <p>☐ Skulptūra A ☐ B ☐</p> <p>X Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A X B X</p> <p>☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.)</p> <p>☐ Įvardinkite kitas priemones _____</p>
9	Medžiagos	Elektroninės knygos, eilėraščiai, novelės ir piešiniai
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/tėvai X organizacija/institucija</p> <p>X mokykla ☐ neformali grupė</p> <p>☐ nevyriausybinė organizacija ☐ kita</p>
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>Interaktyvių mokymo strategijų taikymu siekiama pagerinti vaikų skaitymo gebėjimus, sustiprinti jų entuziazmą išlikti skaitytojais visą gyvenimą bei stiprinti kritinio mąstymo įgūdžius ir kūrybingumą; skaitymas garsiai yra įtraukiamas į įtraukias veiklas, kuriose ugdomas vaiko intelektas, skatinamas vaizduotės vystymasis bei refleksija. Vaikai turi prognozuoti, atsakinėti į atvirus klausimus, provokuojančius mąstymą, vedančių vaikus per pasakojimo istoriją, atpažinti ir aptarti svarbiausius istorijų įvykius, daryti sąsajas su asmeninėmis ankstesnėmis žiniomis bei patirtimis, rengti diskusijas ir debatus su bendraamžiais, remiantis perskaitytais kūriniais, tyrinėti žodžius ir iliustracijas bei žodžių ir jų reikšmių pasaulį.</p> <p>Rezultatai</p> <p>Tikslus įgyvendintų veiklų sąrašas – įskaitant veiklų turinį ir struktūrą; pasiūlomos alternatyvos</p> <p>Istorijos, komiksai, įvairūs meno kūriniai, mokinių multimedijos kūriniai pateikiami knygoje pdf formatu</p> <p>Visų atliktų veiklų atvejų analizė</p> <p>Mokinių pateiktų rekomendacijų sąrašas su komentarais</p> <p>Internetinės nuorodos – naudinga literatūra bei raštingumą skatinančios institucijos</p>
12	Kokia problema sprendžiama	Talentų iššūkis
13	Kaip sprendžiama ši problema?	<p>Manome, kad literatūra yra neįkainojamai brangus įrankis, kurį galima panaudoti, kad mokytojai gautų galimybių įgyvendinti praktikas ir nuostatas, skatinančias įvairovę, lygybę ir įtraukumą. Taip sukurama įtraukioji kultūra, kurioje visi vaikai gali jaustis pilnavertiškai ir išpildyti savo potencialą. Istorijos taip pat sukuria malonią atpalaiduojančią aplinką ir skatina mokinių gerovę.</p>

14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	Kritinis mąstymas ir problemų sprendimas Informacinės ir komunikacinės technologijos (ICT) Kūrybingumas ir atsinaujinimas Emocijų kontrolė
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	Šioje veikloje naudojami daug ir įvairių būdų, įtraukiančių mokinius.
16	Svetainė, el. paštas ir kita kontaktinė informacija	Department of children and youth affairs. 2016. <i>Diversity, equality and inclusion charter and guidelines for early childhood care and education</i> . https://assets.gov.ie/38186/c9e90d89d94b41d3bf00201c98b2ef6a.pdf
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Kodėl modelis, siūlomas „Istorijų tinklų pynimo“ projektu pasirodė esąs sėkmingas? Kokios idėjos buvo svarbiausios skatinant mokinių dalyvavimą? Kokias idėjas ir/arba veiklas panaudotumėte savo pamokose?

7. GEROSIOS PRAKTIKOS IR SOCIALINIAI IŠŠŪKIAI

Būti priimtam aplinkoje ir turėti draugų yra viena iš raidos būtinybių (o ne prabanga), padedančių mokiniams pasiekti geresnių rezultatų mokykloje (Ladd, 1990). Žvelgiant iš socialinės ir raidos perspektyvos, naudojame įtraukumo terminą, siedami jį su tuo, kad mokinsys yra priimamas tarp bendraamžių ir turi juo besirūpinančių draugų, o įtrauki erdvė yra tokia aplinka, kurioje bendraamžių santykiai yra pozityvūs, o tarp grupių yra palaikoma harmonija.

Muzikos dirbtuvėlės yra mokyklinė veikla, ir mokytojas ruošia medžiagą pagal dienos temą. Temos parenkamos pagal metų laiko specifiką, edukacinę programą ir svarbius įvykius, tokius, kurie ryškiai paveikia šalį ir regioną. Temos gali būti susijusios su piešimu, muzika ar dainų atlikimu. Tai padeda sukurti savęs svarbumo bei pasitenkinimo savo pasiekimais jausmą, puoselėti kūrybingumą ir vaizduotę bei išmokyti mylėti muziką, šokius teatrą ir menų visumą.

1	Pavadinimas	Muzikos dirbtuvėlės
2	Šalis	<i>Bulgarija</i>
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	Dalis popamokinių veiklų 1–5 klasių mokiniams
4	Įgyvendinimo kontekstas	X didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	Mokinių muzikos ir kūrybinių gebėjimų lavinimas ir praturtinimas. Mokinių vaizduotės lavinimas piešiant instrumentus bei kuriant muzikinius piešinius („piešiant muziką“). Mokinių gebėjimų groti įvairiais instrumentais (klavišiniais ar vaikiškais mušamaisiais) ugdymas ir lavinimas. Mokymosi programos kūrinių pritaikymas teatrui (pvz., trumpų eilėraščių), derinant muziką su tekstu. Įvairių populiariųjų šokių išmokimas. Asmeninių improvizacijų kūrimas, remiantis populiariais muzikos kūrniais ar žinomomis dainomis (pavyzdžiui, Camille Saint-Saëns „Gyvūnų karnavalas“). Improvizacinių gebėjimų kūrimas, kuomet mokiniai kuria savas trumpas melodijas dainavimui ar atlikimui muzikiniais instrumentais. Mokinių muzikinių ir bendrųjų meninių gebėjimų ugdymas. Darbo su mikrofonu bei scenine įranga gebėjimų ugdymas.

		Pasitikėjimo savimi ir savivertės puoselėjimas, kuomet reikia pasirodyti stambesnei auditorijai. Smulkesnieji ar metų pabaigos renginiai, kuriuose mokiniai galėtų pristatyti savo meninius pasiekimus. Komandinio darbo įgūdžių kūrimas ir lavinimas. Vaikų kūrybinės ir fizinės veiklos palaikymas.
6	Aprašas	Turinys Kasdien žaidėme žaidimus įvairių dalykų pamokose nuo 1 iki 5 klasės. Pagrindiniai etapai 1. Darbas su grupėmis nuo 8 iki 12 vaikų. Būtų naudinga, jei grupių sudėtis iš esmės nesikeistų. 2. Prieš kiekvienos veiklos pradžią mokytojas patikrina, ar įranga (CD grotuvas, DVD grotuvas, mikrofonas, muzikinis centras, klavišinis instrumentas, vaikiški mušamieji ir kt.) gerai veikia. 3. Priklausomai nuo dienos temos, mokytojas taip pat parengia reikalingą medžiagą (pavyzdžiui, jei tema yra „nupieškime muziką“, tai mokytojas parengia tinkamų muzikinių kūrinių, bloknotų, spalvotų pieštukų, kreidelių ar akvarelės, kuriais vaikai galėtų paįsyti). 4. Įprastai temos pasirenkamos pagal metų laiko specifiką, ugdymosi programą bei šaliai ar regionui svarbius įvykius (pavyzdžiui, prieš Kalėdas mokiniai iliustruoja kalėdinius motyvus, dainuoja ar atlieka kalėdines dainas ar melodijas, šoka konkrečius šokių bei ruošia kalėdinius koncertus). 5. Šokant įvairius šokus, siekiama, kad prieš tai jie būtų vizualiai parodyti mokiniams; be to, svarbu, kad mokiniai susipažintų su trumpa jų istorija. 6. Beveik visos veiklos pradedamos ar baigiamos mokinių mėgstamų dainų arba tokių dainų, kurios yra susijusios su mokyklina programa, atlikimu. Teorijos Muzikai iš ugdymo metodų svarbi balso technika, atlikimas su muzikiniu instrumentu, o šokiams ir teatro menui – gebėjimas vaidinti ant scenos.
7	Įgyvendinimo galimybės	a. Tikslinės grupės: 1–5 klasių mokiniai b. Trukmė: 60 minučių užsiėmimai c. Sesijų/veiklų skaičius popamokinė veikla mokykloje du kartus per savaitę d. Mokymo metodikos autorė: Galina Marinova Karadzkhova e. Vertinimo pobūdis bei įrankiai naudojami nustatyti gaunamą naudą: visas atliekama fizinėje aplinkoje.
8	Meninė priemonės	A. Žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas B. meno kūrimo veikla x Tapyba A □ B x x Vaidyba A x B x x Muzika A x B x □ Skulptūra A □ B □ x Kūrybinis rašymas (istorijos, poezija ir t.t.) A x B x □ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.) x Įvardinkite kitas priemones: šokiai ir pantomima
9	Medžiagos	Muzikai – techninės priemonės – tokios, kaip CD grotuvas ar DVD grotuvas, mikrofonai ir muzikinė sistema, klavišiniai instrumentai, vaikiški mušamieji instrumentai, CD ar DVD diskai su įvairia muzika Bloknotai piešimui, spalvoti pieštukai, kreidelės ar akvarelė. Šokiui tinkama avalynė ir rūbai.
10	Kas vadovauja veiklai	□ tėvai □ organizacija/institucija X mokykla Nacionalinė vidurinė mokykla „Sofia“, Sofija □ neformali grupė □ nevyriausybinė organizacija kita □

11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>a. Šios gerosios praktikos nauda tikslinėms grupėms Kūrybinis vaikų įsitraukimas. Padedama spręsti įtampos ir nuovargio problemas, kylančias iš formaliojo mokymosi proceso. Užmezgami tarpdalykiniai ryšiai, remiamas lengvesnis medžiagos išmokymas tokiose srityse kaip įvairios kalbos, literatūra, matematika, kiti menai. Remiamas bendruomenės kūrimo jausmas, stiprinami komandinio darbo gebėjimai. Formuojamas savo asmenybės svarbos jausmas bei pasitenkinimas asmeniniais pasiekimais. Ugdomas kūrybingumas ir vaizduotė, mokoma mylėti muziką, šokį, teatrą ir menus kaip visumą. Ugdomi dėmesingumo gebėjimai, koncentracija, taisyklinga artikuliacija, judesių koordinacija, plastiškumas ir ritmo pojūtis. Sukuriama atpalaiduojanti, linksma ir žaidimą primenanti aplinka mokiniams.</p> <p>b. Socialinis poveikis ir poveikis bendruomenei Jis kyla iš tėvų, atstovaujančių bendruomenę, įsitraukimo. Šių praktikų ilgaamžiškumas yra įrodymas, kokią pagalbą gali suteikti atsakingi suaugusieji bei sprendimus priimančios pareigūnės. Vaikų požiūrio, pasitikėjimo savimi ir elgesio kaita bendruomenėje būna įvertinama ir sulaukia pritarimo.</p>
12	Kokia problema sprendžiama	<i>Socialiniai iššūkiai</i>
13	Kaip sprendžiama ši problema?	<p>Galimybė mokiniams išreikšti save bei įnešti indėlį į mokyklos gyvenimą kūrimas, kuriam pritaria tiek mokyklos vadovybė, tiek ir bendruomenė kaip visuma.</p> <p>Ši praktika tinkama, kuomet reikia sprendimų arba nežymių teigiamų pokyčių kylant įtraukimo problemoms (ir padeda dauguma atvejų), kuomet tam tikra situacija reikalauja ramybės ir darnos ir kuomet patogiau naudoti įvairius meninės raiškos metodus.</p>
14	Ugdomi XXI amžiaus gebėjimai	<p>b. Ši menų dėmė nežymiai akcentuojant muziką itin palanki gerinant mokymosi mokytis įgūdžius, stiprinant pasitikėjimą savimi bei asmenybės raišką.</p> <p>Ši veikla ugdo visus XXI amžiuje reikalingus įgūdžius. Šio metodo naudojimas leidžia pagerinti mokinių savimone, nes jiems reikia išreikšti savo vidinį pasaulį. Taip mokiniai palaiko intymesnį ryšį su savo vidiniu pasauliu ir ima geriau suvokti, kokios yra jo sudedamosios dalys. Muzika savaime yra emocija, tačiau ji taip pat yra galingas įrankis valdyti savo emocijas ir jas tiksliai nukreipti. Muzika išprovokuoja emocinį įsitraukimą bei poreikį, kad grupė vaikų sinchronizuotų savo raišką. Taip stiprėja empatija ir ugdomi tarpasmeninių santykių gebėjimai. Kuomet mokinys atsakingas už savo pasirodymą, jis jaučiasi gaunąs paramą ir pasitiki savimi. Taip ugdomi sprendimų priėmimo ir problemų sprendimo gebėjimai.</p>
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	<p><i>Yra daug būdų išreikšti skaitymo ir klausymo sąvokas</i> <i>Yra daug būdų išreikšti siūlomus sprendimus</i> <i>Yra daug būdų panaudoti įvairius skirtingus įrankius</i></p>
16	Svetainė ir kiti kontaktiniai duomenys	<p>galina.m.karadjova@gmail.com Galina Karadzhova, muzikos mokytoja nacionalinėje vidurinėje mokykloje "Sofia"</p>
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		<p><i>Kaip įvertintum veiklos metu?</i> <i>Ar manote, kad šioje veikloje kažką reikėtų patobulinti ar pakeisti?</i> <i>Kokia jūsų bendroji nuomonė apie šią veiklą?</i> <i>Ar manote, kad veikla pasiekė savo tikslus? Kodėl?</i> <i>Ar bendradarbiauote su kitais komandos nariais?</i></p>

Skirtumai nėra kliūtis būti kartu yra Lietuvoje puoselėjama veikla, kuria siekiama skatinti tarpusavio paramą, žmonių tarpusavio skirtumų suvokimą bei toleranciją. Aplinka, kurioje mokiniai atliks praktines veiklas, susijusias su muzika, yra atvira ir pozityvi. Jie gali daug išmokyti vieni iš kitų bei išreikšti savo jausmus užsiėmimui pasibaigus.

1	Pavadinimas	Skirtumai nėra kliūtis būti kartu
2	Šalis	Lietuva
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	Mokyklinė veikla menų mokymosi programos kontekste
4	Įgyvendinimo kontekstas	☐ didmiestis X ☒ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	<p>Šios gerosios praktikos tikslas yra:</p> <p>Palengvinti įvairių poreikių ir savybių mokinių tarpusavio bendravimą ir bendradarbiavimą siekiant, kad mokiniai savo skirtumus suvoktų kaip unikalumo ženklą.</p> <p>Suteikti strategijas, kad mokiniai galėtų įsitraukti į bendras veiklas, jaustųsi vertinami ir lygūs tarp savo bendraamžių.</p> <p>Vystyti įgūdžius ir tapti nariais tokios visuomenės, kurioje puoselėjamos žmogiškosios vertybės.</p>
6	Aprašas	<p>- Turinys</p> <p>Kokios veiklos buvo įgyvendintos (ką dalyviai darė)</p> <p>Meninės veiklos buvo įgyvendintos dailės ir muzikos pamokų metu kaip neformali veikla. Šiose veiklose dalyvavo 3 klasės mokiniai bei vaikai Socialinės rūpybos skyriaus vaikų departamento paslaugų gavėjai.</p> <p>- Pagrindiniai žingsniai</p> <p>Kiekvieno užsiėmimo metu vaikai buvo skatinami ne tik atlikti suplanuotas užduotis, tačiau ir tarpusavyje bendradarbiauti bei padėti vieni kitiems.</p> <p>Fizinio lavinimo pamokose mokiniai turėjo galimybę patirti, ką reiškia patirti problemų tam tikroje srityje – apsimovus kumštines pirštines susirišti batus ar susisagstyti sagas, eiti tiesia linija, žvelgiant per padidinamąjį stiklą ar įmesti į krepšį užsidėjus plaukimo akinius, išteptus vazelinu. Negalią turintys vaikai viską atliko natūraliai, be jokios pagalbos.</p> <p>Muzikos pamokose buvo aptarinėjamas kūrinys, geriausiai atspindintis draugystę. Buvo naudojama tiek klasikinė, tiek ir šiuolaikinė muzika.</p> <p>Vaikai buvo skatinami išreikšti save meno pamokų metu. Jie buvo padalinti į grupes po penkis ir turėjo pastatyti draugystės namą. Buvo svarbus šio namo projektas.</p>

		<p>Užsiėmimams pasibaigus, mokinių grupės buvo pakviestos pasidalinti su kitais savo darbo patirtimis, aptarti darbe pritaikytas meno formas ir paaiškinti, kas paskatino jų pasirinkimą. Prezentacijos metu jie turėjo naudoti muziką, kuri galėjo atspindėti jų darbą.</p> <p>Iš pagamintų namų mokyklos salėje buvo pastatyta Tolerancijos alėja. Fizinio lavinimo pamokose įgiję patirčių trečiokai daug sėkmingiau įtraukdavo neįgalius vaikus į savo grupines veiklas.</p> <p>- Teorijos, kuriomis ši praktika buvo paremta Muzikos ir menų mokymo metodikos, meno terapija, fizinio lavinimo mokymo(si) metodika.</p>
7	Įgyvendinimo galimybės	<p>a. Tikslinės grupės</p> <p>3 klasės mokiniai bei Socialinės rūpybos skyriaus vaikų departamento vaikai su negalia</p> <p>b. Trukmė</p> <p>8 savaitės / 1 sesija trunka 45 minutes.</p> <p>c. Sesijų ir veiklų skaičius</p> <p>24 veiklos</p> <p>d. Mokymo metodika</p> <p>Aktyvus patirtimi paremtas mokymasis</p> <p>e. Vertinimo tipas bei įrankiai, naudojami nustatyti gaunamą naudą</p> <p>Neformali veikla</p>
8	Meninė priemonė	<p>A. <i>Žinomų meninės raiškos priemonių tyrimas</i></p> <p>B. <i>meno kūrimo veikla</i></p> <p>☐ Tapyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Vaidyba A ☐ B ☐</p> <p>X Muzika A ☐ B X</p> <p>☐ Skulptūra A ☐ B ☐</p> <p>X Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐ B X</p> <p>☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.)</p>
9	Medžiagos	Kartoninės dėžės, kitokios dėžės, dažai, klijai, lipni juosta, internetas.
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/tėvai ☐ organizacija/institucija</p> <p>X mokykla ☐ neformali grupė</p> <p>☐ nevyriausybė organizacija X</p> <p>mokytojai, prieš tai praėję specialų kursą</p>

11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>a. Šios gerosios praktikos nauda tikslinėms grupėms</p> <p>b. Mokiniai, turintys specialiųjų poreikių, ugdomi bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus ir išgyvena daug teigiamų emocijų, besimokydami kartu su kitais ir iš kitų; jie jaučiasi esą priimti, saugūs ir lygūs. Mokiniai bendrojo ugdymo klasėse ugdomi toleranciją, atsakomybę ir empatiją; jie jaučiasi svarbūs, pripažinti, galintys padėti, paaiškinti ir suteikti dvasinio saugumo savo bendraamžiams.</p> <p>c. Teigiamas poveikis bendruomenei ir socialinis poveikis</p> <p>d. Mokytojai, dirbdami kartu, ieško efektyvių būdų, kaip pasiekti ugdymo(si) tikslus. Mokinių tėvai supranta ir palaiko šio projekto mintis bei kitas bendras veiklas, jie yra skatinami įsitraukti ir dalyvauti edukaciniame procese kartu su savo vaikais.</p>
12	Kokia problema sprendžiama	<i>Fiziniai, elgesio ir kognityviniai iššūkiai.</i>
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Iššūkius buvo bandoma spręsti, kuriant mokyklą, besiorientuojančią į mokinius – tokią, kuri paremta ne vien tik akademiniiais pasiekimais, tačiau ir bendrosiomis kompetencijomis. Socialinės ir komunikacinės kompetencijos, įgytos pozityvioje muzikinėje bei kūrybinėje aplinkoje, turėjo teigiamą poveikį psichinei sveikatai bei socialinei raidai.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	Bendravimas, bendradarbiavimas, kūrybingumas
15	Universalus dizaino mokslai kaip kertinis principas	Įvairių raiškos ir mokymosi priemonių naudojimas, suderintas su įvairiomis menų rūšimis, mokiniams suteikia galimybę įvaldyti tolerancijos principus bei tarpusavio pagarbą.
16	Svetainė, el. paštas ir kita kontaktinė informacija	//
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		<p><i>Kaip jautėtės atlikdami užduotį? Kodėl?</i></p> <p><i>Kuri užduotis jums buvo įdomiausia?</i></p> <p><i>Ką išmokote atlikę užduotį?</i></p> <p><i>Kuri užduoties dalis buvo sunkiausia ir kodėl?</i></p> <p><i>Kur praktikoje pritaikytumėte žinias, įgytas, atliekant užduotį?</i></p>

8. GEROSIOS PRAKTIKOS IR KOGNITYVINIAI IŠŠŪKIAI

Mokiniams, pasižymintiems edukaciniais sutrikimais, ugdytojai turi panaudoti tokių ugdymo strategijų, kurios galėtų būti prieinamos per kasdieninės veiklos tvarkaraštį. Klasės aplinka bei mokytojai turi tinkamai pasikeisti ir prisitaikyti, kad sustiprinti mokinių dalyvavimą ir suaktyvinti mokymąsi. Kuomet mokytojai ir mokiniai naudoja efektyvias veiklos strategijas, tiek pavieniai mokiniai, tiek ir jų grupės gauna būtinus įrankius, kad galėtų tapti sėkmingai besimokančiais.

Batika. Tapyba ant šilko „Tylos kuždesiai ant šilko“ yra Lietuvoje sukurta veikla, kuria siekiama pagerinti mokinių spalvinę raišką bei juos supažindinti su tarptautinėmis profesionaliosiomis technologijomis bei retomis liaudies meno technologijomis. Mokiniai tyrinėja senovės meistrų meno kūrinius ir supranta, kad batikta yra senovinis medžiagų spalvinimo metodas, kuris buvo sukurtas Indijoje prieš beveik 2000 metų. Naudodami gėlių motyvus jie kuria temines kompozicijas, susipažįsta ir išbando įvairias tapybos ant šilko technikas ir metodus. Tai leidžia kūrybiškai atvaizduoti įvairias menines idėjas, taip praplečiant savo kognityvinius gebėjimus bei patirtis, ugdant meninę intuiciją ir estetinį jautrumą, puoselėjant tautinę tapatybę ir sąmoningą pilietiškumą.

1	Pavadinimas	Batika. Tapyba ant šilko "Tylos kuždesiai ant šilko"
2	Šalis	Lietuva
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	- Europiniai projektai - Nacionaliniai projektai - <u>Mokyklinė veikla, paremta meno ugdymo programa</u> - Tyrimo programos
4	Įgyvendinimo kontekstas	X <u>didmiestis</u> ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	Tobulinti mokinių meninę spalvinę raišką, supažindinant su pasaulinio profesionalaus ir liaudies meno retųjų technologijų: batikos ir tapybos ant šilko paveldu, skatinant domėtis ir interpretuoti įvairius meno reiškinius.
6	Aprašas	<p>Turinys: Šilkas yra subtili medžiaga dovanojama gamtos. Pats šilko gavimo procesas verčia pozityviai žiūrėti į gamtos išteklius. Technologinio šilko gavimo proceso suvokimas ugdo pagarbą gamtai. Gydanti tyla, kurioje gimsta kelionė į save, taip galima apibūdinti liejimo procesą ant natūralaus šilko, kai tapymo metu nėra jokio pasipriešinimo, teptukas, dažai ir šilkas (šilkas sugeria dažus, paima ir paskleidžia), absoliučiai begarsis terapinis procesas. Batika – tai antikinis medžiagų dažymo būdas, atsiradęs beveik prieš 2000 metų. Indijoje. Ši šalis įsisavino batikos technologiją seniausiais. Egzistuoja šios batikos rūšys: 1. Šaltoji batika (šia technika audinio piešinys kuriamas, liejant ištirpintą vaško – parafino mišinį ir dažant šaltais dažais); 2. Karštoji batika (dekoras ant audinio gabalo kuriamas jį atitinkamai sulanksčius ir rezervavus vietas, kurias reikia palikti nenudažytas, o dažoma karštais dažais); 3. Tapyba ant šilko.</p> <p>Kertiniai žingsniai DAILĖTYRINĖ UŽDUOTIS: Išanalizuoti senųjų pasaulio meistrų batikos kūrinius, suprasti jog Batika – tai antikinis medžiagų dažymo būdas, atsiradęs beveik prieš 2000 metų Indijoje. Pažinti batikos rūšis, gebėti jas skirti stebint pasaulio ir Lietuvos meistrų darbus. Susipažinti su šilko kilmės istorija. Vertinti ir pažinti pasaulio menininkų darbus ant šilko, suprasti istorinį šilko kelią. Susipažinti su konkrečiomis tapymo technikomis ir būdais ant natūralaus šilko. Pažinti natūralaus šilko gydomąsias savybes. RAIŠKOS UŽDUOTIS: Išsiaiškinus ir išbandžius, konkrečias tapybos ant šilko technikas ir būdus sukurti teminę kompoziciją – panaudojant augalų motyvus.</p> <p>Teorijos Pozityviosios mokyklos teorija</p>
7	Veiklos planas	<p>a. Tikslinė grupė – devintoji (I gimnazinė) klasė (15 metų), 14–15 mokinių grupė.</p> <p>b. Trukmė – 1 mėnuo.</p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius 4 pamokos (gali būti sugrupuotos po dvi dvigubas pamokas).</p> <p>d. Mokymo metodika – Taikomi šie ugdymo metodai: INFORMACINIAI (teikiamieji - aiškinamasis pasakojimas, diskusija; atgaminamieji – kartojimo pokalbis), PRAKTINIAI OPERACINIAI (kūrybinės pratybos), kūrybiniai (praktinis – kūrybinis darbas); aktyvaus mokymosi metodai (projektiniai, jungiantys įvairių veiklą). Taip pat taikomas netradicinis metodas „Tu gali kurti“ Šis unikalus įtraukiamasis metodas leidžia, skatina išradingai organizuoti spalvinės, erdvinės raiškos procesą. Pagrindinis principas pradedant kūrybinį procesą, tai teiginio išsikėlimas: „Aš galiu...“ ir atsakymai į klausimus: Kas? Koks?, Kada? Kur?</p>

		<p>Integruojami keli MOKOMIEJI DALYKAI – dailė, biologija, chemija, technologijos.</p> <p>Mokymosi strategijos: ERDVINĖ – vaizdinės medžiagos demonstravimas, meninė veikla, vaizduotės naudojimas, FIZINĖ – KINESTETINĖ relaksacijos pratimai, darbo įrankių panaudojimas, VIDINĖ – ASMENIŠKOJI – individualizuotas mokymas(sis), savarankiškas darbas, pasirinkimo galimybė.</p> <p>e. Vertinimo tipas bei priemonės, kurios naudojamos, kad būtų galima nustatyti gaunamą naudą – vertinama kaupiamuoju vertinimu, kuriuo siekiama įvertinti papildomas mokinių pastangas, skatinti mokymosi motyvaciją ir mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimas (vertinimo ir įsivertinimo lentelė – <i>Priedas Nr. 2</i>).</p> <p>Ši veikla jau yra sėkmingai vykdoma keletą metų skirtingoms mokinių amžiaus grupėms, ir kontaktiniu, ir nuotoliniu būdu, naudojant internetinę TEAMS platformą.</p>
8	Meninės priemonės	<p>A. <i>Meno darbų tyrimas</i></p> <p>B. <i>Meno kūrimas</i></p> <p>☐ Tapyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Vaidyba A ☐ B ☐</p> <p>☐ Muzika A ☐ B ☐</p> <p>☐ Skulptūra A ☐ B ☐</p> <p>☐ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐ B ☐</p> <p>☐ Rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, rūbų dizainas ir t.t.) A ☐ B ☐</p>
9	Medžiagos	<p>Sukurta PowerPoint pateiktis apie batikos meną, šilko gavybos procesą, tapybą ant šilko. Mokiniai turėjo galimybę savarankiškai ieškoti informacijos kabinete internete (kabineto kompiuteriuose ir savo išmaniuosiuose telefonuose), buvo paruošta padalomoji medžiaga apie šilko kilmę, gavybą ir tapymo technikas ir būdus ant natūralaus šilko. Kūrybinei veiklai naudojamas natūralus šilkas, teptukai, pieštukai, tekstiliniai markeriai, „guta“ (kontūrai), šilko dažai, mediniai porėmiai, smeigtukai, lygintuvas, lyginimo lenta. Adatos ir siūlai, tvirtinimui-eksponavimui lazdelės. Darbo procesas fotografuojamas. Sukūrus kūrybinius darbus organizuojama paroda gimnazijos ar miesto edukacinėse/kūrybinėse/reprezentacinėse erdvėse. IT technologijas naudojamos kuriant PowerPoint pateiktis</p>
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/ mokinio tėvai ☐ organizacija/institucija</p> <p>X <u>mokykla</u> ☐ neformali grupė</p> <p>☐ nevyriausybinių organizacijų ☐ kita</p>
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	<p>a. a</p> <p>Š</p> <p>i</p> <p>o</p> <p>s</p> <p>g</p> <p>e</p> <p>r</p> <p>o</p> <p>s</p> <p>i</p> <p>o</p> <p>s</p> <p>p</p> <p>r</p> <p>a</p>

			k t i k o s t e i k i a n a u d a t i k s l i n ė n s g r u p ė n s - Š i j a u p r a k t i k o j e i š b a
--	--	--	--

			<p> n d y t a m o k y m o (s i) v e i k l a f o r m u o j a p o z i t y v y p o ž i ū r i s a v i r e a l i z a </p>
--	--	--	--

			c i j a , k ū r y b o s , k a i p a t s i p a l a i d a v i m o i r s a v i r a i š k o s f o r m a , l e i d ž
--	--	--	--

			i a k ū r y b i š k a i i n t e r p r e t u o t i j v a i r i a s m e n i n e s i d ė j a s , p l ė č i a n t p
--	--	--	--

			a ž i n i m o , p a t i r t i e s , m e n i n ė s n u o v o k o s , e s t e t i n i o j a u t r u m o s k a l ė
--	--	--	--

			<p>, p u o s e l i j a n t t a u t i n i l i d e n t i t e t a b e i p i l i e t i š k u m o n u o s t a t a s .</p> <p>b. Poveikis bendruomenei/ socialinis poveikis - Kūrybinio proceso metu formuojamas požiūris į dailę kaip į įdomią ir teigiamų atradimų</p>
--	--	--	---

		teikiančią veiklą. Manau, kad pavyko mokinius sudominti šiomis retomis technologijomis, pajauti galimybę praturtinti savo estetinę aplinką, sukurti komforto, atsipalaidavimo būdus.
12	Kokia problema sprendžiama	<i>Kognityviniai iššūkiai</i>
13	Kaip sprendžiama ši problema?	Kiekvienas mokinyss, atėjęs į mokyklą, nori patirti sėkmę, todėl patraukli ir įdomi meninė veikla gali prisidėti ir prie mokinių sėkmingo mokymosi. Šiame pamokų cikle pažintinė ir kūrybinė veikla tikslingai papildo viena kitą, o nesudėtingos užduotys lengvai atliekamos sėkmingai pasiekiant rezultatą – sukuriant miniatiūrą ant natūralaus šilko. Teigiami išgyvenimai, patirti aktyvioje ir patrauklioje kūrybinėje veikloje, stiprina mokinių mokymosi motyvaciją, paskatina gilinti ir plėsti mėgstamos veiklos patirtį, siekti aukštesnių mokymosi rezultatų.
14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	<div> b. P r o j e k t o m e t u u g d o m o s b e n d r o s i o s k o n p e t e n c i j o s — m o k </div>

			<p> è j i m o m o k y t i s , p a ž i n i m o , i n i c i a t y v u m o i r k ū r y b i n g u m o , s o c i a l i n è – b e </p>
--	--	--	---

			iesninių sądalykinių skulptūrinių ir meninių (uždomas mokymų)
--	--	--	---

			n i u e m o c i n i s i r e s t e t i n i s s u v o k i m a s) .
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kartinis principas	Šią užduotį galima atlikti ir tradiciniais meninės raiškos būdais, galima kurti individualiai ir grupėje. IKT taikomas susipažįstant su mokomąja medžiaga bei pristatant kūrybinį rezultatą.	
16	Svetainė ir kita kontaktinė informacija	https://www.youtube.com/watch?v=-wbmEjTvszI&t=8s https://www.youtube.com/watch?v=LYRqCX3JYdY https://www.youtube.com/watch?v=WKj9ltXlp2M https://www.youtube.com/watch?v=PE1ZxGF6VDk	
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Kaip jautėtės veiklos metu? Ar gavote visą reikalingą informaciją, kad galėtumėte vykdyti veiklą? Ar veikla iš esmės praplėtė jūsų žinias tikslinėje temoje? Ar manote, kad šią veiklą reikėtų tobulinti? Jei taip, ką konkrečiai? Ar veiklos metu jautėtės išgirstas ir suprastas?	

Dangaus vaizdavimas menininkų kūryboje yra puiki veikla, siekiant pagerinti vaikų meninę spalvos, grafinę bei erdvinę raišką supažindinant juos su pasaulinio garso menininkų darbuose atsispindinčia dangaus vaizdavimo įvairove. Visų pirma panaudojama PowerPoint prezentacija, kurioje apžvelgiamas įvairių menininkų dangaus vaizdavimas akcentuojant vaizdo turinį ir nuotaiką. Atliekamos trys kūrybinės užduotys: dangus nutapomas, pavaizduojamas grafikos menu bei erdviškai. Šioje veikloje vaikai skatinami ieškoti nestandartinių sprendimų kūrybinėms užduotims atlikti. Taip jie plečia savo pažinimą ir patirtis, gilina meninį suvokimą bei sustiprina estetinį jautrumą.

1	Pavadinimas	Dangaus vaizdavimas menininkų kūryboje (vaizduojamosios dailės šakos: tapyba, grafika, skulptūra)
2	Šalis	Lietuva
3	Veiklos organizatorius/ šaltinis/ programa	- Europiniai projektai - Nacionaliniai projektai - <u>Mokyklinė veikla, paremta meno ugdymo programa</u> - Tyrimo programos
4	Įgyvendinimo kontekstas	☒ didmiestis ☐ smulkus miestas ☐ kaimas
5	Veiklos tikslai	Tobulinti mokinių meninę spalvinę, grafinę, erdvinę raišką, supažindinant su pasaulinio dailininkų kūriniuose dangaus vaizdavimo įvairove (vaizduojamosios dailės šakose: tapyboje, grafikoje, skulptūroje), skatinant domėtis menininkų kūryba ir savaip interpretuoti dangaus vaizdavimą. Įtraukti mokinius jiems patrauklia forma. Tobulinti naudojimąsi IKT, parengiant rinktos informacijos ir kūrybinių darbų pristatymą pamokų ciklo tema.
6	Aprašas	<p>a. Turinys:</p> <p>Pamokų ciklas skirtas tobulinti mokinių meninę spalvinę, grafinę, erdvinę raišką, supažindinant su pasaulinio dailininkų kūriniuose dangaus vaizdavimo įvairove. Tyrinėjant dailininkų kūrinius su mokiniams aptariamas dangaus vaizdavimas (šiltos- šaltos spalvos, potėpio dinamika, nuotaikos perteikimas linijų, tonų pagalba, minkštų- aštrių formų šviesūs, niūrūs debesys, ramus, vėjuotas dangus). Aptartos detalės, niuansai skatina mokinius labiau gilintis į norimo kurti dangaus vaizdavimo detales, jas pritaikyti savo kūrybinėje- praktinėje veikloje. Renkant informaciją, atliekant, fiksuojant kūrybinių darbų procesus, rengiant PowerPoint pateiktį, ją pristatant, giliau suvokiami tapybos, grafikos, skulptūros kūrimo ypatumai, įvardijami proceso skirtumai, skiriamos vaizduojamosios dailės šakos, tobulinamas IKT naudojimas.</p> <p>b. Pagrindiniai žingsniai :</p> <p>DAILĖTYRINĖ UŽDUOTIS: pagal PowerPoint pateiktį išanalizavus dailininkų kūriniuose (pvz.: V. Van Goghas, Klodas Monet, M. K. Čiurlionis...) dangaus vaizdavimą, aptarus jo reikšmę turinio, nuotaikos perteikimui, pasirinkti dailės kūrinius, kurti PowerPoint pateiktį su patikusio, norimo dangaus vaizdų motyvais įvairiose dailės šakų (tapyba, grafika, skulptūra) kūriniuose.</p> <p>RAIŠKOS UŽDUOTIS: Peržiūrėjus pavyzdžius ir išnagrinėjus dangaus vaizdavimo technikų įvairovę tapybos, grafikos, skulptūros įvairių laikų menininkų kūriniuose, surinkus savo pavyzdžius, - atlikti tris kūrybinius darbus vaizduojančius dangų: nutapyti dangų, atlikti grafikos technika, sukurti erdvinį objektą- skulptūrą, laisvai pasirenkant priemones. Sukauptą informaciją, kūrybinio proceso ir baigtų kūrybinio darbų foto naudoti, aptarti kuriamame pristatyme -PowerPoint ar Prezi pateiktyje.</p> <p>Teorijos Pozityviosios mokyklos teorija</p>
7	Veiklos planas	<p>a. Tikslinės grupė – 7 klasė (13–14 m.) 14–15 mokinių grupė.</p> <p>b. Trukmė – 1,5 – 2 mėnesiai.</p> <p>c. Sesijų/veiklų skaičius 8 pamokos (gali būti sugrupuotos į keturis užsiėmimus po dvi).</p> <p>d. Mokymo metodika - Taikomi ugdymo metodai: INFORMACINIAI (teikiamieji - aiškinamasis pasakojimas, diskusija; atgaminamieji – kartojimo pokalbis), PRAKTINIAI OPERACINIAI (kūrybinės pratybos), kūrybiniai (praktinis – kūrybinis darbas); aktyvaus mokymosi metodai (projektiniai, jungiantys įvairią veiklą);</p>

		<p>Integruojami keli MOKOMIEJI DALYKAI – dailė, istorija, etnokultūra, architektūra.</p> <p>Mokymosi strategijos: ERDVINĖ – vaizdinės medžiagos demonstravimas, meninė veikla, vaizduotės naudojimas, FIZINĖ – KINESTEZINĖ relaksacijos pratimai, darbo įrankių panaudojimas, VIDINĖ – ASMENIŠKOJI – individualizuotas mokymas(sis), savarankiškas darbas, pasirinkimo galimybė.</p> <p>e. Vertinimo tipas bei priemonės, kurias naudojote, kad nustatytumėte gaunamą naudą – vertinama kaupiamuoju vertinimu, kuriuo siekiama įvertinti papildomas mokinių pastangas, skatinti mokymosi motyvaciją ir mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimas.</p> <p>Ši veikla jau yra sėkmingai vykdoma keletą metų skirtingoms mokinių amžiaus grupėms, ir kontaktiniu, ir nuotoliniu būdu, naudojant internetinę TEAMS platformą.</p>
8	Meninės priemonės	<p>A. <i>Meno darbų tyrimas</i> B. <i>Meno kūrimas</i></p> <p>☐ Tapyba A ☐ B ☐ ☐ Vaidyba A ☐ B ☐ ☐ Muzika A ☐ B ☐ ☐ Skulptūra A ☐ B ☐ ☐ Kūrybinis rašymas (istorijų pasakojimas, poezija ir kt.) A ☐ B ☐ ☐ Dailė ir rankdarbiai (keramika, siuvinėjimas, siuvimas ir kt.) A ☐ B ☐ X Įvardinkite kitas priemones: <u>Vaizduojamojo meno šakos: tapyba, grafika, skulptūra A X B X</u></p>
9	Medžiagos	<p>PowerPoint pateiktis apie vaizduojamosios dailės šakose (tapyba, grafika, skulptūra) sukurtus kūrinius, kuriuose vaizduojamas dangus, debesys. Mokiniai turėjo galimybę savarankiškai ieškoti informacijos kabinete esančiuose meno albumuose, internete (kompiuteriuose ir savo išmaniuosiuose telefonuose).</p> <p>Buvo paruoštos kūrybinei veiklai naudojamas popierius, antrinės žaliavos, viela, el. rašikliai, klijai, žirkklės, dažai, teptukai peiliukai.</p> <p>Savo kūrybinės veiklos pristatymui taikomi ir tradiciniai būdai (paroda gimnazijos klasėse, reprezentacinėse gimnazijos ar miesto erdvėse) ir IT technologijas, sukuriant PowerPoint ar Prezi pateiktis.</p>
10	Kas vadovauja veiklai	<p>☐ konkretus asmuo/ mokinio tėvai X organizacija/institucija X mokykla ☐ neformali grupė ☐ nevyriausybinių organizacija ☐ kita</p>
11	Teikiama nauda ir gaunami rezultatai	c.

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

		<p>b. Poveikis bendruomenei/ socialinis poveikis - Kūrybinio proceso metu formuojamas požiūris į dailę kaip į įdomią ir teigiamų atradimų teikiančią veiklą. Manau, kad patiko mokiniams atrasti dangaus debesų vaizdavimo subtilumus ir emocinio ryšio su turiniu sąsajas, juos pritaikyti savo kūrybiniuose- tapybos, grafikos –skulptūros- darbuose. Manau, kad kuriant dangų skirtingomis technikomis, jie dalinai perteikė savo charakterį, išliejo emocijas.</p>
12	Kokia problema sprendžiama	b. <i>Kognityvinis iššūkis</i>
13	Kaip sprendžiama ši problema?	a.

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

--	--	--

14	Ugdomi 21 amžiaus gebėjimai	d. Pamokų ciklo metu ugdomos bendrosios kompetencijos – mokėjimo mokytis, pažinimo, iniciatyvumo ir kūrybingumo, socialinė – bei esminės dalykinės kompetencijos - kultūrinė ir meninė (ugdomas mokinių emocinis ir estetiškas suvokimas).
15	Universalaus dizaino mokslai kaip kertinis principas	Atliekant šią užduotį naudojamosi tradiciniais meninės raiškos būdais ir IKT pagalba, atskirai ir derinant juos tarpusavyje. IKT taikomas susipažįstant su mokomąja medžiaga, renkant informaciją, bei pristatant kūrybinių darbų rezultatus. Šią užduotį galima atlikti ir tradiciniais meninės raiškos būdais, galima kurti individualiai ir grupėje.
16	Svetainė ir kita kontaktinė informacija	//
EKSPERTŲ INDĖLIS Klausimai apmąstymui ir savirefleksijai		Kaip jautėtės veiklos metu? Ar gavote visą reikalingą informaciją, kad galėtumėte vykdyti veiklą? Ar veikla iš esmės praplėtė jūsų žinias tikslinėje temoje? Ar manote, kad šią veiklą reikėtų tobulinti? Jei taip, ką konkrečiai? Ar veiklos metu jautėtės išgirstas ir suprastas?

9. SANTRAUKA

Šiame skyriuje tiriama, kaip įtraukiosios praktikos yra pritaikomos menų ugdymui mokyklinėje aplinkoje. Kartu su projekto partneriais apžvelgėme ir pasidalinome patirtimis, kaip įtraukusis menų ugdymas plėtojamas skirtingose projekto partnerių šalyse (Italijoje, Ispanijoje, Turkijoje, Rumunijoje, Bulgarijoje ir Lietuvoje).

Kaip suprantame iš gerųjų praktikų, didžiulė menų teikiama nauda įtraukiamame ugdyme yra neginčijama. Menas itin naudingas visiems moksleiviams be išimčių.

Apibendriname išskirdami punktus, ką sužinojome iš konkrečių patirčių apie tai, kodėl menas toks naudingas įtraukiamam ugdymui:

1. Darbas menų srityje padeda besimokančiajam išsiugdyti kūrybinio problemų sprendimo įgūdžius.
2. Mokymas per menus leidžia perteikti sudėtingą tematiką vaizdu, o tuomet ją lengviau suprasti.
3. Menų mokymas padeda vaikams ugdytis motorikos įgūdžius, kalbinius ir socialinius gebėjimus, sprendimų priėmimą, rizikos vertinimą bei plėtoja išradingumą.
4. Vaizduojamieji menai moko ugdytinius apie spalvą, kompoziciją, perspektyvą ir pusiausvyrą. Visi šie aspektai reikalingi vaizdiniu ar skaitmeniniu būdu pristatant mokslo darbus.
5. Integruotas su kitomis disciplinomis menas pasiekia tuos mokinius, kurių kitaip gali nepavykti įtraukti į darbą klasėje.

6. Meninės patirtys plėtoja kritinį mąstymą bei moko mokinius paskirti laiko, būti dėmesingesniems ir kruopštesniems pasaulio stebėjimo procesuose.
7. Menas iškelia iššūkių besimokantiems bet kuriuo lygiu.
8. Menų mokymasis suvienija mokinius tiek su jų pačių kultūra, tiek ir su platesniu pasauliu.
9. Meno plačiąją prasmę ugdytas veda prie sumažėjusio disciplinos pažeidimų skaičiaus, geresnio lankomumo, didesnio mokyklą baigusiųjų procento bei baigiamųjų egzaminų/darbų rezultatų.
10. Menų taikymas įtraukia ugdytą pagerina tiek savimonės, tiek ir empatijos lygį bei sustiprina estetinį suvokimą.

Šiems mokiniams galimybė papildomai mokytis menų yra labai svarbi tam, kad jie būtų integruoti į mokyklą ir bendrautų su kitais mokiniais. Meno metodai yra galingi, ir jie atspindi įtraukiojo ugdymo tikslus bei gali būti pritaikyti gebėjimų ugdymui. Tuo būdu gerės akademiniai mokinių rezultatai bei pakils jų gerovės mokykloje lygis. Mokytojai pripažįsta, kad kūrybinis požiūris bei meninių metodų ir praktikų integracija švietimo procese gali suformuoti įvairius besimokančiųjų gebėjimus, padėti pakelti jų motyvaciją, įprasminti mokymosi procesus bei padidinti jų patrauklumą.

Šis projektas padeda geriau suvokti bendrąją įtraukiojo menų ugdymo situaciją, mokytojų požiūrį dėstant įtraukiosiose klasėse bei jiems iškilančias problemas. Menų paremti mokymo metodai padeda vaikams ir jaunimui atpažinti ir sustiprinti savo asmeninius ir socialinius gebėjimus.

Šios edukacinės veiklos gali sustiprinti ir pridėti tiek edukacinės, tiek ir džiugesio vertės edukaciniams renginiams bei vesti prie gražesnių patirčių tiek vadovams, tiek ir mokiniams.

Menas skatina kūrybinės raiškos laisvę, kuri padeda mokiniams atsipalaiduoti ir mąstyti kitaip. Bet kuris mokinytis gali kurti meną, ir yra tiek daug skirtingų meno formų (paminėtų šiame skyriuje), kurios gali mokiniams padėti įgyti nepriklausomybės ir pasitikėjimo savimi bei pakelti savivertę. Nėra tokios negalios, kuri galėtų mokiniui sukliudyti dalyvauti meninėje veikloje. todėl visada yra būdų įtraukti kiekvieną mokinį.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Įtraukiojo klasių kūrimas per menus

<https://eric.ed.gov/?q=Creating+Inclusive+Classrooms+through+the+Arts+&id=EJ1045923>

Menas ir įtraukioji visuomenė <https://www.samarthanam.org/art-and-an-inclusive-society/>

Įtraukumas klasėje <https://teach.ufl.edu/resource-library/inclusivity-in-the-classroom/>

Menų integravimas mokykloje <https://www.senecaacademy.org/10-reasons-why-integrating-art-is-important-in-school/>

Geriausios programos įtraukiojoje veikloje vaikams su negalia

https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00HPH4.pdf

Kanzas muzikos apžvalga <https://kansasMuzikareview.com/2018/02/20/behavior-disorders-in-the-inclusive-classroom-what-strategies-are-best/>

Įvairovė ir gebėjimai <https://diversityandability.com/blog/10-tips-for-inclusive-talent-management/>

Europos mokytojų švietimo tinklas <https://etenjournal.com/2020/10/06/inclusive-education-in-the-arts-challenges-practices-and-experiences-in-lithuania-by-edita-musneckiene/>

7. KULTŪROS IR KŪRYBOS SEKTORIAUS (KKS) VAIDMUO ĮTRAUKIAJAME UGDYME PER MENO KŪRIMĄ

Mihaela Constantina Vatavu¹, Alina Ailincăi², Andzelika Teresa Jachimovič³

¹Fundatia EuroEd (RUMUNIJĄ)

²Fundatia EuroEd (RUMUNIJĄ)

³Trakai Pedagogical Psychological Authority (LIETUVA)

mihaela.vatavu@euroed.ro, alina.ailincăi@euroed.ro, jachimowiczat@yahoo.pl

1. ĮVADAS

Pastaraisiais metais vis daugiau dėmesio yra skiriama kultūros ir kūrybos sektoriaus įtraukimui į edukacinę veiklą. Tai vyksta ne tik vietiniu, bet ir platesniu mastu.

Šis skyrius yra pagrįstas žiniomis apie kryptingą meninį ugdymą (KMU), kuris yra naujoviškas mokymo ir mokymosi metodas. Kryptingas meninis ugdymas užtikrina efektyvų ir linksmą ugdymo metodą, kuris siekia pritraukti ir užtikrinti besimokančiųjų dėmesį, juos motyvuoti, palaikyti ir skatinti aktyvų mokinių dalyvavimą klasėje, ugdyti jų mąstymą, kūrybinius gebėjimus ir daugelį kitų XXI amžiaus įgūdžių, kurie bus aptariami vėliau.

Partnerystės su Kultūros ir kūrybos sektoriumi (KKS) jau seniai suteikia mokykloms švietimo išteklius, pvz., mokinių išvykos į muziejus, spektaklius, seminarus, mokytojų kvalifikacijos tobulinimo ir menininkų rezidencijų programas, kurių metu menininkai ilgam apgyvendinami mokyklose. Ir todėl šis tyrimas yra svarbus mūsų metodinei medžiagai.

Kultūros ir kūrybos sektorius (KKS), į kurį įeina menas ir amatai, reklama, dizainas, pramogos, architektūra, knygos, žiniasklaida ir galiausiai programinė įranga, tapo esminiu veiksmu, spartinant žmogaus vystymąsi. KKS institucijos iš prigimties yra įtraukios, suteikia žmonėms galimybę prisiimti atsakomybę už savo vystymąsi, skatina naujoves ir prisideda prie tvaraus augimo.

2. KULTŪROS IR KŪRYBOS SEKTORIAUS (KKS) IR ŠVIETIMO ĮSTAIGŲ PARTNERYSTĖ

Sisteminė menų poveikio ugdymo kontekste analizė pradėta diegti tik XX a. pabaigoje, ir tai trukdo susidaryti išsamų vaizdą apie pokyčius, atsiradusius dėl meno panaudojimo švietimo tikslais.

Net jei galima sakyti, kad menai ir švietimas iš prigimties veikia kartu, o menas simbolizuoja žmogaus būsenos tyrinėjimą, bet susirūpinta dėl galimos jų sujungimo naudos kapitalizavimo yra palyginti neseniai. Kad išvengtume konceptualių ginčų ir diskusijų apie tai, ką menas reprezentuoja, mūsų projekte ir diskusijoje „meno“ sąvoką naudosime nurodant įvairias meninės išraiškos sritis (muzika, šokis, tapyba, architektūra, skulptūrų kūrimas ir kt.).

Paprastais sandoriais pagrįstoje partnerystėje meno organizacijos yra meno programų teikėjos, o mokyklos – vartotojos. Mokykla nelabai įsitraukia į meninės programos rengimą, o meno organizacija mažai ar visai nevertina mokyklos poreikių. Šio tipo partnerystei būdingos vienkartinės meninės programos, kurios suteikia studentams ir mokytojams galimybę tik susipažinti su menais. Bendros veiklos partnerystėje mokyklos darbuotojai bei kultūros ir kūrybos sektoriaus (KKS) institucija kartu apibrėžia ugdymo tikslus ir poreikius bei kartu kuria programą. Tikėtina, kad toks bendradarbiavimas padidins švietimo vertę.

Europos Sąjungos Tarybos (ES, 2019) išvadose dėl jaunųjų kūrybingų kartų pabrėžiama, kad meninių ir kūrybinių įgūdžių, taip pat talentų ugdymas yra inovacijų, įskaitant socialines inovacijas, varomoji jėga siekiant pažangaus ir tvaraus augimo. Formaliojo ir neformalaus ugdymo metu įgyti kultūriniai ir kūrybiniai įgūdžiai suteikia jauniems žmonėms įrankius, padedančius spręsti problemas ir kūrybiškai dirbti bendradarbiaujant ir eksperimentuojant. 2019 metais ES valstybėse narėse kūrybine veikla užsiėmė 7,4 mln. žmonių, tai sudarė 3,7% visų darbo vietų (Kultūrinės edukacijos veiklų poveikio vertinimo tyrimas, Vilnius, 2021).

Naujausio Europos vertybių tyrimo, kuris buvo atliktas 2017 m., duomenimis, jaunimas yra aktyviausias kultūrinėse veiklose. Tačiau net mokyklinio amžiaus jaunuolių (15-19 m.), dalyvaujančių kultūrinėse veiklose, dalis tesiekia 75 proc. Rečiausiai kultūrinėse veiklose dalyvauja 50-59 metų ir vyresnio amžiaus žmonės.

Meninė veikla gali tapti įkvėpimu ten, kur jau vyksta įspūdingiausias ir progresyviausias darbas. Nuolatinis kultūrinis ir kūrybinis mokymasis ne tik įgalina studentus kokybiškai įsidarbinti, bet ir sukuria aplinką, kurioje klesti inovacijos, kūrybiškumas ir žmogiškosios vertybės. Daugiausia dėmesio skiriant "apjungtų dalykų" mokymuisi, aktyviai įtraukiant kūrybinį ir kultūrinį sektorių, siekiama, kad mokyklos ir mokiniai taptų atviresni, kūrybiškesni, atsparesni ir verslesni.

Kūrybinis mokymasis įtraukia užsienio kalbų mokymą teatro pamokose, matematikos ir gamtos mokslų mokymą skulptūrų kūrimo ir vizualinio raštingumo pamokose ir daug kitų pavyzdžių. Kūrybinis mokymasis kartais vadinamas švietimu per meną, kai, siekiant pagerinti visų mokinių mokymąsi ir ugdyti jų XXI amžiaus įgūdžius, naudojami multisensoriniai metodai. Kalbama ne apie mokyklos mokymo programos perkrovimą, o kūrybiškų, bendradarbiavimo ir meninių metodų naudojimą, siekiant pagerinti mokymąsi klasėje, bendrą mokyklų veikimą. Kūrybiškas mokymasis mokyklose didina atsparumą ir skatina pasikeitimą, o tai reiškia mokyklos atsivėrimą ir bendradarbiavimą su KKS institucijomis. Tam reikia aiškos vizijos, planuoto kultūros partnerių įsitraukimo, nacionalinės teisėkūros paramos ir palaikymo.

Gali atsirasti tokių, kurie klaus: „Ką menas veikia švietime?“ Manome, kad Kultūros ir kūrybos sektoriaus (KKS) įsitraukimas į švietimą yra pateisinamas realia ir tiesiogine nauda, nes skatina ne tik meninį ugdymą, bet ir ugdymą per meną skirtinguose kontekstuose ir skirtingais mokymosi pripažinimo būdais. Socialinės sferos veikėjai, kaip ir švietimo įstaigos, naudoja meną terapiniais tikslais ir socialiniams pokyčiams generuoti.

Kadangi menai yra patrauklūs, skatina mokymąsi bendradarbiaujant ir yra įtraukūs, menai yra idealūs tam, kad būtų galima parodyti, kaip galima skatinti įtraukiąją praktiką. Menai pasitarnauja visiems mokiniams, nes skatina jų mokymąsi, augimą ir tobulėjimą, taip pat skatina kūrybinę raišką, problemų sprendimą, kritinį mąstymą bei bendravimą.

Yra keletas kriterijų, į kuriuos reikia atsižvelgti:

- „meno“ supratimą kaip pedagoginę priemonę ir jo poveikį holistiniam mokymuisi, vaiko raidai;
- KKS ir švietimo integraciją galinčią skatinti įsitraukimą klasėje, čia turime paminėti svarbų mokytojų ir tarpininkų vaidmenį;
- neatidėliotiną poreikį nukreipti mokytojus į kryptingo meninio ugdymo meno srityje įgyvendinimą įprastose klasėse, kad būtų skatinamas įtraukusis ugdymas ir pasiekti tam tikri švietimo tikslai.

Kryptingo meninio ugdymo (NCERT, 2019, p. 3) medžiagoje KMU pateikiamas kaip mokymo ir mokymosi modelis, pagrįstas mokymusi „per meną“ ir „su menu“, t. y. procesas, kai menas tampa mokymo ir mokymosi priemone. Meninį aspektą turinčių edukacinių programų rūšys:

Kultūrinė		Švietimo		Socialinė	
Kultūrinė orientacija	Naujų visuomenės kategorijų kūrimas	Menų mokymasis	Švietimas per meną	Meninė/kultūrinė intervencija	Meno terapija

1 lentelė. Kryptingo meninio ugdymo kriterijai

Seulo darbotvarkė (UNESCO, 2010) buvo siekiama išplėsti ir įgyvendinti 2006 m. UNESCO konferencijoje Lisabonoje pateiktus pasiūlymus. Seulo darbotvarkėje pasiūlyta, kad meninis ugdymas vaidintų svarbų vaidmenį transformuojant švietimo sistemas siekiant patenkinti besimokančiųjų poreikius ir prisitaikyti prie pasaulio, kuriam būdingi dideli technologiniai pokyčiai, raida, socialinė bei kultūrinė nelygybė, reikalavimų. Pagrindinės šiame dokumente nustatytos kryptys yra šios:

- suteikti meninio ugdymo prieinamumą;
- užtikrinti meninio ugdymo projektavimo ir pristatymo kokybę;
- taikyti meninio ugdymo principus ir praktikas sprendžiant esamų socialinių ir kultūrinių sąlygų iššūkius (integracijos, bendradarbiavimo, bendravimo, supratimo, priėmimo, raiškos ir kt.).

Siekiant spręsti dabartinius socialinius ir kultūrinius iššūkius, *Seulo darbotvarkėje* (UNESCO, 2010 m.) teigiama, kad meninis ugdymas gali sustiprinti visuomenės kūrybinius ir novatoriškus gebėjimus, atsižvelgiant į teigiamą ugdymo ir meno susijungimo poveikį:

- siūloma terapinė ir reabilitacinė pagalba streso, konflikto, nelaimių situacijose;
- skatina įtrauktį ir empatiją, ypač tiems mokiniams, kurie turi bendrų mokymosi sutrikimų, pavyzdžiui: mokymosi negalią (MN); lengvą intelekto sutrikimą (LIS); dėmesio trūkumo sutrikimą (DTS); autizmo spektro sutrikimą (ASS); elgesio ar emocijų sutrikimus; fizinę negalią; didelius intelektinius gebėjimus;
- skatina mokinių dalyvavimą ir mažina tikimybę nebaigti mokyklą;
- palengvina socialinį ir tarpkultūrinį dialogą;
- užtikrina darnų vystymąsi;
- mažina socialinius konfliktus.

Svarbiausia prielaida, nuo kurios turėtų prasidėti kiekviena KKS – mokyklos partnerystė yra ta, kad mokiniai turi unikalius mokymosi modelius ir kad kiekvienas įtraukiosios mokyklos programos dizainas yra apie teisingumą, o ne apie lygybę (vienodumą). Įtraukiojo meninio ugdymo programos suteikia galimybę pasiekti kuo įvairesnę besimokančiųjų įvairovę; sukurti teisingą mokymosi aplinką visiems; sudaryti saugią mokymosi aplinką ir padeda visiems besimokantiems jaustis sėkmingiems.

3. KULTŪROS IR KŪRYBOS SEKTORIAUS (KKS) VAIDMUO ĮTAUKIAJAME UGDYME

COVID-19 pandemija turėjo neigiamą poveikį kultūros ir švietimo sektoriams visame pasaulyje. Dėl pasaulinio masto izoliavimosi buvo apribota galimybė susipažinti su kultūra ir kultūros profesionalų gyvenimu, todėl reikia politikos, skatinančios kultūrų įvairovę. UNESCO (2021 m.) straipsnyje *Pažangiausia kultūra ir švietimas: Strateginė investicija į integracinį ir tvarų vystymąsi* pabrėžiama, kad *uždarius formaliojo ir neformaliojo švietimo įstaigas milijonai žmonių liko be mokymo, todėl labai sumažėjo mokymasis, užimtumas ir gerovė. Panašiai švietimo sistemos turi ugdyti būtiniausius įgūdžius ir kompetencijas, kad ugdytų prisitaikymą, judrumą, įtraukumą, socialinę atsakomybę ir pasaulinį pilietiškumą. Norint pereiti prie šių pokyčių ir formuoti įtraukią, taikią ir tvarią visuomenę, reikia naujų gebėjimų ir įgūdžių. Pasinaudojus kultūros ir švietimo sąveika, visuomenė geriau aprūpinama formaliuoju ir neformaliuoju švietimu.*

Šiuo atžvilgiu UNESCO taip pat svarsto, kad „pastaraisiais dešimtmečiais šios pastangos buvo sustiprintos, pradedant 1972 m. Faure ataskaita ir Pasaulio kultūros ataskaitų serijomis, kurios veikė kaip svarbūs lūžio taškai, keičiantis supratimui ir suvokimui apie švietimo, meno, kūrybos ir kultūros sąsajas. Nuo 1999 iki 2010 m. pasaulinis meninio ugdymo impulsas buvo juntamas dviejose pasaulinės meninio ugdymo konferencijose, 2006 m. buvo parengtas UNESCO meninio ugdymo planas ir 2010 m. – Seulo darbotvarkė.“

Greta kultūrinių galimybių menų integracija į švietimą yra ambicinga mokymosi visą gyvenimą programa, išryškinanti susiliejusį įgūdžių ugdymą. Šis mokymosi metodas sujungia kūrybinius, techninius, švietimo ir emocinius įgūdžius, kurių reikia sėkmingai veikti XXI amžiuje.

Lengvieji įgūdžiai arba vadinamieji „minkštieji įgūdžiai“ yra ne tik savybių ar rezultatų rinkinys, bet ir priklauso nuo glaudaus mokyklų (švietimo), verslo, kultūros ir kūrybos sektoriaus (KKS) ir kitų bendradarbiavimo. Binkley straipsnyje *Defining 21st century skills* šie įgūdžiai apima (nurodant, kad gali būti ir kitų):

- *bendradarbiavimą ir komandinį darbą;*
- *multimodalinį ryšį;*
- *inovacijos ir problemų sprendimą;*
- *tarpasmeninius įgūdžius: gerą bendravimą ir klausymą; įžvalgų apie kitus turėjimą; empatiją kitiems, įtraukumą;*
- *aukštesnio lygio pažinimo įgūdžius, įskaitant: kritinį mąstymą; problemų sprendimą;*
- *kūrybiškumą ir vaizduotę;*

- lankstumą ir gebėjimą prisitaikyti;
- pasaulinį ir kultūrinį sąmoningumą;
- vadovavimą;
- pilietinį raštingumą ir pilietiškumą;
- socialinę atsakomybę ir etiką;
- savarankiškumą, mokymasi mokytis ir daugelį kitų įgūdžių.

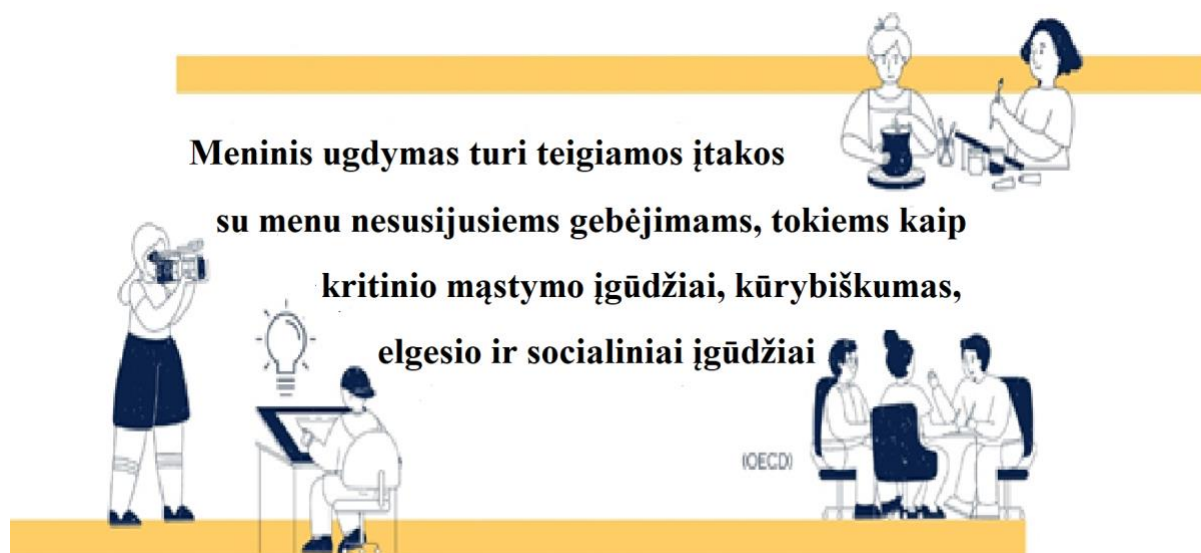
Vizualieji menai (piešimas ir tapyba, keramika, lipdymas, amatai iš popieriaus ir kt.) ir scenos menai (muzika, šokis, teatras ir kt.) padeda geriau suprasti supantį pasaulį ir suteikia žinių apie įvairias koncepcijas. Organizuojant amžių atitinkančias menines patirtis, įvairių ugdymosi dalykų mokymasis tampa patrauklesnis ir įdomesnis, kiekvienam mokiniui suteikiama kūrybinė erdvė tyrinėti, patirti ir tenkinti individualius poreikius, jei galvojame apie specialiųjų ugdymosi poreikių (SP) turinčius mokinius.

Keletas autorių straipsnyje *Meninis ugdymas kūrybiškumo sankirtoje: Meno integravimas siekiant sukurti įvairias perspektyvas identifikuoti ir spręsti socialines dilemas XXI amžiuje* (2006, p. 4) mini, kad švietimas meno srityje turi milžiniškas galimybes, kurios dar nėra iki galo išvystytos, įskaitant naujus metodus ir mokymosi strategijas, skirtas kritiniam mąstymui, rizikavimui, socialiniam ir aplinkosauginiam sąmoningumui ugdyti. Šios naujos švietimo strategijos yra išbandytos keliose pasaulio bendruomenėse per formalųjį ir neformalųjį ugdymą.

Menininkai, mokytojai ir pedagogai, esantys ribose tarp meno, terapijos ir švietimo, ugdo tapatybę, socialinę sanglaudą ir aplinkos vertybes pasitelkdami meninio mokymosi galimybes.

UNESCO (2021 m.) straipsnis „Pažangiausia kultūra ir švietimas“: Strateginė investicija į integracinį ir tvarų vystymąsi didina informuotumą apie dvi esmines idėjas:

- Meninis švietimas gali būti pagrindinis katalizatorius ugdant inovacijas ir kūrybinius įgūdžius bei gerinant švietimo rezultatus kitose švietimo programose srityse;
- Menas ir kultūrinis švietimas yra būtini siekiant apsaugoti kultūrines teises ir kurti **integracinius** visuomenių pagrindus.

1 pav. UNESCO, 2011 m., Šaltinis: <https://en.unesco.org/>

Meninio švietimo gairėse – Pasaulinėje meninio švietimo konferencijoje: Kūrybinių gebėjimų ugdymas XXI amžiaus Lisabonai (2006, p. 6) „kokybiškas švietimas yra orientuotas į besimokantįjį ir gali būti apibrėžtas trimis principais: 1) švietimas, kuris yra aktualus besimokančiajam, bet taip pat skatina universalias vertybes, 2) švietimas, kuris yra teisingas prieinamumo ir rezultatų požiūriu bei garantuoja socialinę integraciją, o ne atskirtį, 3) švietimą, kuris atspindi ir padeda įgyvendinti asmens teises“. Integracija ir integracinės metodai aiškinami Marilyn Friend ir William D. Bursuck (2012, p. 6) kaip „tikėjimas arba filosofija, kad mokiniai su negalia turi būti visiškai integruoti į savo mokyklos mokymosi bendruomenes,

dažniausiai bendrojo lavinimo klasėse ir kad jų mokymas turėtų būti grindžiamas jų gebėjimais, o ne negalia“. Kitaip tariant, tai teorija, kad „visi vaikai geriausiai mokosi integruotoje aplinkoje“ (Rapp & Arndt, 2012, p. 29).

Rekomendacijose Europos Parlamento CULT komiteto nariams atsižvelgiama į esamą politikos darbotvarkę, bet taip pat siūlomi veiksmų planai, kaip veikti pagal skirtingus ataskaitoje numatytus scenarijus.

Moksliniai tyrimai CULT komitetui – Kultūros ir kūrybos sektoriai Europos Sąjungoje (2019, p. 13) minima „vidinis KKS gebėjimas diegti naujoves, pristatyti naujus produktus, paslaugas ir organizacinius modelius greitai besikeičiančiose, sudėtingose ir konkurencingose rinkose rodo, kad kūrybinis turinys ne tik tarnauja paties KKS plėtrai, bet ir turi didesnę poveikį, sukurdamas šalutinį poveikį keliose pramonės šakose, pvz., švietimo ir daugelyje kitų verslo vertės grandinėje. Pavyzdžiui, vaizdiniai pasakojimai dažniausiai naudojami švietimo sektoriuje, siekiant geriau paaiškinti įvairių tipų turinį, istorijos, matematikos ar chemijos pamokose.

Išilginiai tyrimai rodo, kad kultūrinis švietimas ypač naudingas žemos socialinės, ekonominės ir kultūrinės padėties (SEK) studentams. Aktyviai įsitraukdami į kultūrinį švietimą, jie penkis kartus dažniau meta mokyklą nei mažos SEK mokiniai, kurie nedalyvauja tokiaame švietime. Kiti tyrimai rodo, kad kultūrinis išsilavinimas didina tikimybę, kad studentas gaus aukštojo mokslo diplomą.

Skatinant integruotąjį švietimą mokykloje svarbiausia yra naudoti metodus, kurie nėra įkryūs bendrojo lavinimo mokytojams, kurie taip pat parodo, kaip palengvinti integruotų metodų naudojimą. Menai yra puiki platforma parodyti, kaip galima palengvinti integruotuosius metodus, nes jie yra įtraukiantys, skatina mokymąsi bendradarbiaujant. Menai turi daug privalumų ir stiprina visų studentų mokymąsi, augimą ir tobulėjimą, taip pat skatina kūrybinę raišką, problemų sprendimą, kritinio mąstymo įgūdžius ir bendravimą. Be to, nėra teisingo ar neteisingo būdo dalyvauti meno veikloje, todėl kiekvienas gali vienodai prisidėti prie meno kūrimo. Pavyzdžiui, įtraukus į mokyimo programą šokių ir judesius, mokiniai pradeda labiau naudotis savo protu ir kūnu bei kūrybiškai perteikti savo mintis, idėjas ir įsitraukti į pamoką. Vaizduojamieji menai padeda ugdyti mokinių problemų sprendimo ir kritinio mąstymo įgūdžius, padeda tobulinti smulkiąją motoriką, kartu su šokiu gali padėti skatinti pro socialų elgesį bendradarbiaujant. Muzika taip pat yra būdas padėti mokiniams išlaikyti ramią ir atsipalaidavusią būseną, įsitraukti į atliekamą užduotį ir susikaupti bei sukurti malonią atmosferą. Menai suteikia galimybę visiems mokiniams dalyvauti pamokoje ir prie jos prisidėti, skatina kūrybinius įgūdžius ir gebėjimus, o mokytojai gali pamatyti, kaip kiekvienas mokinis gali prisidėti prie veiklos.

Įvairūs tyrimai atskleidžia, kad kultūrinio švietimo veikla ypač naudinga silpniesiems SEK vaikams. James S. Catterall, Susan A. Dumais ir Gillian Hampden-Thompson tyrimas rodo, kad silpniesni SEK studentai, kurie aktyviai dalyvauja kultūriniame švietime, turi penkis kartus didesnę tikimybę baigti studijas nei tie, kurie nedalyvauja kultūrinio švietimo veikloje.

4. MOKYTOJŲ ĮSIPAREIGOJIMAS MENINIAM VAIKŲ ŠVIETIMUI

Svarbi Kultūros ir kūrybos sektoriaus (KKS) atstovų skverbimosi į mokyklą prielaida yra profesinio mokytojų galimybių buvimas tiems, kurie jau dalyvauja švietimo veikloje.

Kai kurie pedagogai mano, kad turėtų aktyviai mokyti vaikus, modeliudami ir demonstruodami dailės įgūdžius, tačiau kiti laikosi pasenusio požiūrio, kad studentai turi patys išmokyti ir atsisako iliustruoti meninius įgūdžius, manydami, kad tai yra įgūdis, griežtai susijęs su dailės mokytojais. Labiausiai nerimą kelia tai, kad tik nedaugelis ankstyvosios vaikystės mokytojų peržiūri menais pagrįstus pasiruošimo darbui komponentus.

„Turime ištisą kartą mokytojų ir tėvų, kurie neturėjo menų pranašumo savo švietime“, – sako Sandra Ruppert, JAV nacionalinio tinklo „Arts Education Partnership“ (AEP), nacionalinės menų koalicijos, verslo, švietimo, filantropijos ir vyriausybės organizacijų direktorė. Įsitraukimas į meną dabar siejamas su matematikos, skaitymo, pažinimo gebėjimų, kritinio mąstymo ir žodinių įgūdžių lavinimu.

Šiuolaikiniam meninio švietimo supratimui daugiausia įtakos turėjo Vygotsky teorijos apie sociokultūrinį mokymąsi pobūdį, leidžiančios manyti, kad vaikų meniniai gebėjimai gali būti sustiprinti bendraujant su kitais (Brooks, 2017). Kai mokytojai meninio švietimo patirtį vertina kaip galimybę mąstyti ir perduoti idėjas, visi besimokantieji gali būti skatinami įsitraukti, o ne tik tie, kurie turi meno įgūdžių ir pasitiki talentu.

Meninio švietimo mokyklose labai svarbios yra piešimo ir muzikos pamokos, kurios pastaraisiais amžiais kartu su skaitymu ir rašymu buvo neatsiejama pradinės mokyklos programos dalis. Piešimas ir toliau yra

įprastas pagrindinės mokymo programos sudedamoji dalis, o pedagogų nuomone, tai yra svarbus aspektas mokant rankdarbių, gamtos mokslų, geografijos ir kitų dalykų.

Daugelyje mokyklų meno specialistai, kultūros ir kūrybos sektoriaus atstovai daugiausia dirba kaip dailės mokytojai ir didžiausią kiekį dėmesio skiria meno kūrimui klasėje, o tuo tarpu dalyko mokytojas laimi laiko dėstymo planavimui. Tačiau didėjant kultūros ir kūrybos sektoriaus ir mokyklos bendradarbiavimui pagal pasaulinius standartus, daugelis meno specialistų ir dalykų mokytojų dabar dirba kaip partneriai. Menas daugelyje mokyklų pradedamas integruoti į kalbos meną, socialinius, tiksluosius ir gamtos mokslus. Dailės specialistas, be vaikų mokymo, padeda dalykų mokytojams derinti meną su kitais jų dėstomais dalykais. Tokios koordinuotos pastangos plečia meno tematiką, iškelia problemas apie estetikos ir meno vietą kultūroje bei visuomenėje. Daugelis mokyklų turėtų naudoti komandinio mokymo metodą, kad galėtų organizuoti pamokas ir tvarkaraščius, o tai palengvina meno sistemą bei skatina kultūros ir kūrybos sektoriaus integravimą į pagrindinę mokymo programą.

Mokytojas/auklėtojas yra pagrindinė figūra, suteikianti aktualią, kūrybišką ir malonią meninio ugdymo patirtį. Nemažai rekomendacijų yra būtinos siekiant padėti mokytojams atlikti šį veiksmą, susijungiantį tarp jų švietimo srities ir meno kūrimo. Daugelis Europos šalių tiria, kiek yra naudingi ir reikalingi šie aspektai:

- profesinis tobulėjimas, skirtas didinti mokytojų pasitikėjimą menų mokymu ir sudaryti galimybes lavinti naujus įgūdžius bei papildyti savo kūrybiškumą;
- vadovavimas mokymo programoms, technologijų ir medžiagų naudojimas, ypač siekiant padėti mokytojams teikti kūrybinį ir kultūrinį ugdymą;
- koordinuotos programos, kuriomis visos mokyklos turėtų prieigą prie kūrybos ir kultūros sektoriaus specialistų ir institucijų;
- lokalių, regionų ir nacionalinių tinklų kūrimas siekiant didinti meno žinomumą švietime.

Straipsnyje *meninis ugdymas – mokykla, mokytojų pasirengimas – menas, tautinis, vizualinis ir klasė* atkreipia mūsų dėmesį į tai, kad *mokytojų specialistų (mišrių gebėjimų) pasirengimas yra labai įvairus, t. y. nuo meno profesinio laipsnio, kuriame nemaža dalis skiriama vizualiųjų menų kursams, iki edukologijos profesinio laipsnio, kuriame pasitaiko mažiau meno kursų ir daugiau profesinio mokymo ir bendrojo lavinimo dalykų. Nespecializuoti klasės mokytojai beveik visada ruošiami pagal ugdymo programą. Kursus dažniausiai veda profesionalus meno pedagogas, galintis būti kultūros ir kūrybos sektoriaus institucijos narys.*

Visos pastangos efektyviai integruoti meno kūrimą į ugdymą turėtų užtikrinti, kad būsiami meno specialistai bei klasės mokytojai būtų pasirengę prasmingai bendradarbiauti su klasės mokytojais. Be to, būsiami meno specialistai ir klasės mokytojai turi suprasti meno vaidmenį realiame pasaulyje. Veiksmingos palaikymo ir prasmingos partnerystės būtinybė, taip pat nurodo, kad mokytojams ir pedagogams turi būti sudarytos galimybės tobulėti.

JAV Nacionalinio miestų aljanso už veiksmingą švietimą prezidentas ir įkūrėjas Eric Cooper teigia, kad *meninis ugdymas suteikia finansinių sunkumų turintiems vaikams galimybę turėti vienodesnes sąlygas su pasiturinčiais vaikais.*

Visapusiškos, novatoriškos meninio ugdymo iniciatyvos įsitvirtina vis daugiau mokyklų visame pasaulyje. Daugelis šių projektų yra pagrįsti naujais smegenų tyrimų ir studentų pažinimo vystymosi atradimais bei apima įvairius metodus: menų naudojimą kaip mokymosi priemonę (pavyzdžiui, muzikines natų naudojimas trupmenoms mokytį); menų įtraukimą į kitas pagrindines klases (pjesės apie, pvz., vergiją rašymas ir vaidinimas); menų ir kultūros turtingos mokyklos aplinkos kūrimas (klasikinė muzika koridoriuose kiekvieną mokyklos dieną) ir praktinį meninį mokymą.

5. MENO SPECIALISTAI MOKYKLOSE

S. Kind, a. Decosson, R.I. Irwin ir K. Grauer iš Britų Kolumbijos universiteto savo straipsnyje *Menininko ir mokytojo partnerystės mokymuisi: menininko ir mokytojo profesinio tobulėjimo erdvės* (2007, p. 840) teigia, kad „menininkų kvietimas į mokyklas tampa būdas praturtinti ir paremti mokymo programas, sustiprinti mokyklų reformos pastangas, taip pat, dažnai kaip profesinio tobulėjimo galimybė mokytojams, norintiems tobulinti meninio ugdymo žinias ir praktiką“. Kai mokytojai ir menininkai užmezgė tvirtus darbinis santykius ir ryšį, vienas iš kito daug išmoko. Menininkai teigiamai atsiliepė apie mokytojų įžvalgas ir kompetenciją, o mokytojai jaudinosi dėl galimybių, kurias menai ir menininkai gali pasiūlyti studentams.

Kultūros ir kūrybos sektoriaus ekspertai ir menininkai, dalyvaujantys švietimo partnerystėje, turėtų turėti:

- gebėjimą perduoti idėjas ir dalintis kūrybiniu turiniu, kuris atitinka mokyklos lygį;
- lankstumą, atsižvelgiant į vaikų poreikius ir gebėjimus;
- profesinį ryšį su mokyklos personalu ir atsakomybę prieš mokinius;
- supratimą apie mokyklos aplinką;
- gebėjimą kurti galimybes ir didinti motyvaciją;
- gebėjimą įsitraukti į mokymo programą tarpdalykiniu požiūriu;
- pasirengimą vykdyti inkliuzinę mokyklos dienotvarkę – suteikti lygias galimybes visiems vaikams.

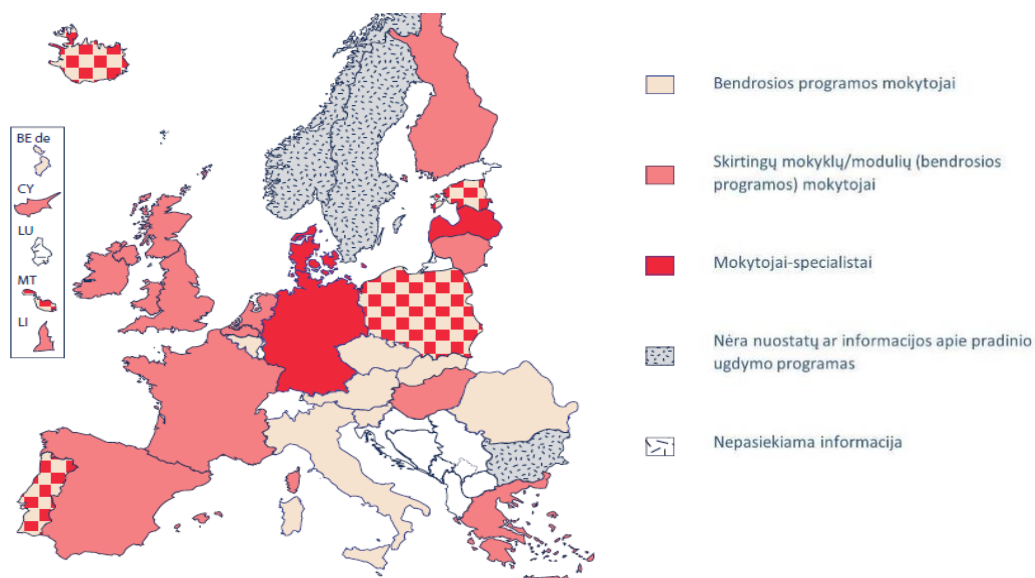
Ann Orfali atliktame tyrime (2004, p. 10) *Menininkai, dirbantys bendradarbiaujant su mokyklomis. Kokybės rodikliai ir patarimai dėl planavimo apibūdina*, kad „menininkai įsitraukia į švietimo sektorių dėl įvairių priežasčių.“ Daugelis mano, kad buvimas vertinamam partneriu mokymosi procese, turinčiu galimybę dalintis ir keistis idėjomis, išugdė jų pačių kūrybiškumą. Bendras darbas sustiprino menininkų bendravimo įgūdžius ir suteikė pagrindą nagrinėti meno formas naujame kontekste. Taigi, menininkai edukaciniame darbe pasirinko menus, nes tai suteikė galimybę dalintis įgūdžiais ir žiniomis, kartu skatinant jų pačių kūrybiškumą. Priimdami iššūkį suteikti vaikams įvairias kultūrines ir kūrybines galimybes, kai kurie menininkai aktyviai tyrinėja procesus ir mokymosi stilius, siekdami sugalvoti naujus požiūrius į meno praktiką.

Ugdymo procese dalyvaujantys menininkai sukūrė nuostatas, užduotis ir praktikas, kurios leido vaikams ugdyti efektyvumo jausmą, taip pat, įvairūs tyrimai atskleidžia, kad menininko ir kultūros ir kūrybos sektoriaus atstovai:

- Naujų medžiagų ir laikmenų bei jų panaudojimo pristatymas;
- Vaikų kūrybinių darbų sąsajų su kitų menininkų darbais demonstravimas;
- Grupės ir kolektyvinio tikslo, kurio metu individualios pastangos suprantamos ir vertinamos, sukūrimas;
- Vaikams vidutiniškai sunkių užsiėmimų atlikimas;
- Fizinių išteklių pakankamumo užtikrinimas;
- Nuolatinis dalijimasis pagrindiniais pranešimais, pvz., „negalite suklysti“;
- Aiškinimo ir pasakojimo pokalbyje derinio palaikymas užsiėmimo metu;
- Žinių apie vaikų interesus ir jaunimo kultūrą integravimas į projektus, taip pat kultūros žinių įtraukimas.

Priežastis, kodėl profesionalūs menininkai arba KKS atstovai retai užsiima pradinio ir žemesniojo vidurinio lygmens ugdymu, nes daugumoje šalių, norint dėstyti meninius užsiėmimus mokyklose, jie turi baigti profesionalių mokytojų rengimą. Tačiau yra šios taisyklės išimčių: kelios šalys leidžia profesionaliems menininkams laikinai dėstyti be reikiamos pedagoginės kvalifikacijos ar išsilavinimo.

5.1 pav. Pradinio ugdymo specialistai ir bendrosios programos
meninių užsiėmimų mokytojai 2007/08

Šaltinis: Eurydice

Estijos, Lenkijos, Portugalijos ir Islandijos duomenų žymės neturi etiketės, nes mokytojai-specialistai pradeda mokyti su menu susijusius modulius nuo Tarptautinės standartizuotos švietimo klasifikacijos pirmojo

2 pav. Tyrimas – Meninis ir kultūrinis ugdymas Europos mokyklose. (Eurydice, 2009)

Remiantis Europos Komisijos finansuojamo švietimo informacijos tinklo „Eurydice“ tyrimu – *Meninis ir kultūrinis švietimas Europos mokyklose* (2009 m.), dailės mokytojai dažniausiai yra bendrosios programos mokytojai, tai reiškia, kad jie moko visų arba daugumos mokymo programos modulių. „Daugelyje Europos šalių mokiniai mokosi daugiau nei vieną meninių užsiėmimų modulių, dažniausiai vizualiuosius menus ir muziką, kurie yra privalomi moduliai visose Europos pradinė mokyklų programose. Vidurinėje mokykloje meninį ugdymą dėsto mokytojai-specialistai, kuriems, prieš tapant meninių užsiėmimų mokytoju, paprastai privaloma pademonstruoti meninius įgūdžius tam tikrame (-uose) meninių užsiėmimų modulyje (-iuose).

Thomson, Coles, Hallewell ir Keane tyrimų metaanalizė parodė, kad kai jie pradėjo dirbti mokykloje, kūrėjai paveikė jos darbą įvairiais būdais:

- Kūrybinė partnerystė (KP) mokyklai suteikė papildomų išteklių ir naujų galimybių bei patirties naudojant naujas technologijas, įvairių menų ar medijų raišką.
- Kūrybos agentas veikė kaip pokyčių katalizatorius ir atskleidė 86 „dailės pedagogikos“ niuansus.
- KP paskatino mokyklą tobulėti iš naujo atrandant fizines erdves, daugiausia dėmesio skiriant mokymuisi ir asmenų gebėjimų stiprinimui.
- KP paskatino mokytojus mokytis iš naujo.
- KP paskatino keisti ugdymo turinį, įtraukti kūrybiškesnius metodus ir kurti užduotis, labiau atitinkančias realų pasaulį.
- KP paskatino tėvus ir bendruomenę įsitraukti į kūrybinius projektus, pasitelkiant išaugusį mokinių entuziazmą.
- KP paskatino mokyklą keisti „įteisinant“ kūrybines praktikas ir kūrybinį procesą.

Pastaruoju metu KKS industrijos susikūrė įvairialypę poziciją švietimo sistemos atžvilgiu, prisidėdamos prie studentų kultūrinio kapitalo didinimo, meninio ugdymo skatinimo ir konkrečių užimtumo perspektyvų, kuriose atsižvelgiama į kūrybinės raiškos siekius ir poreikius.

Pradžioje motyvacija plėtoti ryšį su švietimo sistema pasižymėjo pragmatiniu pobūdžiu, siekiant išugdyti naujas kvalifikuotų jaunų žmonių kartas ir užimti darbo vietas šiame sektoriuje, tačiau laikui bėgant situacija tapo sudėtinga.

6. SANTRAUKA

Visame pasaulyje vis labiau pripažįstama, kad kultūra ir menai praturtina švietimą, tačiau šis santykis turi būti persvarstytas, kad būtų galima geriau prisitaikyti prie šiandienos galimybių ir iššūkių. Nors apie švietimą yra pakankamai informacijos, trūksta tyrimų, parodančių meno integravimo į švietimą būdus, šios partnerystės privalumus, net jei pasaulinės iniciatyvos tokio tipo partnerystę laiko novatoriška ir reikalinga XXI amžiuje. Tai yra platesnis ilgalaikių politikos prioritetų atspindys, nuvertinantis kultūros ir kūrybos sektorių (KKS) ir jo indėlį į mokymosi procesus.

Panašiai ir švietimo sistemos turi būti atviros šiam sujungimui, esminių įgūdžių ir kompetencijų ugdymui, kad būtų puoselėjimas prisitaikymas, įtraukimas, socialinė atsakomybė ir pasaulinis pilietiškumas. Integruoti vertybėmis pagrįstą pedagogiką, propaguojančią visuotines vertybes, tokias kaip nediskriminavimas, lygybė, pagarba ir dialogas ir įsipareigoti skatinti įtraukų, tinkamos kokybės švietimą.

Plėtodama kūrybinius įgūdžius kultūros ir meno srityse, ji atveria naujas galimybes užimtumo didinimui ir labai reikalingų prisitaikymo ir naujovių įgūdžių įgijimui kituose sektoriuose. Meninis ugdymas ir meno kūrimas praturtina švietimo sistemą, todėl jos turinys ir kontekstas yra aktualūs. Kultūros ir kūrybos sektorius (KKS) susieja žmones su jų istorija ir paveldu, suteikia prasmės jausmą ir pasitikėjimą savimi, didina empatiją ir ugdo kritinį mąstymą.

Švietimas taip pat remia su meno kūrimu susijusias veiklas, užimtumą ir institucijas. Šis abipusis pasitikėjimas kultūra ir švietimu yra gyvybiškai svarbus žmogaus vystymuisi ir padeda pasiekti darnaus vystymosi tikslus (DVT), taip pat šalinti jų įgyvendinimo spragas, ypač susijusias su tvarumu.

Atsižvelgiant į kintančius ugdymo poreikius, taip pat į specialiuosius poreikius (SP) turinčių/neturinčių mokinių poreikius; mokytojai ruošiami įvairiausiems ugdymo kontekstams. Tačiau daugelyje švietimo sistemų trūksta patyrusių dailės mokytojų, kurie gali turėti ribotą ryšį su platesne menininkų bendruomene.

Įvairių duomenų apžvalga rodo, kad daugelyje Europos šalių itin daug dėmesio skiriama kultūros ir kūrybos sektoriaus įtraukimui į švietimą. Taip pat dauguma šalių jau ėmėsi įvairių priemonių kultūros ir kūrybos sektoriams ir švietimo įstaigoms susieti. Džiugu, kad šios iniciatyvos duoda teigiamų rezultatų studentams ir jaunimui. Pastebima, kad švietime naudojamos meninės metodikos puikiai atitinka įvairius vaikų poreikius ir yra svarbios įtraukimui.

• **Žodynėlis – Santrumpos ir sutrumpinimai**

ES – Europos Sąjunga

UNESCO – Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija

KKS – Kultūros ir kūrybos sektorius

DVT – Darnaus vystymosi tikslai

KP – Kūrybinė partnerystė

KMU – Kryptingas meninis ugdymas

SEN – Specialieji ugdymosi poreikiai

SEK (angl.) – Žemą socialinį, ekonominį ir kultūrinį statusą turintys studentai

Raktažodžiai: Meninis ugdymas, KKS, kultūros ir kūrybos sektorius, meninio ugdymo partnerystė, įtraukusis ugdymas, DVT, darnaus vystymosi tikslai

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Brooks, M.L. (2017). Drawing to learn, In Narey, M. (Ed.), Multimodal Perspectives of Language, Literacy, and Learning in Early Childhood. Educating the Young Child (Advances in Theory and Research, Implications for Practice), vol 12, Springer.

Binkley, M., Erstad, O., Herman, J., Raizen, S., Ripley, M., Rumble, M. (2010). Draft White Paper 1 Defining 21st century skills, Melbourne. [žiūrėta 2021-09-14] Prieiga per internetą: https://oei.org.ar/ibertic/evaluacion/sites/default/files/biblioteca/24_defining-21st-century-skills.pdf

Donovan R. Walling, D. Jack Davis, Art Education - SCHOOL, PREPARATION OF TEACHERS - Arts, National, Visual, and Classroom, USA. [žiūrėta 2021-07-31] Prieiga per internetą: <https://education.stateuniversity.com/pages/1765/Art-Education.html#ixzz76q0gFOVq>

Daubeuf, C., Le Gall, A., Pletosu, T., Kopellou, M. (2019). Research for CULT Committee - Culture and creative sectors in the European Union – Key future developments, challenges and opportunities. [žiūrėta 2021-07-31] Prieiga per internetą: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/629203/IPOL_STU\(2019\)629203_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/629203/IPOL_STU(2019)629203_EN.pdf)

Eurydice. (2009). Arts and Cultural Education at School in Europe. [žiūrėta 2021-07-31] Prieiga per internetą: www.eurydice.org/

The European Values Study (EVS). [žiūrėta 2021-07-31] Prieiga per internetą: <https://europeanvaluesstudy.eu/>

Friend, M., & Bursuck, W. D. (2012). Including students with special needs: A practical guide for classroom teachers, Upper Saddle River: Pearson Education, Inc.

Kultūrinės edukacijos veiklų poveikio vertinimas, tyrimas. Lietuvos kultūros taryba. (2001). Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija, asociacija „Žinių ekonomikos forumas“, Vilnius. [žiūrėta 2021-09-20] Prieiga per internetą: <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2021/04/Kulturines-edukacijos-veiklu-poveikio-vertinimas.pdf>

Kind, S., Decosson, A., Irwin, R.I., Grauer, K. (2007). Artist-Teacher partnerships in learning: the in/between spaces of artist-teacher professional development, University of British Columbia. [žiūrėta 2021-07-26] Prieiga per internetą: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ780821.pdf>

National Council of Educational Research and Training. (2019). Art Integrated Learning, New Delhi. [žiūrėta 2021-07-28] Prieiga per internetą: <https://ncert.nic.in/pdf/notice/AIL-Guidelines-English.pdf>

The National Urban Alliance for Effective Education. [žiūrėta 2021-07-28] Prieiga per internetą: <https://www.nuatc.org/about-us/>

Orfali A., 2004, Artists working in partnership with schools - Quality indicators and advice for planning, commissioning and delivery. [žiūrėta 2021-07-26] Prieiga per internetą: <https://www.leanarts.org.uk/sites/default/files/info/Artists%20working%20in%20partnership%20with%20schools.pdf>

Rapp, W. H., & Arndt, K. L. (2012). Teaching everyone: An introduction to inclusive education, Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.

Road Map for Arts Education - The World Conference on Arts Education: Building Creative Capacities for the 21st Century (2006). Lisbon. [žiūrėta 2021-07-26] Prieiga per internetą: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/CLT/pdf/Arts_Edu_RoadMap_en.pdf

Smilan, C., Torres, T., Kakourou-Chroni, G., Reis, R. (2006). Art Education at the intersection of creativity: Integrating art to develop multiple perspectives for identifying and solving social dilemmas in the 21st century. [žiūrėta 2021-07-31] Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/1311124/Art_Education_at_the_intersection_of_creativity_Integrating_art_to_develop_multiple_perspectives_for_identifying_and_solving_social_dilemmas_in_the_21st_century

The Arts Education Partnership. [žiūrėta 2021-07-28] Prieiga per internetą: <https://www.aep-arts.org/who-we-are/>

Thomson, P., Coles R., Hallewell, M., A critical review of the Creative Partnerships archive How was cultural value understood, researched and evidenced?, UK. [žiūrėta 2021-09-15] Prieiga per internetą: <https://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/2018/10/A-Critical-Review-of-the-Creative-Partnerships-Archive.pdf>

„Tyrinėjimo menas Vilniuje“ gairės. (2020). [žiūrėta 2021-09-15] Prieiga per internetą: <https://www.svietimopazanga.lt/>

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2010). The Seoul Agenda: Goals for the Development of Arts Education. [žiūrėta 2021-07-31] Prieiga per internetą: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/CLT/pdf/Seoul_Agenda_EN.pdf

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2021). Cutting Edge - Culture & Education: A Strategic Investment for Inclusive and Sustainable Development, [žiūrėta 2021-07-31] Prieiga per internetą: <https://en.unesco.org/news/cutting-edge-culture-education-strategic-investment-inclusive-and-sustainable-development>

Werber, L., Rowe, M., Kaganoff, T., Robyn, A. (2004). Improving Arts Education Partnerships. [žiūrėta 2021-07-31] Prieiga per internetą: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB9058.html

8. SKAITMENINIAI MOKOMOJO MENO KŪRIMO ĮRANKIAI (PVZ., KOMPIUTERINĖ GRAFIKA, SKAITMENINĖ FOTOGRAFIJA, GRAFINIS DIZAINAS, ARCHITEKTŪRA)

Rasa Klingaitė¹, Aoife Gleeson²

¹KJGAG (LIETUVA)²MERAKI (ISPANIJA)

rasskinn@gmail.com, aoife@merakiprojectes.es

1. ĮVADAS

Dėl COVID-19 pandemijos išaugo skaitmeninio mokymosi metodų naudojimas pasauliniu mastu. Europos Komisijos *skaitmeninio švietimo veiksmų plane* (2021–2027 m.) pabrėžiama būtinybė padėti mokyklų švietimo sistemoms būti lankstesnėms ir prisitaikyti prie pokyčių, daugiausia dėmesio skiriant įvairių pedagoginių metodikų ir technologinių priemonių švietimo srityje teikimo svarbą.

Jaunuoliai šiais laikais yra laikomi skaitmeninių technologijų epochos karta, tai yra jie užaugo veikiami visur esančių kompiuterių ir interneto. Kadangi visą gyvenimą buvo apsupti technologijų, jų mąstymo ir informacijos apdorojimo būdas iš esmės skiriasi nuo ankstesnių kartų (Prensky, 2001). Vaikai ir paaugliai skaitmeninėmis technologijomis ir įvairiomis programomis nuolat atranda naujas kūrybinės raiškos sritis ir tai yra jiems ypač patrauklus saviraiškos būdas (Lassig, 2012).

2. SKAITMENINĖS TECHNOLOGIJOS KAIP GALIMYBĖ EDUKACINEI MENO VEIKLAI

Skaitmeninės švietimo technologijos atveria naujas mokymosi ir mokymo galimybes ir yra labai svarbi kokybiško įtraukiojo ugdymo dalis. Technologijos gali ne tik papildyti tiesioginį mokymą, bet ir teikti geriausią ne skaitmeninę praktiką ir žiniasklaidos priemones mokymui bei mokymuisi. (Europos Sąjungos Taryba, 2020). Šios technologijos (informatika ir kompiuterių mokslas) įprastai skatina eksperimentuoti: galima eksperimentuoti su naujomis medžiagomis, technikomis ir paviršiais bei inovatyvia kūrybine veikla, kuri anksčiau buvo neįmanoma, nes buvo naudojamos tik tradicinės priemonės.

Meninė veikla yra svarbi strategija ugdant mokinių kultūrinį sąmoningumą ir plečiant estetinį skonį bei bendruosius įgūdžius. Teigiama patirtis, kurią studentai patiria aktyviai dalyvaudami kūrybiniuose procesuose, skatina mokytis, plėsti mėgstamos veiklos patirtis ir gilintis į dominančias temas, taip galiausiai pasiekiant aukštesnius akademinius įvertinimus ir teigiamus mokymosi rezultatus.

Skaitmeninis menas gali palengvinti kūrybos procesą tiems, kurie susiduria su sunkumais naudojantis tradicinėmis meninės raiškos priemonėmis. IKT gali padėti mokiniams pagilinti žinias apie šiuolaikinį meną ir kūrybos metodus, atskleisti naujus informacijos šaltinius ir lavinti naujausių IKT technologijų įgūdžius. Taip studentams suteikiama galimybė keistis kūrybiniais rezultatais, fiksuoti visą kūrybinį procesą ir dalintis įvairiomis meninės raiškos formomis.

Skaitmeninis meno kūrimas leidžia atlikti platesnius eksperimentus, nes kūrybos tempas tampa greitesnis ir vienu metu gali būti kuriamos kelios skirtingos kūrinio versijos. Kiekvieną klaidą lengva ištaisyti, o kompiuterinį meno kūrinį galima įrašyti ir saugoti bet kuriame kūrybinio proceso etape. Be to, skaitmeninės technologijos leidžia imituoti ir išbandyti dalykus, kurių tradicinėje meno kūryboje visiškai neįmanoma pademonstruoti ar išbandyti.

Informacinės technologijos tapo svarbiomis, nes sparčiai plėtėsi visose žmogaus veiklos srityse. Todėl, norint efektyviau mokytis visų dalykų mokykloje, itin svarbu taikyti informacines technologijas. Reikia pritaikyti metodikas, kad būtų įtrauktos skaitmeninės priemonės, kurios sukurtų mokiniams aktualias ir patrauklias pamokas. Ugdant IKT naudojimo įgūdžius, pravartu ugdyti mėgėjišką kompiuterių laboratoriją mokykloje ir (arba) namuose. Laboratoriją gali sudaryti kompiuteris, skaitytuvas, spausdintuvas,

skaitmeninis fotoaparatas arba vaizdo kamera. Kai kurios veiklos gali būti atliekamos naudojant mobiliuosius įrenginius – mobiliuosius telefonus ar planšetinius kompiuterius.

IKT taikymas mokymosi ir kūrimo, informacijos paieškos, pristatymo, bendravimo ir bendradarbiavimo procese yra labai svarbus. IKT naudojimas mokymosi procese sudaro sąlygas atskirti studijų turinį ir tempą. Siekiant geresnių rezultatų, reikėtų ugdyti šias IKT įgūdžių grupes:

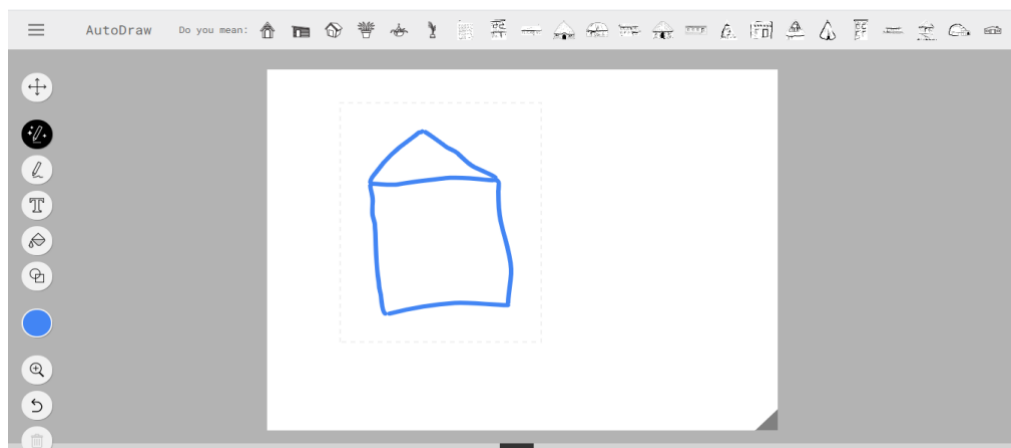
- informacijos paiešką;
- idėjos kūrimą ir įgyvendinimą kūrybinėje veikloje (situacijos ir procesai gali būti modeliuojami naudojant IKT);
- keitimąsi ir dalijimąsi informacija.

Ateitis yra skaitmeninė, todėl skaitmeninių technologijų naudojimas visose švietimo srityse turėtų būti prioritetas. Šiame technologijų amžiuje kūrybiškumo priemonės, kurios neapima skaitmeninių kūrybinių priemonių, nesuteikia daugiau galimybių mokiniams parodyti kūrybiškumą ir išreikšti save (Hoffmann, Ivcevic, Brackett, 2016). Yra daugybė skaitmeninių priemonių, tinkamų mokomajai meninei kūrybai, ir šiame skyriuje bus pristatyta keletas jų, daugiausia dėmesio skiriant skirtingoms meninėms ir kūrybinėms disciplinoms.

3. SKAITMENINIAI MENO KŪRIMO ĮRANKIAI

3.1. Kompiuterinė grafika

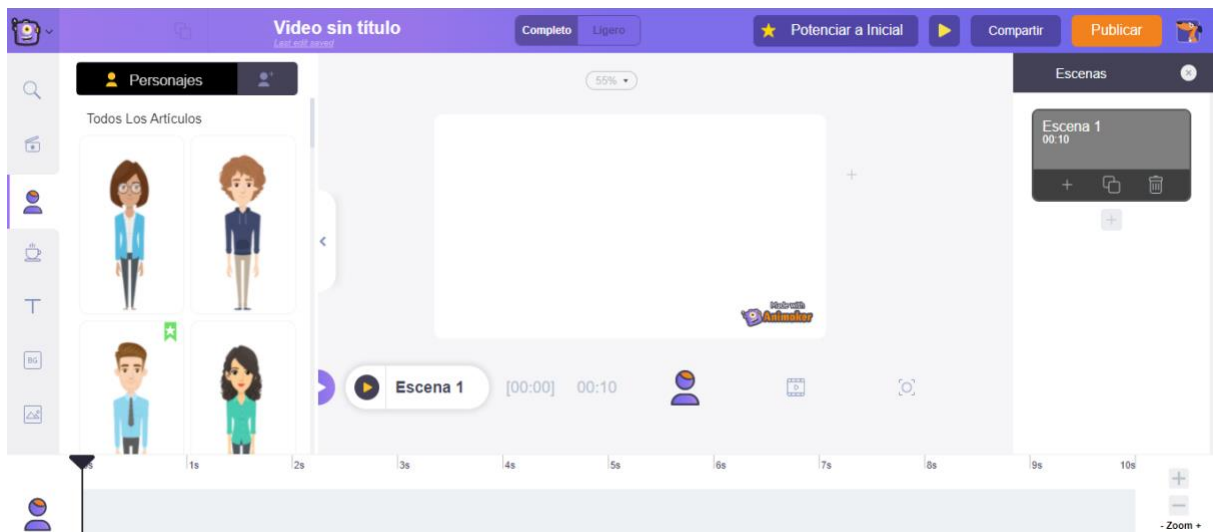
<https://www.autodraw.com/> Šis įrankis ne tik leidžia paišyti ir piešti tai, ką norite, bet ir naudoja piešinių atpažinimo įrankius, kad nuspėtų, ką piešiate. Programą lengva naudoti ir galima greitai sukurti vaizdinius elementus. Įrankis yra nemokamas ir paprastas, nieko nereikia atsisiųsti bei galima naudoti bet kuriame įrenginyje. Galite pridėti spalvų, pakeisti piešinių dydį ir bendrinti savo kūrinius arba atsisiųsti juos kaip PNG failus.

1 pav. „Autodraw“

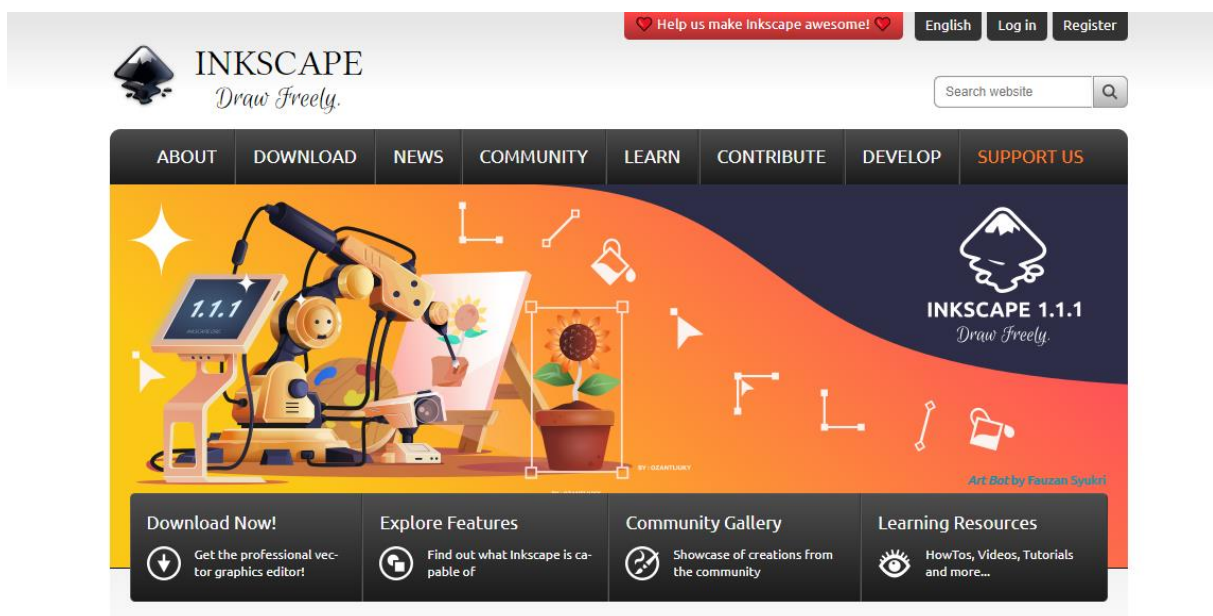
<https://www.powtoon.com/> „Powtoon“ leidžia kurti animuotus pristatymus ir aiškinamuosius vaizdo įrašus atliekant tris paprastus veiksmus: scenarijaus rašymą, balso įrašymą ir vaizdinių pridėjimą. Programą galite naudoti nemokamai ir ji leidžia dalytis savo kūriniais. Svarbu pažymėti, kad naudojant nemokamą versiją ji turės vandenženklį.

<https://www.animaker.com/> „Animaker“ yra internetinė animacinių vaizdo įrašų kūrimo programinė įranga, leidžianti greitai sukurti vaizdinį turinį, neturint jokios ankstesnės projektavimo patirties. Tai internetinė priemonė, kurią lengva naudoti, o animacijas galima bendrinti socialinės žiniasklaidos platformose, pvz., „Facebook“. Galima rinktis iš įvairių kainų planų, tačiau ši priemonė taip pat gali būti naudojama nemokamai su vandenženkliau.

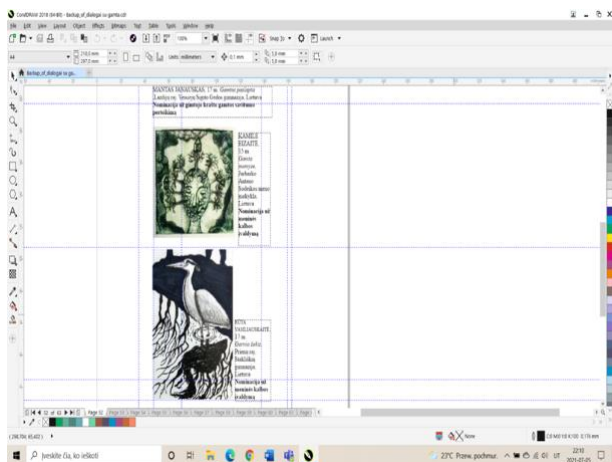
2 pav. „Animaker“

<https://inkscape.org/> „Inkscape“ yra nemokamas atvirojo kodo piešimo įrankis, skirtas „Windows“, „MacOS“ ir „Linux“. Tai vektorinės grafikos programa, kuri sukuria vaizdus su linijomis, o ne taškais, ir pirmiausia veikia SVG formatu, nors galima importuoti ir eksportuoti kitus formatus.

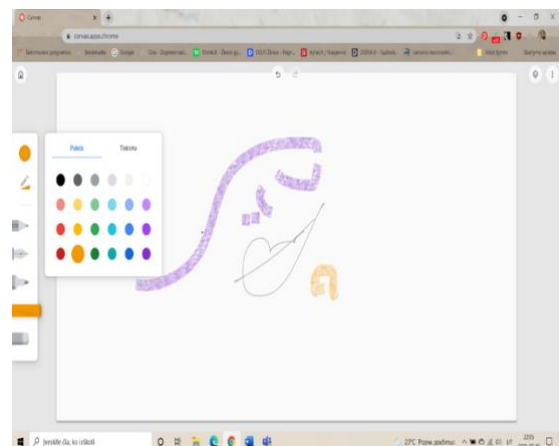

4 pav. „Inkscape“

<https://www.coreldraw.com/en/>
<https://canvas.apps.chrome/>, www.google.picasa.com <https://www.adobe.com/lt/products/photoshop.html>
 Šios programinės įrangos programos padeda sukurti vaizdą tuščiame lape arba ant nuotraukos ar kito nuskaityto atvaizdo. Jos taip pat leidžia redaguoti nuotraukas ir kurti atvirukus, kvietimus ir kt. Taip pat yra sukurta daugybė vaizdų kūrimo, redagavimo ir apdorojimo programinės įrangos, skirtos mobiliems įrenginiams. Kiti pavyzdžiai yra „Art Transfer“, „Art Filter“, „Art Projector“, and „Art Selfie“.

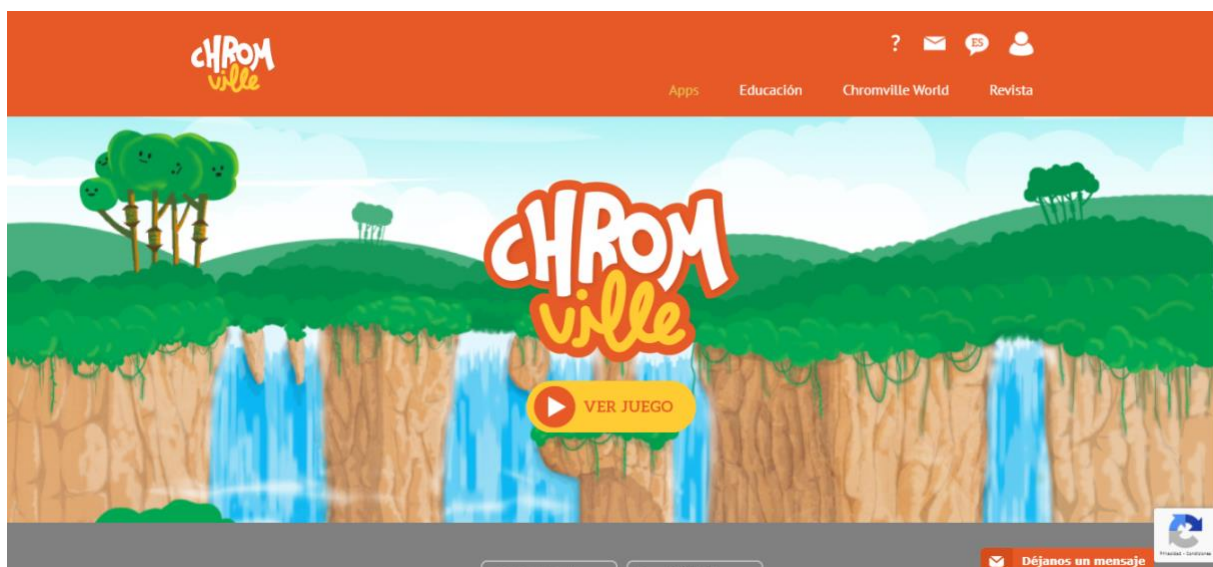
5 pav. „Coreldraw“

6 pav. „Canvas“

3.2. Skaitmeninė fotografija

<https://chromville.com/> „Chromville“ kuria šviečiamąsias ir kūrybines papildytosios realybės programėles vaikams. Ši programėlė sujungia „fizinį meną“ su „virtualiuoju menu“ ir mokomuoju turiniu. Tai leidžia mokiniams nuspalvinti veiklos puslapį, nufotografuoti ir stebėti, kaip vaizdas atgyja naudojant programėlę. Viena sritis yra konkrečiai orientuota į vaizduojamąjį meną, o kitos susijusios su tokiomis sritimis kaip mokslas ar gamta.

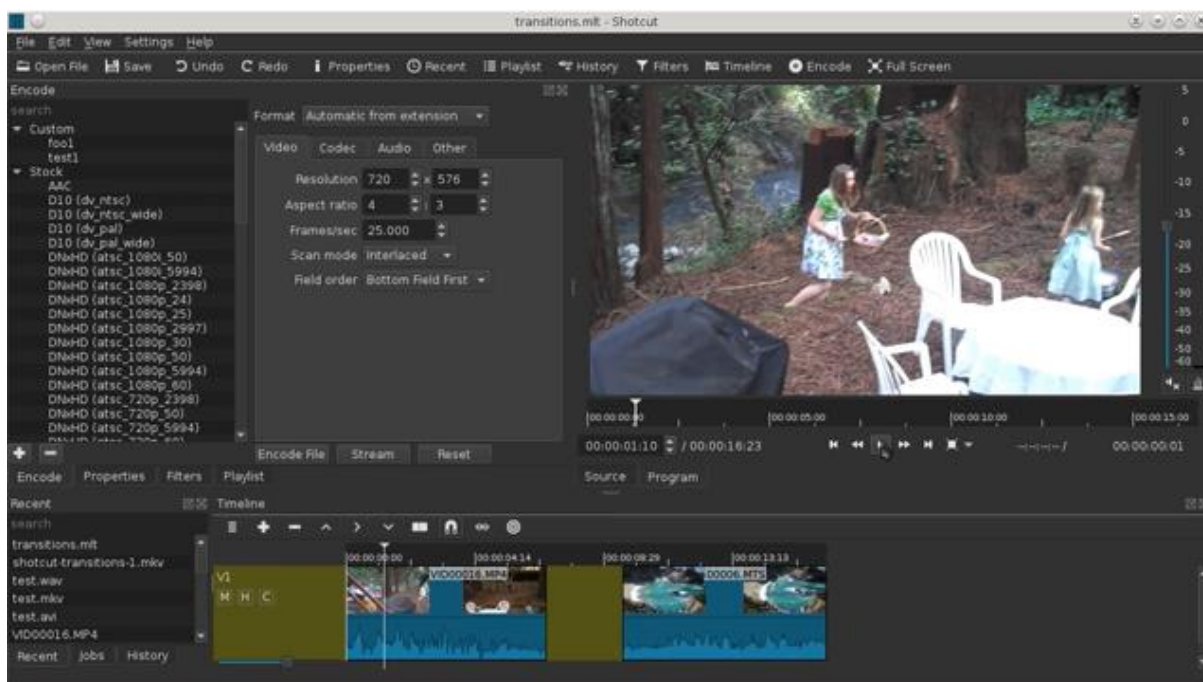

7 pav. „Chomville“

<https://www.unitear.com/> „UniteAR“ yra papildytosios realybės platforma, kurioje per kelias sekundes naudojant savo nuotraukas galite sukurti papildytąją realybę nerašydami nė vienos kodo eilutės.

<https://www.wevideo.com/>, <https://moviemakeronline.com/>, <https://clipchamp.com/> Visos trys internetinės redagavimo programos turi nemokamas paskyros parinktis su įvairiomis funkcijomis, puikiai tinkančiomis trumpam vaizdo įrašui sukurti.

<https://www.shotcut.org/> yra nemokama atviro kodo ir daugiaplatformė vaizdų rengyklė, skirta „Windows“, „Mac“ ir „Linux“. Rengyklė palaiko įvairius formatus ir, nors tai gali būti nelengvai suprantama programa, ją išmokti naudoti yra gana paprasta.

8 pav. „Shotcut“

<https://www.photogrid.app/en/> yra nuotraukų redagavimo įrankis, puikiai tinkantis kurti koliažus. Programą galima naudoti su „Android“ ir „iOS“, joje yra daug skirtingų maketų, lipdukų ir dizainų, skirtų dirbti su skaitmeninėmis nuotraukomis. Įrankis rekomenduojamas vyresniems nei 13 metų asmenims.

<https://www.gimp.org/> yra nemokama programinė įranga, skirta vaizdų redagavimui. Galite patobulinti arba pakeisti esamas skaitmenines nuotraukas ir naudoti pateiktus filtrus bei nuotraukų manipuliavimo įrankius. Tai paprasta naudoti sąsaja, turinti daugybę internetinių vadovėlių, kad išmoktumėte ja naudotis. Rekomenduojama 10 metų ir vyresniems naudotojams, turintiems bet kokio lygio patirties.

9 pav. GIMP

3.3. Grafinis dizainas

Vykdydami grafinio dizaino projektus, studentai susipažįsta su spausdintų žiniasklaidos priemonių dizainu ir įvairių stilijų šriftais. Taip mokiniai stilizuoja ir kuria ženklus, skirtus naudoti įvairiuose kontekstuose.

Mokiniai savo kūrybą (šriftų kompozicijas, žinutes/skelbimus, lankstinukus, atvirukus, iškabas ar logotipus) gali pritaikyti mokyklos renginių bei savo bendruomenės aplinkos puošybai.

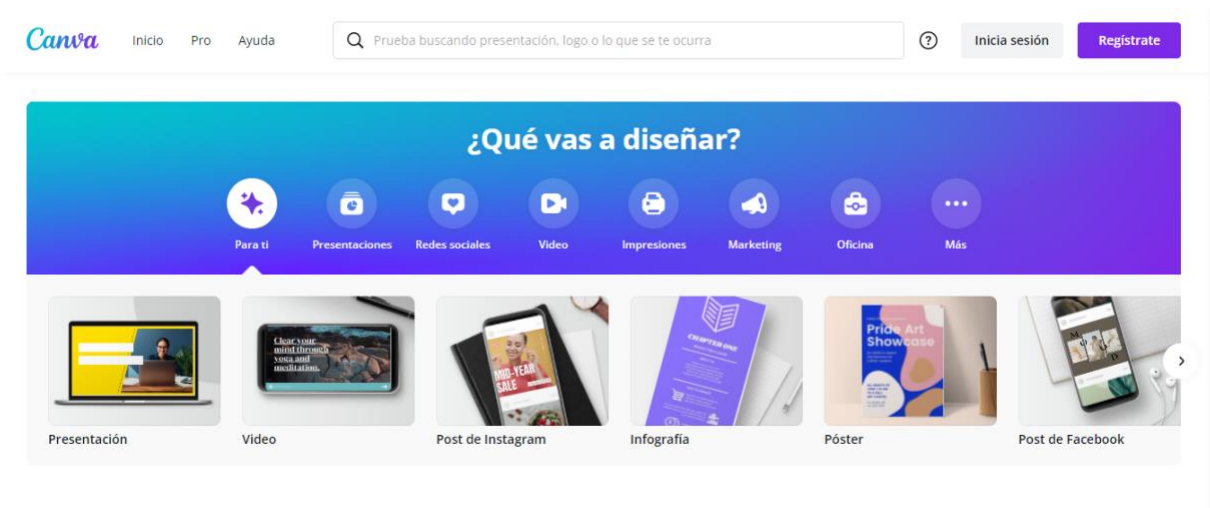
<https://prezi.com/> „Prezi“ yra alternatyvus skaidrių pateikimo įrankis, kuriame turinys pateikiamas vienoje didelėje skaidrėje. Vartotojai gali priartinti ir nutolinti vaizdą, kad sutelktų dėmesį į turinį skirtingose skaidrės dalyse. Tai nemokama programa su paruoštais naudoti šablonais ir yra patogi naudoti visoms amžiaus grupėms.

10 pav. „Prezi“

<https://genial.ly/education/> „Genially“ yra platforma, skirta kurti, projektuoti ir dalintis įvairiausiais žiniasklaidos kūriniais ir pristatymais. Nemokami planai apima neribotą kūrinių ir peržiūrų skaičių, taip pat prieigą prie nemokamų grafinių išteklių ir šablonų, tačiau naudojant šiuos planus negalima atsisiųsti kūrinių. Platformoje yra tuščių arba iš anksto sukurtų šablonų, įskaitant vaizdo įrašus, infografiką, interaktyvius vaizdus, viktorinas. Su šia platforma mokiniai gali dirbti vieni arba bendradarbiauti su kitais kurdami medijos turinį. Taip pat galima rasti mokomosios medžiagos, skirtos išmokyti naudotis visomis platformos funkcijomis.

<https://www.canva.com/> yra grafinio dizaino platforma, kuria galima naudotis nemokamai arba su mokama prenumerata. Ji turi paruoštus naudoti šablonus ir puikiai tinka kurti socialinės žiniasklaidos turinį, pristatymus, plakatus ir kitą vaizdinį turinį.

11 pav. „Canva“

<https://www.fotojet.com/> „Fotojet“ yra daugiafunkcė nemokama platforma su papildomomis mokamomis paslaugomis, skirta grafiniam dizainui. Platformoje yra šablonų, skirtų socialinės žiniasklaidos grafikai ir reklamjuosčiams kurti, taip pat puikiai tinka koliažams, nes turi daug vaizdų redagavimo įrankių.

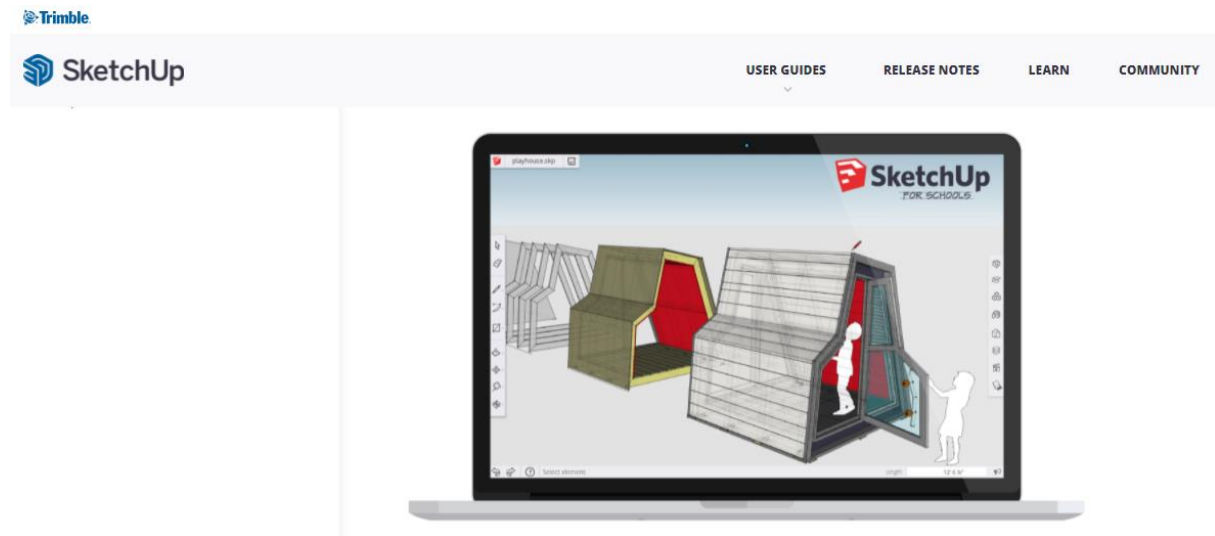
3.4. Architektūra

<https://www.tinkercad.com/> yra puiki pradinio lygio 3D modeliavimo programa. Ji yra nemokama ir supažindina su konstruktyvia stereometrija. Programoje pateikiamos pamokos, kuriose mokoma naudotis pagrindiniais įrankiais, o vėliau galite pereiti prie sudėtingesnio modeliavimo ir kurti dizainus, kurie gali būti naudojami 3D spausdinimui kuriant fizinius objektus.

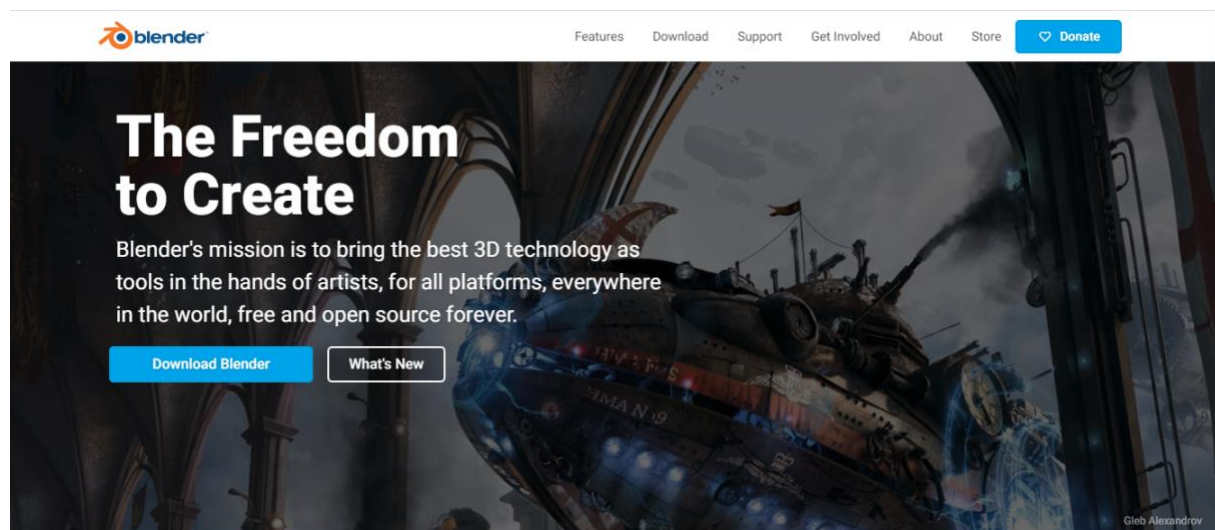
12 pav. „Tinkercad“

<https://www.sketchup.com/> Yra piešimo ir dizaino programa. Tai programa <https://www.sketchup.com/products/sketchup-for-schools>, teikianti nemokamą programos versiją pradinėms ir vidurinėms mokykloms, kurios naudoja „G Suite for Education“. Programa gali būti naudojama bet kuriame įrenginyje su pele ir klaviatūra. Taip pat suteikia galimybę naudoti 3D modeliavimo funkciją nuo vaikystės.

13 pav. „Sketchup“

<https://www.blender.org/> „Blender“ yra nemokamas atviro kodo 3D kūrimo rinkinys. Jis palaiko visą 3D procesą – modeliavimą, skeletų konstravimą (angl. rigging), animaciją, imitavimą, atvaizdavimą, komponavimą ir judesio sekimą, vaizdo įrašų redagavimą ir 2D animaciją.

14 pav. „Blender“

<https://sourceforge.net/projects/jahshakafx/> yra įtraukiantis 3D turinio kūrimo variklis su visišku virtualios realybės palaikymu. Jis veikia „Windows“, „OsX“ ir „Linux“ sistemose ir yra nemokama atviro kodo programinė įranga.

4. SANTRAUKA

Nereikėtų manyti, kad tradiciniams meno kūrimo metodams kelią pavojų skaitmeninės priemonės ir šiuolaikinės technologijos. Atvirkščiai, tai turėtų būti vertinama kaip patobulinimai ir teigiami įprastinių metodų papildymai. Jie suteikia tolesnę galimybę reikšti idėjas ir padeda suprasti, kaip mes suvokiame mus supantį pasaulį (Aboalgasm & Ward, 2014).

Skaitmeniniai sprendimai iš tikrųjų gali padaryti meną ir kūrybiškumą prieinamą vartotojams. Studentai, turintys visų lygių kūrybinius gebėjimus, gali dalyvauti ir naudoti alternatyvias priemones kūrybiškai išreiškdami save. Šių skaitmeninių priemonių naudojimas gali labiau padėti vaikų kognityviniam vystymuisi, dirbant įvairiuose kūrybiškumo etapuose, nei naudojant tradicinius metodus. Remiantis skaitmeninių įrankių srities tyrimais, akivaizdu, kad studentai galėtų kūrybiškai mąstyti ir geriau suprasti bei vertinti technologijas, reikalingi veiksmingi ir tinkami skaitmeniniai įrankiai. Meninis ir kūrybinis pasirodymas bei mokinio technologiniai gebėjimai gali būti lavinami naudojant skaitmenines meno priemones, vadovaujant mokytoji. Mokytojas atlieka labai svarbų vaidmenį padėdamas mokiniams suprasti skaitmeninį kūrybinį procesą ir didindamas supratimą apie jo tinkamumą meno klasėje (Aboalgasm & Ward, 2014).

Skaitmeninius įrankius galima pasirinkti, kai tai tinka edukacinei meninei kūrybai. Jie suteikia naujų ir originalių galimybių kūrybiškai raiškai ir padeda suprasti, ką gali reikšti kūrybiškumas. IKT palengvina originalius kūrimo procesus ir kūrybinę raišką, kuri nebuvo prieinama prieš pradedant plačiau naudoti technologijas. Naudodami skaitmenines priemones, besimokantieji turi įvairesnius įrankius, priemones ir aplinką, kad galėtų kūrybiškai išreikšti save ir mokytis per meną (Loveless, 2002). Šiuo atveju uždavinys yra užtikrinti, kad pedagogai turėtų galimybę naudotis mokymo ir skaitmeninėmis priemonėmis ir jaustųsi užtikrintai juos derindami su dabartiniais ištekiais. Svarbu, kad jie būtų sėkmingai integruoti į ugdymo programą ir kartu būtų naudojamos vertinimo formos.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Aboalgasm, A. S., & Ward, R. (2014). The Strategies for Teaching Digital Art in the Classroom as a Way of Enhancing Pupils' Artistic Creativity. *World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Humanities and Social Sciences*, 8(11), 3704–3708.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.1100394>
- Digital Education Action Plan (2021–2027). (2021, July 29). Education and Training - European Commission. <https://ec.europa.eu/education/node/66>
- Hoffmann, J., Ivcevic, Z., & Brackett, M. (2016). Creativity in the Age of Technology: Measuring the Digital Creativity of Millennials. *Creativity Research Journal*, 28(2), 149–153.
<https://doi.org/10.1080/10400419.2016.1162515>
- Lassig, C. J. (2021). Perceiving and Pursuing Novelty: A Grounded Theory of Adolescent Creativity. Available https://eprints.qut.edu.au/50661/1/Carly_Lassig_Thesis.pdf
- Loveless, A. Literature Review in Creativity, New Technologies and Learning. 2002. fhal-00190439. <https://telearn.archives-ouvertes.fr/hal-00190439/document>
- Prensky, M. (2001), "Digital Natives, Digital Immigrants Part 1", *On the Horizon*, Vol. 9 No. 5, pp. 1-6. <https://doi.org/10.1108/10748120110424816>
- The Council of the European Union. (2020). Council conclusions on digital education in Europe's knowledge societies (C 415/10). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020XG1201%2802%29>

9. INCREA+ MOKYMO PROGRAMOS: PAGRINDAI IR PASIRINKIMAI

Laura Uixera¹, Aoife Gleeson², Teresa Maria Sgaramella³, Lea Ferrari⁴

¹MERAKI (ISPANIJA)

²MERAKI (ISPANIJA)

³UNIPD (ITALIJA)

⁴UNIPD (ITALIJA)

laura@merakiprojectes.es, aoife@merakiprojectes.es, teresamaria.sgaramella@unipd.it, lea.ferrari@unipd.it

1. ĮVADAS

Projekto vidinė priežastis yra COVID-19 pandemijos protrūkio sukeltas didžiulis švietimo nelygumas ir nebaigusių asmenų skaičiaus padidėjimas. Dėl šių priežasčių raginama laikytis holistinio požiūrio į inkluzinį ugdymą. Menų mokymas gali veiksmingai remti įtraukiąją mokyklos kultūrą bei skatinti mokinių gerovę ir pagrindinių XXI amžiaus įgūdžių ugdymą.

Bendras tikslas – pateikti inovatyvų įtraukiojo ugdymo ir gerovės skatinimo metodą, įgyvendinant meninio ugdymo turinį ir praktikas. Pagrindiniai tikslai:

- mokymosi išteklių, medžiagų, edukacinių meno kūrimo veiklų ir mokymo modulių kūrimas, skatinantis vidurinio ugdymo mokinių (11–16 metų) kūrybiškumą, kultūrą, daugiakultūrį dialogą, psichologinius išteklius ir pagrindinius XXI amžiaus įgūdžius;
- vidurinio ugdymo mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, mokinių iš mažumų ar mažas pajamas gaunančių šeimų, socialinės įtraukties skatinimas;
- mokytojų įgūdžių ir kompetencijų ugdymas įtraukiajame ugdyme;
- suteikti naujų pagrindinių įgūdžių ir kompetencijų;
- menų specialistų, švietimo ekspertų ir mokytojų bendradarbiavimo skatinimas.

2. INCREA+ UGDYMO PROGRAMOS PASIRINKIMAI

2.1. Įtraukimo apibrėžimas

Literatūros studijose pateikiami keli įtraukimo apibrėžimai. Tarp jų verta paminėti ir svarbiausią „įtraukties indeksas“ (Booth ir Ainscow, 2002).

Įtrauktis gali būti pasirenkama ir siekiant sumažinti kliūtis, ir skatinti dalyvavimą. Tiesą sakant, tai yra bendruomenė, kuri rūpinasi savo nariais, verčia juos jaustis laukiamais ir siekia prisitaikyti, kad atitiktų įvairius jų poreikius (Marino-Francis ir Worrall-Davies, 2010). O dalyvavimas gali būti vertinamas kaip sveikatos ir švietimo paslaugų rezultatas (Imms ir kt., 2016; Kennette ir Wilson, 2019).

Kai kurie nustatyti veiksmai, kuriais siekiama šių dviejų tikslų, gali būti šie:

- mokymosi ir dalyvavimo kliūčių visiems mokiniams sumažinimas, ne tik tiems, kurie turi sutrikimų ar yra priskirti kategorijai „turintys specialiųjų ugdymosi poreikių“;
- mokymasis iš bandymų įveikti kliūtis, trukdančias studentams pasiekti ir dalyvauti, kad būtų matomi pokyčiai, kurie yra naudingi studentams;
- vienodas visų studentų bei darbuotojų vertinimas;
- mokinių skirtumų vertinimas kaip mokymosi išteklius, o ne problemos, kurias reikia įveikti;
- mokinių teisės į mokslą jų buvimo vietoje pripažinimas;
- mokinių dalyvavimo vietinių mokyklų kultūrose, mokymo programose, bendruomenėse didinimas ir jų atskirties mažinimas;
- mokyklų tobulinimas personalui ir mokiniams;
- mokyklų vaidmens, kuriant bendruomenę, ugdant vertybes bei didinant pasiekimus, pabrėžimas;
- abipusių santykių puoselėjimas tarp mokyklų ir bendruomenių;
- pripažinimas, kad įtraukimas į švietimą yra vienas įtraukimo į visuomenę aspektų;
- mokyklų kultūros, politikos ir praktikos pertvarkymas, kad jos atitiktų mokinių įvairovę.

2.2. XXI amžiaus įgūdžiai ir prioritetai

Dešimt pagrindinių gyvenimo įgūdžių, nustatytų Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO), yra laikomi itin svarbiais XXI amžiuje:

- **savęs suvokimas:** apima savęs, charakterio, stipriųjų ir silpnųjų pusių, troškimų ir nemėgstamų dalykų pripažinimą. Savęs suvokimo kūrimas gali padėti paaugliams atpažinti, kada jie patiria stresą arba jaučia spaudimą. Savęs suvokimas dažnai yra veiksmingo bendravimo ir tarpasmeninių santykių, taip pat empatijos su kitais ugdymo sąlyga;
- **empatija:** gebėjimas įsivaizduoti, koks yra kito žmogaus gyvenimas. Be empatijos paauglių bendravimas su kitais nėra dvipusis procesas. Empatija gali padėti paaugliams priimti kitus, kurie gali skirtis nuo jų. Tai gali pagerinti jų socialinę sąveiką klasėje, o vėliau ir gyvenime, esant etninei ar kultūrinei įvairovei;
- **kritinis mąstymas:** gebėjimas objektyviai analizuoti informaciją ir patirtį. Kritinis mąstymas gali padėti paaugliui atpažinti ir įvertinti veiksnius, turinčius įtakos požiūriui ir elgesiui, pavyzdžiui, vertybes, bendraamžių spaudimą ir žiniasklaidą;
- **kūrybinis mąstymas:** naujas dalykų matymo ar darymo būdas, būdingas keturiems komponentams – sklandumui (naujų idėjų generavimui), lankstumui (lengvai keičiant perspektyvą), originalumui (ko nors naujo sugalvojimui) ir įmantrumui (rėmimasis kitomis idėjomis);
- **sprendimų priėmimas:** įgūdis, galintis padėti paaugliui konstruktyviai priimti sprendimus dėl savo gyvenimo. Jaunimas gali išmokti įvertinti įvairias prieinamas galimybes ir apsvastyti, kokį poveikį šie skirtingi sprendimai gali turėti;
- **problemų sprendimas:** padeda paaugliui objektyviai pažvelgti į problemą, atsižvelgiant į įvairius sprendimo variantus, bei padeda jiems rasti sprendimą, pasvėrus skirtingų galimų variantų privalumus ir trūkumus;
- **tarpasmeninių santykių įgūdžiai:** padeda paaugliams teigiamai bendrauti su žmonėmis kasdieniame gyvenime. Tai gali reikšti gebėjimą užmegzti ir palaikyti draugiškus santykius, labai svarbius mūsų psichinei ir socialinei gerovei bei palaikyti gerus santykius su šeimos nariais ir gebėti konstruktyviai nutraukti juos;
- **efektyvus bendravimas:** priemonės, padedančios paaugliams išreikšti save tiek žodžiu, tiek neverbaliniais kultūroms ir situacijoms tinkančiais būdais. Tai reiškia, kad reikia reikšti nuomonę, norus, poreikius ir baimes, taip pat sugebėti paprašyti patarimo ir pagalbos prireikus;
- **streso įveikimas:** kaip gyvenimo įgūdis, tai reiškia, kad reikia atpažinti streso šaltinius gyvenime bei nustatyti jų poveikį ir elgtis taip, kad pavyktų kontroliuoti streso lygį. Išmokti teigiamų įveikos stilių ir pasyvų pakeisti aktyviais įveikos mechanizmais – tai gali apimti aplinkos ar gyvenimo būdo keitimą ir mokymąsi atsipalaiduoti;
- **emocijų kontrolė:** apima emocijų savyje ir kituose atpažinimą, suvokimą, kaip emocijos veikia elgesį, ir gebėjimą tinkamai reaguoti į emocijas. Svarbus šio įgūdžio aspektas yra mokymasis valdyti tokias intensyvias emocijas kaip pyktis ar liūdesys, kurios gali turėti neigiamą poveikį mūsų sveikatai, jei nereaguosime tinkamai.

Remdamiesi naujausiais tarptautiniais pasiūlymais, daugiausia dėmesio skiriančiais vaikams ir paaugliams, ir *InCrea+* tarptautinės apklausos rezultatais, šiuos įgūdžius skirsime į 3 pagrindines kategorijas (Trilling & Fadel, 2009):

1. *mokymosi įgūdžiai* (kritinis mąstymas, kūrybiškumas, bendradarbiavimas, bendravimas, problemų sprendimas);
2. *raštingumo įgūdžiai* (informacinis, žiniasklaidos, technologijų raštingumas);
3. *gyvenimo įgūdžiai* (empatija, lankstumas, gebėjimas prisitaikyti, lyderystė, iniciatyvumas, savarankiškumas, socialinė ir tarpkultūrinė sąveika).

Kurdami mokymo programos veiklas tikimės aprėpti šiuos tris įgūdžių rinkinius.

2.3. Meno sritys

Įvairios meno klasifikacijos apima vaizduojamąjį, vizualųjį, plastinį, atlikimo, taikomąjį ir dekoratyvinį meną (Bernard, 2020). Mokymo programoje dėmesys bus skiriamas šiems pirmiesiems keturiems aspektams:

- *dailė* (apima piešimą, tapybą, grafiką, skulptūrą, kaligrafiją);
- *vizualieji menai* (apima visus vaizduojamuosius menus, taip pat, naująsias medijas, fotografiją, aplinkos bei šiuolaikinį meną);

- *plastikos menas* (apima liejinius meno kūrinius ir nebūtinai plastikinius objektus bei susideda iš trimačių kūrinių, tokių kaip molis, gipsas, akmuo, metalai, mediena ir popierius (origami));
- *atlikimo menas* – ši klasifikacija susideda iš meno formos, kuri reiškia viešo pasirodymo renginius, kurie daugiausia vyksta teatre (tradicinis atlikimo menas – teatras, opera, muzika ir baletas, o šiuolaikinis atlikimo menas – mimika).

Mokymo programa apims veiklą, susijusią su garsiomis meninėmisraiškomis ir meno kūrimo veikla, taip remiant reflektvų pžiūrį į užkduotą patirtį ir prasmės kūrimą, susijusį su tiesioginiu dalyvavimu.

2.4. Universalus mokymosi dizaino principai

Remiantis CAST įmonės (2018 m.) metodo apibrėžimu, universalus mokymosi dizaino įgyvendinimas vadovaujasi trimis bendraisiais principais. Įvairios įsitraukimo priemonės: būtina numatyti kelis įsitraukimo variantus. Kai kuriuos mokinius gali patraukti naujovės, o kiti gali teikti pirmenybę nuspėjamai rutinai ir struktūrai.

Universalus mokymosi dizaino klasėje mokytojai suskirsto dideles užduotis į komponentus, kad mokiniai galėtų gauti formuojamą grįžtamąjį ryšį, kad sumažintų arba ištaisytų klaidas; sudaryti dažnas vertinimo ir grįžtamojo ryšio galimybes viso semestro metu; pasiūlyti turinio ir įrankių pasirinkimą, kad besimokantieji būtų suteikta galimybė mokytis, kuri jiems yra reikšmingiausia ir labiausiai motyvuojanti.

Įvairios vaizdavimo priemonės. Studentai gali skirtingai suvokti pateikiamą informaciją. Kai kurie besimokantieji gali turėti jutimo sutrikimų, pvz., akumo ar kurtumo, kiti gali turėti mokymosi sutrikimų, pvz., disleksijos, kalbos ar kultūrinių skirtumų. Būtina numatyti turinio vaizdavimo galimybes. Universalus mokymosi dizaino klasėje medžiaga yra prieinama visų tipų besimokantiejiems. Studentai turi daugybę skaitymo galimybių, įskaitant spausdintą ir skaitmeninę medžiagą. Vaizdo įrašuose yra antraštės ir garso įrašų titrai.

Įvairios veiksmo išraiškos priemonės. Labiausiai tikėtina, kad skirtingi mokiniai klasėje skirsis tuo, kaip jie gali naršyti mokymosi aplinkoje ir patirti bei išreikšti tai, ką žino. Įvairių veiksmų ir išraiškos galimybių suteikimas yra būtinas bei suaktyvins neurologinius strateginius tinklus, darančius teigiamą poveikį mokymuisi.

Tradicinėje klasėje mokiniui gali būti tik vienas būdas atlikti užduotį, tačiau universalus dizaino mokymosi klasėje yra keletas pasirinkimų. Kai kurie mokiniai gali sukurti tinklalaidę arba vaizdo įrašą, kad parodytų, ką jie žino. Jiems netgi gali būti leista nupiešti komikso juostą.

Manoma, kad universalus dizaino mokymosi principai turi būti naudojami tokiu lanksčiu ir dinamišku būdu, padedant kiekvienam besimokančiajam taikyti atitinkamas strategijas, kad bet kuris mokiny galėtų rasti savo kelią ir kartu kurti priimtina mokymąsi būdą (Kennette ir Wilson, 2019).

Atsižvelgdami į literatūros pasiūlymus, per seminarą apie mokymąsi bendradarbiaujant *InCrea+* projekto partneriai pabrėžė šias nuomones, kurios yra svarbiausios projekte:

- įtraukimas kaip procesas, kai visiems tam tikroje grupėje be kliūčių ir išankstinių nusistatymų suteikiamos vienodos prieigos ir galimybės, atsižvelgiant į individualius poreikius, gebėjimus, įgūdžius ir ypatumus;
- inkluzinis ugdymas kaip procesas, kurio metu švietimas yra prieinamas visiems ir suteikia lygias galimybes, stiprinant ir panaudojant skirtumus, siekiant visiems optimalių mokymosi rezultatų;
- menas inkluziniame ugdyme, kuris suteikia universalią asmeninių, socialinių įgūdžių ir jausmų išraiškos kalbą, leidžiančią dalyvauti ir bendrauti su kiekvienu, nebijant klaidų ir sprendimų;
- menai, skirti pagerinti gebėjimus, įgyti galių ir panaudoti savo unikalumą.

Remiantis literatūra ir aukščiau minėtais elementais, *INCREA+* mokymai ir mokymo programa bus pritaikyti tiems, kurie, kaip tikimasi, reikšmingai parems veiksmus, kurie daro didžiausią įtaką tyrime aptartiems įtraukties iššūkiams, kurie apima kultūrinius, socialinius ir ekonominius, socialinius, individualius (fizinis, pažinimo, emocinio ir elgesio), gabumo ir talento sunkumus.

3. UGDYMO PROGRAMOS

3.1. Struktūra

Mokymo programa sudaroma trimis etapais, kurių kiekvienas apima 13 veiklų (1 lentelė).

Šeši įtraukimo iššūkiai bus sprendžiami kiekviename žingsnyje, tuo pačiu metu sprendžiant reikšmingesnius XXI amžiaus įgūdžius, įtrauktus į konkrečią grupę, naudojant keturis pagrindinius skirtingus meninės raiškos tipus (meno skaitymo ir meno kūrimo pavyzdžiais).

The Six challenges to Inclusion	21 st century skills Set A Through 4 artistic expressions	21 st century skills Set B Through 4 artistic expressions	21 st century skills Set C Through 4 artistic expressions
>			
>			
>			
>			
>			
>			

1 lentelė. Pagrindinė InCREA+ mokymo programos struktūra

Universalus mokymosi dizainas yra pagrindinis principas kiekvienai veiklai, sukurtai pagal mokymo programą.

3.2. Naudingos praktikos rengiant ugdymo turinį

Kurdami mokymo programą atsižvelgsime į esamą naudingą patirtį visoje Europoje. Taip pat parinksime tuos, kurie atitiko INCREA+ projekto pagrindus ir tikslus, arba pakeisime juos taip, kad atitiktų 2 skyriuje nurodytus kriterijus.

Plėtojant veiklą, bus atsižvelgta į šiuos aspektus, kaip parodyta toliau pateiktame šablone (2 lentelė).

Antraštė	
TIKSLAS	(Iššūkis įtrauktiems, kuris sprendžiamas kartu su veikla)
MENO SRITIS	
TRUKMĖ	(min.)
INSTRUKCIJA	
MEDŽIAGOS IR PAPILDOMI IŠTEKLIAI	
MOKYMOSI VERTINIMAS	<ul style="list-style-type: none"> Ar tikslas pasiektas ar ne? Kokiu mastu? Kaip remiamas įtraukimas ir dalyvavimas? Kaip skatinami XXI amžiaus įgūdžiai?

ŠALTINIS	(Jeigu buvo naudojamas)
-----------------	-------------------------

2 pav. Mokymo programos veiklų pagrindinės informacijos aprašymo šablonas

Konkretūs dalyvių žinių poreikiai arba pasakojimai gali paskatinti įtraukti papildomus veiklos plėtros aspektus.

3.3. Mokymosi indeksai

Kaip teigiama projekte, mokymo programa skatins daugybę įvairių ir didelį poveikį darančių privalumų.

Trumpalaikė nauda:

- ❖ XXI amžiaus mokinių įgūdžių ugdymas;
- ❖ didesnis nepalankioje padėtyje esančių mokinių įtraukimas į dalyvių mokyklas;
- ❖ mokytojų ir specialistų, apmokytų meninės inkluzinės praktikos, steigimas;
- ❖ kūrybiškumo, kultūros, daugiakultūriškumo ir gerovės skatinimas naudojant mokymo priemones, medžiagas ir švietimo išteklius.

Ilgalaikė nauda:

- ❖ meninio ugdymo praktikos sklaida Europos lygiu;
- ❖ mokymosi aplinkos sąlygų ir mokslo pasiekimų gerinimas visiems mokiniams;
- ❖ iškritusiųjų sumažinimas iš nepalankioje padėtyje esančių grupių;
- ❖ tvirtesnis mokyklų bendradarbiavimas.

Siekiant apibūdinti įdiegtus pokyčius, bus svarstomos ir kokybinės, ir kiekybinės priemonės, kurios bus pasiūlytos studentams prieš ir po dalyvavimo mokymo programoje (3 lentelė). Klausimai, kurie priverčia mąstyti padės mokytis užsiėmimų metu.

Aspektas	Įrankis	Pradžia	Pabaiga	<i>Mokinio versija</i>	<i>Atsakingo asmens versija</i>
Inkluzinis dalyvavimas	<i>Patirtis įtraukimo ir dalyvavimo srityje</i> <i>Tiesioginės dalyvavimo didinimo priemonės</i>	x	x	x	x
XXI amžiaus įgūdžiai	<i>Subjektyvi patirtis ir padidėjimas</i>	x	x	x	x

Menai	<i>Padidėjęs susidomėjimas ir žinios</i>	x	x	x	x
--------------	--	---	---	---	---

3 lentelė. Mokymosi vertinimo komponentai

Kaip siūloma, tiek dalyviai, tiek veiklą vykdantys specialistai bus įtraukti į pokyčių analizę bei įtraukimo, įgūdžių ugdymo ir aktyvaus dalyvavimo skatinimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Bernardas, CF (2020). Išgyventa patirtis: meno politika gatvės lygmeniu Niujorko švietimo departamente. *Meninio ugdymo politikos apžvalga*, 121 (1), 30-41.

Booth, T., Ainscow, M., Black-Hawkins, K., Vaughan, M. ir Shaw, L. (2002). Įtraukimo indeksas. *Mokymosi ir dalyvavimo mokyklose ugdymas*, 2.

CAST (2018). *Universaliojo mokymosi gairių versija 2.2*. Gauta iš <http://udlguidelines.cast.org>

Imms, C., Froude, E., Adair, B. ir Shields, N. (2016). Vaikų ir paauglių dalyvavimo ne mokyklos veikloje aprašomasis tyrimas. *BMC pediatrija*, 16 (1), 1-11.

Kennette, LN ir Wilson, NA (2019). Universalus mokymosi dizainas (UDL): kas tai yra ir kaip tai įgyvendinti. *Transformaciniai dialogai: Teaching & Learning Journal*, 12 (1), 1-6.

Marino-Francis, F. ir Worrall-Davies, A. (2010). Socialinės aprėpties klausimyno, skirto modernizuotos psichikos sveikatos dienos paslaugos lankymo įtakai įvertinti, sukūrimas ir patvirtinimas. *Psichikos sveikatos apžvalgos žurnalas*, 5, 1-12.

Partnerystė siekiant 21-ojo amžiaus įgūdžių. (2009) *XXI amžiaus mokymosi sistema* P21Tucson, AZ Galima rasti adresu: www.21stcenturyskills.org.

Trilling, B. ir Fadel, C. (2009) *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*, Jossey-Bass (leidėjas). ISBN 978-0-470-55362-6. Žiūrėta 2016-03-13.

10. MOKYMO PROGRAMOS TAIKYMAS: INCREA MOKYMO PROGRAMOS VEIKLOS PAVYZDŽIAI

IT partneris su VISAIS INCREA+ PROJEKTO PARTNERIAIS

1. ĮVADAS

Šiame skyriuje pristatoma INCREA+ mokymo programai sukurtos veiklos pavyzdžiai. Renkant pavyzdžius buvo atsižvelgta į įvairius iššūkius, XXI a. įgūdžius bei meninės raiškos priemones. Taip parodomos skirtingos partnerių šalių profesinės patirtys.

Skaitytojai ras lenteles su pagrindinėmis dalimis, skirtomis veiklai įgyvendinti. Kadangi mokymo ir mokymosi vertinimo procesas yra būtina visų švietimo veiklų sąlyga, paskutinėje pastraipoje apibendrinami ir integruojami pasiūlymai mokymosi vertinimo procesams, kurie atsirado išanalizavus įvairias siūlomas veiklas.

Atsižvelgiant į dalyvių ypatybes, visi parengiamieji darbai, kuriuos pedagogai turėtų atlikti, konkrečiai neminimi. Papildoma informacija pateikiama kitose vadovo dalyse.

2. KULTŪRINIAI IŠŠŪKIAI

„Širdį glostanti veikla įvairovei skatinti“ – tai smagus ir lengvas meninis užsiėmimas (smulkiosios motorikos lavinimas), skirtas ugdyti įtraukią klasės aplinką ir suvokimą, jog kiekvienas žmogus yra lygus ir nusipelno pagarbos, rūpesčio ir dėmesingumo.

Mokinams suteikiama galimybė vizualiai ir meniškai perteikti tai, kas jiems yra reikšminga ir svarbu, **taip panaikinant kultūrinius barjerus ir skatinant įsitraukimą ir bendravimą tarp bendraklasių** bei ugdant bendravimo įgūdžius.

ANTRAŠTĖ	Širdį glostanti veikla įvairovei skatinti
ĮTRAUKTIES IŠŠŪKIS	Kultūrinis: ugdomas kultūrinis mąstymas, motoriniai ir komandinio darbo įgūdžiai, skatinama empatija.
MENO SRITIS	Plastikos menai
TRUKMĖ	40 min.
INSTRUKCIJA	<ul style="list-style-type: none"> - Prieš pradėdant šią veiklą su mokiniais padiskutuokite apie tai, kaip kartais su žmonėmis yra elgiamasi kitaip dėl jų odos spalvos. Pakartokite mintį, jog visų odos spalvų žmonės yra vertingi ir svarbūs žmonės! - Sušlapinkite teptuką ir pradėkite lapu aukštyn piešti geltoną juostą. - Lėtai maišykite spalvas vieną po kitos, kad sukurtumėte unikalų odos atspalvį. Nepamirškite spalvas maišyti vienu metu po truputį. - Pieškite per visą lapą, bandykite sukurti kuo daugiau skirtingų odos atspalvių. Atkartokite šiuos veiksmus antrame lape (jei kiekvieno mokinio širdys piešiamos ant A4 formato lapo). - Išdžiūvus dažams, iškirpkite kiekvieną spalvotą juostelę. - Iškirpkite širdį lapo viduryje iš širdies formos trafareto, kurį duos mokytojas. - Kitoje lapo pusėje priklijuokite iškirptas juostas vertikalčiai. Nepalikite jokių tarpų! Geriausia klijuoti patį juostelės viršų ir apačią, kad būtų galima įpinti kita juostelės. - Galiausiai likusias juosteles įpinkite horizontalčiai, stengdamiesi, kad kiekviena juostelė pintųsi po ir virš prieš tai priklijuotų juostelių. - Aptarkite, kiek spalvų ir (arba) atspalvių buvo sukurta? Paprašykite mokinių pabandyti sukurti savo odos spalvą.
MEDŽIAGOS IR PAPILDOMI IŠTEKLIAI	Širdys ant A4 lapo kiekvienam mokiniui, rekomenduojame, kad mokiniai turėtų 2 lapus nudažytų juostelių. Versija visai klasei – mokiniai gali sukurti savo odos spalvą ir prisidėti prie visos klasės širdies.

	<ul style="list-style-type: none"> - 3 balti lapai - žirkklės - raudoni akriliniai dažai - juodi akriliniai dažai - balti akriliniai dažai - geltoni akriliniai dažai - PVA klijai - širdies formos trafaretas - puodas vandens - teptukas
ŠALTINIS	<p>Pritaikyta iš https://www.teachstarter.com/au/blog/creating-an-inclusive-classroom-diversity-heart-art-activity/ Išradinga dailės mokytoja Cassie Stephens</p>

Antroji veikla – „**Lobių medžioklė**“, kurios tikslas yra padėti dalyviams suprasti lyčių stereotipus ir vizualinių menų vaidmenį perteikiant juos. *Įtraukties iššūkiai (pagrindiniai)*: kultūriniai. *Ugdomi XXI a. įgūdžiai*: kritinis mąstymas ir problemų sprendimas; socialiniai ir tarpkultūriniai įgūdžiai; medijų raštingumas.

ANTRAŠTĖ	Lobių medžioklė
TIKSLAS	<p>Padėti dalyviams suprasti lyčių stereotipus ir vizualinių menų vaidmenį perteikiant juos.</p> <p><i>Įtraukties iššūkiai (pagrindiniai)</i>: kultūriniai</p> <p><i>Ugdomi XXI a. įgūdžiai</i>: kritinis mąstymas ir problemų sprendimas; socialiniai ir tarpkultūriniai įgūdžiai; medijų raštingumas.</p>
MENO SRITIS	Vaizduojamasis menas
TRUKMĖ	2 užsiėmimai: 60 + 45 min.
INSTRUKCIJA	<p>Šiuolaikinė problema: Lyčių stereotipų įtaka pastebima daugumoje socialinių sektorių. Pavyzdžiui, moterys vis dar sudaro mažumą vadovaujamose ir aukščiausiose pareigose („stiklinių lubų“ fenomenas). Vizualinės medijos – tai įrankis perteikti stereotipus skatinančias ir tam prieštaraujančias idėjas. Lyčių lygybė yra Darnaus vystymosi tikslų (DVT) ir Įvairovės chartijos dalis.</p> <p>Žingsniai</p> <p>A dalis</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. minčių lietus: mokytojas perskaito mokiniams šią istoriją ir paprašo jų paaiškinti: „<i>tėvas ir sūnus patenka į siaubingą avariją, kurios metu tėvas žūsta. Sūnus skubiai vežamas į ligoninę; prieš pradedant operaciją chirurgas pasako: „Aš negaliu operuoti – šis berniukas yra mano sūnus!</i>“ 2. su menu susijusios instrukcijos: mokytojas supažindina su lyčių stereotipų tema, daugiau dėmesio skirdamas vizualinių menų vaidmeniui perteikiant šiuos stereotipus. Pateikiama keletas vizualinių menų kūrinių, kurie perteikia šias idėjas (pavyzdžiui, 6-to dešimtmečio plakatai su namų šeimininkėmis). Mokytojas paaiškina, kokie šio meno elementai būdingi šiems kūriniams ir kaip juos paversti stereotipus neigiančiais kūriniams. 3. A užsiėmimas: mokiniai suskirstomi į mažas grupes po 4–5 narius, mokiniams duodamas žurnalas ir jie kviečiami ieškoti vizualinių menų kūrinių, kuriuose perteikiami stereotipai, ir rasti būdų, kaip su tais stereotipais galima kovoti. 4. A dalijimasis: mokiniai kviečiami pakomentuoti apie savo paieškas ir paaiškinti, kodėl rastas kūrinys skatina kovą su stereotipais.

	<p>B dalis</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. B užsiėmimas: mokinių prašoma atlikti vieną iš šių dviejų namų darbų užduočių: (a) mažose grupėse po 4–5 žmones mokiniai kviečiami pamąstyti apie visuomenę, kokioje jie norėtų būti, ir sukurti vizualinio meno kūrinį, kuris atspindėtų lyčių lygybės įvaizdį, arba (b) mąstydami apie meno istoriją, mokiniai turi surasti kūrinį, kuris išreiškia tam laikmečiui būdingas kovas su stereotipais idėjas ir kuris prisidėjo prie moterų emancipacijos ir lyčių lygybės. 6. B dalijimasis: mokiniai kviečiami pasidalinti ir pakomentuoti savo darbą. 7. Apibendrinimas: mokytojas apibendrina pagrindines diskusijoje iškilusias idėjas.
MEDŽIAGOS IR PAPILDOMI IŠTEKLIAI	<p>žurnalai, knygos apie meno istoriją popieriaus lapai ir dažai</p> <p>Cotter, D. A., Hermsen, J. M., Ovadia, S., and Vanneman, R. (2001). The glass ceiling effect. <i>Soc. For.</i> 80, 655–682. doi: 10.1353/sof.2001.0091</p> <p>Babic A and Hansez I (2021) The Glass Ceiling for Women Managers: Antecedents and Consequences for Work-Family Interface and Well-Being at Work. <i>Front. Psychol.</i> 12:618250. doi: 10.3389/fpsyg.2021.618250</p> <p>BU Research: A Riddle Reveals Depth of Gender Bias https://www.bu.edu/articles/2014/bu-research-riddle-reveals-the-depth-of-gender-bias/</p> <p>ES įvairovės chartijų platforma: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/tackling-discrimination/diversity-management/eu-platform-diversity-charters_en</p>

3. SOCIALINIAI IŠŠŪKIAI

Veiklos „Įvairovės grandinė“ tikslas – suvienyti mokinius pasitelkiant kūrybą. Visa klasė dalyvaus meniniame projekte, kuriame kiekvienas mokinytis galės pasidalinti bruožais, dėl kurių jie yra unikalūs, ir bruožais, kurie juos sieja su bendraklasiais. Ši veikla padeda mokiniams pažinti kiekvieno panašumus ir skirtumus bei pažvelgti į tai iš teigiamos pusės. **Tai sumažina socialinius barjerus, trukdančius kitiems integruotis, ir suteikia dalyviams galimybę ugdyti bendravimo įgūdžius, empatiją, supratingumą bei pasijausti klasės dalimi.**

ANTRAŠTĖ	Įvairovės grandinė
MENO SRITIS	Vaizduojamasis menas
TRUKMĖ	30 min.
INSTRUKCIJA	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mokytojas paaiškina, kad mokiniai atliks kūrybinę veiklą, susijusią su tarpusavio panašumais ir skirtumais. Mokiniams duodama laiko apmąstyti idėjas. 2. Kiekvienam mokiniui duokite 6 spalvotas korteles ar juosteles ir paprašykite jų po 1 panašumą ir 1 skirtumą, kuriuose jie turi su savo klasiokais. Mokiniai taip pat gali savo idėjas nupiešti, jei pageidauja. 3. Kiekvienas mokinytis perskaitys, ką užrašė ant 2 savo kortelių, t. y. 2 panašumai ir 2 skirtumai. 4. Pasidalinęs savo darbu, mokinytis gali pradėti grandinę. Suklijuokite pirmos juostelės galus, kad sukurtumėte kilpą. Tada toliau klijuokite kitas juosteles, kas sukurtumėte grandinę. Kiekvienas mokinytis, pasidalijęs savo idėjomis, gali pridėti savo juosteles. 5. Grandinėle galite pakabinti klasėje kaip priminimą, jog visus sieja panašumai ir skirtumai.
MEDŽIAGOS IR PAPILDOMI	6 juostelės spalvotų kortelių ar popieriaus kiekvienam mokiniui, rašikliai, pieštukai, klipai.

IŠTEKLIAI	
ŠALTINIS	https://www.uh.edu/cdi/diversity_education/resources/files/activities/diversity-activities-for-youth-and-adults.pdf p.10

„Vieno žodžio istorijos“ skatina kūrybinį bendrą klasių bendradarbiavimą. Mokiniai dirba grupėse ir bendrai pasakoja istoriją, stengdamiesi gerbti ir kartu įdėti tokį patį indėlį. **Tai puikus būdas panaikinti socialinius barjerus, trukdančius kitiems integruotis, ir skatinti kūrybingumą, bendradarbiavimą ir problemų sprendimą.** Visi mokiniai įsitraukia į veiklą, joje dalyvauja ir padeda vienas kitam kurti unikalias ir įdomias istorijas.

ANTRAŠTĖ	Vieno žodžio istorijos
MENO SRITIS	Performansas
TRUKMĖ	15 min. tik istorijos kūrimui 60+ min. istorijai ir tolesnei veiklai
INSTRUKCIJA	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mokytojas paaiškina, kad mokiniai grupelėse kurs istoriją, tačiau kiekvienas mokinsys vienu metu gali rašyti tik po vieną žodį. Mokytojas gali duoti istorijai pavadinimą, temą ar tematiką, kad mokiniams būtų lengviau kurti, arba palikti viską mokinių vaizduotei. 2. Mokiniai suskirstomi į grupes po 4 ar 5 žmones ir kartu susėda ratu. 3. Pirmas mokinsys pasako vieną žodį, mokinsys jam iš kairės tęsia toliau sakdamas vieną žodį ir taip pasakojimas eina ratu. 4. Istorija užsibaigia, kai jaučiama, jog istorija baigėsi arba kai mokytojas paragina, sakdamas „turite 15 arba daugiau žodžių užbaigti savo istorijai.“ 5. Tolesnės veiklos metu galima paskatinti grupes pasidalinti savo istorijomis tarpusavyje. Galima pasiūlyti istoriją trumpai apibendrinti arba sukurti vaidinimą, komiksą, trumpą filmuką ir t. t. priklausomai nuo mokinių interesų ir mokyklos išteklių.
MEDŽIAGOS IR PAPILDOMI IŠTEKLIAI	Veiklai medžiagos nereikalingos Papildomi ištekliai gali būti reikalingi tolesnėje veikloje
ŠALTINIS	

4. FIZINIAI IŠŠŪKIAI

„Šokimo ir sustingimo žaidimo“ tikslas – mokyti **lokomotorinių judesių** ir nejudančių formų žaidžiant šokimo ir sustingimo žaidimą. Ši veikla pritaikoma prie bet kokio iššūkio, ypač šiuo atveju prie mokinių, turinčių fizinių sunkumų.

Šiame šokyje naudojami lokomotoriniai judesiai, judėjimas vežimėlyje ir nejudamos formos. Jį galima naudoti įtraukiosiose ir savarankiškose klasėse. Skambant muzikai vaikai juda erdvėje pagal įvairias kryptis ir tempus. Muzikai nutilus, jie sustingsta į nejudančias formas. Mokytojas arba patys mokiniai gali nuspręsti, kokiais judesiais jie judės erdvėje ir į kokias formas jie sustings. Taip mokiniai išmoks kūrybingų judesių ir galės apmąstyti įvairias kognityvines ir emocines šių pratimų reikšmes bei tai, ką jie išmoko iš to.

ANTRAŠTĖ	Šokimo ir sustingimo žaidimas
ĮTRAUKTIES IŠŠŪKIS	Fizinis
MENO SRITIS	Performansas

TRUKMĖ	30 min.
INSTRUKCIJA	<p>Mokytojas užtikrina, kad erdvėje nėra jokių pavojingų objektų.</p> <p>Mokytojas pasirūpina, kad mokiniai neatsitrenktų vienas į kitą.</p> <p>Mokytojas aiškiai išdėsto veiklos taisykles.</p> <p>Paaiškinkite vaikams, kad skambant muzikai, jie turi judėti šokio aikštelėje, o kai muzika sustos, jie turi sustingti.</p> <p>Paskelbkite kokią nors judesį ir kryptį ar tempą, pvz., „Lėtai eikite pirmyn.“ Jei tokia užduotis vaikams per sudėtinga, paskelbkite tik vieną sugalvotą judesį ir jį pademonstruokite. Pavaizduokite savo kūrybos šokį ar judesį. Kai muzika sustoja, vaizduokite sustingimą.</p> <p>Paleiskite pasirinktą dainą.</p> <p>Tada sustabdykite muziką ir liepkite visiems sustingti.</p> <p>Įvardinkite kokią nors formą: apvalią, plačią ar žemą ir pan. Kiekvienam judesiui ar formai taip pat atsispausdinkite ženklus ir juos rodykite.</p> <p>Tęskite judėjimo ir sustingimo žaidimą kelis kartus, tada galite pajvairinti žaidimą kiekvienam mokiniui paskyrę po partnerį.</p> <p>Kurtieji ar neprisigirdintys vaikai gali stebėti kitus vaikus, o jūs galite naudoti atspausdintus stop ženklus, kai muzika sustabdoma.</p> <p>Aklieji arba regos sutrikimų turintys vaikai gali klausytis muzikos ir judėti aikštelėje, o kiti vaikai gali stebėti, kad jie neatsitrenktų į kitus.</p> <p>Šis šokių žaidimas taip pat tinka ir vaikams, kuriems reikalingi rankiniai ar elektriniai vežimėliai, vaikštynės ar ramentai. Formoms atkartoti jie gali naudoti visą kūną arba tik kitas jo dalis. Kiti pagalbiniai mokytojai ar padėjėjai gali padėti su nurodymais ir signalais.</p>
MEDŽIAGOS IR PAPILDOMI IŠTEKLIAI	- nešiojamas kompiuteris, muzika, bet kokia šokiui tinkama daina

„Įsivaizduojamo herojaus namas“ veikla mokinius moko, jog architektūrinis projektavimas – tai erdvės kūrimo procesas, kuris prasideda nuo poreikio turėti prieglobstį. Tuo siekiama **atkreipti dėmesį į įvairias aplink esančias funkcines struktūras**.

ANTRAŠTĖ	Įsivaizduojamo herojaus namas
TIKSLAS	Siekiama mokiniams parodyti, jog architektūrinis projektavimas – tai erdvės kūrimo procesas, kuris prasideda nuo poreikio turėti prieglobstį. Tuo siekiama atkreipti dėmesį į įvairias aplink esančias funkcines struktūras.
MENO SRITIS	Dizainas
TRUKMĖ	40 min. + 40 min.
INSTRUKCIJA	<p>Eiga:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mokinių prašoma užmerktomis akimis įsivaizduoti ramią vietą herojui ar personažui iš tam tikro romano, pasakos, pjesės ar eilėraščio. - Užduodami motyvuojantys klausimai; pavyzdžiui, kur ar kokioje vietoje norėtumėte, kad jūsų herojus gyventų. Tai padės mokiniams lavinti vaizduotę ir kūrybingumą, kartu ugdamant bendravimo gimtąją kalbą įgūdžius. - Galima nurodyti mokiniams laikytis tam tikros darbo eigos. Temos, kuria skatinama nuspręsti mokiniams: <ul style="list-style-type: none"> • veikėjo fizinės savybės • pagrindiniai poreikiai • vietos ar struktūros projektavimas pagal herojaus lūkesčius, remiantis kuriu scenarijumi apie herojaus santykius, vietą, oro sąlygas, aplinką (miesto centras,

	<p>užmiestis, miškas, kalnuota vietovė, dykuma, poliarinė sritis ir t. t.), spalvas, emocijas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • išgalvoto herojaus namo architektūrinis dizainas, kuris suderintas su herojaus asmenybe - Mokytojas paaiškina, kad darbai gali būti projektuojami dvimatėje arba trimatėje erdvėje, o nustačius pagrindinius personažo bruožus, galima pradėti eskizuoti. -Mokiniai skatinami atsižvelgti ir į tokius veiksnius kaip tekstūra, spalvos, apšvietimas, medžiagos, proporcijos ir forma. -Užbaigus darbą, mokinys gali paprašyti mokytojo jį peržiūrėti. -Mokinių darbai eksponuojami klasėje -Mokinių prašoma išsakyti savo mintis apie darbus. Pabrėžiama, kaip atsakomybė ir sąžiningumas daro įtaką jų darbui. - Mokinių prašoma paaiškinti, kuris darbas jiems patiko ir kodėl.
MEDŽIAGOS IR PAPILDOMI IŠTEKLIAI	Baltas popierius piešimui, žirkklės, kartonas, klijai, flomasteriai, įvairios atliekos ir spalvotas kartonas
ŠALTINIS	Technologijų dizaino knyga

5. KOGNITYVINIAI IŠŠŪKIAI

„Poezijos knygos rašymas su fonine muzika“ – mokiniai rašys eilėraščius ir stiprins emocijas ir mąstymą.

ANTRAŠTĖ	Poezijos knygos rašymas su fonine muzika
MENO SRITIS	Literatūra
TRUKMĖ	40 min.
INSTRUKCIJA	<p>-Visa klasė sėdi tyloje.</p> <p>-Kiekvienas mokinys paprašomas užmerkti akis ir pasinerti į svajonių pasaulį skambant foninei muzikai.</p> <p>-Pasibaigus foninei muzikai, visų prašoma atmerkti akis.</p> <p>- Visų mokinių iš eilės prašoma pasakyti vieną žodį apie tai, kaip jie jaučiasi.</p> <p>-Žodžiai užrašomi lentoje.</p> <p>-Vėl įjungiama foninė muzika.</p> <p>- Mokinių paprašoma parašyti eilėraštį su pasirinktu žodžiu ar žodžiais.</p> <p>-Rašymo metu toliau groja foninė muzika.</p> <p>- Kiekvienas mokinys, užbaigęs savo eilėraštį, skambant foninei muzikai, perskaito savo eilėraštį bendraklasiams.</p> <p>-Perskaičiusių eilėraščiai surenkami ir įrašomi į knygą.</p>
MEDŽIAGOS IR PAPILDOMI IŠTEKLIAI	Popieriaus lapas Rašomoji lenta - pieštukas Foninė muzika

6. ELGESIO IŠŠŪKIAI

„Muzikos ateljė visiems“ tikslas – pagerinti įvairius sunkumus patiriančių mokinių įtraukimą ir jų socialinius bei akademinus pasiekimus pasitelkus muzikinę veiklą.

ANTRAŠTĖ	Muzikos ateljė visiems
MENO SRITIS	Performansas

TRUKMĖ	<p>Reguliari savaitinė popamokinė veikla, kurios trukmė nuo 40 iki 60 min., priklausomai nuo kiekvienai sesijai numatytų pratimų ir (arba) užduočių, laisvo laiko ir grupės profilio.</p> <p>Į siūlomą trukmę neįskaičiuotas laikas, reikalingas pasiruošimui.</p>
INSTRUKCIJA	<p>Tikrosios muzikos dirbtuvės</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pradėkite užsiėmimus, išlaikydami reguliarumą dėl grupės dydžio ir sudėties (8 – 12 vaikų, nariai nepasikeitę), susitikimų trukmės, savaitės diena. Kiekvieną užsiėmimą pradėkite pasidalijimo ratu, kad suprastumėte, kaip visi jaučiasi, ar neįvyko tam tikrų trikdančių įvykių, kurie gali turėti įtakos kieno nors dėmesiui ar veiklai užsiėmimo metu. 2. Prieš prasidedant kiekvienam užsiėmimui susipažinkite su reikalingos medžiagos ir įrangos sąrašu, įsitikinkite, kad muzikos įranga paruošta ir veikia (ar veikia mikrofonas ir garso sistema, ar turite visas melodijas ir vaizdo įrašus užsiėmimui, jei naudosite muzikos instrumentus – klavišinius, mušamuosius ir pan. – ar jie yra ir veikia; jei jums ar mokiniams reikės pasipuošti ar pasidaryti makiažą – ar turite tai, ko reikia; jei piešite ar darysite koliažus, ar turite iškarpy, piešimo priemonių, popieriaus, reikiamų pjaustymo ir klajavimo priemonių ir pan.) 3. Atsižvelgdami į dienos temą ir (arba) iš anksto sudarytą dirbtuvių tvarkaraštį, atlikite suplanuotus pratimus / žaidimus / veiklą. <p>Idėjos žaidimams ar užsiėmimams:</p> <p>„Muzikos piešimas“ – mokytojas parengia muzikinį kūrinį, kurio bus klausomasi. Vaikų paprašoma klausantis piešti. Jie turi popieriaus lapą, spalvotų pieštukų, kreidelių arba akvarelės dažų.</p> <p>„Pasaulio muzika ir muzikos instrumentai“ – mokytojas pasiruošia pasirinktos pasaulio šalies ar regiono muzikos kūrinių ir tradicinių šokių, taip pat atsineša tam regionui vietinį instrumentą, kurį mokiniai galės išbandyti. Pavyzdžiui, jei tema yra Peru muzika ir muzikos instrumentai, mokytojas gali pasistengti rasti tikrą čarango, kurį galėtų parodyti mokiniams, taip pat įrašus, kuriuose užfiksuoti juo grojantys vietiniai gyventojai. Jei užsiėmimo metu yra mokinyš iš Bulgarijos ir jis patiria kultūrinių sunkumų svetimoje šalyje, mokytojas gali parūpinti dūdmaišį arba smuiko tipo instrumentą, vadinamą gadulka.</p> <p>„Veikla pagal sezoną ir renginius“ – mokytojas organizuoja dirbtuves, kurių temos pasirenkamos atsižvelgiant į sezono ypatumus, ugdymo programą ir svarbius regionui bei šaliai būdingus renginius (pavyzdžiui, prieš Kalėdas mokiniai iliustruoja, dainuoja ar atlieka kalėdines dainas ir melodijas, šoka specifinius šokius, rengia kalėdinius koncertus)..</p> <p>„Kultūrinis kalendorius“ – kultūriškai įvairoje klasėje mokytojas gali sudaryti įvairiaspalvį kultūrinį kalendorių su visų gimtųjų regionų / gimtųjų šalių arba etninių grupių ar religijų, kurioms mokiniai priklauso, šventėmis ir šventinėmis progomis. Pagal šį kalendorių mokytojas gali skirti užduotį parengti nedidelę demonstraciją mokiniams, kurių diena "švenčiama" mokykloje. Tai gali tikt 4 ar 5 klasės ir vyresniems mokiniams. Tėvų pagalba mokiniams dar labiau padėtų integruotis, nes į mokyklos bendruomenės veiklą įsitrauktų dar viena karta.</p> <p>„Žymių muzikantų, patiriančių įvairius iššūkius, istorijos ir šedevrai – mokytojas gali paruošti informacijos, įdomių faktų, istorijų iš įvairių žymių muzikantų, patiriančių tam tikrus iššūkius (elgesio, fizinius, kognityvinius), gyvenimo ir jų muzikinio genialumo pavyzdžių. Keletas pavyzdžių, kuriuos galima naudoti:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Įkvepiančios asmenybės su fizine negalia: Itzhak Perlman, smuikininkas; Thomas Quasthoff, bosas-baritonas; Ronan Tynan, tenoras; Leon Fleisher, pianistas. - Įkvepiančios asmenybės su sensorine negalia: Evelyn Glennie, Stevie Wonder, Ray Charles, Andrea Bocelli, Brian Wilson. - Įkvepiančios asmenybės su autizmo spektro sutrikimais: kompozitoriai Donna Williams, Hakkari Oe ir atlikėjai Tristan "Tum-Tum" Mendoza ir Glenn Gould. - Įkvepiančios asmenybės su emociniais elgesio sutrikimais: pianistas John Ogdon, pelnęs daugybę apdovanojimų, 1981 m. BBC sukurtas filmas "Virtuozas", paremtas jo biografija ir jo pralaimėta kova su psichikos liga ir maniagine depresija; Charles "Buddy" Bolden, Thelonious Monk ir Jaco Pistorius, miręs puikus pianistas ir pedagogas Vladimir Horowitz, patyręs psichosomatinę ligą. - Įkvepiančios asmenybės su mokymosi ir dėmesio sutrikimais: itin išskirtinis Albert Einstein, mokslininkas, pakeitęs pasaulį reliatyvumo teorija, taip pat buvo aistringas muzikantas ir puikus smuikininkas. <p>4. Kiekvieną užsiėmimą reikėtų užbaigti baigiamąja grįžtamojo ryšio užduotimi, kurios metu kiekvienas mokinys galėtų pasakyti, kaip jis jaučiasi šiuo metu, palyginti su tuo, kaip jautėsi užsiėmimo pradžioje. Mokytojas turėtų įrašyti arba užrašyti mokinių komentarus ir užduoti jiems papildomų klausimų apie tai, kas jiems labiausiai patiko, ką jie norėtų pakartoti ir ką galėtų praleisti.</p>
MEDŽIAGOS IR PAPILDOMI IŠTEKLIAI	<p>Muzika – reikiama technika ir muzikos kūriniai (garso ir vaizdo failai), skirti klausymuisi, šokimui, dainavimui ir grojimui;</p> <p>mikrofonai ir garso sistema; klavišiniai; mušamieji muzikos instrumentai vaikams;</p> <p>popieriaus lapai piešimui, spalvoti pieštukai, kreidelės arba akvarelės.</p> <p>šokiams tinkami batai ir drabužiai;</p> <p>kultūrinei veiklai skirta apranga ir muzikiniai instrumentai.</p>

„Teatro žaidimai įtraukčiai skatinti“ veikla siekiama **skatinti įtrauktį ugdanti pasitikėjimą** saviraiška, stiprinti kūrybinį mąstymą, motorinius ir komandinio darbo įgūdžius, ugdyti empatiją.

ANTRAŠTĖ	Teatro žaidimai įtraukčiai skatinti
MENO SRITIS	Performansas
TRUKMĖ	60 min. vienam užsiėmimui, vieną ar du kartus per savaitę, priklausomai nuo vedėjo laiko ir vietos, kur grupės galėtų po pamokų rinktis.
INSTRUKCIJA	<p>Tikrosios teatro dirbtuvės</p> <p>Visada pradėkite nuo trumpo diskusijų rato, kuria dalyviai gali pasidalyti savo savijauta ir pasirengimu vedėjo paruoštai veiklai.</p> <p>Dirbtuves tęskite su tam tikrais apšilimo pratimais, per pirmuosius kelis užsiėmimus atlikite pasitikėjimo stiprinimo pratimus, ypač jei grupės dalyviai vieni kitų nepažįsta.</p> <p>Atlikite pratimą „Vaikščiojimas tarsi“ (žmogus, nešantis sunkią našą ant nugaros, senas vyras, Snieguolė, kuri ką tik pabudo po 100 metų miego ir viskas aplinka pasikeitė, neščia moteris judrioje komercinėje gatvėje, ką tik gimęs žirafos kūdikis). Šis pratimas gali padėti grupei atsipalaiduoti ir lavinti įgūdžius prieš pradedant žaisti kitus žaidimus.</p>

	<p>Kartu su „Vaikščiojimas tarsi“ pratimu galima atlikti ir V. Spolina „Atsitiktinis vaikščiojimas“ pratimą ir toliau plėtoti teatro užsiėmimus, kurių metu vedėjas gali gilintis į įtraukties ir atskirties, stereotipų, įvairovės ir kt. temas.</p> <p>Pavyzdžiui, vedėjas gali liepti grupei vaikščioti po kambarį savo norimu tempu. Tada tam tikru momentu vertėjas gali pradėti sakyti nurodymus iš šalies. Pavyzdžiui: „Įsivaizduokite, kad einate gatve. Artėjate metro stoties link. Pamatote ant žemės monetą. Pasilenkite ir paimkite ją. Apžiūrėkite monetą iš visų pusių. Eikite toliau metro stoties link. Įeikite į ją ir susiraskite jums reikiamą peroną. Visą šį laiką žaiskite su moneta dešinėje rankoje. Metro stotyje vyksta rekonstrukcijos darbai. Stoties lubos yra žemos, ant žemės yra kliūčių. Atsargiai jas apeikite. Prieš pat peroną pamatote aklą vyrą su puodeliu kairėje rankoje ir baltą lazdelę dešinėje. Jūs sustojate vietoje. Rastą monetą įmetate į jo puodelį. Tekst! Puodelyje yra kapučino kava. Aklasis atrodo nusteбęs. Jis mėgavosi šiltu gėrimu ir laukė traukinio. O ką jūs pagalvojote?“ Vėliau galima apie tai padiskutuoti.</p> <p>Kiti siūlomi žaidimai:</p> <p>Vaizduotės lavinimo žaidimas</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Padalykite 10–16 vaikų grupę į dvi komandas. 2. Pasirinkite vieną komandos kapitoną ir pastatykite jį 20 metrų atstumu nuo kitų vaikų. Jei žaidžiama uždaroje patalpoje, kapitoną pastatykite per tokį atstumą, kad kiti vaikai galėtų bėgti. 3. Kiekvienas komandos narys pasirenka žodį, kurį turi perduoti kapitonui. Žodžiai turi būti susiję su žaidimo vedėjo arba vaikų išrinkta tema. 4. Kiekvienas vaikas pradžioje pribėga prie kapitono ir sušnabžda jam į ausį pasirinktą žodį. Komandos kapitonas turi įsiminti visus žodžius ir galiausiai papasakoti išgalvotą istoriją, panaudodamas visus žodžius. 5. Laimi komanda, kurios istorija įdomiausia ir panaudoti visi žodžiai. 6. Po to pakeičiami kapitonai ir kuriama nauja istorija. 7. Žaidimas baigiasi visiems vaikams tapus kapitonais ir kiekvienam papasakojus istoriją. <p>Grupės aplinka</p> <p>Suskirstykite grupę į komandas po 5 žmones. Suskirstykite grupę į komandas po 5 žmones. Kiekviena komanda sustoja į nedidelį ratą. Pirmasis komandos dalyvis įeina į ratą ir imituoja veiksmą, kuris atspindi tam tikrą pasirinktą ar patinkančią aplinką. Kiti komandos nariai bando įsivaizduoti, kokia tai aplinka. Kai tik kitas komandos narys nusprendžia, kad jis atspėjo, kokia tai gali būti aplinka, ir turi idėją, kaip prie to prisidėti, jis įeina į rato vidų ir atlieka papildomą veiksmą, kuris toliau kuria aplinkos įvaizdį. Taip tęsiasi tol, kol visa grupė atsiduria įsivaizduojamame rate ir kuria bendrą vaizdą. Priminkite mokiniams, kad svarbiausia yra sukurti pilną vaizdą. Jie visi turi dirbti kartu ir nebandyti pridėti ko nors, kas galėtų sugriauti kuriamą aplinką. Tai puikus žaidimas bendradarbiavimui skatinti.</p> <p>Aktorių pasikeitimas</p> <p>Žiūrovai trims aktoriams duoda situaciją ir personažą. Žaidimo vedėjas gali padėti išsirinkti situacijos pobūdį ir personažų, kuriuos reikės suvaidinti, tipus, siekdamas išskirti įtraukties ir atskirties bei įvairovės temas. Mokiniai pradeda vaidinimą. Tam tikru momentu žaidimo vedėjas sušunka „PASIKEISKITE“ ir trys aktoriai turi pasikeisti personažais. Tai reiškia, kad jie turi atidžiai klausytis vienas kito ir žinoti, kokie yra kiti personažai, kad bet kuriuo metu sugebėtų jį suvaidinti. Tai puikus pratimas, padedantis suprasti ir išbandyti įvairias gyvenimo situacijas. Mokiniais reikėtų priminti, kad tikslas – nuolat išlaikyti nuoseklų vaidinimą, nepriklausomai nuo situacijos.</p>
<p>MEDŽIAGOS IR PAPILDOMI IŠTEKLIAI</p>	<p>Patogi apranga ir avalynė, pakankamai vietos, kėdės, prireikus butaforija ir šalikai, gera nuotaika.</p>

ŠALTINIS	https://www.theatrefolk.com/blog/improv-games-for-collaboration/ Rules of Improvisation The Blog of a Drama Student (wordpress.com) Spolin, V., (1986) <i>Theater Games for the Classroom: A Teacher's Handbook</i> , Northwestern University Press Good practice from the InCrea+ project: Game for developing imagination by Kiril Georgiev Kirilov, e-mail: kirikirilovski@abv.bg , publichnarech1@gmail.com , nsu151@abv.bg
----------	---

7. TALENTO IŠŠŪKIAI

Dalyvaudami veikloje „**Talentai veikia! Kelionė į ateitį**“ *mokiniai* susipažįsta su kokiomis **kliūtimis** gali susidurti žmonės, tad siekiant tokiems žmonėms išreikšti savo talentus, individas gali įgauti daug naudos. Veiklos eigoje nustatomi galimi paramos šaltiniai, pabrėžiama individo atsakomybė.

Nagrinėjami įtraukties iššūkiai: socialiniai ir ekonominiai talentai (pagrindiniai)

Ugdomi XXI a. įgūdžiai: kūrybingumas, medijų raštingumas, lyderystė ir atsakomybė

ANTRAŠTĖ	<i>Talentai veikia! Kelionė į ateitį</i>
MENO SRITIS	Vizualiniai menai
TRUKMĖ	<i>keli užsiėmimai</i> 3 užsiėmimai nuo 60 iki 90 min.
INSTRUKCIJA	<p>Šiuolaikinė problema: Visi turime įvairių talentų ir gebėjimų, kuriuos galime panaudoti savo gyvenime. Visi taip pat kartais susiduriame su sunkumais dėl asmeninių apribojimų, socialinės ir ekonominės padėties ar konteksto kliūčių. Kiekvienas žmogus gali būti kliūtis arba paramos kitų žmonių talentų raiškoje.</p> <p>Žingsniai</p> <p>A dalis</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. minčių lietus: instruktorius paprašo mokinių apibrėžti kliūčių ir paramos sąvokas. 2. įvadas: instruktorius apibendrina visų idėjas ir pateikia kliūčių ir paramos sąvokų apibrėžtis. Instruktorius skatina dalyvius nagrinėti kliūčių ir paramos rūšis (fizinės, santykių, ...). 3. su menais susiję nurodymai: instruktorius supažindina su vaizdinio pateikimo plakate tema. Suteikia informacijos, kaip jį sukurti ir padaryti prieinamą visiems. 4. A užduotis: mokinių paprašoma mažose grupelėse nagrinėti garsaus dailininko, rašytojo ir mokslininko biografijas; pabrėžti, kaip jie atrado savo talentus, su kokiais sunkumais ir parama susidūrė. (Tai gali būti ir apsilankymas muziejuje, nuotraukų ar užrašų apie garsaus žmogaus istoriją rinkimas). Mokinių prašoma plakate ar žemėlapiuose pavaizduoti pagrindinius išryškėjusius aspektus. 5. diskusija: mokiniai aptaria pagrindinius išryškėjusius dalykus. <p>B dalis</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. B užduotis: mokiniams pateikiamas paauglio, turinčio ne tik savo gabumų, bet ir apribojimų, aprašas ir paprašoma nustatyti galimas kliūtis ir paramą siekiant su gabumais susijusių tikslų. Mokiniai idėjas pateikia lentoje arba plakate. 7. diskusija: mokiniai aptaria dažniausiai pasitaikančias kliūtis jų kontekste, ir kiekvieno bendruomenės nario vaidmenį. Instruktorius pateikia paramos veiksmų pavyzdžių. 8. apibendrinimas: instruktorius apibendrina pagrindinius diskusijoje išryškėjusius dalykus. <p>C dalis</p> <ol style="list-style-type: none"> 9. su menu susiję nurodymai: instruktorius supažindina su skaitmeninio pasakojimo tematika ir pateikia informacijos apie tai, kokius veiksmus reikia atlikti, kad pasakojimas būtų prieinamas visiems.

	<p>10. C užduotis: mokiniai mažose grupėse pasirenka jau sukurtą personažą (žinomą arba ne) ir sukuria 5 minučių trukmės skaitmeninę istoriją, kurioje (a) išryškinama talento ugdymo ir jo raiškos eiga, (b) kliūtis, su kuriomis susiduriama, ir bendruomenės narių (bendraamžių ir suaugusiųjų) suteiktą arba (paauglio gyvenimo kontekste) potencialią paramą.</p> <p>11. dalijimasis: mokiniai dalijasi sukurtais istorijomis ir komentuoja išryškėjusius elementus ir įvairias jų istorijoms būdingas raidos tendencijas.</p> <p>12. apibendrinimas: mokytojas apibendrina pagrindinius diskusijoje išryškėjusius dalykus, pabrėždamas ir skatindamas aktyvų asmeninį įsitraukimą..</p>
MEDŽIAGOS IR PAPILDOMI IŠTEKLIAI	<p>Portretai su užrašytais arba žodiniais personažų aprašymais Meno, literatūros ir mokslo istorijos vadovėliai Gairės, kaip kurti skaitmeninį pasakojimą https://www.storyboardthat.com https://www.uow.edu.au/student/learning-co-op/assessments/digital-storytelling</p>

„**Reikšmingi AUTOPORTRETAI**“: autoportretai ir asmenukės suteikia puikią galimybę mokytis. Kiekvienas mokinytis yra stiprus, galingas, todėl į jų portretus reikia žiūrėti iš **jų pačių perspektyvos**, o ne iš mūsų visuomenėje įsigalėjusių neigiamų stereotipų pusės.

ANTRAŠTĖ	Reikšmingi AUTOPORTRETAI
ĮTRAUKTIES IŠŠŪKIS	Talento, socialiniai, kultūriniai, socialiniai ir ekonominiai iššūkiai
MENO SRITIS	Vizualiniai menai
TRUKMĖ	50 min. per dieną
INSTRUKCIJA	<p>Pirma diena: Portretų analizė Mokiniai įeina į klasę ir ant priekinės sienos / ekrano / lentos pamato tris autoportretus. Pasirinkite mažai atstovaujамų mažumų, socialiai remtinų ir pan. asmenų portretus. Paprašykite grupių, kuriose yra ne daugiau kaip 3 mokiniai, parašyti tris portretuose esančius panašius ir tris skirtingus dalykus. Likusią pamokos dalį mokiniai, dirbdami grupėse, nagrinėja nuotraukas ir užrašo savo pastebėjimus.</p> <p>Antra diena: Aprašymas apie save Kiekvienam mokiniui išdalinkite po lapą su klausimais, skatinančiais pagalvoti apie savo asmenybę: „Kokiu vienu žodžiu apibūdintumėte save?“ „Koks yra jūsų mėgstamiausias turimas drabužis?“ „Kokioje aplinkoje jūs jaučiate visišką pilnatvę, įkvėpimą ir gebėjimą pasiekti aukščiausių tikslų?“ Tada parodykite jiems daugiau portretų (per vaizdo projektorius) ir susipažinkite su paprastais fotografijos terminais, tokiais kaip kompozicija, išdėstymas, stambus planas, pusiausvyra, erdvė ir paprastumas.</p> <p>Trečia diena: Saitažodžių (angl. <i>hashtag</i>) kūrimas Trečią dieną mokiniai turi sukurti juos dominančios politinės problemos saitažodį. Keletas pavyzdžių: #StopDomesticViolence (liet. Stop smurtui šeimoje), #IAmNotAStatistic (liet. Aš nesu statistinis asmuo), #BlackLivesMatter (liet. Juodaodžių gyvybės svarbios), #BuildBridgesNotWalls (liet. Statykime tiltus, ne sienas). Mokiniai turi sukurti savo originalų saitažodį. Tada jie turi sudaryti savo atliekamų portretų planą, įskaitant drabužius, aplinką, foną, veido išraišką, pozą ir atstumą nuo fotoaparato. Naudojami saitažodžiai. Ketvirta diena: Mokiniai pakaitomis ir vienas kitam padėdami fotografuoja</p>

	fotoaparatu arba telefonais. Penkta diena: Nuotraukos pateikiamos skaitmeniniu formatu, diskutuojama apie pasirinktus sąrašžodžius ir pačias nuotraukas. Nuotraukos taip pat gali būti eksponuojamos mokyklos galerijoje.
MEDŽIAGOS IR PAPILDOMI IŠTEKLIAI	3 spausdinti portretai arba asmenukės Balti popieriaus lapai Fotoaparatas arba (ir) telefono kamera Vaizdo projektorius
ŠALTINIS	https://www.davisart.com/sites/default/assets/File/high-school-art-students-break-stigmas-and-negative-stereotypes.pdf

8. MOKYMASIS INCREA+ PROJEKTO VEIKLŲ METU

Mokymo ir mokymosi vertinimas turėtų būti laikomas procesu, leidžiančiu pedagogams suprasti, ar jų metodai yra veiksmingi ir ar jie padeda mokiniams pasiekti numatomų mokymosi pokyčių. Pagrindinis principas yra tas, kad pedagogai siūlo veiklą, kuria siekiama tikslų, reikšmingų jų mokiniams ir tobulinančių jų žinias bei įgūdžius. Prieduose pridama preliminarinė forma, skirta programoje dalyvaujančių mokinių gabumams ir poreikiams nustatyti bei tikslingai pasirinkti tinkamas veiklas. Pedagogai turi būti įvertinę pradinį lygį ir įsitikinę, kad jų siūlomi užsiėmimai patvirtins mokinių žinias ir įgūdžius nauju turiniu.

Mokymo ir mokymosi proceso vertinimas, be abejo, yra sudėtingas procesas dėl jame persipynusių įvairių aspektų, nes daugybė aspektų ir subjektų. Projekte InCrea+ daugiausia dėmesio skiriama tiek dėstytojui, tiek studentų požiūriams. Be to, kaip rodo projekto pavadinimas, meninė kūryba ir įtrauktis yra dvi pagrindinės varomosios jėgos, kuriomis turėtų būti vadovaujama ir mokymo ir mokymosi vertinimo procese.

A. Mokinių mokymosi vertinimas

Tikslas – įvertinti, koku mastu pedagogai pasiekė užsibrėžtą tikslą ir skatino numatytus pokyčius, susijusius su besimokančiųjų įtraukimu ir meninės kūrybos žiniomis bei įgūdžiais.

Įtrauktis iššūkio problema įvertinama kiekvieną dalyvį apklausus apie išmoktą turinį, prašoma parodyti ar aprašyti, ko jis išmoko.

Su tikslu, orientuotu į įvairovę, susiję klausimai yra tokie: „Kokie elementai, apibūdinantys įvairovės apibrėžtį, buvo aprašyti paaiškinime?“ arba „Ar galėtumėte apibūdinti bent du savo bendraklasių panašumus ir du skirtumus?“ Tikslu, orientuoto į socialinius įgūdžius, mokymosi klausimai galėtų būti tokie: „Ar galėtum papasakoti, kurį iš paaiškintų socialinių įgūdžių naudoji dirbdamas su bendraklasiais?“ arba „Kaip paprašytum ką tik perskaitytos literatūrinio veikėjo pažaisti su tavimi?“

Kalbant apie meno kūrybą, vertinamas naujas turinys ir įgūdžiai, prašant apibūdinti kai kuriuos veiksmus, kaip taikyti naują meno techniką arba ją atlikti.

Pavyzdžiui, kiekvieno mokinio klausama: „Ar galėtumėte apibūdinti (pakartoti) bent du iš paaiškintų dailės kūrimo proceso etapų?“, „Ar atlikote visus instrukcijose nurodytus veiksmus?“, „Ar realizuodami savo meno kūrinį įtraukėte bent tris pagrindinius elementus iš paaiškintų?“, „Ar galėtumėte papasakoti, kokie vizualinio meno elementai turi pagrindinę vertybę?“

Naujų žinių ir įgūdžių taikymo poveikis ir nauda. Šio klausimo nagrinėjimas yra informatyvus skatinamų pokyčių išplėtimui į dalyvių gyvenimo kontekstą ir jų ketinimus juos panaudoti tolesniame gyvenime.

Šių klausimų pavyzdžiai: „Kokius aspektus / elementus / įgūdžius, kuriuos atradote užsiėmimo metu, norėtumėte pasiimti su savimi ateityje?“ arba „Kokią naudą pastebėjote praktikuodami šį gebėjimą namuose?“

Kiti aspektai. Pedagogams taip pat svarbu fiksuoti kiekvieno mokinio dalyvavimo lygį veikloje, kad nė vienas mokinys neliktų nuošalyje. Klausimų pavyzdžiai: „Ar mokinys dalyvavo pasidalindamas savo mintimis apie tai, kuo jis panašus ir kuo jis unikalus?“, „Ar mokinys sukūrė vaizdinę reprezentaciją ko

nors, kas jam reikšminga, kaip tikėtasi?“, „Ar mokinys prisidėjo prie grupės užduoties, pateikdamas idėjų / klausimų / veiksmų, kaip buvo prašoma?“, „Ar mokinys trumpai pasidalijo savo kūrinio reikšme su bendraklasiais diskusijos metu?“, „Ar kiekvienas mokinys aprašė savo jausmus, susijusius su dalyvavimu, siūlomos veiklos pabaigoje?“ Apibendrinamąją lentelę (kairėje – mokinių vardai, dešinėje – įvairūs mokymosi momentai) galima naudoti norint patikrinti, ar visi kaip nors prisidėjo, ir užtikrinti, kad visi mokiniai dalyvautų veikloje. Atsakymai gali būti pateikiami naudojant „Taip“ arba „Ne“, arba naudojant 5 balų Likerto skalę, kur, pavyzdžiui, „1“ reiškia „visai ne“, o „5“ – „daug“.

Mokymosi vertinimui pedagogai gali naudoti įvairias metodikas. Pavyzdžiui, mokymosi užsiėmimo metu jie gali užduoti klausimus visiems mokiniams per diskusiją arba sistemingai stebėti konkrečią užduotį. Mokymosi užsiėmimo pabaigoje jie gali parengti anketą su keliais atvirais klausimais, klausimyną su keliais atsakymų variantais arba pateikti užduotį, susijusią su konkrečiu skyriaus turiniu.

Galiausiai būtų galima apsvarstyti galimybę leisti mokiniams išsakyti savo nuomonę apie tai, ko jie norėtų daugiau išmokti arba kas jiems labiau patinka ir kodėl, nes tokie veiksmai parodytų mokytojų įsipareigojimą, o mokymosi procesas taptų patrauklesnis ir prasmingesnis.

B. Pedagogų refleksijos procesas ir jų pedagoginės veiklos vertinimas

Svarbu, kad veiklą vykdančys mokytojai, pasibaigus siūlomai veiklai, apmąstytų įvairius savo mokymo etapus, pradedant nuo planavimo, kad suprastų, ar jiems reikia skirti daugiau laiko pačiai veiklai ar tam tikriems jos aspektams, ar jie laikėsi visų suplanuotų žingsnių, ar tvarkaraštis, pavyzdžiai, mokymo strategijos, UDL taikymas buvo tinkamas mokiniams. Be to, reikėtų ištirti tiek teigiamus, tiek neigiamus kritinius atvejus, kad būtų galima geriau planuoti ir vykdyti tolesnę veiklą ir padidinti tikimybę pasiekti numatytus tikslus.

Pavyzdžiui, svarstydami apie **įtrauktį ir dalyvavimą**, pedagogai gali savęs paklausti: „Kokiu mastu ir kaip mokiniai, turintys įvairių sunkumų, buvo įtraukti į veiklą?“, „Kokie UDL elementai buvo taikomi?, Ar jie pasiteisino?, Ar man reikia keisti strategiją vykdant panašią veiklą ateityje?“ Sistemingas visų dalyvių atsakymų rinkimas leis pedagogams įgyti platesnį supratimą apie mokymąsi apie įtrauktį, susijusią su bendraisiais klausimais, tokiais kaip: „Ką mokiniai sužinojo apie savo bendraklasius?“, „Kokie požiūrio ir santykių pokyčiai pastebimi tarp įvairių sunkumų turinčių mokinių?“, „Kokie veiklos ir mokymosi pažangos pokyčiai pastebimi tarp įvairių sunkumų turinčių mokinių?“

Be to, kalbant apie **meninę kūrybą**, pedagogai gali savęs paklausti: „Kokiu mastu ir kaip įvairių sunkumų turintys mokiniai turėjo galimybę užsiėmimo metu įgyti konkrečių muzikos žinių ir įgūdžių?“, „Kokie UDL elementai buvo taikomi? Ar jie pasiteisino?, Ar man reikia keisti strategiją vykdant panašią veiklą ateityje?“

Taip pat reikėtų skirti dėmesio **jausmams ir įspūdžiams**, kuriuos pedagogai galėjo patirti dėstydami, reaguodami į klasės elgesį arba kalbėdami apie konkrečius mokinius. Klausimų ir apmąstymų pavyzdžiai galėtų būti tokie: „Kaip jaučiausi įvairiais mokymosi užsiėmimo momentais?“, „Šio užsiėmimo pabaigoje jaučiausi ...“, „Kitą kartą norėčiau jaustis labiau...“. Kartais jausmai ir įspūdžiai skatina mus giliau tyrinėti situacijas ir ieškoti naujų idėjų ar darbo metodų. Tokie pamąstymai, kaip antai: „Susidare įspūdis, kad klasei buvo neįdomu“, „Jaučiu, kad kai kurie mokiniai susiduria su tam tikrais sunkumais, bet nežinau, kodėl ir kokie jie“, gali būti signalai, kurių nereikėtų nuvertinti, norint suteikti prasmingą mokymosi veiklą.

Reikšminiai žodžiai: mokymosi vertinimas, įtrauktis ir dalyvavimas, meninė raiška, mokytojai kaip pokyčių skatintojai

11. BENDROS IŠVADOS

Ivana Tsvetkova¹, Teresa Maria Sgaramella², Zornitsa Staneva³, Lea Ferrari⁴

¹CuBuFoundation (BULGARIJA)

²UNIPD (ITALIJA)

³CuBuFoundation, (BULGARIJA)

⁴UNIPD (ITALIJA)

iptsvetkova@gmail.com, teresamaria.sgaramella@unipd.it, zornitsastaneva@gmail.com, lea.ferrari@unipd.it

Šia metodine medžiaga siekiama suteikti pamatus, taip pat ir veiksmingiausius bei naujoviškiausius sprendimus, į kuriuos reikėtų atsižvelgti įgyvendinant įtraukiojo ugdymo meno mokymo programą paaugliams. Pirmiausia buvo atlikta apžvalga, kurios metu paaiškėjo keletas išryškėjusių įtraukties iššūkių, kuriuos svarbu apsvarstyti ES kontekste, kaip:

- Migracija ir su ja susijusios kultūrinės, religinės, lyties, rasinės ir rasinės įtraukties kliūtys
- Neįgalumas, kai iššūkių įvairovė yra gana plati ir priklauso nuo šalies konteksto, konkrečių negalios ypatybių
- Skurdas ir socialinės bei ekonominės problemos
- Gabumai ir talentai bei su jais susiję poreikiai
- Mokytojų turimų žinių ir mokymų, kaip užkirsti kelią atskirčiai ir ją spręsti, lygis
- Covid-19 pandemijos poveikis ir jo plataus masto pasekmės švietimui ir įtraukčiai.

Siekdami spręsti šiuos iššūkius, specialistai, suinteresuoti skatinti įtrauktį, turi apsvarstyti:

- Įtraukįjį ugdymą ir Universalus mokymosi dizainą kaip pagrindinius metodologinius variantus siekiant teigiamos jaunimo ugdymo
- XXI a. įgūdžius, kuriuos turi išsiugdyti kiekvienas paauglys, kad galėtų spręsti dabartines ir būsimas problemas
- Meninį ugdymą ir meninę kūrybą kaip veiksmingas priemones, suteikiančias asmeninio tobulėjimo, tiesioginio ir lygiavertio bendravimo galimybes ir taip praturtinančias švietimo sistemą, atsižvelgiant į besikeičiančius švietimo poreikius ir informacijos pertekliaus amžių.

Įprasta, kad menas ir kultūra yra svarbios kasdienybės dalys, suteikiančios galimybę įgyti žinių, tobulinti įgūdžius, formuoti požiūrį ir lavinti vaizduotę. Šiuo metu Europoje taikomos praktikos apžvalga rodo, kad susidomėjimas šia sritimi auga, o dėmesys daugumai sprendžiamų įtraukiojo ugdymo uždavinių – nuo kultūrinių iki gabumų ir talentų – skiriamas mokyklos lygmeniu. Joje taip pat pabrėžiama būtinybė aiškiai apibrėžti būdus, kuriais menai gali būti sėkmingai ir tikslingai integruojami į įtraukįjį ugdymą, taip įrodant ir INCREA+ mokymo programos poreikį, ir jos naujoves. Projektas InCrea+ sustiprina šias pastangas teikdamas:

- Vadovą, skirtą rengti ir siūlyti veiklas, kurios suskirstytos į išsamią ir susijusią mokymo programą, kaip parodyta 9 skyriuje.
- Keletą veiklos idėjų, kuriomis atkreipiamas dėmesys į vis didesnę švietimo kontekstų įvairovę.
- Būdus, kaip panaudoti skaitmenines priemones, teatrą, vizualinius ir plastikos menus, siekiant spręsti įtraukties problemas bendradarbiaujant ir pasitelkiant kūrybingumą.
- Priemones, leidžiančias pritaikyti pasiūlymą pagal kintančius švietimo poreikius ir tikslus, kaip aprašyta metodinės medžiagos skyriuje „Idėjos, priemonės ir šablonai“.

Parengta mokymo programa suteikia galimybę mokytojams, taip pat kultūros ir socialinių sektorių specialistams, besidomintiems įtrauktimi, geriau pasirengti vis didesnei švietimo kontekstų įvairovei ir savo veiksmais siekti įtraukios ir kūrybingos bendruomenės.

IDĖJOS, ŠABLONAI IR ĮRANKIAI UGDOMOJO MENO MOKYMO PROGRAMAI: PAPILDOMA MEDŽIAGA

PAPILDOMA MEDŽIAGA

1. KAIP PASIRUOŠTI ĮTRAUKIAJAM UGDOMAJAM MENUI

Zornitsa Staneva¹, Ivana Tsvetkova²

¹*CuBuFoundation (BULGARIJA)*

²*CuBuFoundation, (BULGARIJA)*

zornitsastaneva@gmail.com, iptsvetkova@gmail.com

Remiantis atliktais tyrimais, metodinės medžiagos skyriuose pateikiami ir aptariami rezultatai ir pagrindiniai klausimai, susiję su parengta veikla. Šiuo dokumentu siekiama ne tik apibendrinti kai kuriuos pagrindinius aspektus, bet ir pateikti gaires ir rekomendacijas, kaip vertinti ir įgyvendinti veiklą, atsižvelgiant į kai kuriuos esminius elementus ir taikant nuoseklų "Žingsnis po žingsnio" metodą. Svarbu paminėti, kad įtraukti pasiūlymai nėra galutinis sąrašas, o veikiau esminiai elementai, padedantys užtikrinti įtraukųjį ugdomąjį meną.

PIRMAS ŽINGSNIS – vertinimas

Norint užtikrinti aktyvų mokinių dalyvavimą, svarbu žinoti konkrečias jų stipriąsias ir silpnąsias puses. Taip pat svarbu turėti omenyje, kokie yra su amžiumi susiję lūkesčiai ir gebėjimai. Tokiu atveju mokytojai turėtų sutelkti dėmesį į tai, apmąstyti konkrečias mokinių savybes ir pasidalyti savo požiūriu su veikloje dalyvaujančiais ekspertais. Tai savaime turėtų padėti formuoti grupes, atsižvelgiant į jų poreikius, stipriąsias ir silpnąsias puses.

Dirbant su klasėmis ar mokinių grupėmis ir atsižvelgiant į tai, kad kai kurie iš jų patiria sunkumų, pedagogai turėtų vadovautis šiais principais:

- a. Visų dalyvių atžvilgiu laikytis teigiamo požiūrio ir mokymosi lūkesčių
- b. Skatinti bendravimo kompetencijas
- c. Taikyti universalaus mokymosi dizaino principus, kad būtų užtikrintas aktyvus dalyvavimas
- d. Nepamiršti XXI a. įgūdžių, kurie gali būti ugdomi vykdant veiklą
- e. Parinkti ir naudoti tinkamą asmeninį pritaikymą besimokantiejiems
- f. Tikslingai mokyti mokinius ir stebėti / fiksuoti jų pasiekimus
- g. Būti pasirėngusiems taikyti ir įgyvendinti metodo pakeitimus, kai / jei reikia.

Mokytojams siūloma susipažinti su priedamomis vertinimo priemonėmis ir jomis naudotis kaip atspirties tašku prieš siūlant įtraukiojo ugdymo meninę kūrybą. Jie galės apsvastyti, kokios yra pagrindinės atskirties rizikos rūšys, kokios yra vaikų stipriosios pusės, medžiaga ir bendruomenė / ekspertai, su kuriais jie dirbs savo kontekste. Taip pat rekomenduojama, kad mokytojas žinotų ir suprastų, kokia yra atskirties rizika ir jos pagrindas mokykloje ar klasėje; turėtų suprastimą, kodėl vaikai laikomi tokiais, ar jie jau susiduria su atskirtimi ir kokie yra jų poreikiai. Tai galima padaryti pasitelkus siūlomas priemones arba taip pat stebint, tiesiogiai diskutuojant privačiai arba grupėse, pasitariant su mokyklos patarėju, direktoriumi ir tėvais.

ANTRAS ŽINGSNIS – grupės formavimas ir įtraukties temos supratimas

Po 1 ŽINGSNIO pedagogas turėtų pradėti formuoti grupes. Mokiniai turėtų prisijungti ir dalyvauti savanoriškai. Pedagogas, nusprendęs imtis įtraukiojo ugdymo meno, gali nuspręsti sukurti daugiau nei vieną grupę ir, atsižvelgdamas į dalyvių poreikius, interesus ir gebėjimus, paskatinti juos vienu metu dirbti su skirtingomis veiklomis ir dalytis patirtimi. Įvedus tarpusavio užsiėmimus su atskiromis veiklomis, galima išplėsti dalyvaujančių mokinių žinių bagažą ir patirtį, sudominti juos naujomis temomis ir asmenimis. Rengiant metodiką, formuojant grupę ir parenkant veiklas iš mokymo programos, vėlgi reikėtų atsižvelgti į būsimų dalyvių amžių..

Grupė turėtų būti mišri – vaikai, kuriems gresia atskirtis, ir vaikai, kuriems, kaip manoma, negresia atskirtis. Santykis priklauso nuo konteksto, rizikos lygio ir mokytojo nuomonės.

Toliau rekomenduotina paruošti turinio požiūriu gebėjimų ir įvairovės suvokimo pamoką, kurios tikslas - supažindinti mokinius su skirtingais gebėjimais, įvairove ir įtrauktimi. Tai gali būti ypač naudinga grupėms, kurios anksčiau nedirbo kartu, klasėse, kuriose integruojami negalia turintys mokiniai ar mokiniai, patiriantys kitų sunkumų. Sąmoningumo ugdymo pamoka nėra privaloma veikla. Mokytojas gali nuspręsti, ar ją rengti, ar ne, priklausomai nuo grupės sudėties, grupės santykių (ar vyksta kokios nors patyčios) ir nuo to, ar jie anksčiau buvo supažindinti su šia tema.

Pateikiame keletą vaizdo įrašų nuorodų, kurios padės geriau suprasti įtraukties ir įtraukiojo ugdymo temas. Mokytojai gali pasirinkti vieną ar daugiau vaizdo įrašų iš šio sąrašo arba kitus, kurie čia nepateikti.

- Įtraukusis švietimas – švietimo lygybė dabar

https://www.youtube.com/watch?v=8HPh4RoV63s&ab_channel=UNICEFEurope%26CentralAsia

- Įtrauktis

https://www.youtube.com/watch?v=6SnXBKEfr2s&ab_channel=SheenaSihvonen

- Įvairovė ir įtrauktis

https://www.youtube.com/watch?v=64M6NoFM2RI&ab_channel=DOUGWARE1

- Mes visi esame skirtingi – ir TAI YRA NUOSTABU! | Cole Blakeway | TEDxWestVancouverED

<https://www.youtube.com/watch?v=sQuM5e0QGLg>

- Įtraukioji klasė: Įtraukiojo ugdymo judėjimas

https://www.youtube.com/watch?v=7euYspGvBsY&ab_channel=TeachingsinEducation

- Dėl įtraukties pasaulis tampa gyvybingesnis

https://www.youtube.com/watch?v=QXY5TyCUTlo&ab_channel=Uniting

TREČIAS ŽINGSNIS – pasiruošimas ir įgyvendinimas

Norint užtikrinti, kad būtų įtraukti visų poreikių ir gebėjimų dalyviai (priklausomai nuo grupės, konteksto ir vykdomos veiklos), reikia imtis tam tikrų svarbiausių priemonių. Toliau pateikti pasiūlymai nėra galutinis sąrašas, todėl mokytojai turėtų nustatyti jų prioritetus, remdamiesi 1 ir 2 ŽINGSNIO rezultatais. Be to, kiekvienai veiklai ar jų visumai gali prireikti specialaus pasirėngimo ir pritaikymo, priklausomai nuo grupės – susipažinkite su išsamiau pasirinktos (-ų) veiklos (-ų) tekstu. Taip pat rekomenduojama pasikonsultuoti su specialistais.

- Pasiruošimas

Užtikrinti socialinę ir ekonominę įtrauktį. Mokykla turi suteikti visą medžiagą, vadovą ir sąlygas, kurių reikia, kad grupės darbas vyktų maloniai, sėkmingai ir sklandžiai. Mokykla neturėtų sudaryti jokių kliūčių dalyvauti veikloje mokiniams, patiriantiems šiuos konkrečius sunkumus, kuriems dėl kokių nors priežasčių gali būti neleidžiama dalyvauti kitoje panašaus pobūdžio užklasinėje veikloje. Viena iš išiečių galėtų būti daugiau nei vienos grupės sudarymas. Kitas sprendimas - atrinkti grupes, kurios dalyvaus kas mėnesį vykstančiuose užsiėmimuose, kruopščiai aptarus su mokyklų vadovais, kurie pažįsta savo vaikus ir problemas, su kuriomis jie susiduria.

Remti kultūrinę įtrauktį. Menas yra universali kalba ir kaip saviraiškos priemonė gali būti ypač naudingas padedant mokiniams, kurie patiria kultūrinę atskirtį arba kuriems gresia tokia atskirtis (mažumų vaikams, vaikams, kurie nekalba vietos kalba, vaikams iš skirtingų šalių ir (arba) religijų). Mokytojui reikės peržengti savo kultūrinio suvokimo ribas ir išplėsti savo žinias bei įgūdžius, kad suprastų ir įvertintų mokinių kultūras ir kalbas. Pavyzdžiui, jei kyla kalbinių problemų, mokytojui gali prireikti įtraukti labiau patyrusį ar vyresnį mokinį, kuris padėtų išversti kai kuriuos informacinius užrašus apie dirbtuves ir konkrečias veiklas ir (arba) procesus, kurie bus vykdomi, netgi pasitelkti šį mokinį kaip vertėją per pirmąjį užsiėmimą. Vadovui gali prireikti pasidomėti šio (-ų) mokinio (-ių) kultūra ir pateikti užduotį, kuri galėtų būti susijusi su jų kultūra - tradicijomis, lankytiniais objektais, religiniais elementais ir pan. Jei tai bus tinkamai suderinta kartu su šiuo konkrečiu mokiniu, jis (ji) gali būti pakviestas (-a) papasakoti ir paaiškinti kitiems apie bendrą veiklą.

Užtikrinti, kad nebūtų fizinė kliūtis. Patikrinkite, ar yra prieinamos vietos veiklai, ar yra parama ir, jei reikia, papildoma pagalba proceso metu; ar laikomasi mažiausių patarimų sistemos taisyklių, kurios užtikrintų mokymosi ir meninę patirtį, taip pat pasitikėjimo savimi ir savęs vertinimo ugdymą.

Priklausomai nuo fizinių kliūčių, reikėtų imtis įvairių priemonių, pavyzdžiui, užtikrinti prieigą prie renginio vietos neįgaliojo vežimėliu, pritaikyti šviesos intensyvumą žmonėms su fizine negalia, parinkti veiklas, kurios būtų prieinamos žmonėms su fizine negalia. Tai galima padaryti su ekspertu, gydytojo pagalba ir asmeniškai diskutuojant su pačiu mokiniu. Mokiniais, turintiems regos ar klausos sutrikimų (kurtiesiems ar neprigirdintiesiems, akliesiems ar silpnaregiams), reikėtų nustatyti alternatyvius komunikacijos ženklus ar išraiškos būdus. Pavyzdžiui, šokio užsiėmimo metu naudokite visą kūną ar jo dalis, kad šokio veikloje būtų suformuotos figūros, arba bendraamžio pagalbą, kad sustiprintumėte nurodymus ir signalinius žodžius.

*Užtikrinti, kad veikloje būtų atsižvelgiama į **kognityvinius iššūkius**:* Kinestetinė veikla sudaro geras sąlygas įtraukti kognityvinių sunkumų turinčius vaikus, atsižvelgiant į tai, kad menų kalba gali būti ypač naudinga siekiant palengvinti raišką. Jei atsiranda poreikis paaiškinti sukurto kūrinio prasmę ir jei asmuo, kuris dėl kokių nors priežasčių nesugeba savęs išreikšti žodžiu arba atsisako kalbėti, gali būti paprašyta likusių dalyvių žodžiu arba suvaizdinti tai, kas pavaizduota ir (arba) išreikšta kūrinyje, pateikti savo supratimą (-us).

*Užtikrinti paramą **elgesio sunkumų** valdymui.* Vadovas turėtų būti pasiruošęs ir jam turėtų padėti padėjėjas, be to, yra strategijų, padedančių emociškai atsiriboti. Agresija neturėtų būti toleruojama, todėl patartina sukurti erdvę, kurioje vaikas galėtų atsikvėpti, aptarti problemą privačiai arba tiesiog nusiraminti atlikdamas keletą nedidelių pratimų..

*Apsvarstyti **galimus su talentais susijusius iššūkius**.* Užtikrinkite saugią ir palankią aplinką, kurioje nebūtų smerkiama, šaipomasi ar tyčiojamosi, kad būtų galima išbandyti įvairius socialinius atvejus, stiprinti pasitikėjimą savimi, daryti "klaidas" ir tobulinti įgūdžius. Talentingiems ir gabiems mokiniams galima skirti papildomų užduočių, kurios juos skatintų mąstyti ir veikti toliau palyginus su likusiais grupės nariais.

Labai svarbu, kad mokytojas ir vadovas išliktų lankstūs, įsiklausytų į dalyvius ir būtų pasirengę prireikus atlikti pakeitimus ir (arba) modifikacijas.

- Įgyvendinimas

Veiklos rūšys turi būti pasirenkamos atsižvelgiant į tikslinę grupę, konkrečius pavojus, jų galimybes, mokyklos turimus išteklius ir galimybes pasitelkti išorės ekspertus ir pagalbininkus. Rekomenduojama vykdyti bent kelias veiklas. Nors konkrečias veiklas, atsižvelgiant į minėtus parametrus, pasirenka mokytojas, būtų naudinga, kad vyktų kuo daugiau užsiėmimų, siekiant užtikrinti tvarų požiūrį ir aktyvų dalyvaujančių dalyvių mokymąsi. Mokytojas gali nuspręsti taikyti vieną ar kelis iš šių metodų:

- a. Naudotis tinklo ištekliais, t. y. pasitelkti ekspertus, kurie aktyviai dalyvautų veikloje kaip vienas iš vadovų arba konsultantų.
- b. Pasirinkti vieno užsiėmimo veiklą, taip pritaikant įvairius iššūkius (taip pat įgūdžius ir meno raišką), arba pasirinkti veiklą, kuri plėtojama per kelis užsiėmimus, ir taip gilinti žinias ir patirtį siekiant konkrečių tikslų.
- c. Įtraukti veiklas, kurios vyksta bendruomenės aplinkoje, ir taip ugdyti žinias apie realaus gyvenimo kontekstą bei padėti įgyti aktyvaus dalyvavimo patirties.

Kryžminių užsiėmimų su atskiromis veiklomis įtraukimas gali praplėsti dalyvaujančių mokinių žinių bagažą ir patirtį bei juos sudominti naujomis temomis ir žmonėmis. Be to, mokytojai gali nuspręsti kiekvienam užsiėmimui pakviesti skirtingus dirbtuvių vadovus ir ekspertus. Atsižvelgiant į tai, kad tiek dalyviams, tiek vadovui pristatyti svarbu skirti pakankamai laiko, siūloma surengti paruošiamąjį užsiėmimą, kad vadovas galėtų gerai susipažinti su grupe. Taip mokiniai dar kartą susipažins su naujomis priemonėmis ir metodais, praplės savo akiratį ir supratimą apie įvairias temas ir tai, kaip jas galima nagrinėti pasitelkiant meną. Be to, vykdydami veiklą, mokytojas ir vadovas gali nuspręsti į savo programą įtraukti bendruomenės narius. Priklausomai nuo konteksto, tai galėtų būti vietos organizacijos, kurios dirba įtraukties srityje, su neįgaliais vaikais arba gabių vaikų mokyklomis. Jų įtraukimas gali paskatinti dalintis patirtimi ir plėsti žinias, kartu mokantis naujų meno technikų. Papildomų ekspertų ar kitų vaikų, kurie dalijasi savo patirtimi, susijusia su įtrauktimi / atskirtimi, dalyvavimas gali būti labai naudingas..

Realaus gyvenimo pavyzdžiai ir patirtis už tiesioginio dalyvių rato ribų gali padėti geriau suprasti temas ir sužadinti norą aktyviau dalyvauti. Taip pat galima vykdyti bendrus projektus. Pavyzdžiui, bendra meno paroda su vietos organizacija gali tapti kelių veiklų rezultatu, kurio visi dalyviai lauks ir kuris dar labiau padidins bendruomenės informuotumą ne tik apie nagrinėjamas problemas, bet ir apie jaunimo įsitraukimą.

Kaip elgtis ir ko nedaryti

Papildomos informacijos apie fizines, kognityvines ir elgsenos kliūtis, ir kaip elgtis ir ko nedaryti rasite šiuose vaizdo įrašuose ir trumpame vadove:

- Vaizdo įrašai apie įvairius sutrikimus, pvz., autizmą, Aspergerio sindromą, kurtumą, disleksiją:

<https://www.youtube.com/watch?v=mtRYKjucDHk>

<https://www.youtube.com/watch?v=rbgUjmeC-4o>

<https://www.youtube.com/watch?v=vtrHla0RkAo>

<https://youtu.be/B4frsp-rR6c>

<https://youtu.be/zafiGBrFkRM>

- Specialusis ugdymas

<https://www.edutopia.org/blog/film-festival-inclusion-special-ed-teaching-resources>

Kaip elgtis:

Kalbėkitės ir bendraukite su tuo asmeniu įprastai, kaip ir su visais kitais..

Elkitės įprastai.

Kalbėkite apie tai, ką jie geba daryti.

Pasakykite jiems „ne, ačiū“ arba „prašau, liaukitės, man nepatinka, kai taip darote“, jei jie daro tai, kas jums nepatinka arba yra socialiai nepriimtina.

Paklauskite, ar jiems reikia pagalbos, ir siūlykite pagalbą tik tada, kai jos reikia..

Mokykitės iš visų, įskaitant neįgaliuosius.

Ko nedaryti:

Nekalbėkite su žmogumi taip, tarsi jis būtų jaunesnis nei iš tikrųjų.

Jei asmuo turi pagalbininką, nekalbėkite tik su juo. Kalbėkite su pačiu asmeniu tiesiogiai.

Nerodykite pirštu, nesijuokite, nežiopsokite į kitokius žmones, neignoraukite ir nesityčiokite iš jų.

Nesutelkite dėmesio į tai, ko žmogus negali padaryti.

Nedarykite prielaidos, kad žmogui reikia pagalbos. Svarbu, kad jie išminktų viską daryti savarankiškai, ir įprastai jie puikiai sugeba daug daugiau, nei kiti įsivaizduoja.

Nemanykite, kad negalite gauti pagalbos ar mokytis iš neįgalaus asmens.

PAPILDOMA MEDŽIAGA

2. KAIP PATENKINTI POREIKIUS: POREIKIŲ VERTINIMO KONTROLINIS SĄRAŠAS

Zornitsa Staneva¹, Ivana Tsvetkova²

¹CuBuFoundation (BULGARIJA)

²CuBuFoundation, (BULGARIJA)

zornitsastaneva@gmail.com, iptsvetkova@gmail.com

Šio poreikių vertinimo sąrašo tikslas – kad mokytojas galėtų įvertinti grupės poreikius, turimą įrangą ir materialinius išteklius, taip pat galimybę gauti specialistų pagalbą.

Kontrolinį sąrašą reikia užpildyti prieš pradedant veiklą, kad būtų galima lengviau suformuoti grupę (-es) ir pasirinkti veiklas iš mokymo programos.

Kaip naudotis: 1 lentelė. Užpildykite visus rizikos veiksnius, susijusius su grupe (-ėmis), su kuria (-iomis) šiuo metu dirbate arba ketinate dirbti. Trumpas pasiūlymų sąrašas pateikiamas kaip gairės. Pridėkite daugiau eilučių, jei tam tikrame rizikos skirsnyje yra daugiau mokinių, priklausančių atitinkamai kategorijai. 2 ir 3 lentelės. Pažymėkite tinkamą TAIP / NE laukelį. Kiekvienos lentelės pabaigoje pristatomas išvadų skirsnis, kuriame, remdamiesi tuo, kas buvo užpildyta anksčiau, galite įvertinti, ko reikės sėkmingam veiklos įgyvendinimui, taip pat kokios veiklos reikėtų teikti pirmenybę.

N.B. Skirta TIK mokytojams. Šio dokumento rezultatais nebus dalijamasi su projekto partneriais ar trečiosiomis šalimis. Jis skirtas tik kaip pagalbiniė priemonė už tai atsakingiems mokytojams.

Rizika pagrįsti poreikiai		
Kategorija		
Specialiųjų poreikių turintys vaikai klasėje / grupėje	TAIP	NE
Kognityvinių sunkumų turintys vaikai (išvardinti kategorijas. Pavyzdžiui: autizmo spektro sutrikimas, Aspergerio sindromas)		
Fizinė negalia (išvardinti kategorijas. Pavyzdžiui: regos sutrikimai, klausos sutrikimai, reikalingas neįgaliojo vežimėlis)		
Socialiniai ir ekonominiai iššūkiai (išvardinti kategorijas. Pavyzdžiui: sveikata, transporto trūkumas, riboti išteklių)		
Migracija (išvardinti kategorijas. Pavyzdžiui: Kalbos barjeras, etninės / kultūrinės diskriminacijos rizika, rasinės diskriminacijos rizika, lyties diskriminacijos rizika)		
Elgesio iššūkiai (išvardinti kategorijas. Pavyzdžiui: agresyvumas, antisocialinis elgesys)		
Iššūkiai, susiję su talentu / gabumais (išvardinti kategorijas. Pavyzdžiui: imamas per daug darbo, nėra noro atlikti įprastas užduotis)		

Pagrindinis iššūkis (iššūkiai), kuris būtų spendžiamas pasirinkta veikla.	

Esamos patalpos / įranga		
Kategorija	TAI P	NE
Kambarys ir (arba) sale su įvažiavimu neįgaliojo vežimėliu		
Keramikos degimo ir (arba) sukepimo įranga		
Spausdinimo įranga		
Meno reikmenys (tapybos ant šilko reikmenys, teptukai, dažai, akvarelė)		
Meno studija ir (arba) patalpa		
Teatro dekoras		
Techninė įranga (pvz., projektorius, kompiuteris, garso aparatūra, stereoaparatūra ir t.t.)		
Kilimėliai (pvz., jogos kilimėliai) arba grindų dangalai		
Kanceliarinės priemonės (trintukai, žirklys, liniuotės, popieriaus lapai ir t. t.)		
Fotoaparatas ir (arba) vaizdo įrašymo įrangant		
Medžiagos ir įranga, užtikrinanti prieinamumą silpnaregiams		
Kita		
Bendri įrangos poreikiai		

Ekspertų pagalbos poreikis			
Kategorija	TAI P	NE	Prieinama: Taip arba Ne
Reikalingas koordinatorius			
Reikalingas psichologas ir (arba) mokyklos konsultantas			
Reikalingas dailės specialistas (tapyba)			
Reikalingas teatro ekspertas			
Reikalingas keramikos ekspertas			
Reikalingas skaitmeninės įrangos ekspertas			
Reikalingas šokių instruktorius			
Poreikis ir (arba) noras įtraukti vietos organizacijas			
Poreikis ir (arba) noras įtraukti vietos bendruomenę			
Poreikis ir (arba) noras įtraukti šeimos narius			
Kita			
Bendras ekspertų, kurie bus įtraukiami, sąrašas			

PAPILDOMA MEDŽIAGA

3. GALIŲ IR SUNKUMŲ KLAUSIMYNAI (ANGL. SDQS)

SDQ yra trumpas elgesio atrankos klausimynas. Visose SDQ versijose yra klausimai apie 25 teigiamus ir neigiamus požymius. Šie 25 elementai suskirstyti į 5 skales.

Ties kiekvienu teiginiu prašome pažymėti atitinkamą langelį – „Netiesa“, „Iš dalies tiesa“ arba „Tiesa“. Labai prašytume įvertinti kiekvieną teiginį, net jei jūs nevisiškai esate tikri dėl savo atsakymo arba teiginys jums atrodo netinkamas! Atsakydami prisiminkite, kaip vaikas elgėsi per praėjusį pusmetį.

	Netie sa	Iš dalies tiesa	Tiesa
1. Atsižvelgia į kitų žmonių jausmus	☐	☐	☐
2. Nenustygsa vietoje, pernelyg aktyvus (-i), nurimsta neilgam	☐	☐	☐
3. Dažnai skundžiasi galvos ar pilvo skausmais, būna bloga	☐	☐	☐
4. Noriai dalijasi su kitais vaikais skanėstais, žaislais, rašikliais ir pan.	☐	☐	☐
5. Dažnai pratrūksta pykčiu ar nesusivaldo	☐	☐	☐
6. Mėgsta vienatvę, dažniau žaidžia vienas (-a)	☐	☐	☐
7. Paprastai paklūsta suaugusiųjų reikalavimams	☐	☐	☐
8. Nerimauja dėl daugelio dalykų, dažnai atrodo susirūpinęs (-usi)	☐	☐	☐
9. Paslaugus (-i) įskaudintiems, susikrimsčiusiems ar nesveikuojantiems	☐	☐	☐
10. Nuolat muistosi ir rangosi	☐	☐	☐
11. Turi vieną ar kelis gerus draugus	☐	☐	☐
12. Dažnai pešasi su vaikais, juos skriaudžia	☐	☐	☐
13. Dažnai nelaimingas (-a), prislėgtas (-a), greitai susigraudina	☐	☐	☐
14. Paprastai jį (ją) mėgsta kiti vaikai	☐	☐	☐
15. Greit išsiblaško, sunkiai susikaupia	☐	☐	☐
16. Baiminasi naujų situacijų, prilipęs (-usi) prie savų, nepasitiki savimi	☐	☐	☐
17. Geranoriškas (-a) mažesniems vaikams	☐	☐	☐
18. Dažnai meluoja ar apgaudinėja	☐	☐	☐
19. Kiti vaikai jį (ją) užkabinėja ir skriaudžia	☐	☐	☐
20. Dažnai pasisiūlo padėti tėvams, mokytojams, kitiems vaikams	☐	☐	☐
21. Pirma pagalvoja, tik paskui padaro	☐	☐	☐
22. Vagia iš namų, mokyklos ar kitų vietų	☐	☐	☐

23. Geriau sutaria su suaugusiais nei su vaikai	☐ ☐ ☐
24. Daug ko bijo, greitai išsigąsta	☐ ☐ ☐
25. Užduotis atlieka iki galo ir susikaupęs (-usi)	☐ ☐ ☐
Gal turite papildomų pastabų?	

Jus manote, kad vaikas turi sunkumų vienoje ar daugiau išvardintų sričių:

	Ne	Taip, nedidel ių	Taip, tam tikrų	Taip, labai didelių
Emocinių, dėmesio, elgesio ar bendravimo sunkumų?	☐	☐	☐	☐

Jei atsakėte „Taip“, prašome atsakyti į kitus klausimus::

	Mažia u nei prieš mėnesi	1-5 mėnesi us	6-12 mėnesi us	Daugia u nei metus
Šie sunkumai atsirado prieš:	☐	☐	☐	☐

• Sunkumai vaiką slegia, verčia nerimauti?

	Ne	Šiek tiek	Pakank amai	Labai
NAMUOSE	☐	☐	☐	☐
BENDRAUJANT SU BENDRAAMŽIAIS	☐	☐	☐	☐
PAMOKOSE	☐	☐	☐	☐
LAISVALAIKIU	☐	☐	☐	☐

	Ne	Šiek tiek	Pakank amai	Labai
Šie sunkumai trukdo jums arba visai šeimai?	☐	☐	☐	☐

PAPILDOMA MEDŽIAGA

4. UNIVERSALIAUS DIZAINO MOKYMOSI GAIRĖS

Universalus dizaino mokymosi (angl. UDL) gairės – tai priemonė, naudojama pritaikant universalus dizaino mokymą. Šiose gairėse pateikiami konkretūs pasiūlymai, kuriuos galima taikyti bet kurioje disciplinoje ar srityje, siekiant užtikrinti, kad visi besimokantieji turėtų galimybes dalyvauti prasminguose ir sudėtinguose mokymosi procesuose.

Medžiagą įvairiomis kalbomis galima rasti šioje nuorodoje:
<https://udlguidelines.cast.org/more/downloads>

udlguidelines.cast.org | © CAST, Inc. 2018 | Suggested Citation: CAST (2018). Universal design for learning guidelines version 2.2 [graphic organizer]. Wakefield, MA: Author.

Pateikite keletą įsitraukimo būdų	Pateikite keletą reprezentacijos būdų.	Pateikite keletą veiksmų ir išraiškos būdų
<p>Pateikite būdų, kaip įdarbinti susidomėjusius asmenis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Optimizuokite asmeninį pasirinkimą ir savarankiškumą • Optimizuokite aktualumą, vertę ir autentiškumą • Sumažinkite grėsmes ir trikdžius 	<p>Pateikite suvokimo būdų.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Siūlykite informacijos pateikimo pritaikymo būdus; • Siūlykite alternatyvas garsinei informacijai; • Siūlykite alternatyvas vaizdinei informacijai. 	<p>Pateikite fizinių veiksmų variantų.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keiskite reagavimo ir navigacijos metodus; • Optimizuokite prieigą prie priemonių ir pagalbinių technologijų.
<p>Pateikite pastangų palaikymo ir atkaklumo būdų</p> <ul style="list-style-type: none"> • Padidinkite tikslų ir uždavinių svarbą • Keiskite reikalavimus ir išteklius, kad būtų optimizuoti iššūkiai • Skatinkite bendradarbiavimą ir bendruomenę • Didinkite į meistriskumą orientuotą grįžtamąjį ryšį 	<p>Pateikite kalbos ir simbolių parinkčių.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paaiškinkite žodyną ir simbolius; • Paaiškinkite sintaksę ir struktūrą; • Padėkite iššifruoti tekstą, matematinius užrašus ir simbolius; • Skatinkite skirtingų kalbų supratimą; • iliustruoti įvairiomis priemonėmis. 	<p>Pateikite išraiškos ir bendravimo būdų.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bendravimui naudokite įvairias medijas; • Naudokite įvairias kūrimo ir komponavimo priemones; • Ugdykite gebėjimus, teikdami laipsnišką paramą praktikai ir atlikimui.
<p>Pateikite savireguliacijos būdų</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skatinkite lūkesčius ir įsitikinimus, kurie optimizuoja motyvaciją • Palengvinkite asmeninius įveikos įgūdžius ir strategijas • Ugdykite savęs vertinimą ir refleksiją 	<p>Pateikite supratimo būdų.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suaktyvinkite arba suteikite papildomų žinių; • išryškinkite dėsningumus, svarbiausius bruožus, pagrindines idėjas ir ryšius; • Valdykite informacijos apdorojimui ir vizualizavimui; • Pilnai padidinkite informacijos perdavimą ir apibendrinimą. 	<p>Pateikite vykdomųjų funkcijų variantų.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nurodykite, kaip tinkamai nustatyti tikslus; • Padėkite planuoti ir kurti strategijas; • Palengvinkite informacijos ir išteklių valdymą; • Sustiprinkite gebėjimą stebėti progresą.
<p>Besimokantieji specialistai, kurie yra...</p> <p>Tikslingi ir motyvuoti</p>	<p>Išradingi ir kompetentingi</p>	<p>Strategiški ir kryptingi</p>

Šioje UDL gairių versijoje pabrėžiamos pačios gairės ir pašalinami kontroliniai punktai, kad galėtumėte įrašyti apmąstymus ir pastabas:

The Universal Design for Learning Guidelines

CAST | Until learning has no limits

Provide multiple means of
Engagement

Affective Networks
The "WHY" of Learning

Provide multiple means of
Representation

Recognition Networks
The "WHAT" of Learning

Provide multiple means of
Action & Expression

Strategic Networks
The "HOW" of Learning

Access

Provide options for **Recruiting Interest**

Provide options for **Perception**

Provide options for **Physical Action**

Build

Provide options for
Sustaining Effort & Persistence

Provide options for **Language & Symbols**

Provide options for
Expression & Communication

Internalize

Provide options for **Self Regulation**

Provide options for **Comprehension**

Provide options for **Executive Functions**

Goal

Expert learners who are...

Purposeful & Motivated

Resourceful & Knowledgeable

Strategic & Goal-Directed

udlguidelines.cast.org | © CAST, Inc. 2018 | Suggested Citation: CAST (2018). Universal design for learning guidelines version 2.2 [graphic organizer]. Wakefield, MA: Author.